

ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA GORICA

1928

IZDALA IN ZALOŽILA KNJIŽEVNA ZADRUGA GORIŠKA MATICA

ZA KOLOREKAR

PRESTOPNO LETO 1928.

Devet letnik s prilogami: Zdravje in bolezen v domači hiši. Zgodovina
tomačih živali in ptičjih rastlin. Župan Žagar, Krvavi jezdec (fakultativni)

NARODNA ZAVAROVALNA DRUŽBA

„LA FONDIARIA“

Naslednica Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani

Ustanovljena leta 1879.

Družbena glav. L 77.500.000.000:00 Izplač. požarnih škod L 194.159.230:12

GENERALNA ZASTOPSTVA: za Goriško: Corso Vitt. Em. III, 20. Telef. št. 33

Ingg. **RIBI & MAUER**

Za Tržaško in Istro: Barkovlje, Viale Regina Elena

DRAGOTIN STAREC.

KRAJEVNA ZASTOPSTVA PO CELI DEŽELI.

ZAVARUJE: proti požaru in strelj., nezgodam, tatvini, kristale, človeka na doživetje in smrt.

Živnostenská Banka

Centrala v Pragi — Podružnica v Trstu — Ustanov. leta 1868.

LASTNA PALAČA: Ulica Roma št. 7.

Delniška glavnica Kč 200,000.000.—

Reserve Kč 250,000.000.—

Podružnice: Ml. Boleslav, Bratislava, Brno, Německý Brod, České Budějovice, Hodonín, Hradec Králové, Jihlava, Karlovy Vary, Kolín, Košice, Liberec, Mělník, Olomouc, Mor. Ostrava, Pardubice, Písek, Plzeň, Prostějov, Tabor, Teplice-Šanov, Trst, Ústí, n/L. Dunaj.

Ekspositure: Břeclav, Opatija, Smíchov, Kr. Vinohrady.

Afilijacije v Jugoslaviji, Nemški Avstriji, na Ogrskem in na Poljskem.

BLAGOVNI ODDELEK — BORZNI ODDELEK — SAFES

IZVRŠUJE VSE BANČNE POSLE POD NAJBOLJŠIMI POGOJI.

IZDAJA NAKAZNICE (vaglia) Banca d' Italia in Banco di Sicilia

Brzjavni: ŽIVNOSTENSKÀ - TRIESTE,

TELEFON: ŽIVNOSTENSKÀ - Centralino.

RADELIK

GORIŠKE MATICE ZA PRESTOPNO LETO 1928

90000-

**Književna zadruga „Goriška Matica“ je izdala
za leto 1928. sledeče knjige :**

- 1. Koledar za leto 1928.**
- 2. Zdravje in bolezen v domači hiši. II.**
- 3. Zgodovina naših domačih živali in
pitomih rastlin.**
- 4. Župan Žagar, povest.**
- 5. Krvavi jezdec, roman (neobvezno).**

|| 25094 / 1928

D(Z) 14'427/1956

**Izdala in založila književna zadruga
„Goriška Matica“ v Gorici 1927.**

Koledar za prestopno leto 1928.

Prestopno leto 1928. ima 366 dni (52 tednov) ter se začne z nedeljo in se konča s ponedeljkom.

Začetek leta 1928.

Občno in državno leto se začne na dan novega leta t. j. s prvim januarjem.

Cerkveno leto se prične s prvo adventno nedeljo (2. decembra).

Letni časi.

Pomlad se začne z 20. dnem marca meseca ob 21. uri in 42 min. Solnce stopi v znam. ovna. Pomladansko enakonočje.

Poletje se začne z 21. dnem junija meseca ob 17. uri in 6. minuti. Solnce stopi v znamenje ovna. Najdaljši dan, najkrajša noč.

Jesen se začne s 23. dnem septembra meseca ob 8. uri 6. minuti. Solnce stopi v znam. tehtnice. Jesensko enakonočje.

Zima se začne z 22. dnem decembra meseca ob 3. uri in 6. minuti. Solnce stopi v znamenje kozla. Najdaljša noč, najkrajši dan.

Znamenja za lune mene.

Mlaj ☉ Ščip ali polna luna ☽
Prvi krajec . . . ☾ Zadnji krajec . . . ☾

Mrki solнца in lune v letu 1928.

1. Popolni solnčni mrk dne 19. maja. Pri nas neviden.
2. Popolni lunin mrk dne 3. junija. Pri nas neviden.
3. Delni solnčni mrk dne 17. junija. Pri nas neviden.
4. Delni solnčni mrk dne 12. novembra. Pri nas viden in
5. Popolni lunin mrk dne 27. novembra. Pri nas neviden.

Kvaterni postji.

- I. kvatre, spomladanske ali postne: 29. februarja, 2. in 3. marca.
- II. kvatre, letne ali binkoštné: 30. maja, 1. in 2. junija.
- III. kvatre, jesenske: 19., 21. in 22. septembra.
- IV. „ zimske ali adventne: 19., 21. in 22. decembra.

Kvaterni postji so razprto tiskani v koledarju, drugi postji so zaznamovani s križcem (†).

Cerkveni prepovedani časi.

Obhajati ženitve je prepovedano od 1. adventne nedelje do Božiča in od pepelnice do velikonočnega ponedeljka.

Premakljivi prazniki.

1. Septuagesima: 5. februarja. - 2. Pepelnica: 22. februarja. - 3. Velika noč: 8. aprila. - 4. Križevo: 14., 15. in 16. maja. - 5. Vnebohod: 17. maja. - 6. Binkošti: 27. maja. - 7. Sv. Trojica: 3. junija. - 8. Sv. Rešnje Telo: 7. junija. - 9. Prva adventna nedelja: 2. decembra. - Pust traja od 7. januarja do 21. februarja t. j. 46 dni. - Postnih nedelj je šest, povelikonočnih tudi šest in pobinkoštnih pa šest in dvajset.

Prazniki.

a) Običajni civilni:

1. Vse nedelje. - 2. Novo leto, ki pade letos na nedeljo. - 3. Sv. Trije kralji. (6. januarja.) - 4. 21. aprila. Rojstvo Rima. - 5. Vnebohod, (17. maja.) - 6. 20. septembra. Zavzetje Rima. - 7. 28. oktobra. Pohod na Rim. - 8. Vsi svetniki, (1. novembra.) - 9. 4. novembra. Zmaga pri Vittorio Veneto. - 10. Božič, (25. dec)

Prazniki, ki se ujemajo s cerkvenimi, so v Koledarju masno tiskani, drugi so zaznamovani z dvema zvezdicama.

b) Državni, ob katerih se skrči delavni urnik samo na dopoldanske ure:

1.) 8. januarja: rojstni dan kraljice Helene. - 2.) Pustni četrtek, ponedeljek in torek. - 3.) Velikonočni četrtek, velikonočna sobota in velikonočni ponedeljek. - 4.) 24. maja: napoved vojne. - 5.) 29. julija: obletnica smrti kralja Humberta I. - 6.) 18. avgusta: god kraljice Helene. - 7.) 15. septembra: rojstni dan predsednika Humberta. - 8.) 2. novembra: vseh vernih duš dan. - 9.) 11. novembra: rojstni dan kralja Vittorio Emanuele III. - 10.) 24. decembra: božični večer. - 11.) 31. decembra: Sv. Silvester.

Ti prazniki so v Koledarju, ako ne padejo na nedeljo, zaznamovani z eno zvezdo.

c) Dnevi, v katerih se razobešajo državne zastave poleg prej označenih:

1.) 4. januarja: obletnica smrti prve kraljice Italije. - 2.) 9. januarja: smrt kralja Vittorio Emanuele II. - 3.) 23. marca: ustanovitev fašjev (1919). - 4.) prva nedelja junija: praznik ustave. - 5.) 12. oktobra: obletnica odkritja Amerike.

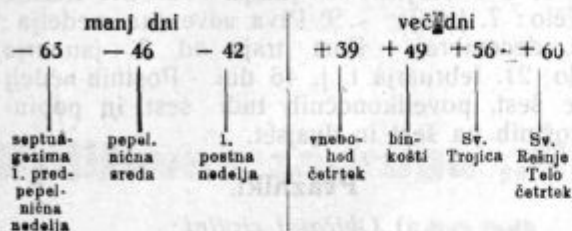
Kako se določijo premakljivi prazniki?

Vsi glavni premakljivi prazniki našega gregorjanskega koledarja se ravnaajo po veliki noči. Velika noč pade na nedeljo, ki sledi prvemu ščipu spomladi t. j. polni luni po 20. marcu. — Če pade ščip na nedeljo 21. marca, je velika noč prihodnjo nedeljo t. j. 28. marca. ☾

pade ščip na dan 20. marca, potem je velika noč komaj po naslednjem ščipu t. j. po 18. aprilu. Če je 18. aprila nedelja, se praznuje velika noč nedeljo pozneje t. j. 25. aprila. Velika noč se torej ne more praznovati pred 22. marcem in ne po 25. aprilu.

Ko se je na ta način določil dan veliki noči, se določijo po njej drugi premakljivi prazniki, ki so od nje odvisni:

Velika noč:

Kvatre se določijo:

- spomladanske ali postne: sreda, petek in sobota po prvi postni nedelji (ev. Invocavit);
- letne ali binkoštné: sreda, petek in sobota po binkoštni nedelji;
- jesenske: sreda, petek in sobota po popovišanju sv. križa (14. septembra);
- zimske ali adventne: sreda, petek in sobota po Sv. Luciji (13. decembra).

Križevó: ponedeljek, torek in sreda po 5. povelikonočni nedelji t. j. 36., 37. in 38. dan po veliki noči torej dnevi pred vnebohodom.

Advent šteje štiri nedelje pred božičem. Prva adventna nedelja je med 27. novembrom in 3. decembrom.

Naša nova koledarska oprema.

Marsikdo se bo začudil nad našo novo koledarsko opremo. »Kje so«, bo vprašal, »ilustrirani napis za mesec in razni pisani, koderasti okraski? Kaj pomenijo te debele črke in črte, ta čudna znamenja, ta skrajna enostavnost, ki je zašla v Koledar?«

Nekaterim bo težko odgovarjati, drugim lažje. Vsak človek se počasi naveliča ene in iste jedi, vsako oko se naveliča gledati eno in isto stvar. Tudi kritika je bila naši prejšnji koledarski opremi zelo nemilosna. Tako »Dom in Svet« v drugi letošnji številki. Sklenili smo tedaj, da opustimo tradicijonelno koledarsko opremo in damo Koledarju novo, modernejšo obleko. Naprosili smo radi tega g. Lojzeta Spazapana, ki ni znan samo kot dober risar in karikaturist, ampak tudi kot dober opremljevalec knjig. Mi ne stojimo na stališču, da moramo slikarja učiti, ko mu naročimo delo, ampak mu pustimo prosto besedo in roko in se uklonimo njegovemu umetniškemu okusu.

G. slikar Spazapan — in z njim tudi vsi moderni veliki založniki, ne pojmujejo lepe opreme knjige v tem, da jo natrpamo z ilustracijami, ampak da dosežemo z najenostavnejšimi tiskarskimi pripomočki kar največji vfiis. Lepa knjiga naj ne bo ilustrirana, ampak lepo tiskana, izbira črk in tiskarske opreme naj bo prava in učinkujoča.

S tega stališča je tudi opremil Koledar. Dal mu je krepko polezo, močne črte, da se

oko takoj ustavi na njem. Naj nikogar ne moli, če bo ovitek moral brati napošev; črke so vendar čitljive, glavno merilo naj mu bo, da je celoten vfiis ugoden za oko. Prva notranja stran je tiskana od zgoraj navzdol, nato od spodaj navzgor, koledar je treba obrniti. To bo vzbudilo nekatero besedo. Po pravici, če bi bil celoten koledar tako tiskan. Na tej prvi strani pa so stvari, ki jih itak vsak že naprej vé in jih nikoli ne bere, dovolj je, da je jasno zapisano »Koledar 1928«, da vé, da ima pravega v rokah. Slikar je hotel doseči učinek in ga je dosegel; kdor se nikoli ni ustavil na tej strani, se bo danes ustavil.

Pri mesecih se je slikar omejil na najenostavnejše. Ničesar drugega razen napis, nad debelo črto pa čim poenostavljenejše staro koledarsko znamenje za mesec; v krepki črti zarisano. Samo da vem, da sem, recimo v juniju, ali avgustu, več mi ni treba. Črte, ki ločijo tedne, so močnejše, da se bolje prilagodijo močnim potezom v glavah mesecev.

Tudi v ostalem Koledarju smo opustili razne okraske; glavni okraski je črka in kvadratu krepka črta.

Tako stopamo z novo opremo pred svoje čitatelje. Dana nam je možnost, da bomo drugo leto iz istih sestavin spremenili opremo in ji dali nove učinke. Toliko časa, da se bomo naveličali tudi tega in omislili našemu ljubelemu Koledarju zopet novo obleko. Sprememba vabi.

Januar - Prosinec

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1	Ko je bil Herod umrl. Mat. 2, 19—23.	
1	Nedelja Novo leto. Obrez. Gospod.	
2	Pondeljek Makarij, opat; Martinijan, škof.	
3	Torek Genovefa, dev.; Salvator, spoz.	
4	Sreda Tit, škof; Izabela, kraljica.	
5	Četrtek Telesfor, p. muč.; Simeon Stolpnik.	
6	Petek Sv. Trije kralji. Razg. Gosp.	
7	Sobota Valentin, škof; Lucijan, muč.	
2	Dvanajstletni Jezus v templu. Luk. 2, 42—52.	
8	Nedelja 1. po raz. Gosp. Severin, opat.	
9	Pondeljek Julijan in Bazilisa, mučenca.	
10	Torek Pavel I. papež; Agaton, papež.	
11	Sreda Higin, pap. muč.; Božidar, opat.	
12	Četrtek Arkadij, mučenec; Ernest, škof.	
13	Petek † Veronika, dev.; Bogomir.	
14	Sobota Feliks iz Nole, spoz.; Hilarij, šk. ©	
3	O ženitnini v Kani Galilejski. Jan. 2, 1—11.	
15	Nedelja 2. po razg. Gosp. Pavel, pušč.	
16	Pondeljek Marcel, papež, Ticijan, škof.	
17	Torek Anton, pušč.; Sulpicij, škof.	
18	Sreda Sv. Petra stol v Rimu; Priska, d., m.	
19	Četrtek Knut, kralj; Agricij, škof.	
20	Petek † Fabijan in Boštjan; Majnrad.	
21	Sobota Neža, devica mučenica.	
4	Jezus ozdravi gobavega. Mat. 9, 1—13.	
22	Nedelja 3. po razg. G. Vincencij, m. ☉	
23	Pondeljek Zaroka M. D., Emerencijana, dev.	
24	Torek Timotej, šk. Babila, muč.	
25	Sreda Izpreobrnitev Pavla ap.;	
26	Četrtek Polikarp, škof; Pavla, vdova.	
27	Petek † Janez Zlatoust, cerkveni učenik.	
28	Sobota Karol Vel.; Julijan, šk.; Marjeta, d.	
5	Jezus pomiri vihar na morju. Mat. 8, 23—27.	
29	Nedelja 4. poraz. G. Frančišek Sal., šk. ©	
30	Pondeljek Martina, dev.; Janez milošč., škof.	
31	Torek Peter Nol., spoz.; Marcela, vd.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

V občinskih uradih so izpostavljeni davčni sezname. Ako pogreški, rekuriraj! (Čas do 15. jul.)

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Ščip 7. ob 7.
- ☾ Zadnji kr. 14. ob 22.
- ☼ Mlaj 22. ob 21.
- ☽ Prvi krajec 29. ob 20.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje vodnarja. Dan je dolg od 8 ur 10 minut do 9 ur 16 minut. Zraste za eno uro in 6 minut.

Februar - Svečan

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1 Sreda	Ignacij. šk. muč.; Brigida, dev.	
2 Četrtek	Svečnica. Dar. Gospodovo.	
3 Petek	† Blaž, škof; Oskar, škof.	
4 Sobota	Andrej Kor., šk.; Veronika, dev.	
6 O delavcih v vinogradu. Mat. 20, 1—16.		
5 Nedelja	1. predpepel. Agata, dev. m. ☉	
6 Ponedeljek	Doroteja, dev. m.; Tit, škof.	
7 Torek	Romuald. opat; Rihard, kralj.	
8 Sreda	Janez Mat. spoz.; Juven, škof.	
9 Četrtek	Ciril, škof; Apolonija, dev. muč.	
10 Petek	† Školastika, dev.; Viljem, pušč.	
11 Sobota	Lurška M. božja; Adolf. šk.	
7 Prilika o sejalcu in semenu. Luk. 8, 4—15.		
12 Nedelja	2. predpepel. Evlaliija, dev. ☉	
13 Ponedeljek	Katarina od Riči, d.; Jordan sp. ☉	
14 Torek	Valentin, muč.; Zojil, spoz.	
15 Sreda	Faustin in Jovita, muč.; Jordan, sp.	
16 Četrtek	* Julijana, dev.; Onezim, sp.	
17 Petek	† Donat in tov., m.; Konštancija, d.	
18 Sobota	Simeon, škof; Flavijan, škof.	
8 Jezus ozdravi slepega. Luk. 18, 31—43.		
19 Nedelja	3. predpepel. Julijan, spoz.	
20 Ponedeljek	* Eleverij, škof.; Evharij, škof.	
21 Torek	* Pust. Maksimilijan, šk. ☉	
22 Sreda	† Pepelnica. Stol sv. Petra v Ant.	
23 Četrtek	Peter Damijan škof; Marjeta, Kor.	
24 Petek	† Prestopni dan.	
25 Sobota	Matija, ap.; Modest, šk.	
9 Hudobni duh skuša Jezusa. Mat. 4, 1—11.		
26 Nedelja	1. postna. Valburga, opat.	
27 Ponedeljek	Porfirij, škof.; Nestor, šk. sp.	
28 Torek	Leander, šk.; Baldomir, šk. ☉	
29 Četrtek	Kvatre. Rajmund, sp; Roman, sp.	
DAVČNI KOLEDARČEK.		IZPREMENI MESECA.
Od 10. do 18. plačaj prvi davčni obrok!		☉ Ščip 5. ob 9. ☾ Zadnji krajec 13. ob 20. ● Mlaj 21. ob 11. ☼ Prvi krajec 28. ob 4.
		NEBESNO ZNAMENJE.
		Solnce stopi v znamenje rib. Dan je dolg od 9 ur 20 minut do 10 ur 58 minut. Zraste za eno uro 38 minut.

Marec - Sušec

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1 Četrtek	Albin, šk.; Hadrijan pap. muč.	
2 Petek	Kvatre. Simplicij, pap.	
3 Sobota	Kvatre. Kunigunda, cesarica.	
10	Jezus se na gori izpremeni. Mat. 17, 1-9.	
4 Nedelja	2. postna. Kazimir, spoz.	
5 Ponedeljek	Agapeta s tov., muč.; Evzebij, sp.	
6 Torek	Fridolin, opat.; Viktorin.	
7 Sreda	Tomaž Akv., cerk. učenik.	
8 Četrtek	Janez od Boga, sp.; Filemon, m.	
9 Petek	† Frančiška Rim. vd.; Pacijan, šk.	
10 Sobota	40 muč.; Kaj in Aleksander, m.	
11	Jezus izžene hudiča iz mutca. Luk. 11, 14-28.	
11 Nedelja	3. postna. Heraklij, muč.	
12 Ponedeljek	Gregor I. p.; Teofanez, op.	
13 Torek	Rozina, vdova; Evfrazija, devica.	
14 Sreda	Matilda, kr.; Evtihij, muč.	
15 Četrtek	Longin, m.; Klemen Hofbauer, sp.	
16 Petek	† Hilarij in Tacijan, m.	
17 Sobota	Patricij, škof; Jedert, devica.	
12	Jezus nositi 5000 mož. Jan. 8, 1-15.	
18 Nedelja	4. postna. Ciril Jeruzalemski, šk.	
19 Ponedeljek	Jožef, ženin Device Marije.	
20 Torek	Feliks in tovariši, m.; Niketas, šk.	
21 Sreda	Benedikt, opat.; Serapijon, muč.	
22 Četrtek	Benvenut, škof; Bazil, muč.	
23 Petek	† Viktorijan, muč.; Nikolaj, muč.	
24 Sobota	Gabrijel, nadangel; Epigmenij, m.	
13	Judje hudočejo Jezusa kamenati. Jan. 8, 46-59.	
25 Nedelja	5. postna (tiha). Oznan. M. D.	
26 Ponedeljek	Emanuel, muč.; Dizma, muč.	
27 Torek	Rupert, škof.; Janez Dam, spoz.	
28 Sreda	Janez Kapist, sp.; Sikst III., pap.	
29 Četrtek	Ciril, škof, muč.; Bertold, sp.	
30 Petek	† Angela Fol., vd.; Amadej, sp.	
31 Sobota	Modest, škof; Balbina, devica.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

IZPREMENI MESECA.

NEBESNO ZNAMENJE.

- ☉ Ščip 6. ob 12.
- ☽ Zadnji krajec 14. ob 16.
- Mlaj 21. ob 21.
- ☾ Prvi krajec 28. ob 13.

Solnce stopi v znamenje ovna; Dan je dolg od 11 do 12 ur in 53 minut. Zraste za 1 uro in 52 minut. — 20. začetek pomladi. Pomladansko enakonočje.

April - Mali Traven

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
14	Jezusov prihod v Jeruzalem. Mat. 21, 1—9.	
1	Nedelja 6. postna (oljčna). Hugon, šk.	
2	Ponedeljek Frančišek Pavlanski; Marija Egip.	
3	Torek Rihard, šk.; Abundij, škof.	
4	Sreda Izidor, škof; Rozalija, devica.	
5	Četrtek * Vel. četrtek. Vincencij sp. ☉	
6	Petek † Vel. petek. Sikst, papež.	
7	Sobota * Vel. sobota. Herman, spozn.	
15	Jezus vstane od mrtvih. Mark. 16, 1—7.	
8	Nedelja Vel. noč. Vstajenje G. Albert, šk.	
9	Ponedeljek * Vel. pond. Marija Kleofa	
10	Torek Ecehiel, pr.; Mehtilda, dev.	
11	Sreda Leon I., pap.; Betina, dev.	
12	Četrtek Zenon, škof; Julij I., pap.	
13	Petek † Hermenegild, muč.; Ida, dev. ☉	
14	Sobota Justin, m.; Tiburcij, muč.	
16	Jezus se prikaže pri zaprtih vratih. Jan. 20, 19—31.	
15	Nedelja 1. povelik. (bela). Helena, kr.	
16	Ponedeljek Turibij, škof.; Kalist, muč.	
17	Torek Anicet, pap. muč.; Rudolf, m.	
18	Sreda Apolonij, muč.; Elevterij, škof.	
19	Četrtek Leon IX., papež; Ema, vdova.	
20	Petek † Marčelin, škof; Neža, devica. ●	
21	Sobota ** Anzelm, škof; Bruno, spoz.	
17	Jezus dobri pastir. Jan. 10, 11—16.	
22	Nedelja 2. povelik. Soter in Kaj, pap.	
23	Ponedeljek Adalbert, škof; Viljem, spozn.	
24	Torek Jurij, muč.; Fidelis, muč.	
25	Sreda Marko, evangelist; Ermin, muč.	
26	Četrtek Klet, papež; Marcellin, papež. ☉	
27	Petek † Peregrin, duhovnik; Anastazij, p.	
28	Sobota Pavel od križa, sp.; Vital, muč.	
18	Jezus napove svoj odhod. Jan. 16, 16—22.	
29	Nedelja 3. povelik. Robert, opat.	
30	Ponedeljek Katarina Sij., dev.; Marijan, m.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

Od 10. do 18. plačaj drugi davčni obrok! Do 15. vložij prijavo za oprostitve davka na prem. bogastvo od 1. I. 1928., če so prenehali dohodki ob novem letu ali prej!

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Ščip 5. ob 17.
- ☾ Zadnji kr. 13. ob 9.
- Mlaj 20. ob 6.
- ☽ Prvi kr. 26. ob 23.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje ōika. Dan je dolg od 12 ur in 27 minut do 14 ur in 41 minut. Zraste za 1 uro in 44 minut.

II

Maj - Veliki Traven

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1 Torek	Filip in Jakob, apostola.	
2 Sreda	Atanazij, škof; Sekund, muč.	
3 Četrtek	Najdba sv. križa; Mavra, m.	
4 Petek	† Florijan, (Cvetko) m.; Monika, vd. ☉	
5 Sobota	Pij V., papež; Irenej, škof.	
19 Jezus obljubi učencem sv. Duha. Jan. 16, 5—14.		
6 Nedelja	4. pov. † Janez Ev. pred lat. vrati; Stanislav, škof; Gizela, kraljica.	
7 Ponedeljek	Prikazen Mihaela, nadangela.	
8 Torek	Gregor Nac., šk., c. uč.; Beat, sp.	
9 Sreda	Antonin, škof; Gordijan, muč.	
10 Četrtek	† Mamert, škof; Gandolf, opat.	
11 Petek	† Mamert, škof; Gandolf, opat.	
12 Sobota	Pankracij, muč.; Nerej, muč. ☉	
20 Jezus uči o moči molitve. Jan. 16, 23—30.		
13 Nedelja	5. povelik Servacij, šk.; Bonifacij, m. } Krizevo.	
14 Ponedeljek	Zofija, mučenka. }	
15 Torek	Janez Nep., muč. }	
16 Sreda	Krist. vnebohod. Paskal, sp.;	
17 Četrtek	† Feliks, spozn.; Venancij, muč.	
18 Petek	Celestin, papež; Ivo, spozn. ☉	
19 Sobota		
21 Jezus govori o prič. Sv. D. Jan. 15., 16., 27. in 16., 1.4.		
20 Nedelja	6. povelik. Bernardin, sp.	
21 Ponedeljek	Feliks, spoz.; Valens, muč.	
22 Torek	Helena, dev.; Julija, dev.	
23 Sreda	Deziderij, šk.; Andrej, B., sp.	
24 Četrtek	* Marija Dev., pom. kristj.	
25 Petek	† Gregor VII., p.; Urban, p.	
26 Sobota	Filip Neri, sp.; Eleverij, muč. ☉	
22 Jezus govori o sv. Duhu in ljubezni. Jan. 14, 23—31.		
27 Nedelja	Binkosti Prihod Sv. Duha.	
28 Ponedeljek	Avguštin, škof; Viljem, opat.	
29 Torek	Maksim, škof. Teodozija, muč.	
30 Sreda	Kva tre, Ferdinand, kr.; Feliks I., p.	
31 Četrtek	Angela, dev.; Kancijan in tov., m.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

Ves mesec (ter do 31. VII.) teče rok za popravo dohodkov na premično bogastvo.

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Ščip 4. ob 21.
- ☾ Zadnji kr. 12. ob 22.
- ☀ Mlaj 19. ob 14.
- ☽ Prvi kr. 26. ob 10.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje dvojčkov. Dan je dolg od 14 ur in 45 minut do 16 ur in 4 minute. Zraste za 1 uro in 19 minut.

Junij - Rožnik

D nevi	Godovi in nedeljski evangeliji.	Zapisnik.
1 Petek	Kvatre. Juvencij, m.; Gracijan, m.	
2 Sobota	Kvatre. Marcelin, m; Erazem, m. šk.	
23 Meni je dana vsa oblast. Mat. 28, 18—20.		
3 Nedelja	1. pobink. Sv. Trojica; Klotilda. ☉	
4 Ponedeljek	Frančišek Kan. sp.; Kvirin, šk.	
5 Torek	Bonifacij, škof; Valerija, muč.	
6 Sreda	Norbert, škof; Bertrand, škof.	
7 Četrtek	Sveto Rešnje T. Robert, opat.	
8 Petek	† Medard, šk.; Maksim, šk.	
9 Sobota	Primož in Felicijan, m.; Pelagija, m.	
24 Prilika o veliki večerji. Luk. 14, 16—24.		
10 Nedelja	2. pobink. Marjeta, kr.	
11 Ponedeljek	Barnaba, ap.; Marcijan, m. ☉	
12 Torek	Jarez F., sp.; Flora, dev.	
13 Sreda	Anton Padovanski, spoz.	
14 Četrtek	Bazilij, šk.; Elizej, prerok.	
15 Petek	† Srce Jnzusovo. Vid, Mod. in K. m.	
16 Sobota	Frančišek Reg., sp.; Beno, škof.	
25 Prilika o izgubljeni ovci. Luk. 15, 1—10.		
17 Nedelja	3. pobink. Adolf, škof. ☉	
18 Ponedeljek	Feliks in Fort., m.; Marko muč.	
19 Torek	Gervazij in Prot. m.; Julijana, dev.	
20 Sreda	Silverij, papež; Florentina, muč.	
21 Četrtek	Alojzij (Vekosl.), sp.; Alban, muč.	
22 Petek	† Ahacij, mučenec; Pavlin, škof.	
23 Sobota	Eberhard, škof; Cenon, šk.	
26 O velikem ribjem lovu. Luk. 5, 1—11.		
24 Nedelja	4. pobink. Janez Krst. (roj). ☉	
25 Ponedeljek	Viljem, opat; Prosper, škof.	
26 Torek	Janez in Pavel, ap.; Rudolf, škof.	
27 Sreda	Hema, vdova; Ladislav, škof.	
28 Četrtek	Leon II., papež.; Irenej, sp.	
29 Petek	Peter in Pavel, apostola.	
30 Sobota	Spomin sv. Pavla apost.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

Od 10. do 18. plačaj tretji davčni obrok!

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Ščip 3. ob 13.
- ☾ Zadnji kr. 11. ob 7.
- Mlaj 17. ob 22.
- ☽ Prvi kr. 24. na 25. o polnoči.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje raka. Dan je dolg od 16 ur in 6 minut do 16 ur in 23 minut. Zraste do 21. za 17 minut in se skrči do konca za 4 minute. — 21. začetek poletja. Najdaljši dan, najkrajša noč.

Julij - Mali Srpan

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik
27 O farizejski pravičnosti. Mat. 5, 20—24.		
1 Nedelja	5. pobink. Presv. Rešnja Kri;	
2 Ponedeljek	Obiskov. Mar. Dev.; Oton, šk.	
3 Torek	Helijodor, škof.; Bertram, škof. ☉	
4 Sreda	Urh, škof.; Berta, devica.	
5 Četrtek	Čiril in Metod. škofa.	
6 Petek	† Izaija, prerok; Dominika, muč.	
7 Sobota	Vilibald, škof; Pulherija, kraljica.	
28 Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8, 1—9.		
8 Nedelja	6. pobink. Elizabeta, kraljica.	
9 Ponedeljek	Anatolija, dev.; Veronika, dev.	
10 Torek	Amalija, dev.; Felcita dev. ☉	
11 Sreda	Pij I., papež; Peter F. spoz.	
12 Četrtek	Mohor in Fortunat, muč.	
13 Petek	† Marjeta, dev. muč.; Anaklet, pap.	
14 Sobota	Bonaventura, škof; Just, muč.	
29 O lažnih prerokih. Mat. 7, 15—21.		
15 Nedelja	7. pobink. Henrik I., cesar.	
16 Ponedeljek	Dev. Marija Karmelska. (Škap.)	
17 Torek	Aleš, spoz; Generozij, m. ☉	
18 Sreda	Kamil Lel., spoz.; Friderik, šk.	
19 Četrtek	Vincencij P. spoz.; Makrina, dev.	
20 Petek	† Marjeta, dev. muč.; Elija, prer.	
21 Sobota	Danijel, prer.; Olga, dev.	
30 O krivičnem hišniku. Luk. 16, 1—9.		
22 Nedelja	8. pobink. Marija Magdal., sp.	
23 Ponedeljek	Apolinar, šk. in m.; Liborij šk.	
24 Torek	Kristina, dev. muč.; Roman, m. ☉	
25 Sreda	J a k o b, apost.; Krištof, muč.	
26 Četrtek	A n a, mati Mar. Dev.; Valens, muč.	
27 Petek	† Pantaleon, muč.; Natalija, muč.	
28 Sobota	Inocencij, papež; Viktor, muč.	
31 Jezus joče nad Jeruzalemom. Luk. 19, 41—47.		
29 Nedelja	9. pobink. Marta, dev.	
30 Ponedeljek	Abdon in Senen, muč.; Julita, muč.	
31 Torek	Ignacij Lojol, spoz.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

Do 15. se vlagajo prizivi proti pogreškom v davčnih seznamih (glej pod jan.) in so izpostavljeni dodatni davč. sez. 31. steče rok za prijavljanje zmanjšanja dohodkov od prem. bog.

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Ščip 3. ob 16.
- ☽ Zadnji kr. 10. ob 13.
- ☽ Mlaj 17. ob 6.
- ☽ Prvi kr. 24. ob 16.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje leva. Dan je dolg od 16 ur in 17 minut do 15 ur in 15. minut. Skrči se za 1 uro 2 minuti.

Avgust - Veliki Srpan

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1	Sreda Vezi Petra, ap.; Makab. br., muč. ☉	
2	Četrtek Porcijunkula. Alfonz Lig.; šk.	
3	Petek † Najdba sv. Štefana; Lidija, vd.	
4	Sobota Dominik, spoz.; Agabij, škof.	
32 O farizeju in cestinarju. Luk. 18, 9—14.		
5	Nedelja 10. pobink. Marija Dev. Snežna.	
6	Ponedeljek Gospodova spremen.; Sikst. II., p.	
7	Torek Kajetan, spok.; Donat, škof muč.	
8	Sreda Cirijak, Larg in Smaragd, muč. ☉	
9	Četrtek Roman. muč.; Emigdij, škof.	
10	Petek † Lavrencij, mu.; Hugon, šk.	
11	Sobota Tiburcij, muč.; Szana, dev.	
33 Jezus ozdravi gluhtonemega. Mark. 7, 31—37.		
12	Nedelja 11. pobink. Klara, devica.	
13	Ponedeljek Hipolit in Kasijan, m.; Radegunda.	
14	Torek Evzebij, spoz.; Anastazija, dev.	
15	Sreda Vnebovzetje Marije Dev. ☉	
16	Četrtek Joahim, oče M. D.; Rok, spoz.	
17	Petek † Liberat, muč.; Sibila, dev.	
18	Sobota * Helena, kraljica; Agapit, muč.	
34 O usmiljenem Samaritanu. Luk. 10, 23—37.		
19	Nedelja 12. pobink. Ludovik Toled., šk.;	
20	Ponedeljek Bernard, opat; Štefan, kralj.	
21	Torek Ivana Frančiška, vd.; Adolf, sp.	
22	Sreda Timotej, muč.; Hipolit, škof.	
23	Četrtek Filip Ben., spoz.; Cahej, spoz. ☉	
24	Petek † J e r n e j, apost.; Ptolomej, šk.	
25	Sobota Ludovik, spozn.; Patricija, devica.	
35 Jezus ozdravi deset gobavih. Luk. 17, 11—19.		
26	Nedelja 13. pobink. Cefirin I., pap.	
27	Ponedeljek Jožef Kal., sp.; Natalija, dev.	
28	Torek Avguštin, škof.; Hermes. muč.	
29	Sreda Obglavljenje sv. Janeza Krstnika.	
30	Četrtek Roza Limanska, dev.; Feliks, muč.	
31	Petek † Rajmund, sp.; Izabela devica. ☉	

DAVČNI KOLEDARČEK.

Od 10. do 18. plačaj četrti davčni obrok!

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Ščip 1. ob 17.
- ☾ Zadnji kr. 8. ob 18.
- ☽ Mlaj 15. ob 15.
- ☼ Prvi kr. 23. ob 9.
- ☀ Ščip 31. ob 4.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje device. Dan je dolg od 15 ur in 12 minut do 13 ur in 31 minut. Skrči se za 1 uro in 41 minut.

September - Kimavec

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.	Zapisnik.
1	Sobota Egidij, opat; Verena, devica muč.	
36	O božji previdnosti. Mat. 6., 24.—33.	
2	Nedelja 14. pobink. Štefan, kralj.	
3	Pondeljek Evfemija, Tekla, Doroteja, muč.	
4	Torek Rozalija, devica.; Ida, kraljica.	
5	Sreda Lavrencij Just., šk.; Viktorin, šk.	
6	Četrtek Hermogen, muč. Pelagij, muč. ☉	
7	Petek † Bronislava, nuna; Albin, šk.	
8	Sobota Rojstvo Marije Dev.	
37	Jezus obudi mladeniča v Najmu. Luk. 7, 11—16.	
9	Nedelja 15. pobink. Korbinijan škof.	
10	Pondeljek Nikolaj Toled., sp; Pulherija, dev.	
11	Torek Prot in Hijacint, muč.	
12	Sreda Ime Marijino; Gvidon, spoz.	
13	Četrtek Virgilij, muč.; Notburga, devica.	
14	Petek † Povišanje križa. Maternij, šk. ☉	
15	Sobota * Nikomed, muč.; Evtropija, vd.	
38	Jezus ozdravi vodeničnega. Luk. 14, 1—11.	
16	Nedelja 16. pobink. Ljudmila, vdova.	
17	Pondeljek Lambert, šk. muč.; Hildegarda, op.	
18	Torek Jožef Kup., sp; Tomaž, škof.	
19	Sreda K v a t r e. Januarij, škof; Arnulf, sp.	
20	Četrtek ** Evstahij, muč.; Suzana, muč.	
21	Petek K v a t r e. Matevž, ap; Mavra, d.	
22	Sobota K v a t r e. Mavricij in tov., muč. ☉	
39	O največji zapovedi. Mat. 22, 34—46.	
23	Nedelja 17. pobink. Tekla, muč.; Lin, pap.	
24	Pondeljek Marija Dev., reš. ujetnikov.	
25	Torek Kleofa, spoz.; Firmin, škof.	
26	Sreda Ciprijan in Justina, muč.	
27	Četrtek Kozma in Damijan, m.; Kaj, šk.	
28	Petek † Vaclav, kr.; Marcijal, muč.	
29	Sobota M i h a e l, nadangel; Evtihij, m ☉	
40	Jezus ozdravi mrtvoudnega. Mat. 9, 1—8.	
30	Nedelja 18. pobink. Jeronim, spoz.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Zadnji kr. 6. na 7. o polnoči.
- Mlaj 14. ob 2.
- ☾ Prvi kr. 22. ob 4.
- ☉ Ščip 29. ob 14.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje tehtnice. Dan je dolg od 13 ur in 27 minut do 11 ur in 40 minut. Skrči se za 1 uro in 47 minut. — 23. začetek jeseni. Jesensko enakonočje.

M

Oktober - Vinotok

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji	Zapisnik.
1 Ponedeljek	Remigij, škof; Areta, mučenica.	
2 Torek	Angeli varuhi. Leodegar, šk.	
3 Sreda	Kandid, muč.; Evald, muč.	
4 Četrtek	Frančišek Seraf., sp.; Edvin, kr.	
5 Petek	† Placid in tov., muč.; Gala, vd.	
6 Sobota	Brunon, spoz.; Fida, muč. ☉	
41 O kraljevi ženitnini. Mat. 22, 1—14.		
7 Nedelja	19. pobink. Marija, kr. rožn. ven.	
8 Ponedeljek	Brigida, vd.; Simeon, spoz.	
9 Torek	Dionizij, škof, muč.; Abraham, patr.	
10 Sreda	Frančišek B., sp.; Gereon in tov.,	
11 Četrtek	Nikazij, šk.; Firmin, šk.	
12 Petek	† Maksimilijan, muč.; Serafin, sp.	
13 Sobota	Edvard, kr.; Koloman, muč. ☉	
42 Jezus ozdravi kraljičevega sina. Jan. 4, 46.—53.		
14 Nedelja	20. pobink. Kalist, pap.	
15 Ponedeljek	Terezija, devica; Brunon, škof.	
16 Torek	Gal, opat; Maksima, dev.	
17 Sreda	Hedvika, kraljica.; Viktor, škof.	
18 Četrtek	L u k a, evang.; Just, muč.	
19 Petek	† Peter Alk., spozn.; Etbin, opat.	
20 Sobota	Janez Kancijan, spoz.; Felicijan, m.	
43 Prilika o kraljevem obračunu. Mat. 18, 23—35.		
21 Nedelja	21. pobink. Uršula dev.; ☉	
22 Ponedeljek	Kordula, muč.; Marija Saloma.	
23 Torek	Severin, škof. Janez Kapist, spozn.	
24 Sreda	R a f a e l, nadangel; Kristina, muč.	
25 Četrtek	Krisant, muč.; Krišpin, muč.	
26 Petek	† Evarist, p.; Lucijan in Marcel, m.	
27 Sobota	Frumencij, škof; Sabina, muč.	
44 Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22, 15—21.		
28 Nedelja	22. pob. Simon in Juda, ap. ☉	
29 Ponedeljek	Narcis škof; Hijacint, muč.	
30 Torek	Klavdij, muč.; Marcel, muč.	
31 Sreda	Volfgang (Volbenk), škof.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

od 10. do 18. plačaj peti davčni obrok!

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Zadnji kr. 6. ob 6.
- ☽ Mlaj 13. ob 17.
- ☀ Prvi kr. 21. ob 22.
- ☽ Ščip 28. na 29. o polnoči.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje škorpijo-na. Dan je dolg od 11 ur in 36 mi-nut do 9 ur in 49 minut. Skrči se za 1 uro in 47 minut.

November - Listopad

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.	Zapisnik.
1	Četrtek God vseh svetnikov.	
2	Petek †* Vseh vernih duš dan.	
3	Sobota Viktorin, šk.; Hubert, šk.; Just, muč.	
45 Jezus obudi Jajrovo hčer. Mat. 9, 18—26.		
4	Nedelja 23. pobink. Karol Boromej, šk. ☉	
5	Pondeljek Caharija, oče Janeza Krstnika.	
6	Torek Lenart, opat.; Sever, škof.	
7	Sreda Prosdocim, šk.; Engelbert, škof.	
8	Četrtek Bogomir, šk.; Deodat, muč.	
9	Petek † Božidar (Teodor), m.; Orest, m.	
10	Sobota Andrej Avel., spoz.; Trifon, muč.	
46 O dobrem semenu. Mat. 13, 24—30.		
11	Nedelja 24. pobink. Martin, škof.	
12	Pondeljek Martin, pap.; Livin, šk., muč. ☉	
13	Torek Stanislav Kost., sp.; Didak, spozn.	
14	Sreda Serapijon, muč.; Jozafat Kunč., šk.	
15	Četrtek Leopold, vojv.; Jedert, dev.	
16	Petek † Edmund, šk.; Otmar, opat.	
17	Sobota Gregorij, škof; Viktorija, muč.	
47 O gorčičnem zrnu. Mat. 13, 31.—35.		
18	Nedelja 25. pobink. Odon, op.; Evgen, sp.	
19	Pondeljek Elizabeta, kr.; Poncijan, pap.	
20	Torek Edmund, kr.; Feliks Val., spozn. ☉	
21	Sreda Darov. Mar. Dev.; Kolumban, sp.	
22	Četrtek Cecilija, muč.; Maver, muč.	
23	Petek † Klement, pap.; Felicita, muč.	
24	Sobota Janez od križa, sp.; Hrizogon, m.	
48 O grozoti razdejanja. Mat. 24, 15—35.		
25	Nedelja 26. pobink. Katarina, dev. muč.	
26	Pondeljek Konrad, škof; Silvester, opat.	
27	Torek Virgil, škof; Ahacij, škof. ☉	
28	Sreda Eberhard, škof.; Gregor III., pap.	
29	Četrtek Saturnin, muč.; Filomen, muč.	
30	Petek † Andrej, apostol; Justina, dev.	
IZPREMENI MESECA.		NEBESNO ZNAMENJE.
☾ Zadnji kr. 4. ob 15.		Solnce stopi v znamenje strelca. Dan je dolg od 9 ur in 45 minut do 8 ur in 26 minut. Skrči se za 1 uro in 19 minut.
☽ Mlaj 12. ob 11.		
☽ Prvi kr. 20. ob 15.		
☽ Ščip 27. ob 10.		
Dnevni koledarček.		

December - Gruden

Dnevi	Godovi in nedeljski evangeliji.	Zapisnik.
1	Sobota Eligij, škof; Natalija, dev. muč.	
49 O poslednji sodbi. Luk. 21, 25—33.		
2	Nedelja 1. advent. Bibijana muč.	
3	Ponedeljek Frančišek Ksav., sp.; Lucij, škof.	
4	Torek Barbara, d. m.; Peter Zlatoust, sp. ☉	
5	Sreda Saba, opat; Krišpin, muč.	
6	Četrtek Miklavž (Nikolaj), šk.; Apolinar, m.	
7	Petek † Ambrozij, škof; Agaton, mučen.	
8	Sobota Brezmad. spočetje M. D.	
50 Janez Krstnik v ječi. Mat. 11, 2—10.		
9	Nedelja 2. advent. Peter Forezij, šk.	
10	Ponedeljek Lavretanska M. B.; Judita, dev.	
11	Torek Damaz, papež; Trazon, opat.	
12	Sreda Sinezij, muč.; Epimah, muč. ☉	
13	Četrtek Lucija, dev. muč.; Otilija, dev.	
14	Petek † Spiridijon, šk.; Nikazij, šk.	
15	Sobota Jernej, šk.; Kristina, dev.	
51 Janez Krstnik pričuje o Kristusu. Jan. 1, 19—28.		
16	Nedelja 3. advent. Evzebij, škof.	
17	Ponedeljek Lazar, škof; Berta, vdova.	
18	Torek Gracijan, škof; Vunebald, opat.	
19	Sreda Kvatre. Nemazij, m.; Favsta, vd.	
20	Četrtek Liberat, muč.; Peter Kanizij, sp. ☉	
21	Petek Kvatre. Tomaž, ap.; Glicerij, m.	
22	Sobota Kvatre. Demetrij in Honorat, m.	
52 Janez Krstnik poklican v prerokov. Luk. 3, 1—6.		
23	Nedelja 4. advent. Viktorija, dev.	
24	Ponedeljek † * Adam in Eva; Irmina, dev.	
25	Torek Božič. Rojstvo Gospod.	
26	Sreda Štefan, muč.; Arhelaj, škof. ☉	
27	Četrtek Janez, evang.; Fabijola, vd.	
28	Petek † Nedolžni otročiči; Kastor, muč.	
29	Sobota Tomaž, škof; Trofin, mučenec.	
53 Simeon in Ana oznanjui. Gospoda. Luk. 2, 33—40.		
30	Nedelja Ned. pred novim letom.	
31	Ponedeljek * Silvester, pap.; Pavlina, muč.	

DAVČNI KOLEDARČEK.

Od 10. do 18. plačaj šestí davčni obrok!

IZPREMENI MESECA.

- ☉ Zadnji kr. 4. ob 4.
- ☉ Mlaj 12. ob 6.
- ☉ Prvi kr. 20. ob 5.
- ☉ Ščip 26. ob 9.

NEBESNO ZNAMENJE.

Solnce stopi v znamenje kozla. Dan je dolg od 8 ur in 24 minut. do 8 ur in 4 minute. Skrči se za 20 minut, od 21. dalje se pa zdaljša za 6 minut. — 22. začetek zime. Najdaljša noč, najkrajši dan.

Slavko Slavec

Pepe s Krasa

»Pepe s Krasa gre«.

Kdor si je kdaj ogledal leho špárgeljnice v goriški okolici, zarastlo z bohotno travo in bujnimi plevi, in je videl ob njej plevce, ki zemlji z motikami rahljajo zeleni oklep in ji ga z rokami Irgajo s telesa, ta rad prizna, da je to opravilo dolgo trajno in malo zabavno. Solnce pripeka v sklonjene hrbte, žge od strani lice in vrat, potne kaplje se nabirajo na čelu in padajo v plevel, a ne omehčajo trde prsti, zabite po letnih nalivih, oklepajoče se tako trdno plevelnih korenin, da jim tudi dobra motika ne more zlahka do živega in se stebelca često Irgajo v roki. Plevce sprva pojo, se pogovarjajo in se šalijo, a polagoma pesem utihne, beseda zamre, šale poidejo in čuje se le udarjanje motik in olesanje prsti od izrvanih plevelnih šopov. Tedaj je vse dobrodošlo, karkoli more prekiniti to žgočo, nežiprosno enoličnost.

Tako smo tudi mi z veseljem začuli Mihčevo oznanilo, da gre Pepe s Krasa.

Štirje smo čepeli ob zeleni lehači in jo slačili: na solčni strani mati sama, glavna plevica in naša učiteljica vpletju, na severni, prijetnejši strani, ki jo je špárgljevine vsaj malo senčilo, pa mi, njeni trije učenci. Midva z Mirkom sva res že nekam pošteno klepala z motiko in Irgala plevel, dasi je morala mati še tu in tam seči skozi špárgljevine na najino stran ter naju opozarjati, naj tudi drobnemu in nizkemu plevelu ne prizanašava, da ne bo leha po prvem dežju brž zopet vsa zelena; Mihec pa je pel samo za zabavo in njegovo delo ni Bog ve kaj zaleglo. Šesiletna Mihčeva ročica je neredno ruvala stebelca, ki so rasla bolj pri tleh, in ni mogla pleli do srede. Zanj tudi mati ni bila tako stroga kakor za naju in se ni preveč jezila, če je Mihec lopnil po kakem metulju, zasledoval kakega hrošča po razoru ali skočil na vrh špárgeljnice.

Tako je skočil tudi zdaj in povedal, da gre Pepe s Krasa.

Oznanilo samo ni bilo posebno važno. Saj je hodil vsak dan — Pepe s Krasa, celo po dvakrat na dan. Dobro nam je delo zato, ker je prekinilo naše enolično, utrujajoče opravilo in je pomenilo, da se solnce vendar nagiblje v Lahe, dasi se je dolgo zdelo, kakor da je pri bito na nebo in se nikamor ne zgane.

Vzravnali smo se vsi in pogledali na cesto proti zapadu.

»Pepe, poskoči!« je zavpil Mihec z dlanmi ob ustih.

»Tiho bodi!« ga je posvarila mati in si podrnila s predpasnikom po potnem licu. »Kdo te tako uči?«

Po cesti ob koncu njive je stopal Pepe s Krasa. Neznatna postavica je bila od daleč še manjša, prazna vreča pod pazduho je visela malo naprej, oguljena in povaljana voha na glavi je bila nagnjena na oči; levica je mlahavo stiskala zganjeno vrečo, desnica pa je leno in mrtvo nihala ob telesu. Glava mu je bila rahlo upognjena in ovratnik jope mu je štrlel malo navzgor. Od pasu navzdol ga je zakrivalo nizko pripolno grmičevje. Vštric tretje murve je nerodno poskočil, kakor bi se hotel podvzitati, a brž nato je stopal s prejšnjo leno, enakomerno, v cesto zamišljeno hojo.

»Slišal me je«, se je zasmejal Mihec, ko je bil Pepe poskočil.

»Z lehe pojdi in delaj«, je velela mati in začela znova zamahovati z motiko.

Pepe je zginil v dalji in mi smo se zopet lotili plevla. Ko smo ga narili in nametali za dva nova kupa, je vprašal Mirko:

»Odkod je Pepe s Krasa?«

»S Krasa«, se je zasmejala mati.

»Kras je velik«, se je skoro užalilo Mirko in zarisal je z motiko raztegnjen lok po zraku, podoben valoviti črti nizkega kraškega slemena ob Gradišča ob Soči do Nanosa nad Vipavo.

»Z Vrha nad Rubijami, pravijo, da je. Kdor pa hoče več vedeti, mora iti z njim«, je pojasnila mati.

»Po kaj hodi vsak dan in kaj nosi v fisti vreči?« je hotel vedeti Mihec.

»Gledat hodi, kje so hudobni in neposlušni otroci, da jih vzame in sllači v svojo vrečo.«

»Saj je zmerom prazna.«

Mihec očitno ni verjel in mati je vedela, da ne verjame. Vendar je šaljivo nadaljevala:

»Kadar kakšnega dobi, ga iztrese po Skalah v Sočo.«

»Ali jih je iz naše vasi že dosti iztresel?«

»Vse tiste, ki niso slusali. Pa jih bo še.«

»Mene že ne.«

»Če ne boš ubogal — kdo ve?«

»Ne ujame me. Pepe s Krasa ne zna tako hitro teči kakor jaz.«

»Bomo videli.«

Motike so hreščale, drsale in folkle. Materi je glava zatonila v gostem špargljevju, da so drobne zelene jagode bingljale po rumenih in rdečih rožicah njene pisane rute. Med zadnjim pogovorom je bila malo zaostala in je zdaj hotela zamujeno dohiteti. Pleli smo molče. Pepe s Krasa je odšel in za ta popoldan ni bilo pričakovati nobene druge zabave.

Pepe s Krasa je vsak dan dvakrat premeril cesto, ki veže zadnje zapadne obronke goriškega Krasa z Gorico. Dopoldne je šel skozi našo vas med deveto in deseto uro; tedaj je meril cesto od juga proti severu. Popoldne se je med četrto in peto uro vračal iz mesla. Po več let je nosil dan na dan zmerom isto zaprašeno, povaljano obleko, ki bi ji bilo težko določiti barvo. Pozimi je švedral v ponošenih, shojenih čevljih, poleti pa je hodil bos. Korak mu je bil precej hiter, nestalen, nemiren, kakor bi se mu nekam mudilo. Včasih pa je nenadoma obstal na cesti za prazen nič, ob kurjem peresu, koščku papirja ali trski. Pobrcał je predmet svojega zanimanja z nogo, sklonil se ni. Nato je stopil za nekaj ped nazaj, pospešil korak in navadno malo poskočil, kakor bi hotel teči, da dohiti, kar je z ogledovanjem zamudil. Majhne, napol zaprte oči so gledale zmerom v tla in če so se kdaj malo dvignile, je iz njih zabrlela onemogla, otroška plašnost. Glava je bila zmerom rahlo sklonjena in za spoznanje nagnjena k desnemu ramenu. Če ga je kdo poklical, je čisto malo privzdignil obraz, kakor bi mu vrat bil negiben in trd, pogledal je človeka s prosečim, žalostnim pogledom tepenega psa, v zadregi piskávo zajavkal in urno spet odcepelal po prahu za svojim daljnim smotrom.

V največje neprilike so ga spravljali vaški otroci, če je šel mimo šole ob uri, ko so se usuli iz nje.

»Pepe, poskočil Pepe, poskočil!« so vpili za njim. Predrzneži so mu odzadaj skušali izpuliti vrečo izpod pazduhe, vlekli so ga za obleko in mu ponujali kamen, koprivo ali smeti. On se je v zadregi motal med njimi, zdaj pa zdaj slabotno zajavkal, kakor bi prosil, naj se ga usmilijo, liščal krčevito svojo vrečo in cepetal na mestu, ne vedoč, kako naj si pomaga. Navadno ga je rešil vaščan, ki je otročaje razgnal in ozmerjal, ali ženica, ki jim je zagrozila, da jih ovadi gospodu učitelju. In res je včasih ovadila in učitelj jih je zaprl. Pomagalo je za kakšen leden. A če je nemila zvezda privledla Pepeta zopet mimo šole, ko so otroci hodili vanjo ali iz nje, so vsi opomini v otroških dušah utihnili in razposajena otročad se je znova izprevrgla v Pepetove rablje.

Po vsem videzu bi bil človek sodil, da je Pepe berač. A Pepe s Krasa ni prosjačil. Njegova vreča je bila zmerom prazna. Na poti z doma v mesto se po vsej naši dolgi vasi ni nikdar na nobenem pragu ustavil. Le

na povratku je izredka krenil na kakšno dvorišče, se približal hišnim vratom in stal s klubkom v roki pred njimi, dokler mu ni kdo prinesel kruha ali kakega prigrizka. Tudi če ga je v vasi zajela ploha ali nevihta, se je priplazil pod kako strešnjo ali se stisnil h kakšnemu zidu; v hišo ni stopil nikdar.

»Koliko let že hodi tako?« je vprašal Mirko.

»Ko sem jaz bila šolarica«, je rekla mati, »je hodil skozi vas, kakor hodi danes, in bil je prav tak, kakršen je še danes; nič se ni postaral.«

To se nam ni zdelo nič čudnega. Kakor si ni mogoče misliti vaške cerkve brez zvonika ne trga pred njo brez vodnjaka, tako tudi cesta skozi vas ne more biti brez Pepeta s Krasa. Drevo posekaš in njivo preorješ, a Pepeta s Krasa ne odvrneš od njegove vsakdanje poti. Združeni je s cesto, odkar se ta vije med hišami in polji, in bo cepetal po njej, dokler bo vezala Kras in mesto. Dobrih trideset let ga mati pozna, pa pravi, da mu je lice zmerom isto. Solnce in burja sta ga ustrojila, leta se ga ne primejo več in lice mu ni ne mlado ne staro, zmerom je isto, zmerom sivkasto in ščetinasto; v tej sivini in teh ščetinah tonejo leta in tone čas.

»Ali je od rojstva nem?« sem vprašal.

»Ne«, je dejala mati. »Pri nekem tepežu, pravijo, so ga pobili. To mu je vzelo besedo.«

»Zakaj so ga?«

»Ne vem.«

Ta odgovor ni zvenel docela verjetno. Često je mati tako zaključila pogovor, ko se ji je zdelo, da smo preveč radovedni.

Solnce se je nagnilo in se razširilo. Motike so padale počasneje, zeleni kožuh se je težje trgati od špargeljnice.

»Ali bomo vse danes opleli?« je vprašal Mihec.

»Ti si se nadelal?« se je nasmehnila mati. »No, pa pojdi, pripelji voziček; boste nakladali.«

Mihec je zdirjal na konec njive in se kmalu vrnil z vozičkom. Naložili smo plevel in ga odpeljali na trato koncem njive, da se nošuši za steljo. Nato smo odrinili proti vasi. Splošoma je Mihec nenadoma zacepetal in začel posnemati hojo Pepeta s Krasa. Midva z Mirkom sva se mu smejala, mati pa ga je oštela:

»Ne spakuj se, da te Bog ne kaznuje.«

Kazalo je, da je zares huda, in ko mu je zapretila, da bo brez večerje, če ne neha, se je vdal in začel preskakovati jarek ob cesti.

Po vojni, ki je vas porušila, da marsikod ni kamen na kamnu ostal, se je med prvimi prikazal na cesti Pepe s Krasa. Hiš ni bilo, razen podrtih, lesene kolibe so stale ob cesti, a Pepe s Krasa je že hodil po njej. Z vrečo

pod pazduho je cepetal dopoldne proti mestu, popoldne proti domu. Obleko je imel prav tako kakor pred vojno, klobuk isti, hojo isto.

Kje je bil med vojno? Kdo bi vedel? Pepe s Krasa ne more ničesar povedati. Morda je vso vojno, med vsemi soškimi bitkami hodil tako s Krasa v mesto in iz mesta na Kras. Zakaj tudi cesta je ostala vso vojno, kjer je bila prej, gledala je bitke in se ni premaknila ne porušila. Pepe s Krasa je tudi precej gluhi; zato najbrže ni slišal strahovitega grmenja, ki je stresalo dolino, in pot mu je bila prijetnejša, ker ni bilo več ne šole ne otročajev ne njihovih napadov.

Niti vojna, ki je toliko mladih lic in čel nagubala in toliko glavam osivila lase, ga ni postarala. Njegovo lice je prav tako, kakršno je bilo pred mnogimi leti, sivkasto in ščetinasto. Ali Pepetu s Krasa tudi zob časa ne more do živenga?

Poprašal sem starega Drenuljo, ki pozna vso vas in bližnjo in daljno okolico, kaj ve o Pepetu s Krasa.

»Kar vi«, je dejal. »Prazno vrečo prinaša s Krasa v mesto in iz mesta na Kras«.

»Pa zakaj?«

»Vprašajte njega«, je skomizgnil z rame. »Vrhovci pravijo, da se mu je zmešalo, ko so se fantje stopli radi deklet. Kolovratil sem nekdanj po Vrhu, ko je Pepe pricapljal iz mesta. Stopil sem nekaj korakov za njim. Izginil je v neko stajo. V hiši poleg staje sem vprašal, ali je to Pepetov dom. Suhotna ženska mi je povedala, da je to bil nekdanj Pepetov dom, zdaj pa je Pepe brez doma, njegovi ljudje so pomrli. Sedanji gospodarji mu iz usmiljenja dajejo prenočišče in hrano, kadar pride ponjo. O njegovi blaznosti so tudi tam vedeli le to, da se mu je po nekem tepežu zmešalo. Tako je, če se jih več poteguje za eno dekle«.

Potemtakem je bil Pepe svoje dni fant od fare, bodoči gospodar lepega posestva, pravi kraševski, vrhovski fant? Imel je izbra-

nega dekleta in se je pripravljaj, da se oženi in zakmetuje, kakor so pred njim kmetovali njegovi predniki?

En sam udarec po glavi, s kolom, gorjačo ali sekuro — in vsi lepi načrti so se razblinili, svetle stavbe njegovih sanj so se porušile. Ponosni vrhovski fant se je zgrudil v nezavesti, temna zavesa se je spustila pred njegovimi očmi in mu skrila dekle in ženitovanje, posestvo in kmetovanje. Ostal mu je le medel spomin na rodni dom, tajni žarek, ki ga še danes veže na očetovo hišo. Beseda mu je okorela, zamrla; nič več ni mogel zasnuti svojega dekleta. S težkim zapahom so se mu zaprla vrata, vodeča v jasno, vse obetajočo bodočnost in ostala je le ozka linica najpreprostejše zavesi, da je vse porušeno in je treba v svet. Sklonil se je k stari vreči v kotu, jo zganil pod pazduho in krenil po beli cesti proti mestu pod nasprotnimi gorami. Tu je svetleje zaplamtel spomin na rodno vas in Pepe se je vrnil spet na Kras. Drugo jutro so se noge znova zganile na pot in začelo se je brezkončno romanje od doma v mesto in iz mesta domov. Tega romanja niso prekinile ne zime ne plohe, niso ga zabranili ne meteži ne viharji, niti vojna ga ni mogla zatreči. Zataknila se mu je nit življenja ob Vrh na Krasu in ob mesto pod gorami in Pepe jo neumorno navija po beli cesti, ki veže ta dva konca njegovega sveta.

Katera usoda se mu zdi lepša in milejša, tista, ki se mu je obetala, ko je ljubil vrhovsko dekle in si v domišljiji predel sijajno bodočnost, ali ta, ki mu je vse zastrla z neprodinim zagrinjalom in ga že na tem svetu oprostila toliko težav in skrbi?

Pepetu s Krasa so usta zaklenjena, njegov pogled je brezizrazen. Njegova postavica hiti po beli cesti, vreča pod pazduho se nagiblje naprej, glava se rahlo poveša k tlom. Otročaji vpijejo za njim:

»Pepe, poskočil«

Jesenska

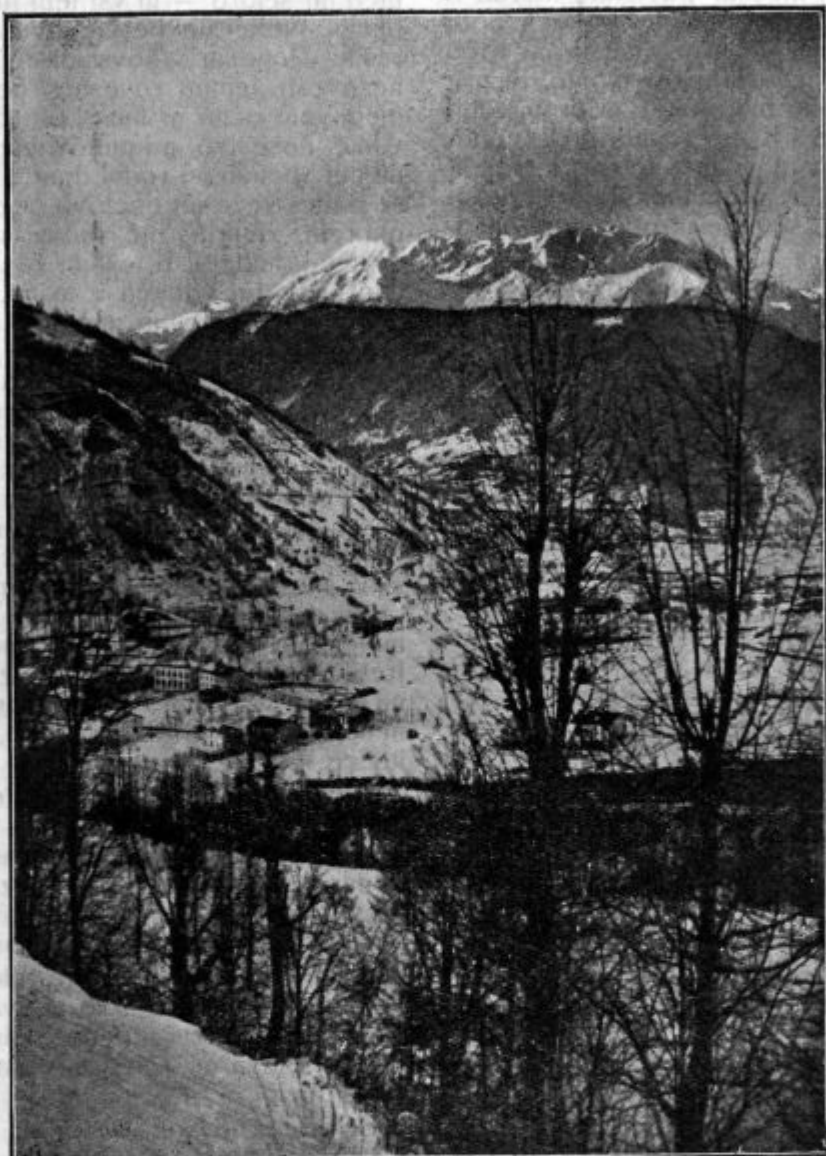
Med vinograde priš'a
že je jesen tiha;
in od gor, ledenih gor,
hladen veter piha.

V polnih sodih čaka mošt
svetega Martina,
da krsti ga, spremeni
v rezko-sladka vina.

Z gosko svojo bo prišel,
s pesmijo veselo;
vrisk pred njim in smeh za njim
prideta v deželo.

In takrat še, bratci mi,
pusti vsi in mračni,
vsi veseli bomo spet,
vedri, vse drugačni.

Lepota naših krajev

Zima na Tolminskem

Dekliška

Vse nagelne, ves rožmarin
sem v pušelček nabrala ti,
da bom jih, dragi, za spomin
na dan slovesa dala ti.

Ko boš odhajal daleč preč,
jih za klobuk pripela bom
in z nitko zlato, tisoč sreč
še zraven ti želela bom.

Naj svet katerikoli že
pred tabo se razgrinjal bo,
moj nagel in moj rožmarin
na mene te spominjal bo.

Ivan Vuk

Pravljica o šipku

V nočeh, ko se zganejo ciklopske perutnice vetrnega mlina, ki stoji tam v stepi in je viden iz mesta, kakor polž s hišico, ki pregiblje svoje rogove, se zbuja stari mlinar in poslušša njegov ropot in šum.

Svojemu prebivalcu pripoveduje mlin v listih nočeh vsakovrstne pravljice. Nekoč pa, ko je bil mlinar podnevi posebno zamišljen, je mlin izpregovoril:

— Pripovedoval ti bom pravljico o starem šipku.

Mlinar je šel, nasul pšenice na kamen, si zvil cigareto iz mahorke*) in zapalivši jo, rekel:

— Poslušam!

In mlin je pripovedoval:

— Živel je nekoč pod mojo streho star mlinar, še starejši nego si ti. Njegova postelja je stala tam, kjer stoji sedaj tvoja in sedal je k tisti mizi, h kateri sedaš sedaj ti s svojo ženo in hčerko. Takrat je bila miza še nova. Kupil jo je od nekega človeka, kateri je vozil k meni zlatorumeno pšenico.

Vdovec je bil tisti mlinar. Žena mu je umrla davno. Nisem je poznal. Ko se je nasešil pri meni, je bil že vdovec.

Rad sem imel vdovca-mlinarja, kakor imam rad tebe, ženo tvojo in hčerko tvojo. Smilil se mi je, ker je bil tako samotni in od vseh zapuščen, kakor da ni bil sin človekov, nego sin zvezd. Tudi on me je ljubil.

V dneh, ko sem spal in počival, je tiho šel iz mlina, da bi ne motil mojega spanja s svojo prisolnostjo. Šel je na vrt, na katerega hodiš ti in žena tvoja in hčerka tvoja in ki je za mojim hrbtom. Ni bil takrat tako lep tisti vrt, kakor je sedaj. Zakaj vdovec je bil mlinar in hčerke ni imel.

Večkrat sem se prebudil, ko je hodil po vrtu težko zamišljen, tako kakor si bil ti včeraj. V svoji zamišljenosti ni opazil, da ne spim in ne počivam. Takrat sem ga opazoval, kako je plel cvelice in jih božal in jim govoril nežne besede, tako nežne, kakor jih je moral govoriti nekoč svoji ženi; zakaj le ljubezen nauči človeka nežnih, mehkih besed.

Najrajši pa se je mudil pri starem šipkovem grmu. Tam je stal tisti grm, kjer rastejo sedaj rdeči nageljni tvoje hčerke.

Tisti stari šipkov grm je imel vse zgrbljeno deblo. Raskava je bila njegova skorja. Veliko burje in mnogo dežja je udarjalo vanj. Lomila mu je toča mladike in mu bičala listje. Mraz in zima sta tiščala k bičanemu deblu svoje ledeno lice.

Zasadil je tisti šipkov grm človek, brez strehe, brez postelje, brez mize. Prišel je neke noči utrujen in zaspan pred moja vrata. Slaba in stara je bila obleka na njem. Sveženi majhnih šipkov je nosil na hrbtu. Potrkal je na moja vrata. Na mnoga je že trkal prej, a nikogar ni bilo, da bi mu jih odprl, zakaj bila so vsa lepo pobarvana in izrezljana, on pa ni nosil svalovske obleke. Takratni moj gost pa mu je odprl, ga napojil in nasitil in mu postlal posteljo.

Drugo jutro se je zahvalil za posteljo, za hrano, za pijačo in rekel: »Ničesar nimam, o mlinar, da bi te poplačal za tvojo gostoljubnost!«

Odgovoril mu je mlinar: »Nisem te pogostil za to, da mi plačaš! Pogostil sem te, ker si rkal na vrata. Iди v mirul!«

Šel je človek s svežnjem šipkov na hrbtu, da jih proda v mestu vrtnarju. Tedaj se je, že na cesti, spomnil, da bi podaril svojemu gostitelju debelce šipkovo.

Vrnil se je in rekel: »Dobri mlinar! Ne morem iti kar tako od tebe! Vzemi to šipkovo stebelce in vsadi ga na svoj vrt. Ono bo rodilo lepe cvetove, zakaj žlahino je! Naj ti govorijo tisti cveti, kar si storil meni, človeku brez strehe, brez postelje in mize!«

Vzradostil se je mlinar tistega iskrenega daru in gledal šipkovo drevesce. Tako gleda človek na dete, kateremu odneso mater, in ne ve, kako ga prijeti in kaj z njim početi.

In je rekel človeku: »Ljubim šipkov cveč! Ali ne vem, kako vsaditi to debelce in kako ga vzgojiti.«

Vprašal je človek: »Imaš motiko in lopato?«

»Imam!«

»Prinesi mi motiko in lopato!«

Mlinar je prinesel človeku, kakor je želel. Zopet je vprašal človek: »Pokaži mi, kje hočeš, da bi rastel šipek?«

Pokazal je mlinar na tisto mesto, kjer rasteš, sedaj rdeči nageljni tvoje hčerke.

Vsadil je človek tam šipkovo debelce, privezal ga h kolu, da bi ga, mladega in slabotnega, ne zlomil vihar, pobožal ga v slovo in odšel.

Nikdar več ni videl mlinar tistega človeka. A pozabil ga ni do svoje smrti.

Šipek pa je pognal korenine, razvil liste in ko je zacvetel prvič, se je mlinar razveselil njegovih rožnatih cvetov. Tako krasni so bili in tako nežni, kakor je krasna in nežna sama hvaležnost iz hvaležnega srca porojena.

Tedaj je mlinar glasno pohvalil spomin tistega človeka, ki mu je bil daroval šipek in mu ga zasadil. —

*) najcenejši ruski tobak.

Ljubil je mlinar listi šipek in dobro je bilo šipku. A mlinar je umrl. Drug prebivalec se je naselil pri meni! On ni ljubil rož in vrta, zakaj žganje mu je bilo veselje.

Od tistega dne ni nikdo pogledal na šipek, nikdo se radoval njegovih cvetov. Zapuščen je raste, trpel v burji in dežju, v zimi in vročini. Nikdo mu ni postavil polomljenega kola. In tako je prišlo, mesto da bi kol podpiral in ščitil šipek, je on držal listi polomljeni kol in ga čuval, da se ni, mrvec, zgrudil na zemljo. Po zimi ga ni nikdo zasipal z listjem in slamo, nikdo ga ni v vročini napajal. V hudih mrazovih mu je odmrzavalo deblo in veje so se lomile pod snegom. Če bi ne bilo krepkih korenin, poginil bi bil.

Otroci mlinarja, ki mu je bilo žganje veselje, niso spoštovali cvetja šipkovega. Oni niti očeta niso spoštovali. Brezobzirno in sirovo so trgali tisto cvetje s celimi vejami in jih prodajali mimogredočim za sramotno ceno. Kupovali so jih fantje dekletom. A dekleta so jih zatikala za nedrija zato, ker so jih jim dajali fantje, a ne iz ljubezni do lepote. Zato se cveti tudi niso držali tam, za nedriji deklet, ker ni bilo tam ljubezni, ki je lepota, nego strah žgoča, od katere so veneli cveti in padali na prašno, blatno cesto.

Zaradi trpljenja, katerega je preživel šipkov grm, se je hitro staral. Deblo se mu je krivilo, skorja postajala raskava. Ljubezni, ki bi mu lajšala življenje, mu gladila deblo, ni bilo.

In umrl bi bil, da se ni zgodilo tako, da je žganjica pognala mlinarja izpod moje strehe...

Nekoč, ko se je mlinar-vdovec posebno zamislil pri tistem starem šipkovem grmu, sem izpregovoril:

»Zakaj, o mlinar moj, so tvoje misli tako zamišljene, ko gledaš na stari šipek?«

Zdrznil se je mlinar-vdovec. Ni namreč opazil, da sem se vzbudil.

»Kdaj si se vzbudil, da nisem slišal«, je vzkliknil.

»Takrat, ko si stal zamišljen pri tistem šipkovem grmu.«

Hitel je mlinar k meni, da mi nasuje zlatorumene pšenice. Zakaj navada mi je, da prigrizujem, ko sem buden.

»Zamislil sem se pri njem! Pogosto se zamislim, ko ga gledam.«

»Zakaj, o mlinar, se zamisliš, ko ga gledaš in kakšne so tvoje misli?«

Govoril mi je mlinar-vdovec:

»Tako zgrbljen in nelep je tisti šipkov grm, a rodi vendar tako prekrasne cvetove. Tako lepe, kakršne rodi samo mladost. Tako žlahtne, kakršnih najde človek le v gosposkih vrtovih.«

»Zgrbljen je in nelep«, sem mu odgovoril, »ker je mnogo trpel. Tudi ti, o mlinar, si mnogo trpel, zato tvoje lice ni gladko in tvoje

roke niso mehke. Zakaj le v brezdelju so roke brez žuljev. Življenje v tistem šipku pa je še kljub mnogemu trpljenju kakor življenje mladosti. To vidiš sam po njegovih cvetih. Zakaj ne po zunanji lepoti, ki je le obleka, nego po sadu spoznaš drevo in le po sadu znaš njegovo ceno. Po sadu, se meri sila življenja drevesu. Po sadu ga tudi sodi!«

Pokimal je mlinar-vdovec in pogledal na svoje roke...

Neko pomlad, toliko da je skopnel sneg, je prišel k mlinarju-vdovcu iz mesta njegov prijatelj, vrtnar po poklicu.

Mlinar mu je pokazal svoj vrt.

Pogledal je vrtnar vrt, lepo obdelan — zakaj mlinarju-vdovcu je bilo delo zabava in veselje — pogledal je na stari skrbno obrezan šipek in je rekel:

»Prijeten je tvoj vrtič, samo rož je malo.«

Odgovoril mu je mlinar:

»Vdovec sem! Začo ni na vrtu mnogo rož. Nageljčke, glej, imam, ker jih ljubim. Moja žena me je naučila ljubiti jih. Astre posejem in georgine, ker sem jih vaju. Imela jih je vedno moja žena. A drugih ne poznam. Samo ta stari šipkov grm je še, katerega sem našel vsega zapuščenega.«

»Da se ti ljubi baviti se z njim«, je rekel vrtnar. »Časti ne dela vrtul!«

Zbolele so te besede mlinarja-vdovca. »Prekrasno je njegovo cvetje in žlahtno«, je rekel s tihim glasom.

Zamahnil je z roko vrtnar. »Cvetje nelepega, grčavega šipka? Kdo se zmeni zanj?... Sicer pa, kako more biti iz takega drevesa prelepo cvetje in žlahtno povrh? Obleka in postava govori, da to ni mogoče.«

Stopil je bliže k mlinarju-vdovcu, svojemu prijatelju. »Doma, na vrtu, imam nekaj šipkov zares prežlahtne vrste. Dobro so negovani in lepi. Lahko bi ti jih prodal, a ker sem tvoj prijatelj, ti jih podarim. Vsadiš jih namesto tega nelepega in grčavega... Ej, to bodo cveti na njih, kakršnih si malo videl!«

Zamislil se je mlinar-vdovec. Rad bi imel mlade, lepe šipke, a žal mu je bilo tudi starega. Pa se mu je porodila pametna misel. In je rekel: »Hvala ti, vrtnar in prijatelj, za ponudbo. Vesel sem jel Vendar mi je žal starega šipka. Glej, pomlad je prišla! Počakajval Naj ostanejo listi šipki v tvojem vrtu do jeseni. Ako bo njihovo cvetje v resnici lepše, nego mojega grčavega, če bo žlahtnejše, tedaj, seve, ga izrujem in na njegovo mesto vsadim tvoje! Zakaj, resnično je, da treba gojiti vedno tisto, kar je najlepše!«

Nasmehnil se je vrtnar mlinarju-vdovcu in ga potrkal po rami. Zakaj smešen se je zdel predlog mlinarja-vdovca vrtnarju. Saj je vendar jasno, da prihaja iz lepega telesa vedno le lep sad. Vendar ni oporekal.

Prišel je čas cvetja.

Vzcveteli so mladi, negovani šipki na vrtu vrtnarjevem v vsej svoji lepoti. Ponosno so gledali in bahava je bila njihova obleka. Zdelo se je, da govore mimojdočim:

»Mi smo krasota, ljudje! Glejte nas in občudujte nas, zakaj takih ne vidite več!«

Vzcvetel pa je tudi nelep in zgrčan šipkov grm na vrtu mlinarja-vdovca. Cvet pri cvetu je cvetel, kakor bi sedeli na vejah in se smehljali mimojdočim in jim klicali:

»Pozdravljeni, ljudje! Ne pozabite na nas, ko zagledate drugod lepših!«

In zgodilo se je, da je pozval vrtnar mlinarja k sebi: »Pridi mlinar, prijatelj moj, zakaj šipki cvetijo!«

Mlinar-vdovec se je odpravil. Veselo je sprejel vrtnar mlinarja. Zmagoslavni nasmeh je bil na njegovih ustih, ko mu je pokazal cveteče šipke. »Oni so, listi, ki sem jih podaril tebi!«

Gledal je mlinar-vdovec šipke, vse tako ravne in gosposke, gledal njihovo cvetje, tako bahaško. Dolgo jih je gledal.

»Ti ugajajo?« je vprašal vrtnar z glasom v katerem je bilo jasno slišati izraz zmagoslavja.

Mlinar-vdovec je odgovoril: »Krasni so, prelepi! Gosposki! Samo zde se mi nekako prazni!«

Vrtnar je gledal mlinarja z nevernimi očmi. »Kaj hočeš videti v njih?«

»Sam ne vem«, je odgovoril mlinar. »Samo ko jih gledam, čulim, da so zrastle v bogati zemlji, da ne vedo, kaj je trpljenje in zde se mi, da se zato preveč bahajo. Gledajo, kakor da niso pili mleka iz tiste zemlje, iz katere pije vsak, kdor se je rodil na njej. Vsak pa, bodisi raven ali grčav, je iz ene in iste snovi, ker je zemlja samo ena.«

Vrtnar je zmajal s pleči. Ni se bavil s takimi stvarmi, ker mu vrtnarsko delo in okolica cvetja tega ni dopuščala. Zato tudi ni razumel besed mlinarja.

Pomislil je samo: »Kaj razume on, mlinar, kakšno mora biti cvetje šipkov.«

Ni štel vrtnar v zlo mlinarju njegove nevednosti.

»Cvete tvoj šipek?« je vprašal in maščevalen glas je zvenel v njegovem vprašanju.

»Cvete«, je odgovoril mlinar. »Pojdi, da vidiš!«

Šla sta na vrt mlinarja vdovca. Pred zgrbljenim, nelepim šipkom, sta se ustavila. Mlinar je molče pokazal z roko nanj.

Vrtnar je gledal cvetje šipka. Bilo je, kakor je vsako cvetje šipkov. Ni bilo lepše od njegovih mladih, negovanih. Ali bil je v njih smehljaj skromne veselosti, pozdrav vabeče prijaznosti, tisto, česar je iskal mlinar zaman v cvetju šipkov na vrtu vrtnarjevem.

Ko se je vrnil vrtnar na svoj vrt k svojim mladim, lepo negovanim šipkom, je obstal pred njimi in jih gledal.

»Res ste prazni«, je rekel na to. »Zakaj v vas ni pozdrava. Prelepo je Vaše cvetje, šipki. Ali ta lepota je vzrasla iz skrbi in truda drugih. Kakšna je potem vaša zasluga vpricho tistega, na videz nelepega, grčavega in starega ter zapuščenega v vrtu mlinarja-vdovca, ki je rodil, vsemu hudemu prepuščen, prav takšno cvetje, kakršno je vaše, le da je zlahtnejše od vas?!« . . .

Tako je pripovedoval vetrni mlin tisto noč svojemu mlinarju, ko sta mu žena in hčer počivali na postelji s slamo poslani.

In od tistega časa mlinar ni bil več tako zamišljen.

V hramu

»He, Janez, boš li dal kaj piti?
Bojiš se? . . . Si pa res skupuh!«
»Kaj deš? . . . Če češ se utopiti,
kar z mano! Si pač poln muh!

Deset stopnic navzdol,
temá, ko šli bi v katakombe.
Udariš ob brentač, zadeneš stol,
pred tako sodov pet — napete bombe.

»No, pa začniva! Ta je od Manč,
vesel ko bi nosil postrani klobuk,
tako se ti sveti ko koš pomaranč,
Le zvrni kozarček! . . . Luk .. luk . . .

In tale, glej, ta je Ložan,
nagaja porednež, da te premeče!

Napij se zelenca, boš kmalu pijan,
medtem ko te rizling krog srca seže.

He, sosed, ne hodi pošev,
veš, lahko pošteno mi padeš,
kdo nosil te gor bi potem in k'el,
da tak sva pridelala sadež!

He, he, le nič ga ne zvrčaj po tleh,
saj krsta gotovo še nočeš,
zelene, veš, kapljice vsake je greh,
pa nesi ga rajši domov, če že hočeš!«

Po štirih, po štirih ko mačka,
po stopnicah pada, se dvajstkrat prevrže,
čez borjač potem se zaziblje ko račka
in končno si v jarku še hlače raztrže.

Drago Bajc.

Draško Popovič in Grišec-Osman-aga

Pobratima dva sta pila vino
 pri Martiničih ponosnem selu,
 selu belopavliškem nad Spužem,
 čakala junaka Radovića.
 Prvi je pobratim spuški Turek,
 po imenu Grišec Osman-aga,
 drugi Draško Popovič se zove,
 vojvoda krvavega je Kčeva;
 bratski pije, govori se moško.
 In beseda je tako nanesla,
 zmenita se o Brjanki mladi
 iz Piperjev, jakega plemena,
 popovici jakega plemena,
 popovici popa Piletića,
 v rodu z našim Draškom Popovičem
 Ko svoj čas sta z Draškom se spoznala,
 pala je sorodniku v naročje,
 Bože mili, kolikšna krasota!
 Vsa opletena z beneškim lišpom
 in obsuta s samim belim srebrom
 ter okrašena z rumenim zlatom,
 divnega obličja in postave,
 lepša deva nego bela vila.
 Ko je Osman Grišević zagleda,
 se obrne k Drašku pomenljivo
 in omenj z lepo mu besedo:
 »Oj pobratim, Popovič mi Draško,
 daj Brnjako, drago mi devojko,
 a jaz dam ti puško dragoceno,
 paša mi jo je svoj čas poklonil,
 ko sem sekal čnogorske glave.
 vredna ti je tri stotine grošev;
 dam ti jo gotovo brez prevare.«
 Draško mu ne reče ni besede,
 težko je s pobratimom se spreti,
 alj Osman kmalu spet povzame:
 »Čuj, pobratim Popovič me Draško!
 Draško dragi, saj mi daš devojko,
 dve jaz dam ti puški dragoceni,
 paša mi ju je svoj čas poklonil,
 ko sem sekal čnogorske glave,
 dragocenost, vredna šeststo grošev.«
 Dé mu Draško Popovič v odgovor
 »Dragi mi pobratim, Grišec Osman,
 pa ti hodi k bel:mu mi Spužu
 pa mi pošlji svojo mlado bulo,
 in jaz dam ti, Osman, dragocenost,
 samopal in še dve krasni puški,
 vse to troje mi je knez podaril,
 ko sem mu prinašal turške glave.
 Če imel boš vrhu tega srečo,
 sinčka lepega dobiš v nagrado,
 Turki ti ga bodo zvali džavra.«
 Ko to čuje Grišec Osman-aga,
 ljuta jeza se zbudi mu v duši
 pa pograbi svoji dragi puški,
 hipoma nabaše in naproži
 ter nameri Popoviču v prsi.
 Alj Draško Popovič opazi,

da ga kani pogubiti Turek,
 brž zasuče se na levo, desno,
 vendar ena krogla ga zadene
 ter zdrobi mu ramo desne roke.
 Vidi Turek, Draško ni še mrtev,
 da z levico po orožju grabi,
 brž obrne v stran se, da bi zbežal
 skozi bele dvore Radovičev.
 Alj Draško Popovič ne da miru,
 z levo roko si nabaše puško,
 jo nastavi in pomeri v Turka,
 da se zvrne, ni glasu ne črhne,
 mrtev obleži na hladni zemlji.
 Skoči Draško, mu odseče glavo,
 dragoceni puški mu odvzame,
 proti Belopavličem pobegne.
 Dohiti ga žalostna devojka,
 govori mu žalostne besede:
 »Brat predragi, moj preljubi Draško!
 Kaj sedaj bo z Osmanovo sestro,
 ko je jadona izgubila brata?
 Spuški Turki vstanejo nad naju,
 bogvekam odvedejo me jaderno,
 čaka me trpinčenje in muke,
 tebi, brat, pa vzamejo življenje.
 Menj ni za moje težke muke,
 a po tebi, brat, mi bode hudo,
 da si moral dati g'avo zame.«
 Draško sestri dragi odgovarja:
 »Draga, svileni mi pas odpaši,
 z njim obveži moje ljute rane
 in nato obtod pobegni z mano!«
 Sluša rada lepa ga devojka,
 k svojemu sorodniku se skloni,
 odvezuje svilene obveze
 in obveže z njimi ljute rane,
 mu iz rok odvzame turško g'avo,
 mu odvzame dragocenj puški
 pa pobegne z Draškom preko polja
 Ko dospeta k Zeti hladni vodi,
 mala Zeta hudo je narastla,
 da je ne bi niti ptič prelétel,
 kaj še Draško ranjeni prebredel.
 Draško trudi se okoli vode,
 v tem devojka strahoma mu vikne:
 »Joj, o joj, sedaj sva izgubljena!
 Spuški Turki že hité za nama,
 videti je dva Mečikučiča,
 Osman-ago, glej, in Husejn-ago
 na kobilah kakor gorskih vilah.«
 Ko ju Draško Popovič zagleda,
 breg obrede vzdolž ob hladni vodi,
 dokler najde starega ovčarja
 poleg Zete vode valovite,
 ustavi ga in reče mu besedo:
 »O za Boga, kdor si, ki ovčariš,
 brat mi boš, pri Bogu te pobratim,
 ako onkraj reke me preneseš.

Dvoje pušk tu dam ti dragocenih,
turških pušk od Grišca Osman-aga,
reci mi, kako se imenuješ.«

»Savo Nevaljalović se zovem «
dé neznani mu ovčar v odgovor,
»v daljni župi nikšiški sem rojen,
ovce bele pasem Boškoviću,
a ne smem te nesti onkraj reke,
ljuti Turki bi me pogubili.«

Ali Draško Popović ga sili:

»Brat po Bogu, daj me no prenesi
pa na dom potem pobegni z mano,
kršno Kčevo, verno ti prisegam,
da na domu boš mi kakor lasten,
kakor bratu ti odkažen delež.«

Ko je Save čul besede take,
Draška je zadel na krepke rame,
ga prinesel preko vode hladne
in za njim prinesel je devojko,
Toda komaj so bili na bregu,
že pridirjajo do vode Turki
in oba sta z njimi turška agi,
zapodijo konje v hladno vodo,
Osman-aga za ovčarjem kliče:

»Savo Nevaljalović, postoj mi,
čakaj, ti mi nosiš turško glavo,
precej prejmeš mi za to plačilo!«
Savo znal je, kaj mu aga pravi,
naglo puško tanko si nabaše,
v Osman-ago dobro jo pomeri

in zadene konja sredi vode,
da se zvrne in se več ne dvigne,
v hladno vodo z njim telebne Turek,
tudi njega je odnesla Zeta.
Ko to Draško Popović zapazi,
samopal z levico si nabaše
pa pomeri dobro v Husejn-ago,
ravno v glavo med obrvi črne.
Turek mrtev se s kobile zvrne,
pade truplo z nje v studéno vodo,
hladna Zeta ga odnese s sabo.
V tem zaplava Savo v bistro reko
in obe kobili naglo zgrabi,
posadi na prvo Popovića,
drugo sam zajaha in devojka
ter zbežijo z njima preko polja,
pribeže do sela Zagarača.
Tu si Draško truden odpočine,
da devojki mladi spremljevalce
in odpošlje jo v Piperje ravne,
v bele dvore popa Piletića.
Kmalu dalje se odtoč napoti
s Savom svojim, dragim pobratimom,
pride z njim na Kčevo kamenito,
Savo z njim ostane kakor lasten.
To je bilo, ko se je zgodilo,
naša pesem, pojem vsem jo bratom,
Bog daj, bratje, vsem nam ljubo zdravje!

Prevedel Jos. Jurca.

Slari grad na Colu

Kako se je ženil Balant Sedmak

Balant Sedmak je kakih pet let strašil ljudi s svojo ženitvijo. Kako težko mu je bilo zbirati med lepimi tvinimi hčerkami svoje okolice in radi golih pomislekov in čakanja se mu je zgodilo večkrat, da mu je ta ali oni nevesto izpred nosa pobral. Zakaj rade imajo ženske možjevo srce, a njegovo roko imajo še rajši. Poleg tega je bil Balant Sedmak tak — kakor je bil sicer izreden človek — da se nikoli ni mogel za kaj odločiti in je tudi rad ključoval. Prav posebna trmica je bil to. Pri vsaki stvari, ki jo je nameraval storiti, je vprašal svoje prijatelje za svet, da je nato storil ravno nasprotno od tega, kar so mu svetovali.

Tako je sedel nekega dne v gosposki sobi v gostilni »Pri hrastu« in dejal krčmarju. »Jurij, kaj porečeš ti? Zdaj sem eno izlaknil. Mlada je ko žrebe in lepa ko cveč. Nisi je še videl tako lepe. Ves sem neumen, tako jo imam rad. To bom vzel — kaj meniš?«

Krčmar je skomizgnil z rameni: »Če si zatrkán vanjo, potem ni mogoče nič več odsvetovati.«

»Pa si lahko še premislim.«

»To bi tudi storil, če bi bil na tvojem mestu in to pri tej priči.«

»Ti meniš tedaj, naj bi je ne vzel?«

»Veš, Balant, kdo drugi ti v tej stvari ne more svetovati, to je od tebe odvisno. Jaz ti rečem samo to: poročiš se v minuti, a ne veš, kaj bo jutri. In prav na samo lepoto bi se tudi ne obesil. Dokler je žena lepa — je sitno po eni strani; ko pa izgubi lepoto, potem... kaj pa bi to dalje pravil... Tako jel.«

Ta mi ne privošči lepe neveste, si je mislil Balant, kakor da bi ravno jaz ne smel imeti lepe žene!

Stopil je k svojemu prijatelju, mlademu mizarju, zelo preudarnemu možu, ki ni bil še poročen in je živel s svojo debelo mačeho.

»Ti, Francl, ga je poklical Balant Sedmak. »Pripravi si čevlje za ples. Jaz se ženim. V najlepšo sem obnorel, v brhko Tončko. Mislim, da imam zares! Svetuj mi, prijatelj, ali ne odsvetuj mi!«

»Da bi ti odsvetoval, ne vidim vzroka«, je dejal mizar. »Da ugaja tvojim očem in da jo imaš rad, to je glavno. Vse drugo pride.«

»Samo nekaj premoženja da bi imela poleg svoje lepote, bi ne bilo napačno«, je menil Balant.

»Premoženje, premoženje«, je dejal mizar, »da nisi v svoji hiši svoj gospod. Ti bi bil upravnik njenega denarja, z vsakdanjim trdim delom bi si moral služiti kruh, a vendar bi ti ob vsaki priliki očitala, da je prinesla nekaj denarja k hiši.«

»Če ima le dobro srce?« je podvomil Balant.

»Ah, kaj; dobro srce ima vsaka, če mož hoče; samo grde ženske so tudi hudobae ženske. Daj, vzemi jo; potrudi se z vsemi štirimi!«

Kaj pa je temu? je mislil snubec pri sebi. Kar na mestu bi me rad spravil v zakonski jarem. Njemu je lahko govorili; živeli pa bi moral le jaz z njo. Kdor je dobro preudaril, se nikoli ni udaril. Počakal bom.

Pol leta pozneje je sedel Balant Sedmak znova v gostilni »Pri hrastu« in pocukal krčmarja za rokav; dejal mu je, da mora z njim nekaj govoriti.

»Če je le kaj pametnega«, je dejal Jurij.

»To mislim, da je. Novo nevesto imam. — Eno, ki ima denar!«

»To je pa že nekaj!«

»Prav mlada sicer ni — tako, v najlepših letih, okrog štirideset.«

Krčmar je glasno zažvižgal. — »Saj bi bila lahko tvoja mati!«

»In vendar ni. Je prav ugledna posestnica, tudi zdrava in vesela. Posvetil se bom gospodarstvu, pa sem na konju.«

»Ali ti bo zvesta?«

»To se razume.«

»In ti njej tudi?«

»Jaz? Zakaj pa ne?«

»Človek«, je zavpil krčmar, »to ti rečem. vzemi kako starejšo. Osemdesetletna, ta vsaj kmalu umrje. Štiridesetletna preživi tvoja najlepša leta; privezan si nanjo ko pes pred vrata. Balant, premisli, ne sili v nesrečo!«

»Saj je ludi tvoja žena stara.«

»Baš zato govorim iz izkušnje. Fant, vzemi kako grdo, četudi je dekla, samo stare nel!«

Balant se je nevoljen poslovil. — Prav zato, ker pravijo »ne«, bom dejal »da«. Videli bodo, kdaj so imeli z mano opraviti!

Napotil se je k mizarju.

»Prijatelj, to boš debelo pogledal. Kakor me vidiš pred seboj, tako golovo sem posestnik. Z Brdarico se bom poročil.«

»Kaj?« se je smejal mizar. »O, ti potep. Ti si tedaj, ki boš ujel to tolsto gosko? Čestitami!«

»Prav stara ni.«

»Seveda ne«, je dejal mizar. »Štirideset let, to ni nobena starost. In še tako dobro ohranjena!«

»Samo to je, da sem jaz nekoliko premlad zanjo.«

»To ni tvoja krivda. Ti vsaj ljubosumnema ne bo treba biti. Ljubosumje je gorjé. Na Brdarico se lahko zaneseš. Takí zakoni so naj-

srečnejši. In kar je glavno, nobene skrbi za kruh, moj dragi, nobene skrbi za kruh, to je glavno!»

»To je res«, je dejal Balant iz razmišljanja, »da, tudi za potomstvo — za otroke —«.

»Enega že dobiš, več jih ne potrebuješ. Pomisli, kakšen križ je z otroki! In trpljenel! Tudi jaz, če bi se poročil, bi vzel tako kot je Brdarica«.

»Vzemi jo tedaj!»

»Ali ne vidiš, da s svojo mačeho živim prav zadovoljno. Praktična ženska je in dobrega srca, ki mi oskrbuje gospodinjstvo. In tako se živi zadovoljno naprej«.

»Zakaj pa hočeš, da naj se baš jaz poročim?»

»Hočem? Tega ravno ne, ali po svoji vesti ti že lahko svetujem. Obočavljaš se, a se boš vkljub temu poročil; morda ni dobro, a: naravno nujno je zate. Ti nisi rojen za zakonsko življenje. Toda, ker si si del v glavo, da se moraš poročiti, ne boš miroval ne počival. dokler se ne poročiš«.

»In potem?»

»Potem ni mogoče več prebrati«.

»Tedaj je treba po sili živeti zvezan?»

»Balant, ti si neodločen, kar te je; vsaka odločitev te muči. Moraš, to bi bila palica, ob kateri bi se utrdil«.

»Francelj, ti govoriš praznice. Ti me ne razumeš. Veš, kaj bom storil. Ostal bom neporočen!»

Prešlo je leto. Njegova lepa nevesta je dobila lepega gozdarja, bogata Brdarica pa lesnega trgovca za moža. Balant Sedmak je bil še fant.

Nekega dne je znova sedel v gostilni »Pri hraslu« in pil do poguma. Bilo mu je, kakor da mošt ne teče v želodec, ampak naravnost v srce; s slednjim požirkom je bilo bolj polno in težje. Slednjič je pričel plakati od same zapuščenosti.

»Tako se mi zdi, da te bolé zobje«, je dejal krčmar.

»Pusti me v miru. Vi vsi skupaj me ne razumete — tako osamljenega se čutim na tem svetu. — Še enkrat bom govoril z mizarjevo mačeho«.

»Na vse zadnje imaš znova kako nevesto«.

»Saj jo tudi res imam, tega niti ne tajim, če tudi vem, da mi jo boš ti devetkrat odsvefoval«.

»Odsvefoval? Jaz oč'svefoval? Česa si ne izmislíš! Nasprotno, vedno sem ti dejal, da se poroči. Toda z žensko, ki je zate. Dvakrat si me vprašal, in ne bojim se, da se kesaš, če si me ubogal«.

»Jaz da sem te ubogal, Jurij? Niti v sanjah. Če sem do zdaj dvema ženskama pokazal hrbet, so bili zato drugi vzroki«.

»Tretje ne boš pustil na cedilu? Ta je gotovo zelo lepa?»

»Lepa pa res ni«.

»Potem je vsaj mlada?»

»Tudi mlada ni«.

»Tako je bogata?»

»Bogata pa tudi ne«.

»Torej grda, stara in uboga. Balant, bo i. prepričan, da ti je ne bom odsvefoval; ni ti je treba«.

»In prav to bom vzel«.

»Čestitam!»

»Ti se norčuješ! Toda povem ti: prav to bom vzell«.

Ves iz sebe je šel iz gostilne — letel je naravnost k svojemu drugemu prijatelju, k mizarju.

»Kaj imaš novo nevesto?» mu je ta zavpil nasproti.

»Dobrodušno, skrbno, starejšo žensko, ubogo, toda varčno in pridno«.

»Vidiš, ta je prava«.

»Vdovo brez otrok«.

»Za pametnega moža bo ta žena kako: nalašč. Samo, da se to poč zares oženiš«.

»Toda. —«

»Ali je iz naše vasi?»

»Seveda. Ti jo dobro poznaš. In da bo sin za par let starejši ko oče, čuješ, to nič ne de«.

»Kaj pa bledeš?»

»Pojdi, pojdi; to poč si pa ne pustim svefovati. Smo že zgovorjeni. Ali ti ni še nič povedala?»

»Kdo?»

»I — tvoja mačeha«.

Mizar je stopil za korak nazaj. — »Z mojo mačeho se poročiš? Mojo mater, od katere sem upal, da mi v kratkem času izroči gospodarstvo in svoje prihranke?»

»Prijatelj!« je spregovoril z zamolklim glasom in položil svojo roko na ženino ramo. »Ta misel je nesrečna. Verjemi, da bi bil zelo srečen, če bi te videl v naši družini. Toda ko prijatelj ti moram povedati zaupno: moja mačeha ni žena zate. Prvič jo je starost že precej razdejala; ljudje se bodo kar prestrašili, če jo predstaviš za svojo nevesto. Ali ti bo prav, če se bodo norčevali iz tvoje grde žene?»

»To naj ljudem ne bo maril«.

»Tebi, tebi naj bo to mari. In to je najhujše. Poleg tega pa nikari ne misli, da je ta ženska tako zelo dobrosrčna. Jaz jo poznam bolje!»

»Ti jo poznaš koč mačeho, to je res«.

»Če je sploh na svetu mogoča kaka ošabna, klepetava, skopa, umazana, sitna in godrnjava starka, je to moja mačeha«.

»Ti prefiravaš. Kako, da jo je pa vzel tvoj oče?»

»Ta jo je vzel pred dvajsetimi leti. In če bi bilo sploh mogoče vztrajati pri tej ženski, bi moj oče še živel«.

»To poč mi vse nasprotuje«, je godrnjal Balant. »Samo jaz, da bi se ne smel oženiti.«

Zdaj bi pa v resnici rad vedel, kdo mi more braniti, naj se ne poročim. Pa nalašč!

O, mizar France, ti si jo slabo pogodil. Ali nisi vedel, da ga boš, če mu boš poroko odsvetoval, še nagnal vanjo. Zakaj se mu nisi vrgel okrog vratu in mu zaklical: »Balant! Da in tisočkral da, postani moj oče! Moja mačeha je najlepše in najljubeznivejše bilje pod solncem. Kako srečen je bil moj oče, ki jo je imel, žalibog, da le za kratko dobo! Slopi na njegovo stezo, moj prijatelj, vso srečo ti želim iz polnega srca!«

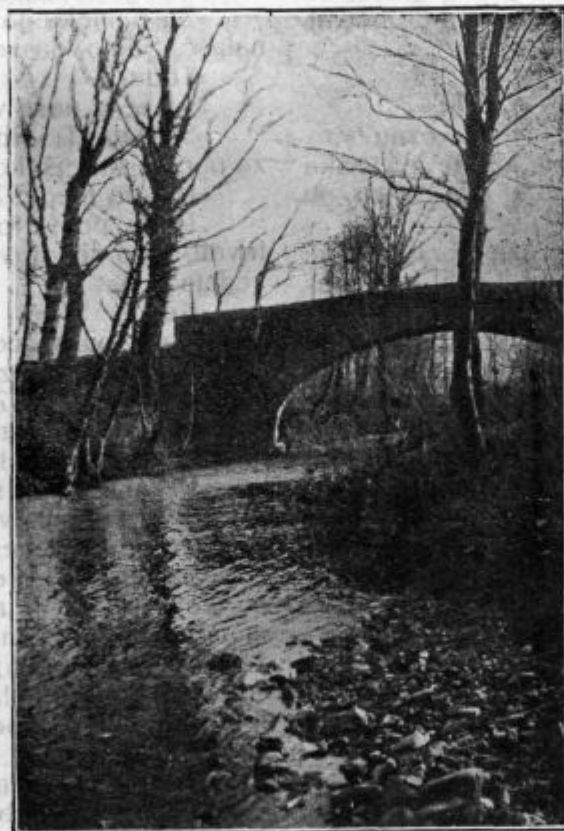
Na ta način bi mu je bil najbolj odsvetoval. Pojdi, pojdi, mizar, ti se ne razumeš na limanice! Kar misliš zvezati, se razdere, kar bi rad razdrl, se zaveže.

Zdaj pa teci, teci h krojaču, naj li naredi novo obleko, tvoja mačeha se poroči, očeta dobiš v hišo. In čez leto morda — še kaj drugega. —

Leto je preteklo, odkar se je vršilo ženitovanje. Sin vodi gospodarstvo in je zadovoljen. Zadovoljen pa je tudi Balant, ki odgovarja na vprašanja: »Balant, ali si sedel na lim?« z besedami: »Na kak lim? Smejati bi se! Kaj takega? Ves sem zadovoljen, kar me je, kaj boljšega si ne morem želeti«. In če mu je kdo predočil, da je vzel staro, sitno babnico za ženo, je bil prepričan, da ima lepo, brhko ženico, ki si je boljše in lepše misliti ne more.

Tudi taki ljudje se dobé na svetu.

Starodaven most pri Vipavi.

»Imenitni Moister Ant. Trošt
Je sturu ta terdni most
skusi shpeshe kom. Slapnskiga
jenu pomuzh gr. Ipauskiga,
gospoda Tadeusa Lanthiria,
de usak brez skrbi zhes diria.

Tudi gr. Cobenzel je dau
h temo delo en dobermau;
Gospud Scaria ien Tershani,
posebnu is dellam Loshani
so pomagali h temu mosti,
Buch ga obdersh leit dosti«.

Most, na katerem je napisan tale napis, se nahaja na poti, ki pelje od Vipave do Slapa. Bil je sezidan leta 1803. — kot pravi letnica, naznačena na njem. Most je še danes zelo trden in uporaben. Grofje Lanthiri so bili

gospodarji več gradov na Vipavskem in so bili zadnji lastniki vipavskega gradu, v katerem se nahaja sedaj vojašnica. Tershani so Vipavci, Lože pa je vas, ki se nahaja v bližini Vipave.

Svatba na vasi

Skok na skok
vihrajo konjiči po klancu ...
Juhé!

Mi vodimo mlado, zalo nevesto
med vriskom in šumom prešernega petja
in vodimo jo na zlatem lancu,
spletenu iz mladega, svežega cvetja.

Veselo drdrajo kolesa čez cesto
in brundajo nizko razjarjeni basi:
vmes vriskajo gosli, piska piskalo,
ko z mlado devico, nevestico zalo
gremo kot vihar po začudeni vasi!
Juhé, juhé!

Konjiči se v diru kar sami vstavijo
in budni stražarji pokorno nam javijo:
»Vsa cesta je s cvetjem dehtečim preprežena,
s trakovi svilenimi tesno zamrežena,
da moči konjičem ni našim naprej!
juhéj, juhéj!«

Kdo ste vi, biriči? In kaj bi radi? —
»Smo hudi sodniki, čeprav še mladi ...
ob beli smo zarji zgodaj vstali,
da drzne zajamemo tolovaje,
ki radi naskrivoma bi odgnali
najlepšo ovčico in naše staje ...
Dajala nam vsekdar najgoršo je volno
in dobrih lastnosti je imela polno --
Ne damo za groš je odkupnjine ...
a damo jo, damo za tri cekine!«

Imejte pet zlátov!
Nič več, ko imela nevesta je svatov.
Napijite se zanje na njeno zdravje,

da lepše bo naše ženitveno slavje,
da dal bi v življenju dobri Bog
nevesti, ženinu kopo otrok! —

Veriga pretrže se spet na dvoje —
Prešerno mi vrgli smo v zrak klobuke
in v diru veselem po cesti spet šlo je
tja do cerkve, pred glavni oltar,
kjer čakal je župnik na mladi par,
da uklene ga v jarem svetega Luke ...

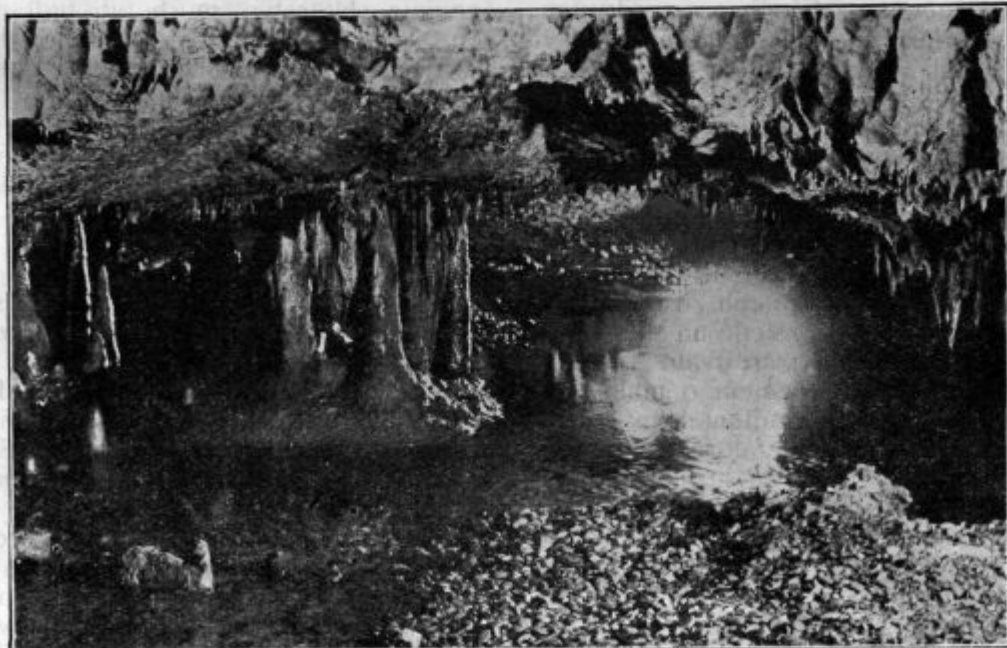
Tam pa vse tiho in pobožno
ozira se v Krista lice otožno,
ki gleda v neskončni, tihi bolesti
po ženinu mladem, lepi nevesti ...

Kak ona zardeva in on smehljá se,
držeč jo za drobne, bele roké
in, prej ko se vsak prav dobro zavé,
že združena sta na večne čase!

Juhé, juhé ...
potem pa spet gre
iz cerkve skoz vas v nasprotnem redu:
nevesta je spredaj in ženin mlad,
ki gresta v življenja čarni grad
ljubezni iskat razodetja ...

A mi pa drdramo po njunem sledu
med vriskom in šumom prešernega petja
na svatbo v ženina hišo belo,
kjer za tri dni
in tri noči
žejnim in lačnim življenje veselo
bo vrelo in vrelo ...

Janko Samec.

Podzemna jama »Dimnica« pri Materiji

Cesarjev kritik

Nekoč predavnimi, davnimi leti je živel na Kitajskem cesar, ki je bil tudi umetnik. Za njegovega vladanja so lepe umetnosti izredno cvetele.

S posebno ljubeznijo se je oklenil cesar slikarsva. Ustanovil je za slikarje umetniško akademijo, kamor je vrelo leto za letom na tisoče učencev iz vseh delov države, saj so na tem zavodu poučevali največji in najspretnjši mojstri čopiča. Leto za letom je razpisoval cesar knežje nagrade. Namenjene so bile gojencem najvišjega razreda za najlepšo sliko. Toda tudi velika nezadovoljnost se je oglašala leto za letom v dvornih in umetniških krogih radi izbere razsodišča. Razsodišče — štelo je deset članov — je bilo namreč pristransko, nepravično in šepetalo se je celo, da je podkupljivo in da redno naklanja nagrade fistemu, ki mu je bil dal največjo podkupnino.

Ko so došle slične govornice do ušes cesarja, je sklenil, da odpravi razsodišče in nastavi cesarskega kritika, na čigar sodbo se bo lahko popolnoma zanesel. Dolgo je iskal takega kritika in dolgo je preudarjal. Slednjič so mu priporočili najstarejši in najmodrejši svetovalci preprostega umetnika brez slavnega imena, pred katerim je pa že iz njegovega rojstnega kraja šel glas o tako preudarni uvidevnosti in tako nedotekljivi poštenosti, da so ga imeli vsi za vrednega, nastopiti novo mesto cesarskega kritika.

Pred imenovanjem je pa hotel cesar preiskusiti priporočenca. Istočasno z drugimi desetimi razsodniki je poklical tudi njega pred se. Ko so se bili vsi zbrali, jih je povpraševal za sodbo o slikah, ki jih je bil nalašč za to priliko naslikal velik umetnik po zamislih, znanih le cesarju samemu in slikarju.

Prva slika je predstavljala sedem pavov, ki so slopali lepega pomladanskega večera svečano po mramornatih stopnicah navzgor. Cesar je vprašal osebno vse kritike — pet minut je bilo vsakemu priznanih za razmišljanje — po napakah, ki jih izsleda na sliki. Vseh deset razsodnikov se je izčrpavalo s puhlim besedičenjem in cepidlačenjem o malih posameznostih pri barvah, odtenkih in črtah. Ko je bil pa vprašan Ho Lin, tako se je namreč imenoval od svetovalcev za kritika predlagani umetnik, za sodbo, je takoj odgovoril: »Ta slika bi bila prava mojstrovina, če bi bil temeljito poznal slikar naravo pavov. Pavi vzdignajo vedno levo nogo, ko slopajo po stopnicah navzgor, na sliki se pa vidi baš nasprotno. Vsi imajo desno nogo v zraku.«

Cesar je dal pripeljati sedem pavov iz svojega grajščinskega vrta, napotil jih po

stopnicah in vsi prisotni so se na mah prepričali, da jo je bil Ho Lin pogodil s svojim odgovorom.

Nato je peljal cesar onih enajst kritikov pred drugo podobo. Na tej se je videla mačka, sedeča na grmu potonik. Cesar je vprašal: »Povejte mi, kaj je nameraval slikar izraziti s to sliko!«

Deset razsodnikov se je zopet izčrpavalo z opazkami, v katerih je igrala veliko ulogo pomlad, kajti potonike so pomladanske cvetlice in mačke se družijo spomladi.

Ho Lin je pa odgovoril: »Kar je hotel izraziti slikar, je: poldan. Kajti v opoldanskih urah sta mačji punčici ko dve črti, kakor vidimo to na sliki, medtem ko se proti večeru vedno bolj širita; poleg tega so cvetlične čašice opoldne široko odprte in nekoliko bolj medle v barvi.«

Cesar je odobravaje pokimal. Spoznal je bil, da pozna Ho Lin naravo zelo temeljito, toda popolnoma zadovoljen še vedno ni bil.

Stopili so kritiki potem pred sliko, predstavljajočo igrajoče godce. Cesar je vprašal: »Kaj neki godejo godci?«

Razsodniki so ugibali, le Ho Lin je takoj odgovoril: »V tem trenutku godejo prvi taki tretje modulacije sladbe »Rdeča halja.«

Cesar je zaukazal svojim lastnim godcem, naj zaigrajo to slovečo skladbo in glej! točno pri prvem taktu tretje modulacije so se ujemali cesarjevi godci z godci na sliki.

Sin neba je pohvalno vzkliknil: »Kdor ocenjuje slikarstvo, mora biti tudi muzikaličen, saj je vsa umetnost — ritem. Ali ni lepa slika pesem brez besed?« A popolnoma zadovoljen tudi to pot ni bil.

Vseh enajst je peljal nato cesar pred sliko, na kateri so cvetele potonike in krizanteme druga pri drugi; sredi teh cvetlic je moglela kvišku veja kasije; okrog teh krasnih cvetlic so se pa zibali pisani metulji.

»To podobo je poslal prijatelj prijatelju«, je razlagal cesar, »da mu razodene svoje bistvo in svoj značaj. Kaj neki je hotel slikar izraziti?«

Razsodniki so se hoteli ponašati s svojim znanjem prirodoslovja in izjavili so soglasno, da je slika popolnoma zarešena, ker ne morejo pomladne cvetlice nikdar cveteti poleg jesenskih.

Ho Lin je pa odgovoril: »Potonika je cvetlica pomladi, krizantema cvetlica jeseni in ali ni kasija že od davnih dni znak pisatelja? Slikar kaže simbolično na Konfucijevo sveto knjigo: Pomlad in jesen — Hoen Hioe — in ali ni povsod znano, da znači ples metuljev okrog rož ljubezen? Prijatelj je torej hotel po-

vedati prijatelju to-le: »Študent sem, modroslovje študiram, ob enem pa tudi ljubim lepe ženske«.

Cesarju je ugajal odgovor. Spoznal je, da je Ho Lin tudi filozof in pesnik. Vkljub temu se še ni mogel odločiti. Dal je končno prinesli pred kritike sliko. Najlepšo med vsemi, kar jih je premogla njegova palača. Bila pa je to pokrajina, ki jo je bil pričaral na platno nesmrtni Wang Wei s svojim nedosegljivim čopičem.

Takoj so se lotili slike razsodniki. Povsod so izteknili male napake, pogreške in nedostatke, le Ho Lin je stal pred sliko, kakor bi bil onemel. Občudoval jo je in se ji divil, a

besede ni mogel nobene iztisniti iz svojih ust. Ko je že minulo priznanih mu pet minut, ni bil še izpregovoril niti najmanjšega zloga ocene.

Ljubosumni razsodniki so se že veselili Ho Lin-ove nesposobnosti, toda cesar je položil svojo milostno roko na rame še vedno molčečega umetnika in dejal: »To je, česar sem čakal. Najboljša kritika je — nobena kritika t. j. ne izraža se ne z izgovorjeno ne z zapisano besedo in le fisli srčnež, ki doživlja in uživa nepokvarjen čisto lepoto, ki molči ob njej v nemem zanosu, je vreden, da postane kritik sinu neba...«

Prevod iz holandskega.

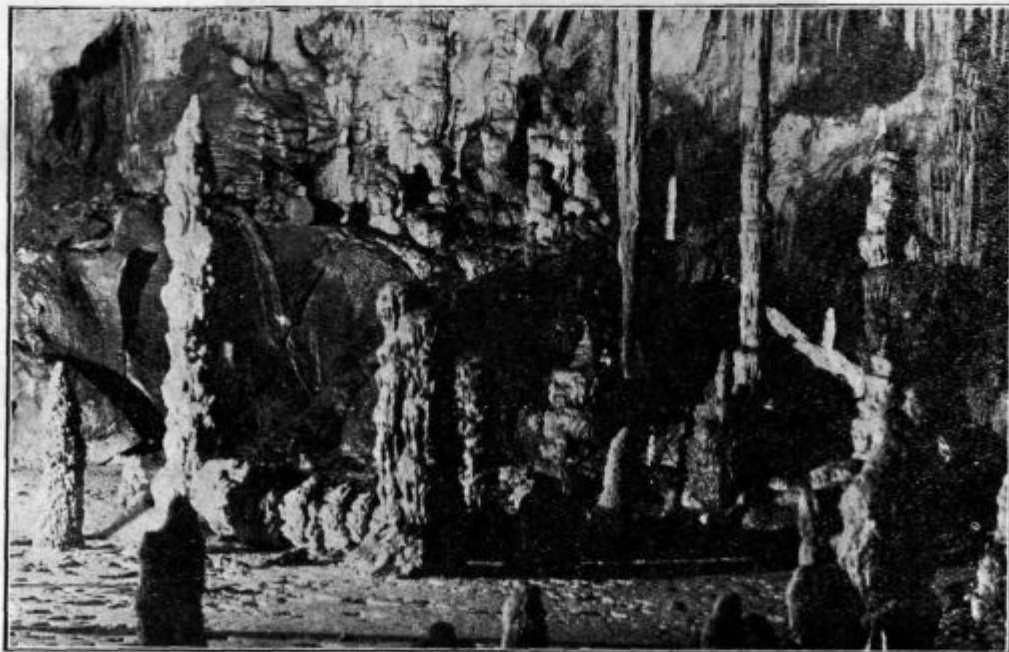
Slovo

Nemiren koplje vranec generala.
Pod stebri stoji gospa; trepeče,
ko mu podá tkanino ogrinjala:
na rjavem polju rože rdeče.

Ah, koliko ljubezni jaz sem vanj vplet'la!
V šotoru beri v uri osame'i...
Ko bo zamamljala te luna svetla,
da bi spomini v ta moj mali svet lete'li!

In če se vrneš kdaj,
prepozno se ne vrni! Še sem ogenj vroč.
Pomisli, da z noči na noč
izgublja mesec svoj sijaj —
ostane mu kot sivi starki golo čelo in grenak
[smehljaj.

Kitajska — Neznani pesnik.

Podzemna jama »Dimnica« pri Materiji

Hude muhe

Muha prileti in piči
ter se nič ne opraviči

SEBI.

Če kakšen verz je skažen, skrhan,
je drug, ki bolj je važen, vrhan,
prepolhen, živ in žgoč — le pazi,
da kdaj ti pleše ne oplazi.
V najhujši pušči, kamnja kupu,
so trule muke jo v brezupu,
hranila jedka, zrna rezka
sprejemala je v sé iz peska
in skopih skal in vse življenje
vsrkavani je sok skelenje,
Ne sama, trpkost v njej je kriva.
če pikro kresne te kopriva.

KRITIKOM.

Pač križ je kritika — prikriti,
kar grešniki greše očiti,
z oblastjo blage sodbe javne
vse hude, grde grehe glavne,
od vseh strani v nebo vpijoče,

duha pravil v obraz bijoče,
in tuje grehe nase vzeti:
to znači posel naš prokleti.

LAŽIKULTURI.

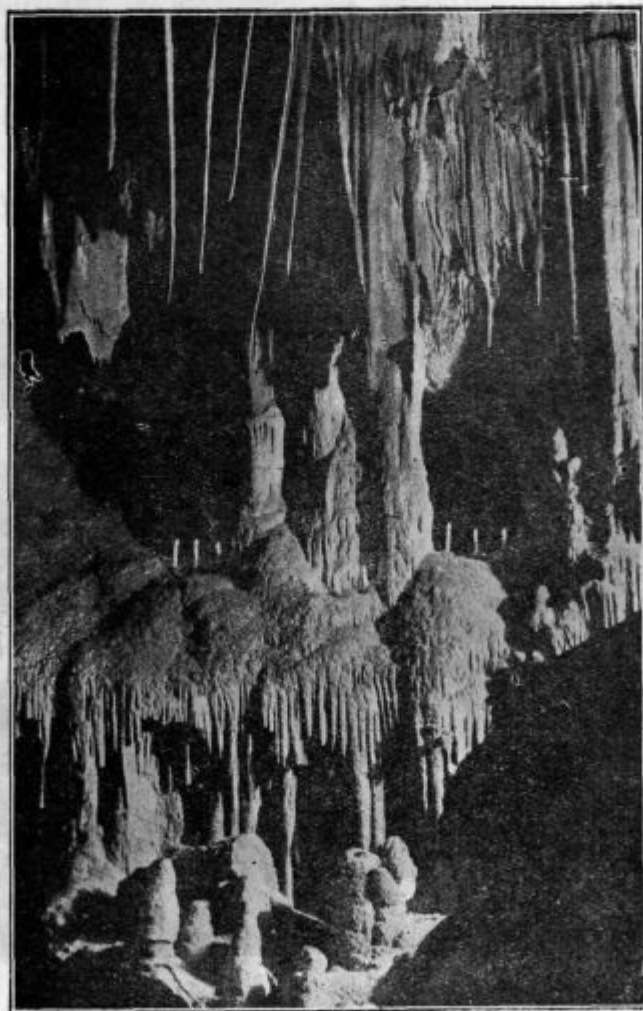
Kdor enkrat se debelo zlaže,
naprej se mu lagati kaže.

SEBICNEŽU.

Mogoče drugim! Sebi jaz
nikdar še nisem skrivil las
in hujše nego vsaka vest
me žge neplačana obrest.

ZAPRAVLJIVCU.

Tebi prav za prav je dobro kakor prav za prav
je hudo,
kakor jezero na Krasu zdiš se mi naravno čudo.
Kakor skriti vir nenadno ti blaginja priropoče,
a v tem hipu že požre jo ti nevidno žrelo žroče.
Josip Jurca.

Podzemna jama »Dimnica« pri Materiji

Knez in nadškof

dr. Frančišek B. Sedej – zlatomašnik

Z burnim viharjem se je naznanjala prva jesen, ko se je pomikala iz nadškofijske palače v Gorici v cerkev sv. Ignacija veličastna procesija z nadškofom, dvema škofoma in dve sto duhovniki, da izrečejo Bogu slovesno zahvalnico za izredno milost, s katero je obdaril našega nadškofa, da je čakal petdeseto leto svojega mašništva. To se je zgodilo dne 26. avgusta dopoldne. Tedaj je preteklo pol stoletja, odkar je stopil Prezvzišeni prvi-krat pred Gospodov oltar in daroval sveto daritev.

Dva dni pozneje, dne 28. avgusta je videla vas Cerčno v naših lepih gorah slavnost, ki je v svoji zgodovini ni še doživela. Na istem oltarju, na katerem je daroval domačin, novoposvečeni duhovnik, pred petdesetimi leti svojo prvo sveto mašo, je zdaj daroval tudi svojo zlato mašo. Le s to razliko, da je takrat šel iz vasi v svet kot navaden kaplan, vrnil pa se je kot goriški knez in nadškof.

Petdeset let duhovske službe je lepa doba, ki jo malokdo doživi. In če pomislimo, da je med temi petdesetimi leti ena in dvajset let visoke duhovske službe, polne burnih dni in velike odgovornosti, se moramo tem bolj pridružiti vsem, ki so ob tej priliki izrekli svojemu vladiki najiskrenejše čestitke in mu želeli še obilo let plodonosnega delovanja.

Naš knez in nadškof je bil rojen dne 10. oktobra leta 1854. iz staroznane kmečke hiše pri Anžigovcu, ki stoji blizu Gospodarskega doma v Cerknem. Ta kmečka hiša je posebno znamenita še radi tega, ker je dala v zadnjih petdesetih letih poleg prevzvišenega kneza in nadškofa našemu ljudstvu še pet drugih duhovnikov. Malega dečka so odločili za duhovnika. Oče Lovro je peljal svojega sina prvo pot v svet po ozki dolini Idrijce čez Čepovan v Gorico, kjer ga je vpisal v normalno; hrano pa je kakor mnogokateri naših ubožnih kmečkih sinov dobival pri frančiškanih na Kostanjevici.

Bil je priden in nadarjen; materin blagoslov in njene vroče želje, da postane duhovnik, so ga spremljale, da je napredoval od leta do leta in stopil, ko je dovršil šele sedmi gimnazijski razred, v bogoslovnico. Leta 1873. je končal z odličnim uspehom osmo šolo in maturo, ob enem pa je dovršil tudi prvi bogoslovni letnik, kar je bilo pač nekaj nenavadnega.

Leta 1877. je končal bogoslovne študije. Novo mašo je bral dne 26. avgusta v farni cerkvi sv. Ane v Cerknem, ko je bil komaj trindvajset let star. Prva njegova kaplanova služba je bila v domačem kraju v Cerknem. Toda nadškof Gollmayer, ki je spoznal njegove sposobnosti, ga je odločil za višja, odgovornejša mesta. Poslal ga je v višji zavod sv. Avguščina na Dunaj, da tam dovrši svoje študije in promovira za doktorja bogoslovja. Ta dunajska leta so pomenila zanj leta neprestanega učenja; posebno ga je zanimala orientalistična veda. Leta 1883. se je vrnil kot mlad doktor bogoslovja v Gorico in je bil imenovan za profesorja v bogoslovnem semenišču. Že isto leto je, vnet za lepo cerkveno petje, ustanovil cecilijansko društvo.

V Gorici ni ostal dolgo. Njegov sloves znanstvenika ga je povzdignil na odgovorno mesto ravnatelja Avguštineja na Dunaju, ob enem je za dr. Napotnikom sprejel tudi mesto dvernega kaplana.

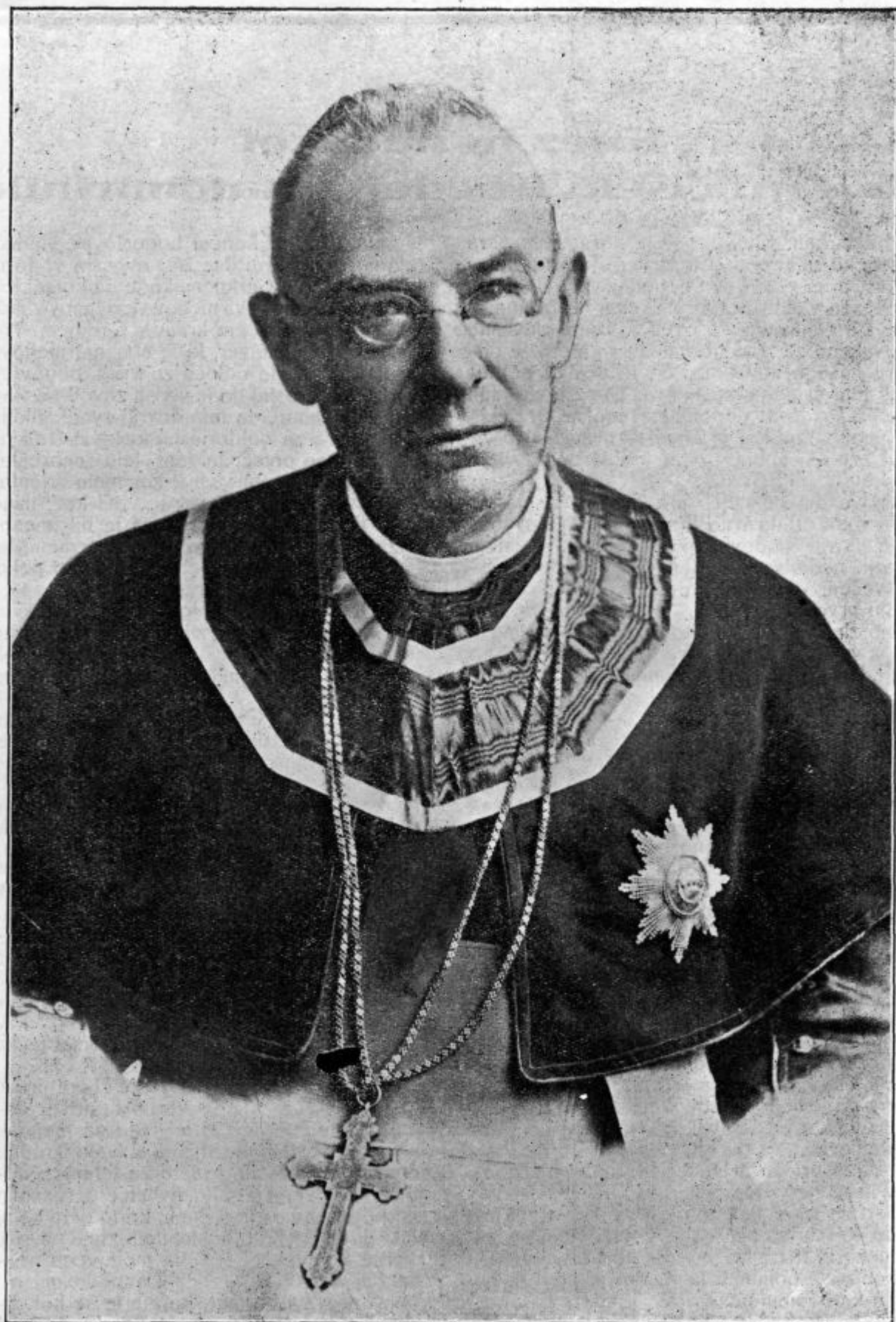
Z Dunaja ga je šele leta 1898. poklical kardinal Missia zopet v Gorico, kjer je živel kot stolni kanonik in mestni župnik. Istočasno je tudi nadomestoval profesorja novega zakona v goriškem semenišču. Leta 1906. je bil 20. februarja imenovan in potrjen za nadškofa ter 18. marca istega leta posvečen in ustoličen.

Ob začetku vojne leta 1914. so ga hoteli internirati, ker ga ni bilo v Gorici, da bi prisostvoval odhodu vojakov na bojno polje. Umaknil se je potem na Cerkljansko, kjer je delj časa oskrboval hribovski vikarijat Ravne, ki je bil brez duhovnika. Iz Ravni je odšel v Stično, kamor so se bili zatekli goriški bogoslovci. V zatišje sliškega samostana je sprejemal težke vesti o vojnem razdejavanju v svoji škofiji.

V mesecu marcu leta 1918. je zopet prišel v domovino. Težko odgovornost nove duševne prenovitve dežele je legla na njegova ramena, on se dela ni ustrašil, s svojo izredno pridnosljo in energijo je leto za letom z vidnimi uspehi dvigal versko življenje iz razvalin vojne podivjanosti. In v dneh, ko to delo še ni docela dovršeno, ga je dohitela zlata maša, razdobje prvega pol stoletja njegovega neutrudnega dela v vinogradu Gospodovem.

Naš prevzvišeni nadškof se je še kot dijak bavil z nabiranjem narodnega blaga med svojim ljudstvom. Učenjaki ga v svojih spisih

o cerkljanskem narečju često omenjajo. V Štrekljevi zbirki slovenskih narodnih pesmi je njegovo ime, kar se tiče tolminsko - cerkljanskih hribov, najbolj imenovano. Ko je bil še bogoslovec, se je vneto bavil z učenjem raznih jezikov, ter z znanostno-bibličnimi študiji, s klinopisi, z zgodovino in življenjem Asircev, Babiloncev, Judov, Perzijcev in Arabcev. Obvlada nad deset jezikov. Iz področja svojih orijentalističnih študijev je napisal tudi znanstvene razprave. Tako je prinesel »Dom in Svet« leta 1891. »O sedemletni lakoti za časa Jožefa egiptovskega«, leta 1897. pa »Klinopisni spomeniki in sveto pismo«. Ti dve razpravi sta najboljši v biblijski arheologiji v slovenskem jeziku. Pisal je tudi različne spise za »Rimski katolik« in za druge liste.

Leta 1892. je potoval v Sveto deželo. Prepotoval je tudi mnogo drugih dežel, med temi Francijo, Italijo, Balkan in Črnogoro.

Prevzvišeni nadškof je razvijal zelo živahno delovanje na cerkvenem glasbenem polju. Takratni razmah cecilijanskega petja ga je dobil poleg najboljših mož na svoji strani. Povedali smo že, da je, ko se je vrnil prvič z Dunaja, osnoval cecilijansko društvo za goriško nadškofijo. To društvo je bilo, ko se je zopet povrnil na Dunaj, nekoliko zadremalo. Ob drugem prihodu v Gorico ga je oživel, in se je krepko razvijalo pod njegovo roko. Bil je stalen dopisnik »Cerkvenega glasbenika«, v katerem je med drugim priobčil leta 1886. razpravo »O nekaterih dr. F. Wittovih mašah«, leta 1895. pa »O glasbi v vzhodnih deželah in o njeni zvezi s koralom«, ter leta 1900. »Glasba pri zahodno-azijskih narodih«.

On sam je bil dober pevec, igralec na klavirju, posebno pa na harmoniju in orglah. Ko je zavzel mesto župnika v Gorici, je izboljšal pevski zbor. Spoznal je tudi važnost lepega petja po naših cerkvah, zato je skrbel za dobro pevsko naobrazbo pri duhovskem naraščaju. Že leta 1907. je priredil cerkveno glasbeni tečaj za duhovnike in pevovodje.

Kol višji dušni pastir se je moral živo zanimati tudi za cerkveno likovno umetnost. Vedno je na svojih cerkvenih vizitacijah poizkušal vplivati v tem zmislu. Pri tem mu je pomagalo njegovo izredno bogato znanje, ki si ga je bil pridobil ob svojem dunajskem študiju in po svetovnih muzejih. Pozneje mu je bil v tem pogledu v izredno pomoč lateranski duhovnik Dressler, kateremu je poveril pouk umetnostne zgodovine v semenišču. O

tem predmetu je priredil tudi dva tečaja leta 1908. in leta 1911. Posebno skrb je posvetil škofijskemu muzeju, katerega bi rad postavil na znanstveno podlago.

Eno največjih nadškofijskih del je bila gradnja malega semenišča na lepem gričku pri vili Boeckmann. Po štirih letih neprestanega dela se je dvignila veličastna stavba. Ta je eden največjih in najmodernejše urejenih zavodov srednje Evrope. Leta 1912. so se naselili v njem oo. jezuitje s svojimi gojenci. Med vojno je bilo poslopje zelo porušeno, a se je znova dvignilo iz razvalin in služi svojemu namenu.

Znameniti so njegovi pastirski listi, ki jih leto za letom pošilja svojim vernikom in se v njih dotika najaktualnejših vprašanj verskega življenja. Predaleč bi zašli, če bi jih navajali le na kratko. Po svoji lapidarnosti, jasnosti, idejnem bogastvu in po svoji duhovni vsebini so ti spisi taki, »da ohranijo trajno veljavo kot klasični spomeniki verskega vodstva in življenja v goriški nadškofiji«.

Naj omenimo še, da ga je s pokojnim pesnikom Simonom Gregorčičem vezalo ozko osebno prijateljstvo, kar pričajo posebno lepi verzi, ki jih je pesnik napisal svojemu prijatelju - nadškofu ob ustoličenju:

»In ti mož boš

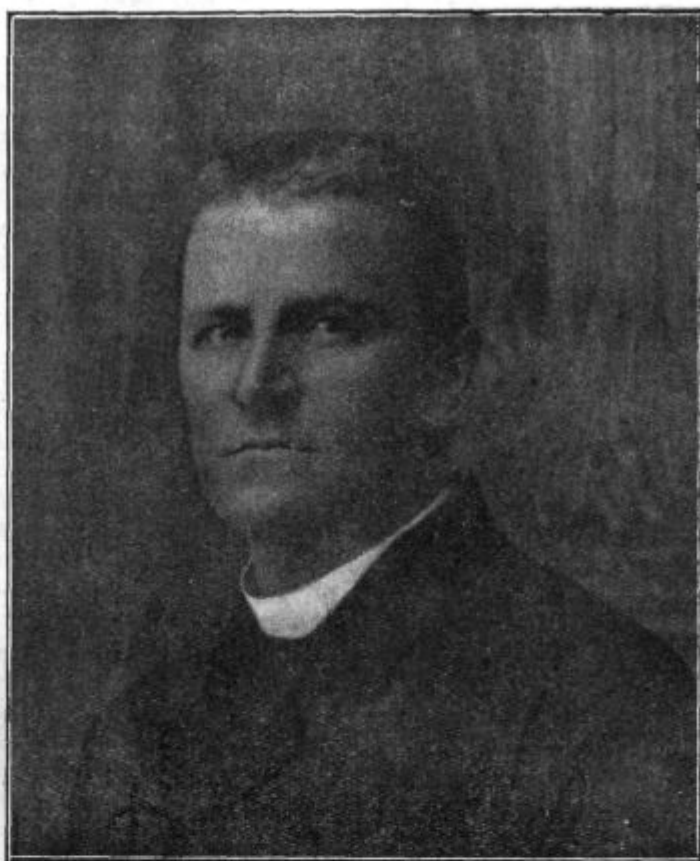
na svojem mestu pravi mož«.

O našem nadškofu, temu izrednemu možu, lahko trdimo, da je bil in da je še vedno na svojem mestu pravi mož; pesnik ga je dobro poznal, zato so njegove besede globoko resnične. Upamo, da v tem hipu, ko gleda nazaj na pol stoletja plodnosnega dela, še ni nastopila njegova večerna zarja življenja in ga bomo imeli še dolgo v svoji sredi kol verskega sodnika in pastirja.

Končamo z besedami in željami, ki jih je zapisal leta 1924. »Osservatore Romano«, ob priliki 70. letnice njegovega življenja:

»Vsi katoliški krožki in društva od italijanske in slovenske strani so poslali slavljencu svoje udanostne čestitke, zagotavljajoč neomejeno pokorščino sv. očetu in Njegovi Prevzvišenosti, vrednemu predstavitelju goriške nadškofije. To priča, kako velika je ljubezen in spoštovanje, ki ga napram svojemu pastirju goji celokupno ljudstvo brez razlike narodnosti. Najvišji naj ga blagovoli ohraniti še dolgo let v zmagoslavje sv. vere, naklonjenosti njegovih sinov, ki so videli vedno v njem svetega in pobožnega moža in ob enem hrabrega branitelja pravice sv. Cerkve«.

Dr. Andrej Pavlica

ki je praznoval lansko leto (1926. ko je bil naš Koledar že dotiskan), prvi dan septembra svojo šestdesetletnico. Spominjamo se ga

sedaj kot prvega zaslužnega urednika našega Koledarja ter mu želimo, da bi ga Bog ohranil še dolgo let med nami!

Ivan Krislančič,

veleposestnik, najboljši briski vinogradnik in najumnejši kletar, umrl dne 21. junija 1927. v Višnjeviku v Brdih.

Anlon Abram,

pok. veleposestnik iz Tupelč, umen gospodar; po njegovem prizadevanju so se izboljšale kraške ceste.

France Bevk

Zofka Kvedrova

Ko sem izvedel za smrt pisateljice Zofke Kvedrove, mi je postalo tesno pri srcu. Bila mi je med vsemi slovenskimi pisateljicami najljubša, ker je bila najbolj — pisateljica. Med našim ljudstvom je bila malo znana, dasi je napisala mnogo del. Njeni spisi, naj so izšli v knjigah, ali v revijah, so našli pot le med inteligenco, med preprosto ljudstvo so zašle kvečjemu njene tople, realistično pisane črtice, (pripovedovala je rada o svoji hčerki), ki so izšle v znanem mesečniku »Domači prijatelj«, ki ga je urejevala ona.

»Domači prijatelj«, kdo ga ne pozna? Časopis, ki je prihajal z Vyarovo žitno kavo po nekaterih vaseh skoraj v slednjo hišo. Ta ali oni je dejal: »Moram naročiti jecmenovo kofe, aa bom dobil ,cajtengo«. In naj je kdorkoli takrat z ironičnim nasmehom imenoval to »kafecaajtengo«, vendar ne moremo temu listu »drekati vzgojne in literarne vrednosti. Revije so svojčas zahajale le v premožnejše slovenske hiše. »Domači prijatelj« pa je bil prvi mesečnik, ki je prišel v slednjo vas, skoraj v slednjo hišo. In če tudi ni bilo vse dobro, kar je bilo v njem, je vendar učil naše ljudi brati leposlovje in je vzbudil zanimanje za lepo besedo. Ali ne trdimo lahko, da je utihl prav ta list našim družinskim revijam, »Mladiki«, »Našemu glasu«, in drugim pot v slovenske hiše?

Urednica tega mesečnika je bila od prvega početka do zadnjega pisateljica Zofka Kvedrova, ki je imela pogosto težko stališče, a lahko rečemo, da je s srečno roko izbirala realistične črtice, ki so ljudstvu domala vse ugajale. Skoraj s slednjo številko je prispevala z eno crtico tudi sama.

Ta list pa je vršil takrat še drugo važno nalogo — vzgajal je mlade pisatelje. Takrat se noben drugi list ni zmenil za pisateljski naraščaj. Mladi dijaki, ki so v potu svojega obraza spisali svoje prvence, se jih niso upali poslati »Ljubljanskemu Zvonu«, »Slovanu«, ali »Domu in Svetu«. S strahom v srcu so jih poslali Zofki Kvedrovi. Tudi marsikatera preprosta roka se je poizkusila v pisanju in Zofka Kvedrova sama ob neki priliki priznava, da je tudi med temi spisi našla marsikateri biser.

S kakšno potrpežljivostjo je ona prečitala na kupe pisem, črtic in pesmic in jih presodila! In ne morem reči, da je bilo njeno oko nekritično glede na umetniško obliko spisov. Kar je bilo uporabnega, je priobčila, drugo pa je ocenila v listnici uredništva, ki je bila pisana poučno, ob enem pa zabavno in včasih ne brez osti. Mi smo se zabavali nad to listnico, kadar se ni tikala nas samih, če pa se je

tikala nas, smo lepo molčali in vsak smeh nam je izginil z obraza.

Nobene tajnosti ne izdam, da sem ji tudi jaz pošiljal svoje prvence že takrat, ko sem imel o pisateljstvu toliko pojma, kolikor ga more imeti deček, ki je pravkar zapustil ljudsko šolo. Danes se mi pisateljica smili, če pomislim, da je morala vse to prebrati. Ludi grenkost njene listnice sem moral parkrat občutiti. Ob enem pa večkrat — sladkost njenih pisem, v katerih me je bodrila, tolažila, mi priporočala študij in branje in mi svetovala, naj pišem realistične črtice. No, takrat smo bili vsi pod vplivom Cankarja in Meška in smo pisali poezijo v prozi. Danes se čudim, kako je mogla pisateljica kljub zaposlenosti pisati nadležnejšem dolga pisma in dajati denar za znamke. Vendar sem ji za ta pisma trajno hvaležen; še danes jih hranim.

Življenje pisateljice je bilo zelo burno in takrat, ko je mislila, da bo »začela pisati«, ker je imela še premnogo načrtov v glavi, ji je smrt iztrgala pero iz rok.

Rodila se je dne 22. aprila l. 1878. v Ljubljani; njen oče je bil trgovec in občinski tajnik, ko je menjal celo vrsto poklicov. Družina je živela pozneje v Ložu, v Novi vasi na Blokah in v Retjah pri Laškem potoku. Imela je še dva brata, ki še živita. V neki knjigi opisuje: »Odrasla sem v onem zanimivem kraju Kranjske, kjer se zaganja kraška burja v nedogledno, črno gozdovje na meji Kranjskega in hrvaškega gorskega okraja, tam pri Prezidu in Cabru. Ta kraj je Lož na Notranjskem«.

V ljudsko šolo je hodila na Blokah, višje razrede pa je dovršila v Lichtenturnovem zavodu v Ljubljani. Ko je dovršila ljudsko šolo v Ljubljani, je odšla k staršem v Loški potok. Njen oče je ni mogel dalje dati v šole.

Zofkina mladost je težka in temna. Oče, dasi drugače dobrodušen človek, je bil zelo vdan pijači, radi česar je njegova žena, Zofkina mati, zelo trpela. Oče je naklinal Zofki le malo ljubezni, mati pa prav nič. Uteho je našla v božji naravi. Udarce življenja je nosila Zofka z visoko dvignjeno glavo in z ledenim obrazom.

Tedaj se je Zofka seznanila s slovenskim pesnikom, ki jo je v pismih navduševal za slovstvo in jo nagovarjal, naj kaj napiše in kje priobči.

Letu 1896. si je Zofka poiskala službo v Kočevju kot manipulantka. Ni je strpelo več na domu. Leto pozneje je pa že sedela v odvetniški pisarni dr. Iv. Sušterčiča. Takrat jo je prišlo prvo veselje za literarno ustvarjanje in pisala je, kadar in kjer je mogla: v pisarni, skrivaj in v vednem strahu, da je solicator ali

celo šef ne zaloti. Tudi pesniti je pričela, vendar pa ji je proza bolj ugajala. Kar samo se ji je pripovedovanje snovalo v povestice. Poslala jih je »Slovenki«, »Edinosti«, »Slovenskemu Narodu«, »Ljubljanskemu Zvonu« in »Domu in Svetu«. Prva Zofkina črtica je bila priobčena v »Slovenki«, v marcu l. 1898. pod naslovom »Kapčev stric« in pod psevdonimom »Milena«. Podpisovala se je še pod psevdoni-

bila je socialne motive, posebno motive iz življenja in Irpljenja naših žen in otrok. Knjiga je doživela po eni strani velik uspeh, po drugi strani pa je zadela radi svojih idej na velik odpor. — V Pragi se je bila pisateljica seznanila z raznimi našimi možmi, med drugimi z Drmoto, Lončarjem, Kristanom in Lahom. Tudi mnogo odličnih čeških žena je spoznala, da ne omenjam števila čeških in

Zofka Kvedrova na svojem domu.

mom »Zmagoslava K-r.«, »Zofija«, »Z. K-r.«, »Žiška« in »Zofka!«

Komaj je zastavila Zofka pero, je v desetih mesecih priobčilo pet slovenskih listov 30 njenih črtic in novelet. Pisala pa je takrat tudi že nemško.

V letu 1899. je prišla z velikimi upi celo v Trst. Tam je stopila v uredništvo »Edinosti« in »Slovenke«. Vendar se je v Trstu čutila zelo osamljeno. Njena edina družba sta bila Etbin Kristan in Fran Klemenčič. Takrat se je seznanila tudi s svojim poznejšim soprogom Vladimirjem Jelovškom.

Pričela pa si je dopisovati s češko pisateljico Gabrielo Preissovo in z nemškim profesorjem dr. B. Maquardtom iz Züricha. Ta nemški pisatelj je vplival nanjo v estetskem in sploh kulturnem oziru zelo ugodno ter ji je bil očelovski dobrohoten svetlovalc, ko je sklenila, da se preseli v Svico.

Čprav je imela le osem razredov ljudske šole, vendar jo je rektor univerze v Bernu radi njene visoke inteligence sprejel kot redno slušateljico filozofije. V Svici je v raznih nemških listih priobčila nekaj novel.

Pozneje, leta 1900., se je preselila v Prago, kjer se je nahajal tudi njen zaročenec Jelovšek. Takrat je izšla njena prva knjiga »Misterij žene«. Pisala je naturalistično, lju-

nemških književnikov. Posebno prijateljstvo jo je vezalo z Zdenko Naskovo. Ta je prevedla več Zofkinih črtic s slovensčine v češčino.

V letih 1901. in 1902. je izdala kar zaporedoma po eno knjigo. V Trstu je izšla knjiga »Ljubezen«, ki je polna težke tragike, v Gorici pa je izšla knjiga »Odmevi«, v kateri se je pisateljica vrnila glede motivov na domača fla.

Naslednje leto se je Zofka Kvedrova poročila z Jelovškom s katerim je imela tri čroke. Istega leta je izdala v Ljubljani knjigo »Iz naših krajev«, nato je postala (l. 1904.) urednica »Domačega prijatelja«, o katerem sem govoril z začetku tega spisa; isti čas je izdala tudi knjigo slovenskih in hrvaških črtic »skre«. Slovenska Matica pa je natisnila njeno dramo »Amerikanci«.

Leta 1907. se je preselila Kvedrova z družino v Zagreb. Tu je vstopila v uredništvo »Agrarier Tagblatt«-a ter je pričela urejevati »Frauen-Zeitung«. Začela je sodelovati v številnih hrvaških listih. Kvedrova je pisala v štirih jezikih: v slovenskem, v hrvaškem, v češkem in v nemškem jeziku.

Nekaj let pozneje se je ločila, — bila je civilno poročena, — od Jelovška in se cerkveno poročila z Jurijem Demetrovičem, ki je

bil časnikar in ugledni politik. V Zagrebu je izdala knjigo »Jednaest novela«. Pred svetovno vojno je izšel pri »Slovenski Matici« roman »Njeno življenje«; iz dni groze in bratskega sovraštva, med svetovno vojno pa je napisala roman »Hanka«. Med vojno in po vojni je izdajala revijo »Ženski svet«, pozneje »Jugoslovanska žena«. Leta 1922. je izšlo njeno najboljše delo, drama v dveh delih: »Unuk kraljeviča Marka«. Spisala je tudi dramo »Arditi na otoku Krku«.

Če pregledamo pisateljico nemirno življenje in pomislimo, da je morala dolgo vrsto let sama služiti kruh zase in za svoje otroke, se moramo le čuditi, da je toliko napisala.

Vrsta njenih knjig priča, da je bila budna pisateljica sila v nji in nikakor ne bomo mogli iti preko nje, kadar bomo naštevati liste predstavnikov našega slovstva, ki jim je bilo pisateljsko delo resen poklic, ne samo zabava. Ne samo med našimi pisateljicami, tudi med pisatelji bo zavzemala častno mesto. Enako kot mi — dasi ne v toliko meri — jo štejejo za svojo pisateljico tudi Hrvatje in Čehi.

Prav je, da se je spomnimo, saj je živela dalje časa tudi med nami. Te vrstice naj bodo naš skromen venec na njenem — grobu.

Nekatere podatke o njenem življenju sem posnel iz predavanja Minke Govekarjeve, ki ga je imela v zbornici ljubljanske univerze.

Gizela Majeve

Matilda Serao

Dne 22. julija leta 1927. je preminula največja in najdelavnejša pisateljica Italije: Matilda Serao.

Redko so posejani pisatelji — izvoljeni svečeniki, prostovoljni mučeniki — a še redkejši so pisateljice. Ibi brez zanimanja mimo njih, bi bil le dokaz naše duševne revščine.

Ako bi bil svet brez pisateljev, bi tonila preteklost in sedanost v pozabnost, a sledeč notranjemu ukazu, ki je glas božji, sledi pisa-

med redkimi razumevajo življenje tako, kakršno je in ga podajajo v pravi luči.

Resnica naj zmaga, in v Matildi Serao je zmagala resnica, zmagalo je življenje. Svojemu notranjemu ukazu je sledila do visoke starosti.

Umrla je v Neapelju, v mestu, kjer je živela in črpala snov za premnoge svoje romane. Lepa in lahka je bila njena smrt. Zaspala je, listajoč knjigo v družbi svojih vnukinj. Njen pogreb je bil veličasten. Mnogoštevilno ljudstvo vseh slojev jo je spremljalo k počitku; dokaz, da je ljudstvo hvaležno onim, ki žrtvujejo svoje moči ne le lastni krvi, temveč svojemu narodu in z njim vsemu človeštvu.

Matilda Serao se je rodila leta 1856. v vasi Patraso v Grčiji. Oče, Franc Serao, je bil Italijan, mati, Pavlina Bonely pa grškega pokolenja. Ob materi, ki je bila zelo kulturna žena, svoji hčerki sestra in prva učiteljica, se je živahna in nedisciplinirana Matilda navduševala za pisatelje. Prvo literarno delo, ki ga je že prav mlada brala, so bile Shakespearejeve drame. Brala je sploh mnogo. Dosegla je diplomo učiteljice, a ni izvrševala tega poklica. Sprejela je službo telegrafistke. Svoje prve vtise v samostojnem življenju je opisala v novelah, ki so ji bile le v lasno zadoščenje. Toda mlada, za umetnost in literaturo vneta telegrafistka je sklenila, da ne bo pisala le za lasno zabavo: »Njena dela naj sodi ljudstvo, za katero hoče pisati«, tako se je sama izrazila. Pošiljala je svoje novele raznim časopisom. Bile so priobčene pod psevdonimom: Tuffolina. O svojem delovanju pa je rekla v neki knjigi: »Od prvega dne, ko sem začela pisati, nisem hotela in nisem znala biti drugo, kot zvesta kronistinja svojega spomina«.

Pisala je z lahkoto; njena duhovitost, njena opazovanja in razmišljanja so ji pri tem do-

felj tudi svoji lasni sugestivni moči, svoji nardarjenosti in ustvarja večno lepa, nevenljiva dela, slikajoč življenje ene dobe in posameznih ljudi.

Kdo pa naj slika težnje naše žene in matere, če ne pisateljica? Kdo naj razodeva žensko dušo bolje od ženske? Žal, da le redke

bro služila. Mlada pisateljica se je zavedala svoje nadarjenosti, a spoznali so jo tudi drugi. Prerila se je do časnikarstva. Sodelovala je pri raznih časopisih, pisala je kronike in literarne polemike, postala je celo stalna urednica. Ona je prva vpeljala v časopisje »Malo pošto«, v kateri je zabavala občinstvo s svojo originalnostjo. Zнала je biti tudi sarkastična, kar so pričale njene »Bohémine« v rimskem listu »Capitan Fracasse« in njene »Api, vespe e mosconi« v neapeljskem listu »Il Mattino«.

V letu 1885. se je poročila z Edvardom Scarfoglio. Njen mož je bil njen sodelovalec v uredništvu lista »Fracassa«. Po poroki sta uslanovila skupen list »Corriere di Roma«, pozneje v Neapelju list »Il Mattino«, ki je bil neodvisen in individualen.

Matilda Serao je ljubila prosto izražanje misli, imela je železno voljo in precej ponosa. Za lastne ideje se je neumorno potegovala. Ta poteza jo je često oddaljevala od moža, prišla sta v osebne razpore in celo do popolnega razdora.

Do svoje smrti je predsedovala lastnemu listu »Il Giorno«, v katerem se je borila za svoje nazore in polemizirala samostojno. Njen jasen vpogled v časovne razmere in njena neutrudljiva delavna sila sta jo vodili pri tem.

Matilda Serao je bila po svojem poklicu žurnalistka, a to je ni oviralo, da je razvila svoj pisateljski talent na literarnem polju. Omenila sem že, da je prav mlada začela pisati novele, a pisala je tudi romane in ti so mnogoštevilni. Štiri in trideset njenih knjig je zagledalo luč sveta in našlo pot tudi k drugim narodom. Iz njenih del veje čisti realizem; živela je pač v dobi, ko se je realizem ukoreninil tudi v Italiji. Pisala je z lahkoto: gostobesednost, poetično izražanje tudi trivialnih dogodkov, to je značilnost njenega stila. Čudovito lepo je znala slikati življenje, naravo, in posamezne predmete. Naravnost mojstrski pa je opisovala šege in navade ljudstva — posledica njenega opazovanja in temeljitega študija. Tudi kot psihologinja se je precej izkazala; ljudi je poznala do podrobnosti. Vse človeške šibkosti in

vse kreposti so ji bile znane, ki jih je opisovala v svojih romanih dokaj verno. Veselila se je v veselju z vsemi, bogatimi in reveži, čutila in trpela je z njimi v nesrečah in slikala je vse, kar nudi življenje.

Glede razvoja njene lastne duševnosti in glede na razne zunanje vplive, ki so usmerili njene inspiracije, delimo lahko njeno delovanje v štiri dele. Dela, ki spadajo v prvo dobo — dobo mladosti — razodevajo preprostost mišljenja in mirne fantazije. Takrat je spisala sledeče knjige: »Opale«, »Dal vero«, »Raccolta minima«, »Pagina azzura«, »Cuore infermo« in »Sacrificio«.

V drugi dobi se je razvila v njej zrela opazovalka, časnikarka in socialistinja. Opazovanje in študij je izlila v knjigi: »La conquista di Roma« in »Il paese di cucagna«. Zadnje delo ji je prineslo dokaj slave in priznanja. V tretji dobi se je pisateljica vživela v probleme človeškega srca in se je kot psihologinja izkazala v delih »Addio amore«, »Il castigo«, »Gli amanti«, »Le amanti«, »La ballerina« in v mnogih drugih. Četrta doba je dala njena zadnja dela, iz katerih veje mladostna inspiracija, ki ji pa manjka nekdanja svežost. Njene »Preghiere« so polne sentimentalnosti. Pripravljala je knjigo »Nuova Antologia«, a ker se je hram njenih misli preselil v večnost, je ta knjiga ostala nedovršena.

Vse ogromno duševno delo ni oviralo pisateljice Matilde Serao v njenem glavnem poklicu: v materinstvu. Rodila je štiri otroke, tri dečke in hčerko Eleonoro. Bila je dobra, ljubezniva in energična mati in dobra vzgojiteljica. Z neutrudljivo voljo je vplivala na svoje otroke. Da je postal sin Mihael pisatelj in žurnalist, se pripisuje njenemu vplivu.

Delovanje Matilde Serao je bilo torej vsestransko. Njen duh bo živel ne le v krvnih potomcih, saj je njeno materinsko srcé utripalo za vse — svoje telesne in duševne moči je postavila na žrtvenik splošnosti. Delo, ki je vzraslo iz njene duše, jo veže z vsem človeštvom — v tem delu je po telesu majhna, a po duhu velika žena postala nesmrtna.

Neapelj

V romanu »Fantasia« opisuje pisateljica Matilde Serao svoje rojstno mesto tako-le:

»Čuj, mi vsi smo slepa, nesrečna bitja, ki gredo v nesrečo in smrt. Ali vidiš Neapelj, lep, smehljajoč se, ves sladak v svojih gričkih, ob svojem božanskem morju, v svojih blestečih barvah? Gotovo ga ljubiš, kaj ne?«

»Dal Saj sem rojena v njem«, je rekla z globokim glasom druga.

»Jaz pa ga sovražim, z vsemi njegovimi cestami, polnimi ljudi, z vsem njegovim vonjem po cvetju, mesu in šumečem vinu. Sovražim njegove zvezdane in očarljive noči.

Sovražim ga, ker je poln greha in trpljenja. Pogledaj, tam spodaj, kjer se dvigajo koničasti strelovodi v zrak, stanujejo plemeniti ljudje in tam je doma izprijenost in bolešt. Tu spodaj, kjer se najbolj kopičijo hiše in so vedno bolj rjave, stanujejo revni ljudje in zopet je tam izprijenost in bolešt. Grešen je Neapelj ko mesto Sodoma, grešen ko mesto Gomora in še je grešen kot grešnica Magdalena. Ali v svojem grehu trpi, s solzami poplavlja svojo posteljo, kloni v usodni noči Getsemana. O mesto zmagoslavno, proketo in umirajoče.

Učitelj Anton Možina

Predzadnji dan maja letošnjega leta se je odevetal v svoji pomladni radosti in prelesti, ko se je pomikal iz vasi Brje tih, žalosten mrtvaški sprevod na domače pokopališče. Tiho se je zibala krsta na zadnji poti, mnogoštevilni venci so jo spremljali. Velika množica ljudi, vaščanov in tujcev, je šla za pogrebom s sklonjeno glavo in solzo v očeh, kakor da spremljajo na pokopališče svojega dobrotnika in očeta.

Bil je njihov dobrotnik in oče. Dne 28. maja je bil za večno zatisnil svoje oko učitelj Anton Možina, ki je 39 let svojega plodonosnega dela posvetil naši mladini in svojemu ljudstvu. Delo, ki se je z globokimi koreninami zajedlo v srca vseh, mu je zagotovilo blag

spomin. Odkod bi bili prišli bogati venci, velika množica ljudstva, vznešene besede govornikov, ki so se poslavljali od njega, če bi si s svojo požrtvovalno ljubeznijo ne bil pripravil domovanja v dušah vseh, ki so ga poznali, vzljubili in znali ceniti po njegovih zaslugah.

Anton Možina je spadal v tiste vrste našega učiteljstva, ki je zastavilo svoje mlade sile ob prvi izdaji ljudskega prebujenja in se je zavedalo, da učiteljeva naloga ni samo med otroki, marveč tudi med starši, da je v najlepši in najpomembnejši besedi hlapec svojega ljudstva. Med svojimi mladimi kolegi se je Možina tega zavedal v polni meri. Okrog 39 let ni poznal drugega kot skrb in delo. Smrt ga je zalotila pri delu; še par dni pred svojo smrtjo je bil s svojo besedo navzoč pri seji posojilnice; priskrbel je svojim sovaščanom gnojila in modro galico še tik pred smrtjo. Bil je vedno vnet za dobrobit svojih ljudi.

Svojo učiteljsko službo je začel pred devet in tridesetimi leti v Levpi. Kmalu nato

je nastopil svojo službo v Brjah, kjer so tedaj ljudje spali svojo gospodarsko in prosvetno življenje; temu se pa ne smemo čuditi, saj je bilo po drugih vaseh ravno tako. Pokojni Možina je našel obilo ledine za svoje delo, neustrašeno je zastavil plug in pričel orati, na vseh poljih napredka in prosvete; od leta do leta so bili sadovi njegovega dela bolj in bolj vidni.

Da bi zajezil osebno oderuštvo, ki je v takratnih časih bujno cvetelo po naši domovini, je ustanovil hranilnico in posojilnico, ki so se je kmetje kmalu oklenili z obema rokama in so bili rešeni oderuških obresti; to je bila njihova prva pot k blagostanju, ob enem ena prvih Možinovih zaslug za povzdigo gospodarstva svojega kraja.

Možina je spregledal, kako njegovi vaščani po starem gojé trte in kletarijo. Misli je in študiral, kako bi trtorejo izboljšali; njegova beseda in njegov vzgled sta tudi tu odločno posegla vmes. V namen zboljšanja trtoreje in kletarstva je ustanovil vinarsko društvo.

Še bolj zanemarjena ko trtoreja je bila sadjereja; nihče se ni več zmenil za sadna drevesa, ko so bila enkrat vsajena, da so živele svojo klaverno, samo sebi prepuščeno življenje. Ustanovil je zato sadjarsko društvo, po njem je dobila sadjereja svoj veliki razmah. Po njegovem prigovarjanju so se vaščani tudi spravili na delo in spremenili »mlako«, ki se je raztezala med vaškimi griči, to domovino žab in slabe trave, v lepe gaje sadovnjakov in vinogradov.

Svojim vaščanom ni razlagal samo svojih izkušenj in učenosti. Vsakih par let je peljal iz svoje vasi po nekaj mladencev in mož v kraje, kjer je bilo gospodarstvo na višji stopnji, kjer je že cvela gospodarska zadružna misel, da so se česa naučili in prihajali od tujih vzgledov bogato oplojeni med domače griče.

Domače pokopališče, ki je tudi njega sprejelo v svoje osrčje, in nova cerkev, ki čaka opreme in duhovnika, so plod njegovega večletnega prizadevanja. Za časa vojne je z vso nesebičnostjo vodil krajevno aprovizacijo. Vas ima eno samo gostilno, zato pa je Možinova gostoljubna hiša sprejela vsakogar v svoje okrilje in mu postregla z vsem; njegova krepka, nagajiva beseda je spravila vsakogar v dobro voljo, da se je počutil kakor doma.

Če bi hoteli naštevati vse panoge javnega življenja in vsa polja udejstvovanja, na katerih se je uveljavljal pokojni Možina, ne bi prišli do konca. Ne samo na Brjah, njegovo

plodnosno delovanje se je razlezalo tudi po bližnji in daljni okolici. Znamenita sadjarska razstava leta 1900. v Kasovljah je bila njegovo delo. Pomagal je pri zavarovalnicah za govejo živino ter pri podružnicah kmetijskega društva.

Tudi pisal je mnogo. Nešteti so njegovi članki, raztreseni po »Soči«, »Slovenskem narodu« in pri »Edinosti«. Gospodarske članke je pisal v predvojnega »Primorskega Go-

spodarja« in v današnji »Gospodarski vestnik«.

Kot učitelj je bil dober vzgojitelj in izvrsten kolega. Dvoje rodov je v Brju vzcveto ob topli ljubezni njega kot učitelja - vrtnarja. Dvoje rodov, ki se ga bosta s hvaležnostjo in spoštovanjem spominjala in izročila svojim otrokom in otrokom otrokom zlate sadove njegovih naukov v živ, trajen in častljiv spomenik.

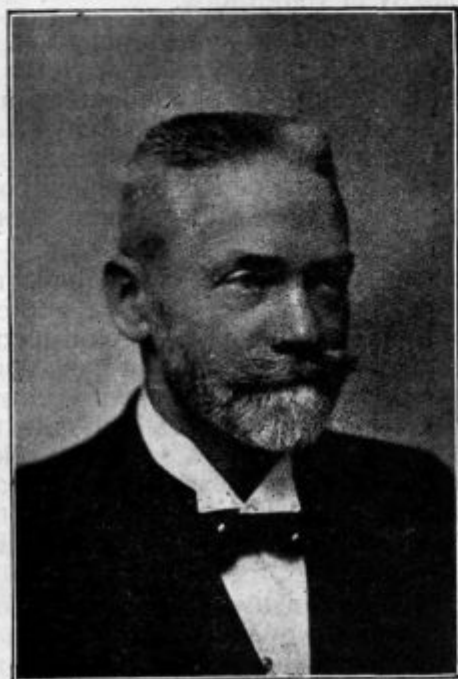
Dr. Aleksij Rafael Rojic

V soboto dne 26. februarja 1927. je umrl v Gorici v starosti 88 let obče priljubljen in izvrstni zdravnik dr. Aleksej Rafael Rojic. Doma je bil iz Zalošč v občini Dornberg, torej ga je mati kmetska zibala in je izšel iz kmetijskega doma, kot se je lepo izrazil S. Gregorčič o naših možeh v pesmi kmečki hiši. Bil je tudi večletni deželni poslanec. Znan je bil po vsej deželi. Omeniti moramo tudi, da je bila njegova, nedavno umrla hči Melita Rojic znamenita slikarica. Kot političen delavec je deloval z dr. Tonklijem z ramo ob rami; pozneje, ko so se bili duhovi v deželi ločili, je stal ob strani dr. Antona Gregorčiča, a se medsebojnega boja ni udeleževal s strankarsko zagrizenostjo. Starejši ljudje bi vedeli povedati, koliko je on svoj čas storil za splošno blaginjo. Posebno skrb je posvečal tudi gospodarskim in drugim

vprašanjem dežele. Bil je takrat odločno proti graditvi pokopališča na Grčini, ki se je nahajalo v močvirnatem ozemlju. Kot zdravnik je zahteval tudi premestitev umobolnice iz dušljivih prostorov bolnišnice usmiljenih bratov.

Kot človek se je pokojni Rojic kazal ob vsaki priliki zelo dobrosrčnega. Znano je, da je zastoj zdravil ubožne dijake. Njegova preprosta in domača tolažilna beseda mu je privabila vse polno bolnikov iz cele dežele. Tedaj, ko prometna sredstva niso bila tako razvita ko dandanes, je hodil po grdih in nevarnih potih obiskovat bolnike.

Z njim je izginil iz naše srede eden najagilnejših delavcev preteklosti, ki se ni strasil ne znoja ne truda, kadar je šlo za splošno korist. Ohranimo mu blag spomin!

† Dr. Aleksij Rafael Rojic.

† Dr. Otokar Rybar.

O čitanju

Slovenci radi čitamo. Naj se spominjamo le nekdanje Mohorjeve družbe, ki je vsako leto razposlala med nas na 100.000 knjig in pogledjmo sedanje naše književne zavode, ki nas letno razveselijo s tisočeri knjigami, ozrmo se na naše prosvetne knjižnice in s ponosom lahko rečemo, da nismo med zadnjimi. Seveda, s tem ne trdimo, da smo v tem pogledu že na vrhuncu.

Malo nas je, samo dva milijona in radi le naše maloštevilnosti so pri nas knjige silno drage, kar obtežuje čitanje. Knjiga, ki izide v več fisoč izvodih, stane le malo več nego prazen papir in pri nas je le malo knjig tako srečnih, da se nalisnejo v tolikih izvodih. To dejstvo je pri nas zelo kočljivo: Če je knjiga draga, jo zamore le malo njih čitati, če se založnik boji, da bo malo čitateljev, napravi le malo izvodov in potem je knjiga samoobsebi umevno še dražja. Tako rodi eno zlo drugo.

Ta naša maloštevilnost je tudi povod, da je našim pisateljem njihovo književno delovanje skoraj onemogočeno. V pretežni večini smo kmetijski in delavski narod, kapitalistov nimamo, da bi podpirali pisatelje, katerim pisateljstvo ne nese toliko, da bi se morali od tega preživljati, zato se morajo posvečati drugim poklicom, in zato umevno trpi vsa naša književnost.

Naj navédemo le en primer, ki dokazuje, koliko na boljsem so v tem pogledu drugi narodi. Po prevodu poznamo knjigo, katero je spisal slavni italijanski pisatelj De Amicis, namreč Srce — Il cuore. Spisal je še mnogo drugih knjig in njegovi nasledniki imajo radi izdajanja njegovih knjig toliko dohodkov, da plačujejo letno 30.000 lir davka. Seveda je vsaka njegovih knjig doživela po več izdaj. Pri nas pa lahko trdimo, da letni honorarji vseh slovenskih pisateljev ne iznašajo tolike vsote.

Toliko smo omenili le mimogrede, da opravičimo prejšnjo trditev, da smemo kljub vsem težočam biti ponosni na lepo lastnost: Čitamo radi!

V izberi nismo ravno izbirčni, čitamo, kar nam ravno pride pod roke. Kakor smo že prej omenili, smo v pretežni večini kmetijski in delavski narod, ki nima časa na razpolago, da bi posvečal čitavu posebno pozornost. Vzamemo v roke knjigo ter pričakujemo od nje nekoliko duševna razvedrila, in ne zasle-

dujemo Bog ve kako pisateljevih visokih oziroma globokih idej, iščemo le hipne zabave in počitka od dnevnega naporenega življenja, česar nam prav za prav nihče ne sme šteti v zlo, ker ne iščemo v čitanju idej ampak počitka.

Te želje po duševnem odpočitku ne najdemo samo pri nas, ampak je vsem narodom skupna. Nikakor namreč ne smemo zahtevati, da bi posameznik takoj v začetku čital dela svojih najboljših pisateljev, kojih vsebina mu je še previsoka, katerih radi svojega duševnega obzorja ne more še obvladati, zato posega po delih, ki so mu dostopna, ki hipno zadovoljujejo njegovo razpoloženo in mu po trudapolnem delu nudijo kratega užitka.

Nemci so v pogledu viška čitalniške izobrazbe gotovo med prvimi narodi, vendar so uvideli, da ni mogoče zahtevati, naj preprosti bravec takoj v začetku sledi idejam svojih književnih velikanov, zato so si ustanovili posebna društva z nalogo, da nudijo svojim članom tako čtivo, ki jim nudi nekako sredino med navadnimi književnimi proizvodi, katerih vsebina obstoja v umorih, pobojih, zastrupljenjih, ugrabljenjih itd. ter med deli umetniške vrednosti. Naj omenimo n. pr. družbo »Karl May«, ki je bila ustanovljena med vojno in ni imela v tem pogledu popolnoma čistega namena, ker je hotela ob enem povzdigniti nemško narodnostno zavest, vendar se je namen društva posrečil, člani čitajo in postajajo vedno bolj dovezetni tudi za drugo boljšo čtivo.

Umevno je. Vsak okus se mora vzgojiti. Kakor ne moramo zahtevati, da bi imel kmet smisel za kavijar, ostrige in druge take delicatose, ampak mu je višek užitka nekoliko domače krače, ki že nekoliko uščipne v jezik, tako je tudi s čtivom. Ne smemo se čuditi, ako priprosta dekla smatra »Grafico beračico« za višek umetnosti, saj jej ni časa ni prilika ne dopuščata, da bi videla v knjigi nekaj umetniškega, vzvišenega, ampak namen njenega čitanja je razvedrilo, katerega potrebuje in v knjigi tudi najde.

Ako bi nam bila dana prilika, da bi imeli knjig na razpolago in bi lahko več čitali, nego nam je mogoče, bi se začela sama na sebi tako uravnala, s pogostejim čitanjem bi se sprofi vzgojevali in ne vede kdaj prišli do pravega razumevanja.

Ako pogledamo boljše in najboljše knji-

ževne proizvode raznih narodov, vidimo, da mnogokrat presegajo razlage, kritike in komentarji posameznih del po količini prvotno delo. A pri nas je malo težavno. Ako že knjig samih ne čitamo, čitamo tem manj kritike in komentarje. Zato se ne moremo povzpeli do pravega razumevanja in naši bravci ostajajo lepo pri svojih pripovednih spisih, kateri se tem rajši čitajo, čim plitvejša je njihova vsebina.

Bilo bi gotovo krivično, ako bi te in slične napake stavili na rovaš neintelligentnosti našega naroda, le naša sredstva za odpravo podobnih nedostatkov so skromna in skoraj ne vemo načina, kako bi jim bili kos. Najboljše sredstvo bi pač bilo, da bi prišle najširje plasti našega ljudstva do čitanja, s čimer bi se duh bistril, zahteve bi rasle više in više in kmalu bi prišli do zaželjenega smotra. Vendar ta pot ni edina, ampak se da pospešiti še na drug način in v tem smislu naj izpregovorimo par besed.

Že prej smo se dotaknili dejstva, da sega naše ljudstvo le nerado po knjigah, previsokih njegovemu duševnemu obzorju. Umljivo. Lepo je ono, kar ugaja, a do pravega merila, kaj naj nam ugaja, moramo priti le po vzgoji in te nam z ozirom na čitanja popolnoma nedostaja.

Kako naj hvalim Cankarja, ako ga nisem čital? Zato nam bodi naloga, da pokažemo ljudstvu lepoto onih spisov, katere že poznajo. A kaj so naši ljudje že lepega čitali, in sicer čitali v tolikem obsegu, da sega poznavanje v najširje plasti?

Martina Krpana! — Gotovo je že 30 let temu, odkar je ta Levstikov spis nudil vsako lefo stalno čtivo našim otrokom in lahko trdimo, da ga poznajo vsi naši ljudje od 20.—50. leta. Res je, da je ostal ta nedosežni humoristični spis v neljubem spominu marsikomu, ker ga je moral za kazen prepisovati, toda ako opustimo te neprijetne spomine, moramo priznati, da nam je čitanje istega podalo toliko užitka, kakor noben drug odstavek po naših berilih.

To je docela upravičeno. Plitev spis nam zadošča, da ga prečítamo enkrat. Le težko se odločimo k temu, da bi ga predelali drugič in nas pri čitanju romanov v podlistkih n. pr. malo briga, ako izpustimo kako številko, ker nam v tem slučaju lahko pomaga čez to zapreko lastna fantazija, ki se redno krije s pisateljevo. Drugače je pa to pri spisih, ki imajo pravo književno vrednost. Take spise moramo predelati ponovno in ponovno ter se šele na ta način vživimo v vrednost pisateljeve umetnosti. Res, da tudi v teh slučajih poznamo vsebino, a pri dobrem spisu najdemo pri ponovnem čitanju toliko odtenkov, malenkosti, katere smo pri prvotnem čitanju

navadno prezrli, da šele potem znamo ceniti delo po zasluženih vrednostih.

Enako je s Krpanom. Vsebina sama obsebi je precej skromna in nam enkratno prečitanje popolnoma zadošča, da jo moremo ponoviti. Drugače pa je s tenkočami, ki spremljajo ta spis. O prvem čitanju jih gotovo prezremo, zato ga moramo predelati večkrat in ob vsakratnem ponovnem čitanju iztaknemo kaj novega, kaj zanimivega in šele to daje spisu pravo vrednost.

Ni nam namen, da bi tukaj sodili Levstika kot jezikoslovca, naj nam zadošča, da je pisatelj v tem oziru vzgleden in kot tak tudi ostane.

Vsaka povest, vsak roman ima svojega glavnega junaka, kateri ima navadno vse dobre lastnosti, večkrat tudi slabe, a to v največji in najpopolnejši meri. Da je vsak tak junak opremljen z izredno telesno močjo, je umljivo samo ob sebi. Zato Levstik svojemu Krpanu ni mogel odreči te lastnosti in vendar kakšna razlika! Ako pogledamo natančno Krpana, vidimo v njem sliko našega lastnega naroda. Čvrst in krepak, a zato preprost in naraven v govorjenju, nehanju in obliki. Nič moderno uglajenega, polikanega, ampak nekaj robatega in neprisiljenega, naš prislen domači človek baš kakor je živel takrat pred sedemdesetimi leti, ko je bila povest prvič tiskana. To preprostost nam kaže že samo ime Martin. Bi si li mogli predstavljati Levstikovega junaka pod imenom Milivoj, Ludvik, Hrabroslav ali kaj podobnega? Gotovo ne, kakor se je moral tudi cesar imenovati ravno Janez, ako si ga hočemo predstavljati takega, kakor nam ga je opisal Levstik, gledaje ga z očmi preprostega naroda. Radi dobro izbranega imena Brdavs odpade polovica potrebe podrobnega opisovanja, ker nam že končnica »avs« pove več nego slika. Isto opazimo tudi pri imenih Gregor, Dunaj in Trst. Dunaj glavno mesto cesarstva, višek pojma o velikosti in veličastnosti mesta. Trst, največje mesto, kamor so si upali naši ljudje, Trst, ono mesto, kjer se je posebno takrat vršilo nebroj resničnih in izmišljenih anekdot o hihotapstvu, Trst, ono mesto, ki je pomagalo do ugleda onemu, kdor ga je poznal.

Iz tega vidimo, da že izbira imena ni kar slučajna, ampak pri dobrem pisatelju dobro premišljena. Isto opazimo pri Cankarju. Bi si li mogli predstavljati hlapca Rafaela, Metoda, Stankota ali sličnega. Ne! Jernej — to je ime za hlapca. Le pod tem ali podobnim imenom si lahko predstavljamo osebnost, kakršno nam je Cankar opisal tako mojstrski.

Da je izbira imena nekaj značilnega, vidimo že potem, da ne pridemo nikdar v zadrego, ako bi morali navesti imena junakov prej omenjenih dveh spisov. Eden je Martin, drugi

Jernejl imena oseb po drugih spisih in celo pri znamenitih romanih nas pa ne zanimajo toliko, ker so le slučajna, bodisi zgodovinsko slučajna, ali slučajno izbrana.

Poizkušajte n. pr. krstiti Krpanovo ženo, Milice, Pepce, Karlina ali kaj podobnega, če gotovo ne boste imenovali, ampak pod dojmom Marlinove preprostosti in vtisom celega spisa bo gotovo Urša, Katra, Špela ali kaj podobnega.

Človek rad pretirava. Pisatelj s pisanjem, vsak posameznik s samohvalo, revež z opisovanjem lastne mizerije, sploh povsod radi napravimo iz komarja slona. Je li Levstik tudi pretiraval? Gotovo, saj se ves spis vrši v tem smislu, toda to pretiravanje je tako mojstrsko, kakršnega ne dobimo v našem leposlovju in kolikor poznam prevodov iz drugih jezikov, ga najdemo k večjemu pri Don Abbondiju v Zaročencih.

In v čem obstoji pristnost in lepota tega pretiravanja? Levstik je pisal iz naroda za narod, toraj v taki obliki, ki narodovi duševnosti in njegovemu pojmovanju popolnoma odgovarja. Poglejte druge junake: Ta pride s preluknjeno suktnjo nedotaknjen iz najhujše bitke, drugi vam s kroglo strelja lastovice po zraku, tretji pride iz najglobokejšega prepada itd. Kaj pa Krpan? Konja je prestavil, s tovorom vred in sicer kako? Levstik ni navedel, koliko kg je imel konj ne koliko tovor, ampak »bilo mu je toliko, kakor komu drugemu stol prestaviti« ali kakor pozneje pove kočijaž: »Kakor bi nesel skledo na mizo«.

Pripovedovaje radi pomagamo učinku s kretnjami, z rokami. V tem slučaju nam je pisatelj pomagal. Vstanem, vzamem stol izpod sebe, primem za skledo ali kozarec na mizi in lahkota, s katero izvršim to opravilo, je v dokaz silni Krpanovi moči bolj učinkovita nego bi vzel kredo in na mizi izračunil to v obliki konjskih sil.

Enako domačo pristnost najdemo v Krpanu na vsak korak. Kako bi nam n. pr. drug pisatelj opisal udobnost današnjih prometnih sredstev? Navedel bi morda daljavo železnice v km, naštel število avtomobilov, parnikov, letal itd., toda to ni za preprosto ljudstvo, zato je rekel Levstik: »Saj imamo hvala Bogu cesta do vsakega zelnika!« — s čimer je že, povedano več, nego si more misliti najzdržnejša fantazija in to v tako kratki, jedrnatih obliki, kakršni težko dobimo primere.

Krpan je premagal 15 mejačev. Število 15 ni izbrano slučajno, ampak hoté. Okroglo število je 10, a za moč Krpanovo ne zadostuje to sicer lepo število, ampak je treba še, pol zraven torej 15. (Šorli-jev »Človek in pol«).

Število 15 ne ugaja samo bravcu, ampak celo Krpanu samemu, ko se je tako preprosto, pobahal: »Če ni drugega kakor tisti Brdavs,

poslušajte, kaj vam pravim. Petnajst Brdavsov za malo južino, to je meni toliko, kolikor vam kamen poriniti čez lužo, ki jo preskoči dele sedem let staro!«

To stopnjevanje zavesti lastne moči je nekaj brezprimernega. Brdavs sam, ki je strahoval ves Dunaj, je že sam na sebi hud nasprotnik, a 15 Brdavsov, za malo južino, torej tešč, in to ne s kakim trudom, ampak z lahkoto, kakor bi vrgel kamenček pol m daleč!

In kakor bi se Krpan zavedal svoje gorostasne bahavosti, češ, da se je je gotovo zavedal tudi cesarski sel, se mu je zopet obudila znana kmevska nezaupnost in fihofapska previdnost, zato sebi v tolažbo in drugim v svarilo dostavlja: »Samo varujte se, da me ne boste vodili za nos«.

Izviren je tudi način boja z mejači. Korajžen človek ne išče dolgo orodja ali druge priprave, da se brani. Ta zagrabí poleno, drugi kamen itd. Krpanu niti tega ni bilo treba, zagrabil je ono, kar mu je bilo še bliže, namreč prvega mejača in omlatil z njim ostalih 14. Pisatelj pa ne pravi, da je imel kdo polomljena rebra, drugi krvav nos, tretji raztrgano obleko ali ne navaja, v kolikor je bilo. treba zdravniške pomoči, marveč pušča bravcu prosti tek fantazije: »Vsi so podplate pokazali!«

Lepo se nam kaže kmevska pretkanost v dvogovoru med cesarjem in Krpanom. Cesar vpraša: »I kaj pa nosiš v tovoru? Krpan gotovo ni bil v zadregi, češ, kaj se pa tak gosposki človek razume na vsebino vreč? Morda si je ravno tedaj mislil, da bo treba doma novega brusa, ali pa se je mislil poslužiti kresila, da si nažge pipo, zato je rekel na kratko: »Kresilno gobo, pa nekaj brusov sem naložil, gospod!«

S tem je mislil Krpan cesarja potegniti. Gobe in brusi so robati, tako da bi se morali poznati skozi vreče, angleška (morska) sol je pa drobna in daje vreči določeno obliko. Ako si še mislimo, da je imel Krpan natoovorjeno na eni strani kobilice lahke gobe, na drugi pa težke bruse tako, da je kobilico vleklo po strani, potem dobimo res prizor za bogove.

No, cesar, res gosposki človek, morda nikdar ni imel opravka ne z brusi niti s kresilno gobo, a koč cesar je bil ob enem brihtne glave in se mu je stvar zdela vsaj sumljiva, zato je brž vprašal: »Ako so brusi, zakaj so pa v vrečah?«

A Krpan je prefrigan. Hitro je pogladil vogale brusov in gob, štrlečih iz vreč, z bistroumno opazko: »Bojim se, da bi od mraza ne razpokali, zato sem jih v slamo zavil in potisnil v vrečo«.

Potem najdemo zopet ono pretiranost: »Da sem kobilico prestavil s tovorom vred, to ni nič, a upam si nesti dve taki kobili dve uri hoda in še delj, če je treba«.

Višek Krpanove samozavesti pa najdemo tik pred bojem z Brdavsom. Pri spopadih med glavnim junakom in njegovim nasprotnikom nas pisatelj spravlja do dvoma, kako se bo izvršil boj, da s tem povečajo bravčevo radosvednost in napetost. Pri Krpanu je pa vsak dvom izključen. Nihi od daleč mu ne pride na misel, da bi utegnil podleči, zato pravi krafkomalo: »Kaj bo drugega? Glavo mu bomo vzeli, pa je«. Isto Krpanovo gofotvost vidimo kasneje: »Pa ne zameri! To mi je naročil moj gospod cesar«.

Imam pred sabo Krpana, ki sta ga izdala Fran Erjavec in Pavel Fleré. V tej izdaji se glasi: »No, zdaj pa le hitro izmoli en očenaš ali dva«. Ako se glasi izvirni Levstikov spis tako, je izgubil polovico svoje vrednosti. V šolskih berilih je bilo vedno čitati: »Izmoli en očenašek ali dva«. Ta »očenašek« nam namreč bolje označa silnost Krpanovo nego par strani popisa. Krpanu, ki se ne bi ustrašil 15 Brdavsov, je bilo tudi vse ostalo tako majhno in priilikavo, da celo očenaš, abstrakten pojem, četudi višek pojma o molitvi, mu je bil le očenašek. Zato lahko rečem, da Levstikovega Krpana sploh ne pozna, kdor je zakrivil to napako.

Kako je Levstik znal računati na pojmovanje svojih bravcev, namreč kmetskih bravcev, nam dokazuje to, da polaga Krpanu v roke za obrambo lipov kij. Ako bi vprašali mestnega dijačka, zakaj je moral biti kij prav iz lipovega lesa, bi ga gofovo spravili v zadrego. Naš kmetski preprosti človek pa takoj ve, da je lipov les mehak in se ob enem ne kroji. Ker je Levstik pisal za nas, izključuje potrebo, da bi nam omenjal te dobre lastnosti lipovega lesa. Ta skromnost v obliki opisovanja v prilog izvirnosti pisateljjevi, je prav tako značilna kakor v obratnem oziru opisovanje drugega slovenskega pisatelja, ki nam predstavlja kosca, ki je brusil koso z oslo »ki je na obeh koncih tanjša, na sredi pa debela«.

Prešeren pravi v svojem Memento mori: »Molče irobotnal bo!« Kako more kdo molčati in ob enem oddajati glasove podobne trombnim? Samo ob sebi nesmisel in vendar resnica.

Ob sklepu svojega Krpana pravi Levstik: »Srečno hodi«, pravi cesar, minister Gregor pa nič! Molčal je in vendar nam ta preprosti »nič« pove več nego par strani opisovanja, ker ministru vidimo na koncu jezika vso ono kopico pikrih besed, katere bi rad nameril na Krpanov naslov, a mu to zabranjuje spoštovanje do cesarja in morda tudi Krpanova osebnost. Pisatelj ne piše, a mi vendar beremo, beremo in gledamo lastno predstavo.

Ogrski pisatelj Maurus Jokaj je med drugimi deli spisal roman »Črni demanti«. Prvi del je jako obširen, drugi del je pa skrčen v edini stavek: »Kar je bilo demant, je tudi osta-

lo demant«. In tudi ta ideja samo ob sebi ostane demant v književnosti!

Natančnost opisovanja in obširnost pisanja, gofovo ne napraviča umetnika. Prešeren je naš največji pesnik in vendar je po množini svojih poezij med najmanjšimi. A prečitajmo njegov sonet »Vrba«, vidimo v štirinajstih vrsticah živočopis, kakršen se ni posrečil nobenemu pisatelju v celih zvezkih.

Sicer se pa omejimo za enkrat le na Levstikovega Krpana in še to v skromnem obsegu, v prepričanju, da bi najobširnejše razlaganje ne zadostovalo. Spis je treba čitati enkrat, dvakrat, desetkrat in večkrat in bodimo gofovi, da nam tega truda ne bo žal, ker vsakikrat iztaknemo nekaj novega, zanimivega, kar smo prej prezrli in ta nova zanimivost nam množi s prejšnjim že znanimi celotno vrednost spisa od čitanja do čitanja in le ta način čitanja nas privede do pravega razumevanja in do spoznavanja pisateljjevega daru.

Marsikateremu bravcu se bo vrnila misel, je li pisatelj nekako z matematično gofotvostjo in natančnostjo postavljaj stavek k stavku, da je spis dosegel svojo dovršenost. Različno! So pisatelji, ki so svoje najboljše spise pilili in predelovali mesece in mesece, leta in leta, so pa zopet drugi pisatelji, ki so svoja najboljša dela oddali takoj izpod peresa v tiskarno in vendar ostanejo ta dela kot svitle zvezde na književnem nebu. Umetnosti namreč ne obstoji v tem, da pisatelj nadevlic svojim junakom vseh mogočih in nemogočih lastnosti, ampak v načinu pisanja, da se šele s ponovnim čitanjem in na podlagi tega s pravim umevanjem vživimo v pisateljjevo navdajenje ob času pisanja.

V razumevanje tega, kako naj čitamo, sem nalašč navedel Krpana, ker ga večina naših ljudi pozna in marsikod še počiva med zaprašenimi knjigami na kaki polici ljudi nekdanje tretje berilo. Poiščite ga, preberite in prebirajte Krpana, imeli ga boste od dneva do dneva rajši, spoznali boste, kako je spis dovršen, da bi v njem pogrešali vsako besedo, ki bi bila izpuščena in bi bila odveč vsaka druga pridjana beseda. Naučimo se čitati že poznano delo in ko ga bomo popolnoma razumeli, sezimo dalje po Prešernu, Gregorčiču, Cankarju in šele tedaj se nam odpre novo polje, naš obzor se razširi in v knjigi ne bomo iskali samo hipnega razvedrila, ampak se vživimo od dneva do dneva bolj v dušo pisateljjevo in pesnikovo in le na ta način bomo ločili umetnost od navadne knjige.

Začnite s Krpanom! Naš narod je šegav, šaljiv, burkast kakor nam ga enakovredno z Levstikom opisuje Jurčič. In ta humor je pristno naš. Ne gre zato, je li boljši ali slabši od onega drugih narodov, toda naš je, koč tak še vedno živi po naših kmetskih družbah, bodisi

doma ali v krčmi in »če vsak berač svojo malho hvali«, hvalimo tudi mi svojo lastno. Krpan je humoreska, v katero je nanizanih toliko dovtipov, da ji vsaj v slovenski književnosti gotovo ne najdemo para. Seveda humor ni tak, kakršnega iščemo po humorističnih listih, ampak tak, da mu moramo pravo osti šele poiskati, kar brezdvomno poveča vrednost in duhovitost dovtipa. Ker je način tecega humorja pristno naš, zato bi Krpan izgubil svojo vrednost, ako bi ga prevedli v drug jezik. Prestava bi sicer ne prizadela nobenih težkoč, a za tak prevod bi nedostajalo razumečih čitateljev.

Mi šami pa imamo za naš humor dovolj razumevanja, ni je skoraj vasi, kateri bi sosedje ne pripisovali te in te hudomušnosti, šaljivosti ali burke, ni je vasi, katera bi ne imela svojega hudomušneža, ki razvija navadno v gostilni svojo duhovitost. A ta humor ni vsiljiv, in žaljiv, ni pretiran, ampak tak, da ga razumemo šele po več času, zato je pa potem učinkovitejši in marsikdaj sem se ob takih pri-

likah nasmejal »za poč't«, dočim bi tujec, četudi razume naš jezik, ostal v takih slučajih popolnoma ravnodušen.

(Naj se spominjam ob tej priliki pokojnega starega Lamjana (Kofola) iz Volče. Baje je svoječasno prenočil v njegovi gostilni cesar Jožef. Tolminski uradniki, ki so radi zahajali v Volče k Lamjanu, deloma radi dobre kapljice, deloma radi gospodarjeve šegavosti, so Lamjanu nagovarjali, da bo moral cesarju vrniti obisk. Lamjan je bil nekoč odsoten po kupčiji in ko se je vrnil, je pripovedoval, da je bil na Dunaju pri cesarju. In kako je znal pripovedovati! Sam Levstik bi ga bil vesel!

»Vstopil sem v sobo. Cesar je ravno nekaj pisal za mizo. Ko me je zagledal, me v prvem hipu niti ni pozdravil, ampak planil je pokonci, pomolel glavo skozi vrata v kuhinjo in zaklical veselo: O Liserl, mach a Schnitzerl, der Kofol von Woltschah is do! Cesarica, kateri je bil cesar gotovo že povedal o dobri postrežbi v moji gostilni pri kakšnem nočnem raportu, se je kar hipno prikazala na vratih, obrisala si roke v bel predpasnik, podala mi desnico rekoč: »Kaj res? Gospod Kofol! Me veseli, me veseli!« ltd.

Znal je tako lepo pripovedovati, da so ga Tolminci nalašč hodili poslušat in v spominih na to, se še danes rad ustavim v Lamjanovi gostilni, ko me pot slučajno pelje mimo).

—č.

Kako je Martin Krpan namlatil iblajtarje.

O koledarju

Prvotna naloga koledarja je bila in je tudi še danes, biti pripomoček za časovno štetje. Ako je bila potreba po pravilnem merjenju časa že v prvih kulturnih dobah splošna in vedno živa, je naravno v naših časih še neprimerno večja.

Nam so danes ure in koledarji tako splošno znani in že vsak otrok jih zna s tako lahkoto in sigurnostjo uporabljati, da gremo prepovršno preko bistva, ki tvori podlago uri in koledarju in da se premalo, ali bolje sploh ne zavedamo truda, ki je bil potreben, da sta se ustvarila.

Vsako merjenje je prav za prav primerjanje. Kadar merimo dolžino njive, primerjamo njeno dolžino z dolžino palice ali traku. Ako hočemo meriti čas t. j. trajanje kakega pojava, ga moramo primerjati s trajanjem drugega nam bolj znanega pojava. Naravno je, da bomo izbrali tak pojav, ki se enakomerno odigrava in ki se v enakih presledkih ponavlja, sicer bi bilo merjenje silno težko, ako vsaj na prvotni kulturni stopnji sploh nemogoče.

Priroda sama nam je lahko rečem vsilila tako merilo. Stalna izmenjava dneva in noči je morala nujno postati podlaga za časovno štetje, saj je od solnca, čigar navidezno gibanje ustvarja noč in dan, zavisno vse življenje na zemlji.

V jutranjih urah vzide Solnce na vzhodu, vzpenja se čim dalje više na nebu, dokler ne doseže najvišje lege in se nato niža v zapadni smeri proti obzorju. Ta pojav si lahko razlagamo tako, da obkroži Solnce v tem času enkrat našo Zemljo ali da se Zemlja enkrat zavrti okoli svoje osi. Iz raznih razlogov, ki jih tukaj ne moremo navesti in ki so čitateljem po večini že znani, smatramo drugo razlago za bolj verjetno. Enota za čas nam je torej dan, t. j. doba, v kateri se Zemlja enkrat zavrti okoli svoje osi.

Taka izbrana enota se je izkazala za zelo primerno in je skozi dolga stoletja izborno služila svojemu namenu. Ko pa so postale potrebe po pravilnem časovnem štetju večje, so ugotovili, da ta časovna enota ni vedno enaka, temveč da se stalno spreminja.

Ako bi se namreč Zemlja le vrtela okoli svoje osi, potem bi bili res vsi dnevi enako dolgi. Ker se pa Zemlja ob enem suče tudi okoli Solnca, je stvar nekoliko bolj zamotana, to pa radi tega, ker se ne suče Zemlja okoli Solnca na krožnici, temveč na pakrogu, v čigar enem gorišču je Solnce. Ko je Zemlja Solncu najbližja (v decembru), je njena hitrost največja, temu primerno se giblje Solnce tedaj tudi najhitreje na nebu napram zvezdam stalnicam. (Ne gre tu za gibanje Solnca z ostalimi

zvezdami vred od vzhoda proti zapadu, temveč za ono navidezno gibanje Solnca napram zvezdam-stalnicam, radi katerega zaostaja Solnce za drugimi zvezdami za približno 4 minute na dan). Dan (ne čas, ko je Solnce nad obzornikom, temveč doba med dvema viškoma Solnca na nebu) je tedaj najdaljši. Koncem junija, ko je Zemlja najbolj oddaljena od Solnca, je dan v ravnokar omenjenem smislu najkrajši. Razlika med najdaljšim in najkrajšim solničnim dnevom znaša 16 sekund. Večja razlika izvira pa še iz dejstva, da se ne giblje Solnce na nebu vzporedno z zvezdami stalnicami, temveč da je Solnce v polelnem času bližje severnemu, v zimskem pa južnemu tečaju. Radi tega nastane razlika v dolžini solničnega dne do 40 sekund. Celotna razlika med najkrajšim in najdaljšim dnevom znaša več nego eno celo minuto. Gotovo ni to veliko za običajne posle, veliko pa je to že za človeka, ki gleda, da mu gre njegova ura prav.

Ako bi hoteli svoje ure uravnavati po solničnem gibanju, bi morali dan za dnem spreminjati njih hitrost, kar bi bilo skrajno nepraktično, ako ne sploh nemogoče.

Radi tega se pri praktičnem merjenju časa ne ravnamo po pravem Solncu, temveč po takozvanem »povprečnem solncu«, ki si ga samo mislimo in ki se premika z enakomerno hitrostjo po nebesnem svodu. Štirikrat v letu gresla pravo Solnce in to izmišljeno povprečno solnce istočasno skozi poldnevnik. Štirikrat bi se ujemale torej poldne z najvišjo lego Solnca na nebu, namreč 15. aprila, 14. junija, 1. novembra in 26. decembra. Drugače je poldne ali bolj zgodno ali bolj pozno, kakor bi odgovarjalo Solncu. Tako se nam dozevajo v novembru popoldnevi prekatki, v februarju pa se nikar noče daniti.

Toda vse te razlike ne bi igrale za vsakdanje življenje nobene velike vloge, veliko večje pa so razlike, ki jih zahteva življenje samo.

Ako bi namreč svoje ure tako uravnali, da kažejo v omenjenih štirih dneh poldne, ko stoji Solnce najvišje, bi res imeli dobro merilo za čas, toda to merilo bi bilo rabno le v določenem kraju. Ako bi namreč kdo tako uraval svojo uro v Trstu, drugi pa v Ljubljani, bi sicer obe uri bili pravilni merili za čas, toda tržaška ura bi se ne ujemala z ljubljansko. Ljubljanska ura bi bila za Tržičana prezgodnja, tržaška pa za Ljubljančana prepozna. Vsak kraj ali bolje vsi kraji na istem poldnevniku imajo enak čas, kraji na različnih poldnevnikih pa različni čas. Če gremo proti vzhodu je naša ura čimdalje bolj pozna; naspotno pa je naša ura prezgodna, ako gremo proti zapadu. Radi tega bi bil promet, zlasti

moderni železniški promet, med bolj oddaljenimi kraji silno otežkočen.

Da odpravijo ta nedostatek, so se pred kakimi štiridesetimi leti sestali zastopniki raznih držav. Najboljša rešitev bi bila, da bi kazale vse ure na Zemlji enak čas. Toda težko bi se človek, ki je po naravi konservativen, temu privadil in da bi namreč bil v onem kraju čas za kosilo, ko bi kazala ura dvanajst, drugod pa, ko bi kazala šest ali dvajset tri.

Radi tega so se udeleženci omenjenega kongresa odločili za pasovni čas. Razdelili so vso Zemljo v 24 enake časovne pasove. Prvi obsega kraje, ki ležijo do 7 in pol stopnje vzhodno ali zapadno od poldnevnik, ki gre skozi Greenwich na Angleškem. Kraji, ki ležijo 7 in pol stopnje ali manj zapadno in vzhodno od poldnevnik 15° vzhodne dolžine, tvorijo drugi pas. Prvega imenujemo zapadnoevropski pas, drugega srednjeevropski pas. Razlika v času prvega in drugega pasa znaša 1 uro. Vsak nadaljni pas proti vzhodu ima za eno uro zgodnejši, proti zapadu za eno poznejši čas.

Srednjeevropski čas imajo sledeče države: (Tudi one države, ki segajo deloma v druge pasove, so iz umljivih razlogov uvedle enoten čas za vso državo): Avstrija, Česko-Slovaška, Danska, Italija, Jugoslavija, Luksenburg, Madžarska, Nemčija, Norveška, Švica in Švedska.

Vzhodnoevropski čas imajo: Bolgarija, Grčija (v zadnem času), Poljska, Rumunija, Evropska Rusija (takisto šele v zadnjih letih) in Turčija.

Zapadnoevropski čas imajo: Velika Britanija, Irska (v najnovišem času), Belgija, Francija (od l. 1911. dalje), Portugalska in Španija.

Nizozemska ima svoj čas po Amsterdamskem poldnevniku. Takisto so do, pred kratkim štele Grčija čas po atenskem, Irska po dublinskem in Rusija po pulhovskem poldnevniku.

Po tej ureditvi kažejo vse ure v istem času istočasno tudi isti čas.

Čas, ki ga navaja koledar za razne nebesne pojave, je srednjeevropski čas in velja potemtakem strogo le za kraje z zemljepisno dolžino 15 stopenj. Ako piše torej koledar, da vzide solnce ob 6. uri 35 minut, vzide ob tem času samo v krajih na omenjenem poldnevniku. Za Trst n. pr., čigar zemljepisna dolžina je 13 stopenj in 46 minut, vzide Solnce 4 minute 56 sekund pozneje. Za kraje v vzhodnem delu Jugoslavije pa pol ure prej, za zapadno Italijo pa, n. pr. za Turin, pol ure pozneje.

Radi tega se razlika med pravim solničnim in praktičnim časom še poveča. V Trstu in na vsem Primorskem sploh razmeroma malo. Drugod pa je razlika zelo izdatna. Tako je n. pr. v Turinu v novembru popoldan kar pol-

drugo uro krajši od popoldneva, v februarju pa dopoldan za ravno toliko krajši od popoldneva.

Spoznali smo, kaj je dan, kako dolg je, in kako se meri. V življenju pa štejemo tudi z dnevi. V to svrhu moramo vedeti, kje je začetek dneva. Naravno bi bilo šteti dneve z začetkom svitanja, tako da bi sledila dnevu noč. Tako je bilo tudi pri Egipčanih, pri Grkih in vsaj v začetku tudi pri Rimljanih. Pozneje se je v rimskem pravu udomačil običaj šteti dneve od polnoči do polnoči. S krščansko vero se je po judovskem običaju začel prištevati predvečer k naslednjemu dnevu in temu primerno je bil začetek dneva solčni zahod. To štetje se je ohranilo v tako zvani italijanski uri, ki je bila tudi pri nas splošno v rabi, do skoraj še pred sto leti.

Sedaj splošno priznano štetje od polnoči do polnoči je produkt naše dobe in lahko rečemo otrok sedanjih ur na kolesa in vzmeti. S tem štetjem smo se osvobodili nerodnosti, ki so izvirale iz dejstva, da je solčni vzhod ali zahod sedaj zgodnejši, drugič zopet poznejši.

Dan kot tak je razmeroma velika časovna enota in še precej zgodaj se je pojavila potreba, deliti dan, zlasti dan v ožjem pomenu, ko svetli namreč solnce, na manjše dele. Gotovo so prvotno zadostovali izrazi in pojmi kakor: zarja, zora, jutro, večer, poldne, mrak in slično. S časom pa se je porajala potreba po natančnejšem štetju. Dan se je začel deliti v 24 delov, ki jih imenujemo ure. Ta delitev izvira deloma od Babiloncev, ki so delili dan v 12 dvojnih ur, v 12 ravno v skladu s številnim sestavom, ki je bil pri njih v rabi in ki je pustil tudi drugače še sledove med nami, n. pr. pri kočnih merah in pri razdelitvi ure v minute in minute v sekunde; nedvomno pa tudi pod vplivom razdelitve leta v 12 mesecev, o kateri bomo še govorili.

Deloma izvira naša delitev dneva v ure od Egipčanov. Ti so delili sicer dan v 24 ur, toda razlikovali so dnevne ure in nočne ure. Delili so namreč noč v 12 enakih delov, in dan v ožjem pomenu tudi v 12 delov. Ker se tekom leta dolgost noči in dneva spreminja, sta se spreminjali tudi dolgosti nočnih in dnevnih ur. Seveda so bile tudi razen dvakrat na leto nočne in dnevne ure istega dne različno dolge.

Čudno se nam dozdeva tako časovno štetje in vendar le je prišlo iz Egipta na Grško, od tam v Rim in odtod se je raznesel po večjem delu Evrope, kjer je bilo v rabi do začetka novega veka.

Danes splošno razširjena razdelitev dneva v 24 enakih ur je potemtakem morda štiri sto let stara in vendar le se nam zdi nemogoče, da bi bila stvar kdaj drugačna. Sicer pa je tudi mlajši rod še doživel spremembo v

štetju ur. Saj smo še do konca vojne štetli ure od polnoči do poldne in od poldne do polnoči, danes pa se je že splošno udomačilo štetje od polnoči do polnoči. In še na nekaj bi rad opozoril, kar bi znalo omajati naše naziranje, da je časovno štetje nekaj trdnega in stalnega. Še pred nekaj leti smo imeli takozvano »poletno časovno štetje«, ko smo štetli prav za prav dneve od 23. do 23. ure, le da smo te 23. ure prekrstili v 24. in temu primerno tudi ostale ure.

Dan kot tak bi že zadostoval za časovno štetje. Izbrali bi le določen dan kot začetek in štetli bi dneve od tega dne naprej, odnosno nazaj. V astronomiji je to štetje deloma tudi v rabi, ker se tako najlepši izražata perijodnost marsikaterega nebesnega pojava. Za vsakdanje življenje pa bi to bilo zelo nepraktično, ker bi bila tozadevna števila zelo velika in bi si jih človek le s težavo zapomnil. Potrebna je torej poleg dneva še večja časovna enota. In zopet je bila dana ta enota po nebesnih pojavih, ki se v enakih časih zopet ponavljajo. Pred vsem je bilo to letno gibanje Solнца, ki določuje letne čase in s tem vse delo na polju. Naravno je torej, da so začeli razmeroma zgodaj že natančneje opazovati gibanje Solнца.

Opazujemo v jasnih nočeh zvezdno nebo! Videli bomo, kako se vrli vsa nebesna obla z vsemi zvezdami enakomerno od vzhoda proti zahodu. Medsebojna lega vseh zvezd (z edino izjemo Lune in planetov) ostaja pri tem vedno enaka. Tudi Solnce se giblje vsak dan od vzhoda proti zahodu, toda ne z enako hitrostjo kakor ostale zvezde. Ako bi bile zvezde vidne tudi čez dan, bi opazili, kako zaostaja Solnce za njimi. Ker pa tega ne moremo radi prejake solne svetlobe, si pomagamo vsaj posredno.

Postavimo se pred visok dimnik ali drog tako, da nam zakrije pogled na jug. Solnce bo po dimniku za nas zastrto približno tedaj, ko bi kazala naša ura poldne. Po preteku skoro natančno 24 ur bo Solnce v drugič zastrto od dimnika, in po enakem presledku tretjič in tako dalje.

Opazujemo sedaj katerokoli drugo zvezdo. Zasire naj jo naš dimnik v neki noči ravno o polnoči. Ako bi se gibala ta zvezda po nebesnem svodu z enako hitrostjo kakor Solnce, bi se morala v drugič zastreti zopet o polnoči. Temu pa ni tako. Zvezda je nekoliko hitrejša in se je skrila za dimnikom kar štiri minute prej, naslednjo noč zopet štiri minute bolj zgodaj. Po enem mesecu je zvezda prehitela Solnce za 120 minut. Zastrl bi jo dimnik torej že ob 22. uri, po preteku nadaljnjega meseca ob 20. uri, po preteku tretjega meseca ob 18. uri, če bo tedaj sploh še vidna, ker je prišla tako že preblizu Solncu, ki jo s svojo svetlobo zatemi. V mislih pa lahko sledimo dalje naši zvezdi. Po preteku nadaljnjih treh

mesecev bo šla za dimnikom istočasno s Solncem, čez nadaljne tri mesece že ob 6. uri in po preteku dvanajst mesecev zopet o polnoči. V tem času je šlo Solnce 365, zvezda pa 366 krat za dimnikom. Po preteku 365 solčnih in 366 zvezdnih dni se je Solnce zopet povrnilo na isto mesto na nebu. To dobo imenujemo leto. Leto ima potemtakem 365 solčnih dni; toda ne natančno 365 dni, temveč približno 6 ur več. O posledicah tega prebitka čez 365 dni bomo še govorili.

Poleg Solнца je morala tudi Luna, posebno po svojih menah postati merilo za čas. Tako so nastali meseci, ki so imeli skoro pri vseh narodih 29 ali 30 dni. Luna potrebuje namreč za enkratno popolno spremembo 29 in pol dneva.

Lunin mesec bi bil poleg solčnega leta izborno časovno merilo, ako bi se Luna v enem letu celo število krat spremenila. Ker pa, kakor si čitatelj iz navedenih podatkov sam izračuni, temu ni tako, je istočasna uporaba meseca in leta za časovno štetje silno otežkočena.

Skušali so na razne načine združili mesece, kakor jih določuje Luna, z letom, kakršno odgovarja Solčnemu gibanju. Najbolj enostavna je rešitev, ki je danes v veljavi pri **Mohamedancih**. Dvanajst luninih mesecev je zanje eno leto. Temu primerno ima leto pri njih samo 354, v solovih letih pa 355 dni. Tako leto se imenuje **lunino leto** in je za 10, 11 ali 12 dni krajše od našega solčnega leta. Zato nas prehitevajo Mohamedanci v štetju let. Prvi dan n. pr. njihovega leta 1306. (Mohamedanci štejejo leto od hedšraha, t. j. od dneva, ko je pobegnil Mohamed iz Meke v Medino, torej od 15. ali 16. julija 622 po Kr.) se je kril z 8. septembrom 1898. I. prvi dan leta 1316. pa z 22. majem 1898. I. našega štetja.

Drugi narodi so skušali izločiti razliko med luninim in solčnim letom. Najprej so poljubno rodališali lunino leto za en ali več mesecev, ko jim je postala razlika preočitna. Pozneje so sestavili nekaka pravila za vlaganje takih mesecev.

Tako so izdelali v 2. stoletju po Kr. judje letni sestav, ki je silno kompliciran, in ki razlikuje šest različnih vrst leta, namreč po 351, 384, 355, 385, 353 in 383 dni.

Tudi **Rimljani** so priznali nekako periodo štirih let. Prvi dve leti vsake priode sta imeli po 355 dni, tretje leto 378, četrto pa 377 dni. Prvi dve leti sta imeli po 12 mesecev z 29 do 31 dnevi, v tretjem in četrtem letu se je vlagal še en mesec z 23, odnosno 22 dnevi. Perioda vseh štirih let je obsegala 1465 dni, vsako leto povprečno dni 366 in eno četrtno dneva, tako da je bila vsaka štiri leta razlika 4 dni med takim letom in solčnim letom. To razliko so odpravljali s samovoljnim črtanjem previšnjih dni.

L. 46. pred Krist. rojstvom pa je rimski državnik in ob enem vrhovni glavar rimske države **Julij Cezar** po predlogu aleksandrijskega astronoma Sosigena uredil koledar na ta način, da je sploh opustil lunino leto in uvedel čisto **solčno leto**. Ker pa to leto nima celega števila dni, temveč kakor že omenjeno $365\frac{1}{4}$ dneva, je ohranil štiri letno periodo. Prva tri leta imajo po 365, četrto pa po 366 dni. Cezar je tudi določil število dni posameznim mesecem, ki so nehali imeti prave vezi z luninimi menami in je končno tudi odredil, da se prične leto s 1. januarjem.

Ta ureditev časovnega štetja, ki nosi ime **julijanski koledar**, se je razmeroma hitro razširila po vsem rimskem kraljestvu in tudi drugod.

S časom pa se je pojavila razlika med takim letom in pravim solčnim letom. Pravo solčno leto ne traja namreč $365\frac{1}{4}$ dneva, temveč nekaj manj, 365 dni 5 ur 48 minut in 45.9 sekunde. V enem letu je seveda razlika samo 11 minut 14.1 sekunde, v sto letih pa že skoro en dan. Ob koncu 16. stoletja je znašala ta razlika že 10 dni. Ta nedostatek je končno odpravil papež **Gregor VIII.** s papeško bulo od 1. marca 1582. Po tej ureditvi je sicer v splošnem vsako četrto leto prestopno, (vsa leta, kojih število je deljivo s 4), niso pa prestopna ona leta, ki se pišejo z dvema ničloma razen onih, ki so deljiva s 400. Tako je letošnje leto 1928. prestopno, ker je deljivo s 4; l. 1900. ni bilo prestopno, ker ima na zadnjih dveh meskih ničli; l. 2000 pa bo zopet prestopno, ker je deljivo s 400. S tem je bil koledar urejen za razmeroma dolgo dobo v naprej.

Papež **Gregor VIII.** pa je popravil koledar tudi za nazaj. Ker je znašala razlika od Cezarjevega časa do tedaj približno 10 dni, je odredil, da sledi fisto leto 4. oktobru ne 5., temveč 15. oktober.

Tako popravljeni koledar se imenuje **gregorijanski koledar** in je pri katoličanih splošno v rabi. Sicer pa se je tudi med temi uveljavil šele po l. 1700., na Angleškem šele l. 1752. Polagoma se je udomačil tudi pri drugih veroizpovedih, pri pravoslavnih n. pr. šele v povojni dobi. Sicer pa je v pravoslavni cerkvi sami julijanski koledar ostal še danes v rabi.

Dočim je doživela julijanska reforma v splošnem splošno priznanje in je dosegla v gregorijanskem koledarju svoje dopolnilo, je imela manjšo srečo na **začetek leta**. Zlasti v srednjem veku je vladal v tem oziru popoln nered. Ne samo v različnih državah, temveč celo v eni in isti državi so praznovali ob različnih dneh novo leto.

V glavnem je veljal kot začetek leta ali dan Kristusovega rojstva (25. december) ali dan Oznanjenja M. D. (25. marca) ali pa 1. marec. V vzhodni Evropi in pri Rusih so šteli

dneve leta od 1. septembra dalje. 1. januar je prišel zopet v veljavo kot prvi dan leta šele v 13. stoletju in je bil kot tak splošno priznan šele koncem 16. stoletja. Beneška republika, h kateri je tedaj pripadal tudi precejšen del naše Istre, je praznovala novo leto 1. marca in to tja do l. 1797.

Se večja neenotnost je vladala glede začetka časovne dobe, t. j. glede leta, ki naj bi bilo prvo v štetju let. Za **Rimljane** je bil vsaj od prvega stoletja pr. Kr. dalje začetek časovne dobe leto ustanovitve Rima, ki so ga določili kot 753. leto pr. Kr. Judje so šteli leta začeti od različnih zanje važnih dogodkov. Njihovo štetje od ustanovitve sveta (3761 pr. Kr.!!) izvira šele iz srednjega veka. O začetku štetja pri **Mohamedancih** smo že govorili. Mi štejemo danes leta od **Kristusovega rojstva**. To štetje je prvi, v kolikor se da ugotoviti, uporabil rimski opaf **Dionizij Exiguus** l. 525. po Kr. Kasneje so ga posnemali razni zgodovinarji. Splošno pa se je razširilo najprej na Angleškem. Rimski papeži so ga uvedli šele ob koncu prvega tisočletja. Danes je to štetje pri vseh kristjanih splošno v rabi, ima pa ta nedostatek, da ne vemo, ali je leto, ki ga je določil **Dionizij Exiguus** kot Kristusovo rojstno leto, bilo pravilno izračunjeno ali ne. Težko se bo dalo to vprašanje končno veljavno rešiti. In če se bo res ugotovila kaka razlika, ali bi potem naše štetje predruščili? Ne, to delo bi bilo neizvedljivo in tudi nepotrebno; rekli bomo pač, da se je rodil Jezus Kristus eno ali dve leti pred ali po Kristusovem rojstvu. Od preteklega leta dalje morajo kakor znano javni uradi pri nas uporabljati poleg običajnega štetja od Kr. rojstva tudi štetje po fašistovskem pohodu na Rim. Letošnje leto bi bilo tako VI. leto fašistovske ere.

Z julijansko ureditvijo časovnega štetja je postal prav za prav mesec odveč, saj je nehali odgovarjati dobi, v kateri se Luna enkrat izpremeni. Deloma radi potrebe po neki srednji meri med letom in dnevom deloma pa tudi iz navade so ostali meseci še dalje v rabi. Leto ima po ureditvi **Julija Cezarja** 12 mesecev z 28 (oziroma 29) do 31 dnevi.

Odkod pa izvirajo imena za mesece? Judje so rabili najprej feničanska imena, nato vrštilne števnike in končno babilonske izraze. Rimljani so imeli prvotno le deset imen za mesece, od katerih je bilo zadnjih šest števnikov. Do danes so še ohranili imena: **September**, **Oktober**, **November**, **December**, dasi niso to več sedmi, osmi, deveti in deseti mesec. Peti mesec rimskega štetja **Quintilis** je bil pozneje prekrščen po **Juliju Cezarju** v **Julij**, šesti mesec **Sextilis** pa po njegovem nasledniku **Oktavijanu Avgustu** v **Avgust**. Ostali meseci so nosili imena po rimskih bogovih, februar pa bržkone po zadostilnih obredih, ki so se v njem vršili.

Naša slovenska imena za mesece so mlajšega izvora in se nanašajo predvsem na pojave na polju. Kdaj in kako so nastala, žal v času, ki mi je bil na razpolago, nisem mogel ugotoviti.

Poleg meseca pa imamo še manjšo enoto, **teden**. Teden ni imel vedno sedem dni. Pri Rimljanih n. pr. je štel 8, pri Egipčanih 10 dni. Sedemdnevni teden je bržkone nastal v Mali Aziji, in sicer v skladu s posebnim češčenjem svelega števila 7. Ko so Judje določili sabbat, ki je bil pred priseljevanjem v Kanaan, le dan zborovanj, za Gospodov dan, so ustvarili na podlagi števila 7 **sedemdnevni teden**. Sicer je sedemdnevni teden utemeljen tudi v luninah menah.

Ta judovski teden se je razširil proti zapadu šele v drugem stoletju pr. Kr. Prvotno so nosili dnevi le številke in niso imeli nobene zveze s planeti in z Luno. S časom pa se je razpasla tudi na zapadu astrologija, to je nauk, da je življenje na Zemlji zavisno od nebesnih pojavov in da morajo biti potemtakem določeni dnevi in določene ure posebno ugodne za gotove posle.

Temu primerno so vsako uro posvetili posebnemu nebesnemu telesu, odnosno bogu, ki ga je predstavljal ta zvezda. V istem redu so se ponavljale te ure, ki so bile posvečene planetu, h katerim so tedaj prištevali tudi Solnce in Luno. Sledili so si tako: Saturn, Jupiter, Mars, Sol, Venus, Merkur in Luna. Ako imenujemo tako po vrsti ure, se začenja v teku sedmih dni vsak dan z drugim imenom in to ime je prešlo tudi na dan. Ta imena so se splošno ohranila do poznega srednjega veka, pri romanskih narodih je še danes v rabi, le da je Solov dan sedaj Gospodov dan in da je Saturnov dan izpodrinil judovski sabbat.

Pri nas so dnevi tedna poimenovani s števnikami; tako torek (pravilno ulorek, drugi), četrtek, petek, sreda je res sredina tedna. Sedmi dan je dan počitka, nedelja. Temu sledi ponedeljek. Dan pred nedeljo nosi ime sobota po judovskem sabbatu.

Ta časovni aparat pa, namreč meseci in tedni, je za sodobno življenje silno nepraktičen. Pred vsem ni nobene prave zveze med letom in mesecem, med mesecem in tednom pa še manjša. Meseci so neenako dolgi. Ra-

zen tega pa prično meseci in leta vedno z različnimi tedenskimi dnevi, tako da se da le po daljšem računu ali le po tabelah sklepati, kateri dan v tednu je določen dan leta ali meseca.

Ponovno so že skušali odpraviti te nedostatke. L. 1924. je imenovalo društvo narodov poseben mednarodni odbor, ki naj bi proučeval to vprašanje. Predloženih je bilo 180 načrtov. Odbor je iz vseh teh po dveletnem proučevanju izbral samo dva in ju predložil društvu narodov, ki se pa do danes ni moglo izjaviti o stvari.

Po prvem načrtu bi se delilo leto v štiri enaka četrletja z dvema mesecema po 30 in enim mesecem po 31 dni. Leto bi imela torej 364 dni. Do solnčnega leta manjkajoči 365. dan, odnosno, v prestopnih letih manjkajoča dva dneva, bi se dodala kot praznika brez datuma ob začetku ali koncu leta. S tem bi bila sicer dosežena večja enakost v mesecih, ostali pa bi še drugi manjkajoči.

Drugi načrt je bolj radikalen. Po tem bi imelo leto 13 mesecev po štiri sedemdnevne tedne, torej po 28 dni. Leto bi imelo kakor po prvem načrtu 364 dni. Manjkajoči 365., odnosno 365. in 366. bi se tudi tu priklopila letu ali ob začetku ali ob koncu. Na ta način bi pričelo leto in bi pričeli tudi vsi meseci vedno z nedeljo. Ker pa bi imelo leto 13 mesecev, bi odpadla možnost deliti ga v polletja in četrletja.

S tako ureditvijo koledarja bi se dalo končno rešiti tudi vprašanje premakljivih praznikov. To je tudi omenjeni odbor upošteval in je v soglasju z zastopniki raznih veroizpovedi predlagal, naj se določi tudi ne glede na gori navedene spremembe, da se stavi velika noč na nedeljo, ki sledi drugi soboti v aprilu.

Z uvedbo enega ali drugega načrta bi se časovno štetje zelo zenoostavilo, in če nas obvestila ne varajo, čaka tudi pravoslavna cerkev le na to, da se časovno štetje končno uredi, da sprejme tudi ona gregorijanski koledar.

Ali bo ta ureditev resnično tudi končna? Težko bi bilo to prerokovati. Golovo bi pomenila velik korak naprej, značaja popolnosti pa ji vsekakor ne moremo pripisovati.

Poroka in ženitovanjski običaji pri starih Slovanih

Pri nas je še danes zelo mnogo ženitovanjskih običajev, ki so obstojali med starimi Slovani že pred tisoč in več leti. So to večinom običaji poganskega izvora, danes omiljeni pod vplivom krščanstva in kulture.

Kakor vsi narodi, dokler niso dosegli gotove višine socialnega in kulturnega napredka, tako so bili stari Slovani pred davnimi časi poligami in poliandri, to se pravi, moški so imeli več žen (poligamija), žene pa več moških (poliandrija). Vendar ste bili poligamija in poliandrija v onih časih pravilna zakonska razmerja. Pred tem časom, v katerem je imela ena oseba enega ali več rednih zakonskih drugov, je vladala promiskuiteta v spolnem življenju, to se pravi, da med moškimi in ženskami ni bilo nikake stalnejše vezi, moški in ženske so živeli vsi vprek v medsebojnem svobodnem spolnem življenju, ne glede na sorodstvo, brez vsakih medsebojnih obvez, nekako divjaški. Z mnogoženstvom in mnogomoštvom pa že nastopa stalna in redna oblika zakonskega življenja, kar je pomenjalo brez dvoma velikanski napredek.

Gotovo je, da so si mogli le bogatejši moške privoščiti več žensk, več zakonskih družic. Slučaji, da bi ena ženska imela več soprogov, so gotovo redkejši in mogoče samo do takrat, dokler si ni moški spol ustvaril svojega pravnega reda, v katerem si je sebi pridržal pravico biti svobodnejši in mogočnejši. Gotovo pa je, da je med Slovani obstojalo pred tisoč leti in še pozneje mnogoženstvo. Pri pomorjanskih Slovanih je razvidno mnogoženstvo iz prepovedi babenberškega škofa Otona, kateri je odredil, da morajo vsi, ki so pristopili h krščanstvu, izvoliti si od več žen, ki jih imajo, samo eno, katere jim najbolj ugaja in odpustiti ostale. Pri Srbih se še danes najdejo slučaji bigamije, posebno če je prva žena neplodna. Poganski Slovani se niso mogli tako hitro in lahko navaditi na samo eno ženo, katero jim je predpisovala cerkev. Proti tem pregreham se obrača tudi prepoved Breislava iz 1039. Zgodovinsko je dokazano, da je imel poljski knez Mješko, preden je prestopil h krščanstvu in se poročil s češko Dubravko, sedem žen, in slovanski kralj Samo 12 slovanskih žen in z njimi 37 otrok. Ko je zavladalo krščanstvo, je bilo razumljivo, da se taki ljudje niso mogli tako hitro navaditi na samo eno ženo.

Seveda ta poligamija ni bila nič specifično slovanskega. Poznali so jo vsi sosedi Slovanov kakor Kirgizi, Prusi, Traki, Litevci, Germani, Galci in sploh vsi narodi, ki so bili

toliko bogati in podjetni, da so z uspehom mogli odnašati in kupovati po več žensk.

Redni zakoni z inorodci niso bili pri Slovanih priljubljeni. Posebno so bili Slovanom zoperni zakoni z Nemci, vendar ni šla ta zopernost tako daleč kakor ona pri nekaterih plemenih ob Kaspiškem morju, kjer se je zakon, sklenjen s tujcem, kaznoval celo s smrtjo. Seveda so se Slovanke prodajale kakor sužnje po celem svetu, po celem svetu so morale služiti, vendar so prihajale tudi k Slovanom krasne tuje devojke, ki so bile ugrabljene na ropanju. Posebno na Rusko so bila prevažana taka dekleta v velikem številu, tako, da je bila doba, ko je bilo mogoče dobiti lepo sužnjo za navadno konjsko, mladega sužnja pa za veвериčjo kožo.

Podlaga slovanskega zakona je bil odkup ali pa ugrabljenje (odnos) žene, pripadajoče drugi občini, drugemu rodu ali celo drugemu plemenu. Ženska je prišla tako s svojimi otroci vred v lastnino moža, kateri jo je lahko zopet prodal naprej in odstopil svoje pravice nad njo drugemu. Ugrabljenje žene se je navadno zgodilo ob priliki večernih plesov, zabav ali iger. — Večkrat so se taka ugrabljenja vršila sporazumno z dekletom, kakor se to še danes dogaja nekje na Balkanu.

Sporno je še danes, katere od teh dveh oblik zakona je prvotnejša, je-li ugrabljenje primitivnejša proti drugim oblikam, n. pr. proti odkupu, ali pa je naravni razvoj v kulturnem napredku človeštva tak, da bi se mogoče smatrali ugrabljenje za prvotno obliko, kateri je sledila potem oblika odkupa ali dogovora z nevestinimi starši. Gotovo je, da ste bili ob koncu slovanske poganske dobe (torej nekako pred tisoč leti) obe obliki v navadi in da se je pod vplivom krščanstva ugrabljenje polagoma popolnoma poizgubilo.

Glavno poročilo o teh načinih sklepanja zakona nam podaja Kijevski letopis o poganskih ruskih plemenih. Plemena Drevljanov, Radimičev, Vjatičev in Severjanov so baje živela kakor zverina, brez rednih zakonov, odnašujoča dekleta iz drugih občin, katere so srečavali ob vodi ali med posestvi pri večernih igrah ali plesih, medtem ko je pleme Poljanov, že deloma krščeno, živelo že v rednih zakonih dogovorjenih s starši. Isto potrjuje danska tradicija, ko pravi, da je kralj Frotho, premagavši Ruse, jim zaukazal, da bi za naprej sklepali zakone na podlagi odkupa, ker je take zakone smatral za trdnjše. Kmalu na to se je postavno določila kazen za ugrabljenje. Vendar se je to poslednje izvajalo še v

XI. in XII. stoletju. Dejstvo je, da najdemo še danes pri vseh Slovanih sledove stare oblike ugrabljenja in da se kakor rečeno še danes nekje na Balkanu faktično izvaja. Ravno tako je še danes mnogo sledov po kupovanju žen.

Stara še danes veljavna navada je, da se mladenič poteguje za nevesto in da se dogovori potem v tem smislu z njenimi starši. Ta **pogajanja** so se prej vedno in povsod vršila po čem posredovalcev, ki so se imenovali **svat**, **starosvat**, **kum**, **starosta**, **djever**, **družba**, **bračka** itd. Ko se je posrečil sporazum, je prišlo do temeljnega čina: **zaroke**. Oblika zaroke je obstajala v tem, da je nevesta položila svojo roko v ono svojega zaročenca. Na Hrvaškem in v Srbiji se naziva nevesta **zaručnica**, ženin **zaručnik**, v Slavoniji proslavljajo **rukovnu**, v Bulgariji pa **obručenje**. V starih spisih XVI. in XVII. stoletja se naziva nevesta **obručennaja žena**. Čehi imenujejo zaroko **zaručiny**, **záruky**, Poljaki pa **zareczyny**. Na Poljskem je bila zaroka sicer predporočni akt, vendar tako važen, da je bila s tem obljuba zakona zapečatená. Stari obred pri tem je bil, da sta šla ženin in nevesta trikrat okrog mize, na kateri je bil kruh, in si potem čez mizo podala roke.

Naslednji tipični čin, s katerim začne pravi obred poroke, je **zavijanje neveste**. Obraz neveste se zavije v rufo, nekje v brisačo ali celo v plahto. Najbrž je to zavijanje pomenjalo oddeljenje neveste od njene družine.

Ko pride nevesta na dom svojega moža, gre **okrog ognjišča**, ki je v starih časih stal na sredi hiše ali pa okrog mize. Ta navada je bila povsod razširjena in se je celo ohranila. Navadno pelje ženin nevesto okrog ognjišča oziroma mize, pa tudi starešina. Nevesta se pri goreči sveči klanja novi hiši in obdaruje navzočne, kar so goščovo ostanki klanjanja in darovanja domačim hišnim bogovom (penatom). Na mizi poleg goreče sveče je stal hleb kruha ali kolač. S tem činom je bila nevesta formalno sprejeta v krog nove družine in novega ognjišča.

V nekaterih krajih je običaj, da se nevesta **prenese čez prag** močeve hiše, običaj, ki zelo kaže na ostanke ugrabljenja. Potem se položi na kožuhovino, z dlako navzgor obrnjeno. Ta obred, katerega so poznali že Rimljani, Grki in Indijci, je nastal iz prepričanja, da sedenje na kožuhovini povečuje žensko plodnost. Je-li pa s tem v zvezi tudi oblačenje narobe obrnjenih kožuhov pri svatbi, je težko reči.

Za slovansko svatbo je tipično obmetavanje ženina in neveste z **raslinskimi sadovi** kakor žitnim zrnjem, prosom, graham, mahom, tudi z orehi, lanenim semenom, rižem, bobom, imelijem itd. Na Balkanu se obmetavala ne samo z zrnjem, rižem in figami, ampak tudi z bonboni in drobnim denarjem. Pri Slovencih je v več krajih navada, da ne-

vesta dobi robec z žitnim zrnjem in ona obmetuje druge. Na Krasu razdeljuje nevesta, ko zapušča lastno hišo, »šeškarjem« kose počice, pa tudi rdeče nageljne, poleti sveže, pozimi papirnate. Obmetavanje ženina in neveste s sadovi naj bi izražalo voščilo, da bodita čim bolj plodna, obdarovanja nevestina pa zopet priporočilo bogovom, ki imajo vpliv na ves rod. Svatje dobivajo kose počice, kate. e nesejo domov lastni družini. Taka darila imenujejo Kraševci **prinos**.

Ko pride nevesta na ženinov dom, jo peljejo k ognjišču, kjer s kuhavnico parkrat pomeša v loncu v znak, da bo od sedaj naprej ona tu gospodinjala. Nato ji položijo na koleno kakega otroka v opomin njenega važnega poklica. Kraševci imenujejo takega otroka **kolenček**, Srbi pa **nakonjče**.

Poleg teh ženitovanjskih obredov je še mnogo drugih, ki so goščovo ravno tako že iz poganske slovanske dobe. Na nekaterih krajih Slovanstva kakor pri Malo in Belorusih je v navadi, da se prepreči cesta ženinu, da se zapahnejo in zaklenejo vrata nevestine hiše in da se nevesta tudi skriva, potem, da se nevestina hiša napade in tu vse razbije, dokler se na koncu vse mirno ne poravná. S tem je še v zvezi današnja navada kričanja, bobnanja in streljanja v zrak.

Z oakupom se mi zdi v zvezi navada, ki se izvaja še danes na Krasu, da mora plačati ženin za vino vsem fantom na vasi, pravijo, da mora plačati **fantovsko**. Ravno tako je stara navada delati odhodu neveste iz vasi v drugo vas na ženinov dom zapreke s tem, da se **snamejo osniki vozu**, ki pelje balo.

Po slovanskem svetu je tipično razširjena navada, da se ob priliki svateb razdajajo **jabolka**. Jabolka si pri srbohrvatskih svatbah daja nevesta v nedra, da bi bili njeni otroci lepi in jabolka imajo pri njih tak pomen, da se imenuje celo ženitovanjski dogovor **jabuka**. Sprejem jabolka pomeni poravnavo, dogovor. Darovanje okrašenega jabolka s strani dekleta fantu pomeni v Bosni znak ljubezni. Podobni običaji so razširjeni tudi v Macedoniji in na Bolgarskem. Na več krajih pošlje nevesta ženinu jabolko, v katerem se nahaja srebrni denar ali pa cekin.

Pred pravo svatbo si po vsem Slovanstvu ženin in nevesta zamenjujeta prstana v znak zaroke. V Bosni pomeni prstan na prstu dekleta njeno zaroko in obljuba sama se imenuje **prstan**, **prstenovanje** in pravijo, da so otišli na prsten, na jabuki. Na Moravskem, posebno med Slovaki, med Malorusi in tudi v Dalmaciji je navada, da pošilja nevesta ženinu **poročno srajco**.

Velik pomen je imela pri starih Slovanih **kokoš**, posebno če je bila črna. Za to so svatje prinašali nevesti in ženinu v dar kokoš ali petelina; na nekaterih krajih konča svatba s klanjem petelina.

Nadaljni ženitovanjski običaj je bilo venčanje, pri katerem se je položil nevesji venec na glavo, različno okrašen. Zato pomej izraz venčati pri južnih Slovanih del svatbenega čina samega.

Povsod je pri svatbah na mizi velik pšenični kolač, kalerega okrasijo z jajci, cvetjicami, irakovi, s sladčicami itd. Ta kolač se potem razdeli med svate. Drugod imajo pri ženitovanju **svatbeno drevesce** na mizi.

Ko je pri starih Slovanih dekle odraslo, se je vršil poseben obred. Dokler je nosila namreč deklica lase v kito spletene, se je smatrala za devico. Radi tega se je smatralo za potrebno, da so ji ob priliki njene poroke razpletli in odstrigli lase. To **ostriženje** je pomenilo podaništvo žene možu, katera je prehajala s poroko v moževo oblast. Kakor znak podaništva se je nevesta pri primitivnih narodih pretepala, kar je simbolično prešlo tudi v slovanske svatbene obrede. Isto je pomenilo **sezuvanje** ženinovih čevljev po nevesti. Ta običaj se je danes oslabil s tem, da si novoporočenca medsebojno sezuvata čevlje. V Bosni pričakuje starosta nevesto z ženinovimi opankami, katere mora ona poljubiti. Sploh mora tu nevesta sezuvati in poljubljati opanke tudi staršem in starejšim gostom.

Povsod se pa konča svatba z razposajenim veseljem svatov in družine, kateri spremljajo celo slavnost s pogostim peljem in godbo. Že značaj svatbe sam prinaša, da se to veselje izraža z erotičnim obnašanjem. Danes je erotika že zelo izginila. V Srbiji, Slavoniji, Bosni in Sloveniji se danes izraža razposajenost mladine v divjem plesu, kričanju, streljanju in v razposajenih šalah.

Prastare so **maškerade**, katere se izvajajo na nekaterih svatbah. Svatje se namreč oblačijo navadno v živali kakor konja, koze, medvede in cigane ter skačejo po travnikih in posestvu.

Po pravi svatbi sledi takozvano **očiščenje** ženina in neveste. V začetku sta se oba odpravljala k vodi ter se umivala, pozneje se je ta navada oslabila v samo škropljenje z vodo ali pa v to, da se je dajala gostom in nevesti voda v posodi. Drugod je bila nevesta zopet podvržena drugim načinom očiščenja, kakor n. pr. na Ruskem je morala skakati čez ogenj.

Bilo bi predolgočasno navajati tu zgodovinske vire, ki dokazujejo zgornje običaje že v starodavnih časih. Gotovo je, da so skoraj vsi zgornji običaji zelo stari, četudi se ne izvajajo danes več povsod enako. Značaj in pomen svatbe se je v poganski slovanski dobi bolj odkrito kazal kakor pozneje, ko je prodrlo krščanstvo s svojo moralo in sploh človeški kulturni napredek.

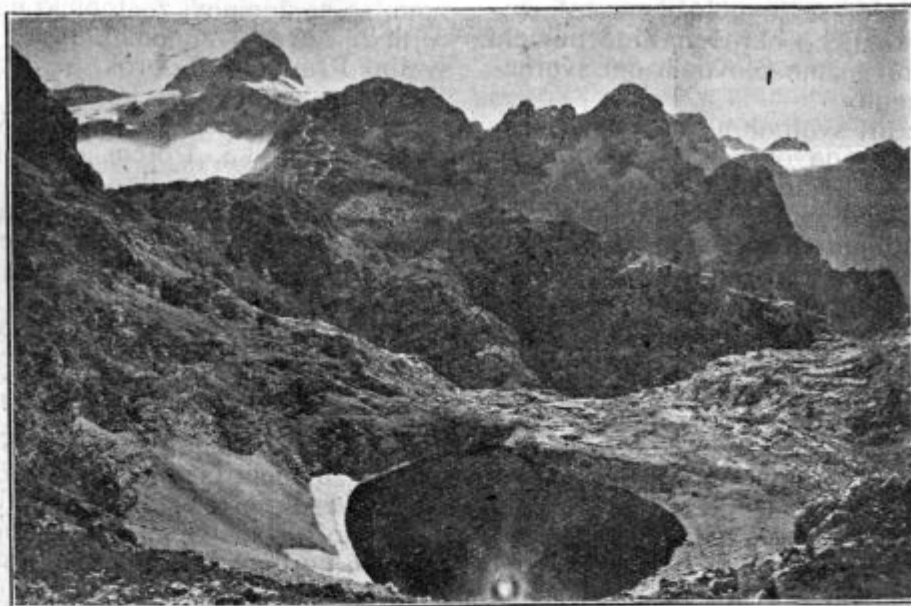
Iz zgoraj povedanega izhaja na kralko, da je bil potek slovanske svatbe v poganski dobi približno tak-le:

Kjer ni bila nevesta ugrabljena in odnesena, so se ženinovi zastopniki najprej dogovorili za nevesto z njenimi starši in določili svatbo. Pravi obred poroke se je začel z venčanjem in zaroko, pri kateri sta si ženin in nevesta dajala medsebojno darove, posebno prstan in jabolka. Potem je sledilo zavijanje neveste z rjuho ali plahto, katero se je gotovo nazivalo **namjelka**, in odpeljanje neveste na ženinov dom, kjer je bila nevesta sprejeta s kruhom in medom in, obmetavana s sadovi, trikrat peljana okrog ognjišča, se klanjala njegovim bogovom in jim darovala, nakar je bila položena na narobe obrnjeno živalsko kožo. Sledilo je razdeljevanje svatbenega kolača (kravaja), razpletanje in odstriženje kit, vlaganje ostalih las pod čapko in zavijanje z zavojem (namjelko). Končno je nevesta razvezala ženinu obuvalo v dokaz njene podložnosti ter prejela simbolične udarce. Po poročni noči so bili novoporočenci peljani k živi vodi, da se očistijo. K vsemu temu obedu se je pridružila godba, peje in piščali.

Ti obredi so se vršili še v svoji izvirnosti v celem XIII. stoletju in cerkev je imela mnogo opravka, preden se ji je posrečilo, da se je vpeljal cerkveni obred poroke in to posebno radi tega, ker ljudstvo ni smatralo poroke za polnoveljavno, če ni bil izveden zgoraj popisani obred.

Letni čas, v katerem so se vršile poroke in svatbe ni bil pri Slovanih točno določen. Na Balkanu zahtevajo gospodarske razmere, da se poroka vrši na jesen, pa tudi po zimi, drugod zopet poleti od dneva preroka Elije naprej. Še danes prepeva poljsko dekle: »Ni moja prišla še ta jesen«, in Slovak pa: »Dočakam mlade žene še na jesen, ko odpade drobni listič s črešenj«. Posebno pa je pušna doba pripravna za ženitovanjske slavnosti, ker pride tu v poštev važen fiziološki moment, da ne bi padla namreč končna nosečnost v dobo velikih poletnih poljskih del. Stari izraz za mesec februar je bil svatebnji. Mogoče je ta doba tudi bila najpripravnejša za sklepanje zakonov, ker se takrat vsa narava probuja. Iz teh letnih dob se je na nekaterih krajih celo razvila navada, pripeljevali vse za neveste sposobne ženske v določeno dobo na ogled. Na to spominjajo tudi semnji, ki so obstajali ne samo pri Tatarih in Mongolih, ampak tudi pri ogrskih Rusih, v Podolju, v Ukrajini, na Balkanu in v Novgorodu.

Te podatke sem sestavil na podlagi Niederleovih Slovanskih Starožitnosti, kulturnega oddelka 1. zvezek, kjer je navedena tudi zelo obširna literatura o ženitovanjskih običajih v posameznih slovanskih deželah. (Dr. Lubor Niederle, Slovanské Starožitnosti, oddil kulturni, svázek 1. V Praze, nákladem Bursika a Kohouta). Dodal sem sam še par običajev, ki so mi bili osebno znani.

Pogled na Triglav.

Ob vznožju je malo jezerce, v katerem se zrcali solnce.

Gizela Majeva

Naš dom

Kdor ljubi samega sebe zavoljo neskončne ljubezni, ki prehaja po Božu v naravo in v človeka in zopet kroži potom vsega dobrega in lepega v božje naročje, ljubi tudi lepo okolico, zlasti svoj dom, v katerem preživi največ ur v življenju.

Kje najde mož počitek po trudapolnem delu? — V svojem domu.

Kje najde največ ljubezni in razumevanja? — V svojem domu. Tam ga čaka družica in tovaršica, tam ga čaka zavetišče pred zunanjim svetom, tam ga čaka mir.

Dom je zrcalo duševnosti hišne gospodinje in hišnega gospodarja. On postavi s svojo pridnostjo in skrbnostjo podlago skupni posesti, ona daje tej posesti lepo lice, vtisne ji pečat udobnosti.

Oba se morata zavedati, da le iz skupnega truda vzraste posest, iz skupnega hrepenenja po lepem in iz želje, udeleževati to čustvo, vzklije v domačnosti lista sreča, po kateri hrepenijo zakonci.

Kaj bi bile pljučice brez toplega gnezda? Kaj bi bile ribe brez vode? Kaj nebo brez zvezdic? Kaj dan brez solnca? Kaj človek brez strehe?

Dom je svetišče. Ne onečaščaj ga s kletvino, s sirovostjo, z neredom, s krikom, z ropotom!

Dom je udobno gnezdo. Olepšaj ga, da se oddahne v njem tvoje trudno telo, da črpa v njem tvoj duh novih moči!

Dom je vzgajališče tvojim drobnim, nežnim pličkom. Nikar ne stopi v njega nepripravljen, da ne bodo nekoč tvoji mali stali pred teboj kot sodniki.

Prinesi v dom lučko, ki ti ga razsvetljuje. Dolivaj ji vse dni ljubezni, zvestobe, potrpljenja in nesebičnosti, tedaj bo bival v tvojem domu duh božji, ki mu pravimo: sreča.

Stanovanje in oprema.

Zdravo, suho, zračno in gorko bodi naš stanovanje. Kdor prebiva v vlažnem stanovanju z nizkimi okni, si škoduje na zdravju, krajša si življenje in preprečuje krepak razvoj svojih otrok.

Človek potrebuje mnogo zraku in mnogo solnca, zato si oskrbi zračno in solnčno stanovanje s potrebnimi prostori.

Poslopja, ki se zidajo v novejšem času, odgovarjajo v precejšnji meri predpisom higijene, zato so opremljena z visokimi okni, s kopalnico, so pa tudi praktična, ker so oskrbljena z napeljavo luči, s plinom, elektriko in centralno kurjavo.

Tako stanovanje razveseljuje človeka, pomnožuje veselje do življenja in do dela, a nudi tudi prijetna počitka.

Koliko hiš pa pogreša te udobnosti, zlasti hiše, kjer prebivajo revnejši sloji. Tudi ta stanovanja bi morala odgovarjati predpisom higijene. Kdo je kriv, da se tu ne upoštevajo?

Nekaj pa je lahko tudi v skromnem stanovanju: red in snaga.

Najbogalejša oprema odvzame stanovanju mikavnost, ako ni snage in reda v nji. Najskromnejše stanovanje vabi človeka, če je snažno, zračno in solčno in ako domuje v njem veselje in zadovoljnost.

Kdor more, naj si opremi stanovanje z vsem potrebnim. Le v stanovanju, kjer je zadostno število prostornih sob z lepimi stenami in stranskimi prostori, je prijetno bivati. Tak dom si lahko lepo opremimo in okrasimo.

In vendar kako prijetno razveseli človeka tudi preprost dom, opremljen le z najpotrebnejšim, ako vlada v njem snaga in red. Vsakdo ne more slediti svojemu okusu, nakupi si le, kar je nujno potrebno, in vendar je njegov dom lahko kljub temu mikaven, poln solnca in veselja. Ni res, da je lepo stanovanje le razkošje bogatinov, saj lepota ni le v bogastvu, ona se izraža tudi v preprostosti, izvabi jo pridna roka in ljubeče srcé.

Že vhod v hišo bodi snažen in vabljev. Kako neprijetno strese človeka, ako mora stopati po smeteh v hišo, ki leže pred pragom, ako mora pritisniti na umazano kljuko, ako mora mimo zaprašenih vrat in meglenih oken po smetnih stopnicah.

Kdor ljubi red in snago v hiši, ne trpi umazanosti pred hišo.

Ne le ob praznikih, vsak dan očisti gospodinja temeljito svoj dom. Vsak predmet bodi na svojem mestu v določenem prostoru. V predsobi ne trpi nepotrebnih predmetov, ki spadajo v omare, v klet ali v podstrešje. Spalnica, ki naj bo zračna in solčna, bodi pospravljena že v jutranjih urah. Postelje prezračiti vsak dan, tla skrbno pomeči po vseh kotih in očisti temeljito prahu tla in vse predmete. To velja za spalnico zakoncev, otrok in tudi služkinje.

Ne obešaj po stenah spalnice galerijo slik. Ena lepa, nabožna slika zadostuje.

Po svojem okusu pa uredi obednico in sprejemno sobo. Oprema bodi vsa v gotovem slogu, to je, pohištvo bodi istobarvno in enotno. Komur ne dovoljujejo sredstva, da si nabavi elegantno opremo, naj kupi rajši malo, a lepo in okusno. Mnogovrstni predmeti brez posebne vrednosti le motijo in so znak nerazsodnega duha in neokusnosti. Razkošje je pa znak bahavosti in ošabnosti.

Kdor le more, podpiraj umetnost. Lepe, izvirne slike so kras sobnih sten, kipi in preproge dvigajo lepoto opreme, lepa, fina posoda in fino namizno orodje na obedni mizi razodeva izbran okus elegantnih stanovalcev.

Tudi kuhinja bodi zračna in svetla in opremljena z vsem potrebnim. Posoda naj ne visi po zidovih in naj ne leži po oknih in mizah. Vse naj bo po uporabi skrajno snažno shranjeno v zaprtih omarah. Štedilnik bodi vedno bleščeč, lijak čist in miza belo omita. Jedila in steklenice hrani v posebni shrambi in ne v kuhinji. Mrežasti zaboji so najpripravnejši in higijenični za spravljane jedil.

Tudi v stranišču, kopalnici, v kleti, v podstrešju vladaj strog red! Ne dovoli, da ti pajčevina omreži vse kote, in da se vgnezdi mrčes v stanovanja!

To o mestnih domovih.

Kako lični so kmečki domovi, kjer sicer pogrešamo modernih priprav, kjer ni plina ne elektrike, a so snežno pobeljeni in obdani s cvetjem in zelenjem. Tudi ta preprost dom zamore biti hram ljubezni in lepote, ako vlada v njem skrbno žensko oko, pridna ženska roka in zdrav umetniški okus. Koliko lepega nudi narodna umetnost za kmečke domove! Ob skrbnem gospodarstvu in dobrem gospodinjstvu bi lahko blesteli kmečki domovi in bili ponos našega naroda.

Krasi svoje stanovanje s cvetjem! Dekle, na tvojih oknih, v tvojem vrtu odsevaj tvoja ljubezen do narave. Mamljivi vonj, ki dviga prijetnost v tvojih sobah, ne izhajaj iz umetnih, dragih dišav. Zrak in solnce prineseta v sobo življenje, snaga in red naj govorita o tvoji ljubezni do dela in upoštevanje higijene, ki je predpogoj človeškega zdravja, a vonj cvetlic, ki rastejo na vrtu in na oknih v enakoličnih loncih in se bratijo tudi v vazah, naj razodevajo tvoje stremljenje po lepem in ljubezen do narave.

Ne lastna hvala, niti priznanje drugih ljudi ne dajo človeku prave vrednosti. Lastna oseba vrednost in nje okolica naj govori o njegovi pravi bitnosti. Ta govorica je nezmožljiva.

Eno pa pomni: Ako ne moreš pokazati v stanovanju elegance, bodi zadovoljna s tem, kar imaš, in veseli se vsake malenkosti, ki si jo nabaviš. Prava sreča je v zadovoljstvu srca in ne v imetju, a gospodinja, ki zanemarija svoj dom, je ko luč, ki sicer sveti, a širi tudi senco po svoji okolici. Ne zaveda se pač lastne vrednosti, zato omračuje sebe in kar jo obdaja. V taki hiši zaman iščemo srečnih obrazov.

Kmečka izba - vzgled

Mogočna nisi, ne prostorna
in stivil te umetnik ni,
bolj ko bogata si uborna,
preprosta selska hiša ti!

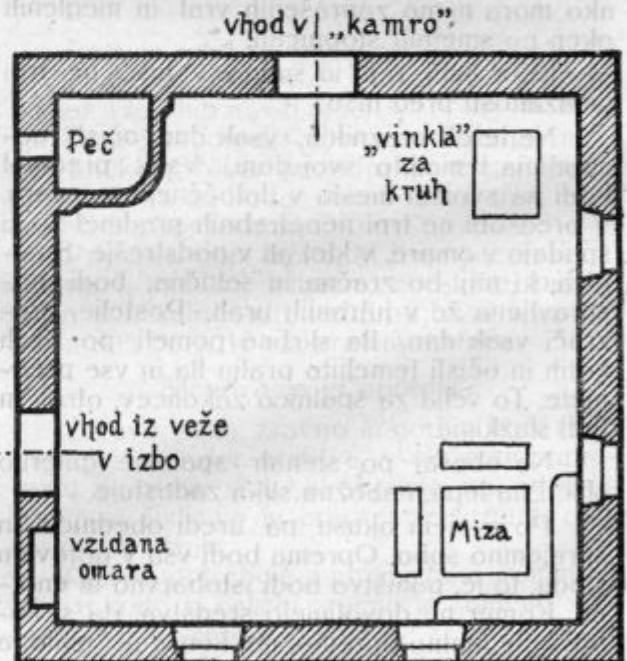
Simon Gregorčič.

Hvala Bogu je prešla pomembnost koristi čistože zraku že tako daleč v najširše kroge ljusiva, dr. bi bilo brezpomembno, o tem razpravljani. Res vidimo po kmečkih hišah kakor tudi po stanovanjih revnejših slojev po mestih slučaje, ki nikakor niso v skladu s pojmovanjem o čistosti zraku, toda to so prikazni, ki jih poraja revščina in gmojna slabost, nikakor pa ne nevednost. Naš kmet se n. pr. dobro zaveda, kako blagodejno vpliva čobber zrak nanj in na njegove živali, zato pa prav pogostoma naletimo na slučaje, da se toji kmet prej popravljanja hleva nego lastnega stanovanja. In to je vsaj deloma upravičljivo. Delo in opravilo sili kmeta, da je večji del leta in dneva na prostem, po njivah, travnikih, senožetih, gozdih itd. Radi delive občinskih zemljišč in radi neutemeljenega, nerazumljivega opuščanja planin, je nasa domača živina, posebno govedo, primorana ostajati doma v lesnem zaduhlem hlevu po mesece in leta in marsikatero naših krav zadene trpka usoda, da jo prva pot na prosto vodi v — mesnico. To slednje se dogaja posebno v zadnjem času, odkar se širijo vodovodi in so radi tega naši moderni hlevi tako moderni, da so opremljeni s koriti, kjer se živina napaja. To je skrajno škodljivo, ker oropamo živino, katero je narava usvarila za prostost, še onih par korakov do običajnega napajališča ali potoka. Teh par korakov pa živali prav tako dobro de kakor mestnemu uradniku, ki čepi po cele ure v zatohli pisarni, zvečer si pa privoščiči kratek izprehod pod milim nebom. S tem sicer ne trdim, da so korita nepotrebna oziroma napeljava vode v hlev škodljiva, ne, nasprotno, toda voda v hlevu naj služi za vzdrževanje snage v hlevu samem in ne živini, napajanje živine v hlevu je pa popolnoma zgrešeno.

Toda vrnimo se k človeškemu stanovanju. Kakor znano, sestoji zrak iz štirih petin dušica in ene petine kislica. Ako dihnemo približno sedemnajstkrat na minuto in porabimo pri tem vsakikrat okrog pol litra zraku, si lahko izračunamo količino dnevne uporabe zraku za vsakega posameznika. Upoštevajoč to dejstvo, zahteva tudi današnja higijena, da imej vsak šolski otrok 6 m³ prostora t. j. vsaka šolska soba imej le toliko učencev, kolikor znese količnik, ako prostornino šole v m³ delimo s šestimi. V pretežni večini naših novejših šol se je tej zahtevi tudi ustreglo. Morebitnemu zlu tudi odpomoremo na ta način, da puščamo okna odprta ali jih pa vsaj pogostoma odpiramo, kar je mogoče večji del leta. Teže je pa

to po zimi. Tu nam je izbirati med dvojim: ali naj trpimo mrz ali naj nekoliko pogrešamo čistega zraku? Navadno se držimo srednje poti ter na ta način še nekam dobro izhajamo. Toda pomisliti moramo, da nismo mi edini odjemalci kislica, ampak imamo v tem mogočnega tekmeča — peč, ki porabi za se vsaj toliko kislica kakor polna šola otrok. To se toliko bolj občuti, ker so naše peči, ognjišča in štedilniki tako malo umno napravljeni, da nam uide polovica toplote v zrak.

Tega tekmeča se pa lahko iznebimo prav na preprost način. Peč nam bo zato še hvaležna v obliki, da izkoristi podani ji ogljik bolje, ter nam prepusti zato več toplote. Kako — nam pokaže kmečka izba. Nekam značilne (tipične), rekel bi kakor jajce jajcu podobne so izbe po Cerkljanskem, idrijski dolini, šentviškogorski in banjski planoti in na Čepovanskem. Izba je največji prostor v hiši, je zbirališče domačih, sprejemnica, jedilnica, delavnica in mnogokrat tudi spalnica, kar pa gotovo ni priporočljivo.

Oblika je navadno kvadratasta. Iz veže stopimo skozi enokrilna vrata v izbo. Na levo peč z običajnimi lesenimi sedeži. Nasproti peči v drugem kotu stoji velika javorjeva miza, ponekod okusno okrašena z nagnojevimi žebliji, ob steni par stalnih lesenih stolov in na drugi strani mize par enakih, a premakljivih stolov in včasih še kaka stolica. V enem kotu

je »vinkla« za kruh in ob isti steni kakor vhod v izbo, a na drugi strani peči stenska omara, na eni strani peči navadno še velika stenska ura z nihalom. Na eni strani je vhod v »kamro«. Okna so vedno štiri in kjer je le mogoče dve obrnjeni proti jugu in dve proti vzhodu, le na Vojskem je mnogo hiš, v katerih ima izba po šest oken. Ako omenimo še slike raznih svetnikov, slikane na steklo, ki visijo neposredno pod lesenim stropom, potem je slika naše kmečke izbe popolna. Ako si ogledaš eno, greš lahko k sosedu, poiščeš vhod in stopiš lahko v izbo z zapriimi očmi. Kakor hitro se dotakneš enega prej navedenih predmetov, veš lahko z geometrično natančnostjo, kje se nahajajo vsi drugi predmeti. Višina izbe je navadno med 2.50 m in 2.80 m. Okna navadno niso velika, a ker jih je zadostno število, je izba svetla in prijazna in tudi velikost oken nekako soglaša z velikostjo izbe, kar jako blagodejno vpliva na čut »domačnosti«. To navadno pogrešamo po manjših meslinih stanovanjih, kjer so okna navadno redka, a zato velika, prostori kratki in ozki, a zato visoki, kar je samo ob sebi pametno in koristno, a ima vendar za posledico, da se človek v takih prostorih ne čuli nič kaj domač.

Domnevali bi lahko, da so kmečke izbe vsaj v zimskem času nekam zatohle in napolnjene z izprijenim zrakom. Toda tam, kjer gospodinja vsaj malo skrbi za snago v izbi, moram to po dolgoletnih izkušnjah odločno zanikati. O kaki zaduhlosti ni nikakega sledu. Ko stopiš v izbo, te objame prijeten gorak zrak,

ki ga zaman pričakuješ po sicer toplih in z raznimi vetrili opremljenih mestnih beznicah in tudi kavarnah. Kaj pa daja tako prednost kmečki izbi? Omenili smo prej, da ima človek v peči, oziroma ognju mogočnega tekmeča za uporabo kislega in tega tekmeča kmečka izba ne pozna iz enostavnega razloga, ker se peč kuri od zunaj, navadno v veži ter tako ne jemlje ogenj potrebnega kisika iz proslora, namenjenega človeškemu stanovanju, ampak zunaj, kjer je dohod svežega zraku prost, s čimer je ob enem olajšano, da se ogljik spaja v zadostnem razmerju s kislicem ter se tako najjačje izkoristi v obliki toplote in nam ne uhaaja v obliki saj skozi dimnik.

Ta prednost je neoporečno velikega pomena in kdor jo uvidi, bo gotovo koristil sebi in družini, ako v tem pogledu posnema kmečko izbo. V pretežnem številu slučajev so naše peči, ognjišča in štedilniki stalni t. j. vedno na enem mestu, zato tako posnemanje ne povzroča nobenih posebnih stroškov, kvečjemu par kamnov v zidu manj in mogoče nastavitve železnih vratic na hodniku ali celo ob zunanji steni hiše. Tako dobimo vhod zraku oziroma kislec za ogenj od zunanje strani, ki se zanjo ne brigamo, nam pa ostane kislec, ki je nam namenjen, neprikrajan. Seveda ne mislim, da bi bilo treba tudi kuriti od zunaj, ne, le vhod zraku za ogenj naj bo od zunaj, in ako bomo to upoštevali, smo dosegli z malenkostnimi stroški izboljšanje zraku po naših stanovanjih v zimskem času.

—č.—

Veseli izletniki v Trnovskem gozdu.

Predznaki dežja in nevihte

Kakšno bo vreme? — Vprašanje, ki se dnevno glasi iz ust milijonov in milijonov, vprašanje, ki je zapisano na obrazih in se ponavlja dan za dnem, odkar obstoja svet, ker je — tudi danes, v dobi vseh mogočih mogočnosti — življensko vprašanje, ki prinaša vsakdanji kruh in zadovoljstvo, ali nepovoljno žetev in neprijetno razpoloženje in tudi bolezen, ki odločuje, ali bo izletnik preživel proste nedeljske ure v lepi naravi, ali se bo moral popolnoma odreči užitku solčnih dni, ki so mu namenjeni v zabavo in razvedrilo.

Ja, kakšno bo vreme?

Človek se zanima za različna »nebesna znamenja«, trudi se, da bi jih spoznal in vendar se često pri tem vara. Meščan zaostaja v tem oziru zelo za deželanom. Barometer je njegov edini pripomoček, da zamore naprej spoznati in določiti, kakšno bo vreme. Ta je sicer precej zanesljiv svetovalec, a ga ne smemo smatrati za edini vir vremenske napovedi, saj koncem koncev kaže le, ali zračni pritisk pada ali se dviga. Iz barometra samega ne moremo spoznati, kakšno bo vreme; le v zvezi z vremenskim zemljevidom ali z znamenji na nebu nam zamore služiti kot dragocen svetovalec.

Pravilna ugotovitev »nebesnih znamenj« je našemu meščanu žalibog povečini neznan. In vendar, kdor se količkaj razume nanje, se bo le poredkoma pritoževal, da se je na izletu premočil, ali da se ni udeležil napovedanega izleta v prosto naravo, ker se je zbal slabega vremena, a je potekel dan v najlepšem vremenu. — Zaman iščemo v raznih knjigah, ki govorijo o vremenu, tozadevnih **praktičnih nasvetov**. Manjka jim zanesljivosti. Marsikateri bravec si bo mogoče prihranil v poletnem času razočaranje, ako si prilasti spodaj sledeča navodila.

Najrazličnejša »nebesna znamenja« so oblaki v svojih različnih oblikah, barvah in drugih posebnostih. Izkušnja uči, da si ljudje, v kolikor se zanašajo na oblake kot vremenske preroke, iste večkrat slabo tolmačijo. Nedvomne oblačne skupine se označujejo kot predznaki bližajočih se težkih oblakov, ki prinašajo deželi nevihto, medtem ko se včasih prezrejo predznaki resne vremenske izpremembe. Oba slučaja zamoreta opazovalca zvoditi in mu povzročiti obilo nevolje.

Pri tako mnogobrojni raznolikosti »nebesnih znamenj« ni mogoče podati popolnoma zanesljiva navodila. Naj zadostuje, da podamo, ne oziraje se na teoretično učenost, nekatere posebnosti, ki so precej zanesljivi predznaki dežja in nevihte in na katere se natančen opazovalec lahko zanese.

Predznaki bližajočega se dežja ali snega so sledeči:

1. Tako zvanj **valni oblaki**, to so plasti nakopičenih temnih oblakov z ostrimi obrisi, ki sličejo verigi valov, ako jih opazujemo od strani. Ti oblaki dokazujejo, da se dva različna tokova z različno toploto in vlažnostjo vlečeta drug čez drugega; pri tem se ob mejah oblikujejo oblačni valovi. Ako so ti valni oblaki temni in je njih nebesno ozadje motno, tedaj naznanjajo gotovo bližajoči se dež.

2. Temnordeče ali umazanordeče pobarvana jutranja **zarja** ob oblačnem nebu je znak z vlažnostjo prenasičenega zraku, ki prinaša ponavadi že lekom dneva dež.

3. Sivi ali temnosivi oblaki z **nedoločeni obrisi**, ki so znak dvigajočih se zračnih tokov prenasičenih z vlažnostjo, in se pri dviganju v mrzlejšje zračne plasti ohladijo in spremenijo v dež.

4. **Mnogoštevilne plasti oblakov**, raztezajočih se v različnih višinah. Če dve, lahko razlikujoči se plasti oblakov, ki si sledita ena vrh druge, naznanjata bližajočo se padavino, in to prav gotovo, če se plasti množijo in dvigajo v višino, tudi ako je sicer nebo še vedro. Znak nemirne atmosfere je tudi, ako visijo na nebu **oblaki različnih barv** (beli, sivi, temni, vijoletni).

5. Različne prikazni **okrog solca in lune**, ki tvorijo zlasti oblike **obročev** in povzročajo pri krepkejši formulaciji **navidezno pomnožitve solca in lune**. Prav lepe in optične prikazni tvorijo visoko valoveče plasti oblakov, ki solčne ali lunine svetlobe ne zakrivajo, temveč jo lomijo na različne načine, da so vidne šibke mavrične barve. Ta prikazen se kaj lepo odraža v mrzlih zimskih dneh, ako se tvorijo ledene iglice in se družijo v visoke in tanke oblačne tenčice. Sicer niso te prikazni **brezpogojno zanesljive**, a vendar naznanjajo premnogokrat sneg ali dež, ki sledi dan pozneje.

6. Prikazni, o kateri pravi ljudska govornica da »**solnce vleče vodo**«. Ako se dvigujejo po neurju ali po nevihti, pri vračajoči se vedrini, vlažni trakovi od zemlje in se vlečejo proti zahajajočemu solncu, je to znak preneglega izhlapevanja mokrote, ki povzroča ponavadi novo deževje ali nevihto.

7. Ako prehaja **barva neba** polagoma iz modrine v belino in sivino in slednjič, v teku par ur v umazano sivo barvo.

8. V gorah **neposredna, navidezna bližina daljnih gora**, v času, ko je nebo še vedro. Ta prikazen znači, da je ozračje že zelo vlažno in da se bodo kmalu nakopičili oblaki, ki bodo povzročili padavino.

Sem prištevamo tudi razne predznake dežja, ki nam jih nudi živalsvo, tako na primer nizko letanje lastovice, če pes travo griže in drugi taki znaki, ki niso brezpomembni.

V slučaju, ko si ne vemo tolmčiti, ali pri naša večja skupina oblakov dež ali ne, smemo verjeti, da so oblaki neznačni, ako opazimo pri njih sledeče znake:

1. Če se zgornji robovi oblakov ostro odražajo napram obdajajoči nebesni modrini;

2. ako so vidni svetli robovi na spodnji strani oblakov;

3. ako je del horizonta pod oblačno grmado popolnoma jasen, kajti, to bi ne bilo mogoče, če bi padal dež iz oblakov.

Omeniti moramo, da le temna barva skupine oblakov ne daja zadostnih pojasnil, v koliki meri jo smemo smatrati za predznak dežja in nevihte. V gotovih slučajih, ko stoji sonce neposredno za raztegnjenim oblakom, in je isli dozdevno temen in težak, neurje oznanjajoč, je oblak v resnici popolnoma neznačen, kvečjemu prinese brezpomembno kraško deževje ali malo časa trajajočo ploho. Ako je opazovalec v takih slučajih v zadregi in ne ve, kako bi sodil nevarnost obetajoče skupine oblakov, tedaj naj opazuje njih robove in ne bo se motil. Izkušnja uči, da že majhna, svetlejša odprtina v skupini temnih oblakov potrjuje, da bo navidezna nevarnost brez hudih posledic.

Kot je važno vprašanje, ali je pričakovati iz nezanesljivega oblaka dež ali ne, tako je v poletnem času važno dognati, prinese li skupina temnih oblakov nevihto, ali pa se bodo oblaki le vlekli preko neba.

Znaki bližajoče se nevihte so sledeči:

1. Soparica v zraku, vsebujočega precejšnje množino vlage, ki jo ljudje neprijetno občutijo, ker otežuje telesno izhlapevanje. Soparica je združena večkrat z vročino; a ljudje jo povečini zamenjajo; upoštevali je treba, da je včasih že pri srednji vročini (18–20°) neprijetno soparno, dočim ni znaka o soparici pri 35° toplote. V tesni zvezi s soparico in z visoko množino zračne vlage je takozvano »**pridekanje solnca**«, ki se ne more popisati, pač pa le občutili.

2. Naglo kopičenje posameznih delov žugajočih oblačnih plasti v takozvana »**drevesa**«, ki zavzemajo v začetku obliko stolpa, pozneje gobe in zrastejo nad glavnim oblakom, se dvigajo z glavo proti nebu, se nato razteonejo in razširjajo okrog oblaka belkasto tenčico. To je zanesljiv predznak bližajoče se nevihte.

3. V tesni zvezi s predidnim popisom znakov (priprave) nevihte je tudi kopičenje in družitev brezštevilnih majhnih okroglih oblačkov vrh večje skupine oblakov. Taka slikovita, neenakomerna gornja plast oblakove

skupine preide polagoma v »**drevesa**« in prinese v teku par ur nevihto.

4. Ako se oblak brez ostro začrtanih robov razteguje v dvigajoče se »**zastave**«. Te so povečini razdirajoča se »**drevesa**« in znamenje močno dvigajočega se zračnega toka, ki prinaša pravo poletno neurje.

5. Vzbočeno dviganje prednjega roba oblakovne skupine z istočasnim naglim pregibanjem oblakov. Ta predznak se sicer le poredkoma opazi, a je zelo opasen; znači namreč, da se nahaja opazovalec na prednji strani nevihte, (nevihta se vleče skoraj vedno od zapada sem) ki se približuje s hudo ploho, združeno večkrat z neurjem. Ploha se ulije, ko dosežejo bližajoči se oblaki zenit.

Ako je opazovalec dognal, da pred njim stoječa skupina oblakov prinaša nevihto ali pa da je že izbruhnila, ni še s tem rečeno, da doseže nevihta tudi kraj, kjer se opazovalec nahaja. Zato pomnimo, da beži nevihta povečini od zahoda proti vzhodu. V zapadu porajajoča se nevihta nas po navadi doleti; na severu, jugu, ali pa na vzhodu stoječa pa le v redkih slučajih in mogoče le s svojimi odtenki. Z gotovostjo lahko računamo, da nas žugajoča nevihta, katere grom in strela je bila že davno vidna, ne doleti, ker bo le ob strani dalje vršela in naši postojanki prizanesla ali jo le neznačno dotaknila v sledečih slučajih:

1. če se soparica pred dežjem občutno izgublja;

2. ako se dvigne osvežujoč veter, preden se približa nevihta;

3. ako opazimo pred nevihto obetajočim oblakom dolgovlečne, ozke, majhne, temne traku podobne oblake.

Ti, še malo znani in malo opazovani oblaki, katerih pomen v okvirju nevihte ni še popolnoma jasen, se ne pokažejo nikdar na pročelni strani, temveč le ob straneh in pred vsem v ozadju nevihte. Ako jih torej izsledimo pred izbruhom nevihte, tedaj imamo zanesljiv znak, da se nevihta ne bo premikala proti naši postojanki, ni pa izključno, da ne bo ohladil narave lahek dež tudi tam, kjer stoji opazovalec.

Vsi ti označeni predznaki so veljavni le v zadnjih urah pred nevihto. Ne iščimo pa na nebu zanesljivih znamenj več ur (ali dan) poprej. V takem slučaju se moramo zateči le k barometru ali k vremenskem zemljevidu. Ako barometer neprestano vidno pada, mogoče že par dni, tedaj je pri toplem ali prav vročem vremenu pričakovati v teku 24 urah izpremembo vremena. Še najzanesljivejši so znaki vremenskega zemljevida.

Kdor zasleduje ta vremenska znamenja, ne bo prišel zlahka v zadrego, da mu bo pri poljskem delu ali pri poletnih izletih vreme ponagajalo. Seveda, je še mnogo takih važnih vremenskih predznakov, ki jih skrbni opazovalec v teku časa sam iztakne.

O toploti

Kaj je toplota? Ne vemo. Poznamo sicer njen obstoj in tudi njene učinke, vemo, da je solnce glavni vir toplote na zemlji, znamo jo ceniti v fiziki, kemiji, gospodarstvu in v privatnem življenju, a njeno bistvo nam je za enkrat prikrito. Naša zemlja se koplje kakor krompir v loncu v neizmerni solnčni toploti, a kako pride toplota do nas?

Mnenje, da mi živimo na zemlji, je v toliko napačno, ker razumemo pod pojmom »zemlja« planet, njegove trdne oz. tekoče dele in obdajajoče ozračje (atmosfera), radi česar živimo prav za prav v zemlji t. j. tam, kjer se zrak in ostali deli dotikujejo. Kakor znano je zrak kakor voda slab prevodnik toplote. Na vodo vplivajo solnčni žarki le v globino 60 cm. od tukaj naprej pa prodirajo do gotove globine samo svetlobni žarki. Zrak je 774 krat lažji od vode. Ako ima lastnost, da prodrejo toplotni žarki temu primerno tudi 774 krat globlje vanj, še vendar ne vemo, kako pride toplota do nas? Mnenja, koliko zraku je nad nami, so jako različna. V šolskih knjigah beremo, da ga je nad nami 150 km, v drugih pravijo, da ga je 72 km in najbrž sta obe številki prenizki, kar nas zanima pa le v toliko, da se upravičeno lahko vprašamo, kako prodre toplota pa ostalo plast zraku? Ako množimo 60 cm s 774, dobimo borega le pol km. Kako pa naprej? Razen tega je vsekakor čudno, da se toplota manjša, čim više gremo v zrak t. j. se manjša učinek, čim bolj se bližamo solncu, izviru toplote. V vsakdanjem življenju ne poznamo tega pojava. Kadar mi je po zimi mraz, se bližam ognju, peči, štedilniku itd. ne pa da bi se oddaljeval od teh virov. V bližini razbeženega železa čutim večjo vročino, kakor pa, ko sem od njega oddaljen. Ako hočem posušiti popisan list, ga držim nad lučjo in ga ne nesem od luči proč. Delavci po livarnah trpe golovo večjo vročino blizu peči nego delavci pred tovarno.

Zakaj naj bo to prav pri solncu in zraku izjema? Saj vemo, da se zrak neposredno segreje od ognja, peči, luči ali drugega razbeženega telesa. Zakaj bi se ne segrel neposredno tudi od solнца? Znanost nas uči obratno in pravi, da se zrak segreje šele od onih solnčnih žarkov, ki se odbijajo od zemlje, kar je pa zopet težko verjetno. Je nekako tako, kakor bi rekel, da sem hodil ves dan po dežju brez dežnika ali dežnega plašča, pa me ni naravnost padajoči dež prav nič zmočil, ampak šele one kapljice, ki so se bile odbile od tal, so mi nekoliko zmočile črevlje, ali pa kakor bi rekel, da me naprej vozeči vlak ne more poškodovati, pač pa me lahko zmelje v prah vlak, kadar vozi nazaj.

Vrivajo se nam pa še druga vprašanja: Ponoči solnčni žarki sploh ne pridejo do nas,

morala bi biti razlika med dnevno in nočno temperaturo vsaj toliko, kakršna je na severnem tečaju in na ekvatorju. Vendar tega ne opazimo. Nadalje — zakaj je sploh na tečajih mrzlo in na ravniku toplo?

Res padajo solnčni žarki tu navpično, tam poševno, vendar dobimo po našem govorju mesta, kjer padajo solnčni žarki popolnoma navpično, a tam vlada sneg in led, v dolini pa, kjer padajo poševno, je prijetno in toplo? Zakaj to? Solnce vendar ni pristransko, zato bo treba zadevo preudariti iz drugega vidika.

Pri nas so mlekarne jako razširjene, zato pozna vsak otrok separator ali posnemalnik in večina odraslih tudi način njegovega delovanja. Ako privežemo kamen na vrvi in jo z roko vrtimo, nam kamen silijo od roke proč in sicer tem bolj, čim težji je. Isti pojav vidimo pri posnemalniku. Kakor znano, vsebuje mleko 4% beljakovin, 4% sladkorja, 4% masti, nekaj raznih soli in največ je vode. Med navedenimi tvarinami je mast najlažja sestavina mleka, zato je najmanj podvržena sredobežnosti. Bobenček v posnemalniku se vrti z veliko naglico, težji delci mleka silijo k robu, mast pa je kot najlažja primorana oslajati pri sredi in od tod jo posnamemo.

Vemo nadalje, da toplota širi vsa telesa, radi česar postanejo lažja. Isto se vrši z zrakom. Kakor smo videli iz vsakdanjega življenja, se zrak neposredno segreje in se enako segreje tudi od solнца v najvišjih plasteh. Ti segreti zračni delci postanejo lažji in kakor mast v posnemalniku silijo proti sredini, proti središču zemlje, obratno pa mrzli torej težji delci od sredine proč. Naša zemlja se tudi vrti in nam tako predstavlja velikanski separator, posnemalnik. A zemlja se ne vrti na vsakem delu svojega površja z enako brzinjo. Ob ravniku (ekvatorju), ki je najbolj oddaljen od zemeljske osi, napravi vsaka točka v eni sekundi 463 m poti in ta brzina pojema proti obema tečajema, dokler se popolnoma ne izgubi.

Ob našem vzporedniku napravimo okrog 300 m v sekundi. Ako gremo s tega vidika, potem vidimo, da se imamo za toplota zahvaliti le zemeljskemu vrtenju. Le na ta način si lahko razlagamo toplota in sicer brez razlikovanja med posameznimi slučaji. Sedaj nam je jasno vse. Na ravniku je toplo, ker se zemlja tamkaj vrti najhitreje in se proces posnemanja vrši najjače. Proti tečajema pa pojema hitrost, z njo jakost in tako pada tudi toplota.

Zemlja se vrti od zahoda proti vzhodu. Ako bi se vrtela pa od severa proti jugu ali obratno, bi imeli ravno na sedanjem ravniku najmrzlejši dve točki kljub navpičnim solnčnim žarkom.

Svetlobni žarki so neka pot, po kateri prihajajo k nam segreti zračni delci. Svetloba napravi v eni sekundi 300.000 km in potrebuje od solнца do nas skoraj 8 minut. Da pridejo segreti zračni delci k nam, potrebujejo tudi golov čas, zato pa je minimum dnevne toplote šele kaki 2 uri po solnčnem vzhodu, takrat so namreč segreti zračni delci nehali prihajati k nam in šele 2 uri po vzhodu začnejo prihajati novi. Vzporedno s tem je maksimum dnevne toplote šele 2 uri po najvišjem stanju solнца, takrat pride k nam največ segrelih zračnih delcev.

Da prihaja toplota k nam od zgoraj navzdol, vidimo že iz tega, da dobimo pri uporabi leče zbiralke žarišče pod isto in ne nad njo. Poletli, kadar nam je vroče, nosimo solnčnik nad glavo, dočim bi ga morali nositi pod nogami, ako bi toplota prihajala od spodaj navzgor.

Zemlja pa ima tudi svojo lastno toploto: čim globje lezemo v zemljo, tembolj raste toplota. Vendar ni gotovo, da bi tudi ta prikazen ne bila v zvezi s prvo t. j. da je proti središču zemlje radi tega topleje, ker segreti zračni delci po rovih tem bliže lahko pridejo,

kamor so namenjeni, namreč proti središču zemlje. Rov v rudniku Morro Valho v Braziliji ob ravniku je globok 2020 m, v globini je tukaj 68 stopinj toplote. Najgloblji rov pa je danes v Transvaalu v južni Afriki, torej v zmernem pasu. Globok je 2135 m, a toplota v njem ni tako visoka kot v prvem. Zakaj ne? Ker napravi v sekundi manj poti nego prvi, radi česar se tam proces ne vrši tako intenzivno kakor ob ravniku.

Na ta način tudi lahko razumemo neznosno vročino ob Mrtvem Morju, katero leži 394 m pod morskim površjem. Tudi vidimo, da je tako zvana snežna meja skoraj po vsem svetu enaka, kar si moremo razlagati le na prejšnji način.

Tako vidimo, da se imamo za toploto na zemlji zahvaliti le zemeljskemu vrtenju. Luna se ne vrtil okrog svoje osi, ampak nam kaže vedno isto lice. Ako jo obdaja kako plinavo telo, ki je tudi slab prevodnik, potem vlada tamkaj absoluten mraz, ker se tam ne vrši isti proces kakor pri nas. Ako pa luna ni obdana s kakim ozračjem, potem vlada na njej neznozna vročina.

— č.

Tonček iz »Divjega lovca«.

Koledar v koledarju

Sicer je znano našim bravcem že iz ljudske šole in raznih koledarjev, odkod imamo naše časoštetje in tudi podrobnosti o njem, če bi pa bil kdo že pozabil na to, naj ponovimo glavno o našem časoštetju na tem mestu.

Zemlja se vrtil sama okrog sebe ter napravi to pot v času, ki ga imenujemo en dan in ki ima še po babilonski razdelitvi štiri in dvajset ur, vsaka ura šestdeset minut in vsaka minuta šestdeset sekund. Istočasno pa se vrtil zemlja tudi okrog solnca ter napravi to pot v enem letu, ki traja astronomično natančno 365 dni, 5 ur, 48 minut in 46 sekund. Umevno je torej, da astronomično novo leto ne more pasti vsako leto na eden in isti dnevni čas. Že starodavno navado imamo, da se začena novo leto o polnoči, a o tem noče naša zemlja na svoji poti okrog solnca nič vedeti, z vedno enako hitrostjo se premika dalje, naj si že mislimo mi — zemljani — o njej, kar nam drago. Kot ljudje — razumniki upoštevamo njeno enakomernost, vendar smo na drugo stran tako komodni, da se jej ne vdamo brezpogojno, ampak smo napravili nekak kompromis, ki ima to dobroto, da nas zadovoljuje, zemlja sama se pa radi njega prav nič ne vznemirja ter kroži nevznemirjena dalje.

V čem obstoji ta kompromis? Navadno leto ima 365 dni po 24 ur, vsaka ura 60 minut in vsaka minuta 60 sekund.

$$365 \times 24 = 8760 \text{ ur;}$$

$$8760 \times 60 = 525.600 \text{ minut;}$$

$$525.600 \times 60 = 31.536.000 \text{ sekund.}$$

Navadno leto ima torej 31.536.000 sekund.

Prestopno leto ima en dan t. j. $24 \times 60 \times 60 = 86.400$ sekund več kakor navadno leto.

$$31.536.000 + 86.400 = 31.622.400 \text{ sekund.}$$

Astronomično leto pa ima 365 dni, 5 ur, 48 minut in 46 sekund torej kakor navadno leto

$$\begin{array}{r} 31.536.000 \text{ sek.} \\ + 5 \text{ ur po } 60 \text{ min. po } 60 \text{ sek.} \quad 18.000 \text{ sek.} \\ + 48 \text{ min. po } 60 \text{ sek.} \quad 2.880 \text{ sek.} \\ + 46 \text{ sek.} \quad 46 \text{ sek.} \\ \hline \end{array}$$

Skupaj 31.556.926 sek.

Današnje časoštetje imamo od Rimljanov, ki so računali leto po 365 dni, kar znaša, kakor prej izračunjeno, 31.536.000 sekund, a je v primerjavi z astronomičnim letom premalo za $(31.556.926 - 31.536.000 =) 20.926$ sekund.

Ta razlika znaša že v teku štirih sto let skoraj sto dni, kar pač ni moglo ostati neopazeno. Zato je Julij Cezar leta 46. pr. Kr. ukazal, da mora biti vsako četrto leto prestopno leto, ki naj ima 366 dni ali 31.622.400 sekund, kar bi znašalo povprečno

$$3 \times 31.536.000 = 94.608.000 \text{ sekund}$$

$$1 \times 31.622.400 = 31.622.400 \text{ sekund}$$

$$\hline 126.230.400 : 4 = 31.557.600 \text{ sek.}$$

Ako to povprečno leto primerjamo z astronomičnim $31.557.600 - 31.556.926 = 674$ sekund, vidimo, da je prvo še vedno za 674 sekund preveliko in ako dolgotost enega dneva t. j. 86.400 sek. delimo z 674, dobimo 128'19, kar nam pove, da pogrešimo že v 128 letih in 19 dneh zopet za en dan, v 1282 letih za 10 dni itd., razlika, katere zopet ne smemo prezreti. Zato je papež Gregor XIII. ukazal l. 1582., naj se takoj po 4. oktobru piše 15. oktober in da se ublaži prej omenjena razlika med astronomičnim in povprečnim letom torej 674 sekund, naj se vsako sekularno leto, ki ni deljivo s 400, izpusti po 1 dan, tako da dolično leto ostane navadno leto n. pr. 100, 200, 300, 1500, 1900 itd. Prestopna leta pa ostanejo 1600, 2000 itd.

Radi te preuredbe (gregorjanski koledar) imamo torej v 400 letih 97 prestopnih let

$$\begin{array}{r} = 3.067.372.800 \text{ sek.} \\ \text{in } 303 \text{ navadna leta} = 9.555.408.000 \text{ sek.} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{skupaj} = 12.622.780.800 \text{ sek.} \\ 400 \text{ astronom. let pa znaša } 12.622.770.400 \text{ sek.} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{razlika} = 10.400 \text{ sek.} \\ \text{na leto torej } (10.400 : 400 =) 26 \text{ sekund.} \end{array}$$

Ta razlika je pač malenkostna za dobo 400 let. Ako jo primerjamo z dolžino enega dne $(86.400 : 10.400 =) 8'3076$, dobimo, da je treba $8'3076 \times 400 \text{ let} = 3323 \text{ let}$, da pogrešimo za en dan.

Do tu je vse prav in dobro, a namen teh vrstic je dokazati, da tudi ta malenkostna razlika ni tako nedolžna, kakor se nam dozdeva. Računstvo pač ne laže in je gorenja trditve neoporečna, da namreč po gregorijanskem koledarju pogrešimo komaj za 3323 let za en dan. A ta razlika je le slučajna, nekaj končni rezultat, lahko je do takrat večja ali manjša in nam ni treba čakati prav 3323 let, da bomo za en dan prekratki. Poglejmo! Sedaj smo leta 1927. Gregor XIII. je popravil koledar 15. oktobra leta 1582.

Letos 15. oktobra je bilo torej temu $(1927 - 1582 =) 345 \text{ let}$.

Od teh je bilo:

- v 16. stoletju 4 prestopna
- v 17. stoletju 25 prestopnih
- v 18. stoletju 24 prestopnih
- v 19. stoletju 24 prestopnih
- v 20. stoletju 6 prestopnih

$$\begin{array}{r} \text{Skupaj } 83 \text{ prestopnih let,} \\ \text{ostala pa } (345 - 83 =) 262 \text{ so navadna leta,} \\ \text{torej } 31.622.400 \times 83 = 2.624.659.200 \\ + 31.536.000 \times 262 = 8.262.432.000 \\ \hline \end{array}$$

$$\hline \text{skupaj } 10.887.091.200 \text{ sek.}$$

345 astronomičnih let pa je
 $31,556.926 \times 345 = 10.887,139.470 \text{ sek.}$

 razlika znaša 48.270 sek.

zato vidimo, da smo že sedaj za dobrega pol dneva navzkriž, štejemo namreč premalo, a ker imamo do bližnjega stoletja še 72 let, med temi 18 prestopnih in 54 navadnih, se ta napaka nekoliko izravna, a s prihodnjim stoletjem, ki bo imelo 25 prestopnih let, zopet naraste skoraj za en celi dan. Po končanem 21. stoletju raste še dalje ter doseže okoli leta 2150. cel dan razlike.

Vzemite svinčnik in papir ter izračunajte, kdaj bo to! In kje tiči vzrok tej napaki? Pač v

tem, da je začel papež Gregor s svojim časosčetjem že l. 1582. Ako bi bil počakal še 19 let, pa bi se račun ujema. Ako bi bili začeli z novim časosčetjem leta 1601., bi na koncu našega sedanjega stoletja znašala razlika res samo 10.400 sekund ali 1/83 dneva vsakih 400 let in bi prišla komaj leta 4924. do enega dneva. Tako se pa prvotna napaka vleče dalje in bo najbrž že v doglednem času zopet misliti na popravilo. Napaka tiči namreč v tem, da se je začelo prav s 16. stoletjem torej s stoletjem deljivim s 4, tako da imamo v 500 letih dve taki stoletji, namreč 16. in 20., dočim bi morali priti komaj na 800 let.

—č.

Skrivnost meksikanskih piramid

Moti se, kdor misli, da so imeli svojo starodavno, od vseh občudovano kulturo samo stari Grki in Rimljani in pred temi stari Egipčani; tudi na tleh današnje Amerike, v solnčnih pokrajinah današnje države Meksiko, posebnost pa v bližini mesta z istim imenom, so živeli ljudje, ki so zidali templje in piramide, katere so bile čudo gigantske stavbarske umetnosti, a so nudile tudi v svojih posameznostih izredne primere njihove visoke, za vse, kar je lepega, dovezetne kulture.

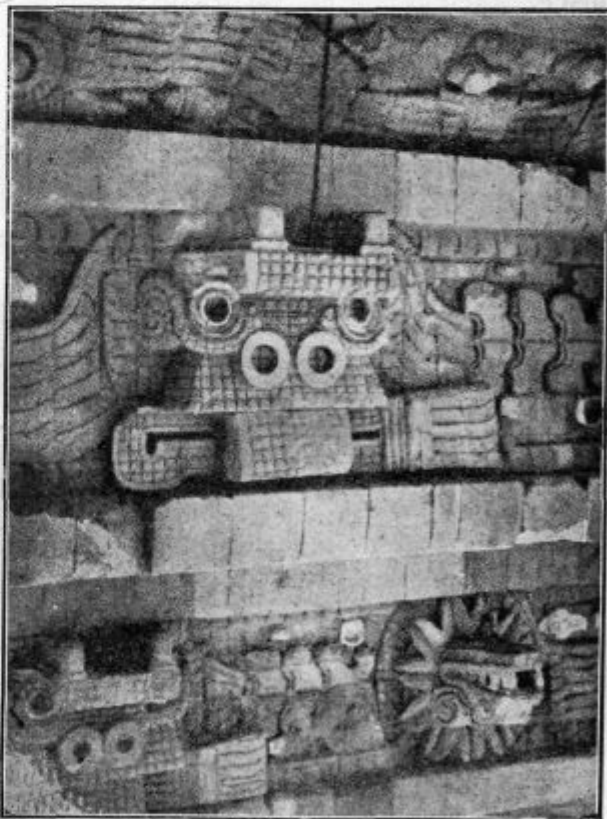
Zakaj pa tako malo vemo o teh ljudeh in o tej kulturi? Zato, ker do zadnjih časov nihče ni raziskoval skrivnosti stavbnih ostankov in kulture teh ljudi. Dolga stoletja so ležale piramide in templji, ki so jih bili bajje oni sami napol razrušili, pod razvalinami, preden so Španci zasedli Meksiko. Španci pa so tudi zasedli Meksiko radi dobička, radi zlata in niso stopili na slezo stare kulture, da bi po nji hodili dalje, ampak so še razdrli, kar je ostalo. Sledovi so ostali tako zabrisani, da je danes le zelo težko zopet najti prave sledove te stare kulture, premalo je oporišč, da bi lahko sestavili celotno sliko o verstvu, o višini izobrazbe in o dogodkih, ki so spremljali zgodovino teh praprebivalcev stare Meksike.

Edini ostanki, ki niso še docela odkriti in od katerih pričakujejo še marsikaj, so piramide in temelji templjev v bližini današnjega glavnega mesta Meksiko; ti temelji in piramide imajo, kakor egipčanske zgradbe, nekaj ogromnega, masivnega, veličastnega na sebi.

Najznamenitejša med piramidami je solnčna piramida; ta je pet in šestdeset metrov visoka in meri dve sto metrov na dolžino in širino. Ta ogromna solnčna piramida je služila kot podstavek za templje in tribune, ogromne stopnice vodijo od spodaj do vrha. To ogromno delo je bilo narejeno pred kakimi petimi tisoč leti, če ne prej. Poleg solnčne piramide je stala manjša lunina piramida, h kateri je vo-

dila pot, ki je bila na obeh straneh stisnjena med holme.

Aztekí, ki so v letu 1325. ustanovili mesto Meksiko, so približno v istem času zapustili piramide; bajé pa so bile piramide, oz. templji

Pročelje meksikanskega templja.

na njih tedaj že porušeni. Eni pravijo, da so bile piramide razrušene v letu 1000., če ne prej.

Kdaj so bile piramide sezidane, in kaj je napotilo njih zidarje, da so jih pozneje raz-

drli in zapustili ta kraj, ni še povsem jasno. To skrivnost upajo raziskovalci odkriti tedaj, ko bodo razkopali vso okolico, ki pokriva starodavne stavbe; za kar bo treba še dovolj časa.

Bajé so se že Azteki trudili, da bi razkrili temno tajnost piramide, a posrečilo se jim je ravno tako malo kot današnjim raziskovalcem, zakaj med odkritjem piramide in med dnevom, ko so le zapustili, je bila pretekla že vrsta stoletij. Azteki so razlagali po svoje, da se večja piramida imenuje solnčna piramida, manjša pa lunina piramida, ko med obema pa je smrtna pot, ker so mislili, da se na nizkih gričih na obeh straneh nahajajo grobovi. Današnji raziskovalci pa so dognali, da so se na omenjenih gričih nahajale hiše, bržkone hiše za duhovnike.

V ondočnih templjih so bili neštevilni ljudje darovani bogovom, kri ujetih sovražnikov in otrok je tekla po potokih. Raziskovalci so dobili celo znamenja, ki jasno pričajo, da so bile tu darovane človeške žrtve. In če človek gleda te izkopenine, ima vtis, da se je darovanje vršilo pred očmi ogromne množice ljudi, saj so v obliki tribun razvrščeni griči kakor nalašč ustvarjeni za tako krvavo gledališče.

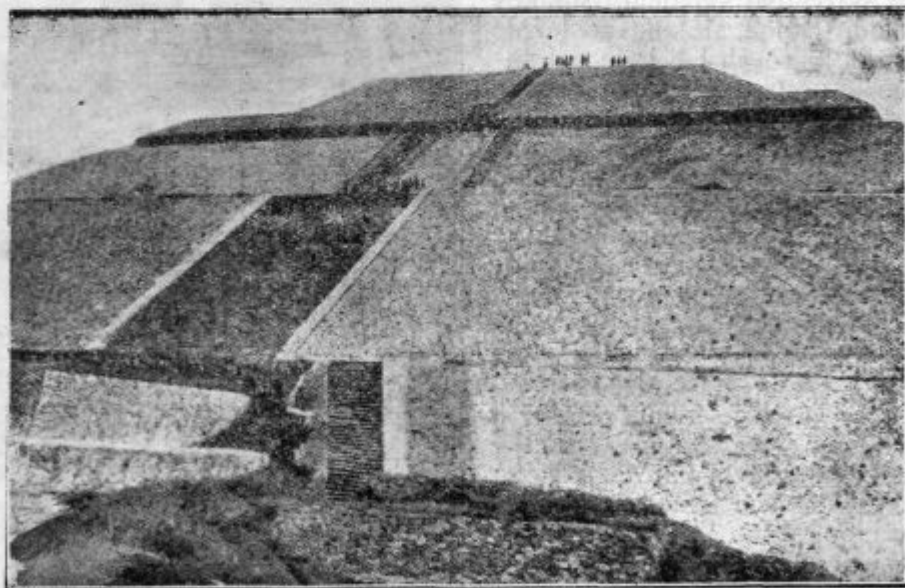
Izkopavanje se vrši šele kakih dvajset let. Spočetka so kopali z vrha, nato so pričeli odkrivati tudi podsute stavbe. Tako je bil odkrit

tempelj, v katerem so darovali človeške žrtve in podzemna stanovanja. Izkopavanja se bajé niso vršila s potrebno preudarnostjo, tako da je bilo odstranjenega marsikaj, kar bi lahko služilo kot člen v verigi nadaljnih raziskovanj.

Iz tega, kar so ugotovili do danes, bi se dalo sklepati, da zidanje, ki se je vršilo v tem kraju, lahko delimo v dve dobi. Ostanke prve dobe leže po večini pod zemljo in še niso raziskani. V drugi dobi zidanja, v katerega spadajo tudi piramide, so bržkone stavbe prejšnje dobe kar zasuli in zidali na njih nove stavbe.

Dokazano je nadalje tudi, da so na tem kraju živeli pred Azteki ljudje, ki so se imenovali Tolteki. Ti so se umeli na umetniška ročna dela, nekateri jim pripisujejo tudi zidanje piramid, a po krivici. Opozoriti pa moramo, da meksikanske piramide niso isto kot egipčanske, namreč grobovi, ampak so bili le ogromni podstavki za templeje.

Če se bo neumornim raziskovalcem posrečilo, razrešiti tajnost meksikanskih piramid, ki jih zakriva koš neprozoren pajčolan, nam ni znano. To vse odvisi od končnega uspeha izkopenin, ki pokrivajo še to in ono skrivnost te prastare kulture, ki ni mlajša koš katerakoli druga in ki jo še danes lahko občudujemo.

SOLNČNA PIRAMIDA.

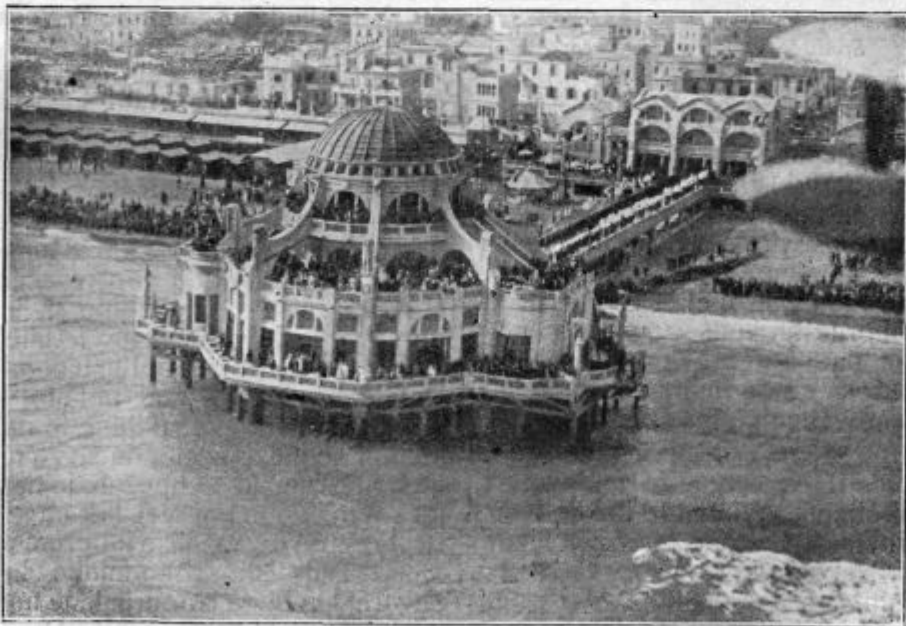
Na tej sliki vidimo ogromno solnčno piramido s širokimi stopnicami, ki peljejo na teraso. Ljudje na vrhu piramide so merilo, kako velika je piramida sama na sebi.

De Pinedov polet po Ameriki

De Pinedo; v ozadju hidroplan.

Prva slika nam predstavlja italijanskega letalca de Pineda in njegov hidroplan »Santa Maria I.« (zrakoplov na čolnu), s katerim je poletel tekom leta 1927. iz Italije preko Atlantskega oceana v južno Ameriko do Boenos Airesa. Po par dnevnem odmoru v tem mestu je zletel preko neizmernih gozdov južne Amerike, v katere ni še stopila noga belokožca do New-Orleansa, ob izlivu reke Mississippi. Ko je od tu nadaljeval polet proti Kaliforniji, mu je v nekem počivališču po nepredvidnosti nekega dečka zgorel hidroplan »Santa Maria I.« Toda de Pinedo se ni dal oplašiti od te nezgode ter je počakal, da so mu iz Italije poslali drug hidroplan, enak prvemu, kateremu je nadal ime »Santa Maria II.« Z njim je premeril prav iz mesta pogorišča vse bogate pokrajine Združenih držav Severne Amerike ter se je nato zopet dvignil preko modrih planjav Atlantskega oceana, da ga v drugič preleti. Kljub temu, da se je moral radi borbe z naravnimi silami spustiti na sredi oceana v morje, se mu je posrečilo doseči Azorske otoke ter od tam odleteti v brzem poletu nasproti svoji domovini, v mesto Ostijo, kjer ga je čakal v slavnostnem sprejemu ministrski predsednik in stošisočglava množica. Prizor sprejema nam predstavlja druga slika.

Paviljon v Ostiji, kjer so ogromne množice pričakale de Pineda.

Čudovit otok

Otok, ki ga imamo v mislih, se imenuje Nias; kdo ga pozna? V bližini Sumatre leži prav blizu ravnika, 120 km je dolg in 40 km širok. Tu štrli kos človeške prazgodovine prav v današnji čas. Velikokrat hrepenimo po tem, da bi bilo mogoče, da bi pogledali vsaj za trenutek v življenje in vrvenje starega Egipta ali Babilona. Tu, na Niasu, se nahajajo starožilnosti, spomeniki preteklosti iz kamna in iz lesa, ki so jih domačini izgotovili iz svoje tradicije. Zakaj znano je, da v slednjem povprečnjaku leži kot zasidrano vse ono, kar mu je utelesila dobra vzgoja, to se pravi, on hodi zvesto po poti svojih očetov; le kak velem, duh iznajdljivosti more pretrgati te vezi in hoditi nova, svoja pota,

Pojdi z menoj na ta otok! Tu leže vasi na ponosnih, strmih holmih pragozda; visoke strehe s strmimi slemenji štrlé izza košatega

Sredlišče vasi.

drevja. Nekake stopnice, ki štejejo več nego dve sto stopenj peljejo do teh vasi. Kadar človek pride srečno na vrh, zagleda nasip, ki obdaja vas, na nasipu pa ti zapre pot in pogled gost plot iz bambusovih palic, katerih ostrski konci gledajo napadalcu nasproti. Gorje mu, ki se jim brezskrbno približuje! Prostor pred nasipom je poln prikritih jam, povsod so nastavljene zanke, da se neprevidna noga zaplete vanje. Od tu se je marsikdo pošteno zdelan vrnil domov. Umetna lesa pelje človeka v vas.

Kakšen pogled! Na desno in na levo se vrste hiše, med obema vrstama je kakih dvajset korakov prostora. Celo po dve vrsti hiš je na vsaki strani. Nekam uborne so, vhodi so obrnjeni na cesto, spredaj imajo nekako vežo, en del strehe visi daleč naprej, da dela senco, ali brani pred dežjem. Strešne luknje so odprte. Toda tam na desno je večja hiša, za nekakšnim zidom tiči, ozka kamenita pot pelje do nje. Ker ni nikogar v bližini, pojdimo tja.

Pri poglavarjevi hiši smo, zakaj to pač ne more biti druga hiša in jo je na zunaj prav prijetno videti. Kako visoko se vzdiguje njena streha! Pod streho je vse polno raznih okrasov, nekake ukrivljene deščice štrlé nazven kakor napisi pri gostilnah; cela hiša sloni na krepkih stebrih, dva poševna trama se pnela od podstrešja do tal. Med temi tramovi je vhod, zakaj v mraku so vidne stopnice. Toda stoji! Kaj pa je to? Kaj pomenijo ti kameniti stebri in razne kamenite navpik postavljene in na fleh ležeče plošče, in ta kamenita miza? Ali so to maliki? In če bi bil kdo izmed domačinov, ki vam je prijatelj, z vami, bi vas prijel za roko in dejal: »Ne tako glasno! Slišim mrtvaško žalovanje, poglavar je umrl in mrtvaške slovesnosti se pričenjajo«.

Vi boste gotovo utihnili in se nalahko prestrašili. Res je, da je holandska vlada te ljudi nekoliko ukrotila, toda v takih slučajih se vendar ni igrali z njimi. Zato rajši postojimo in poslušajmo. Iz hiše je slišati glasno petje, divje jokanje in bridka tožba. Pri takih slovesnostih so včasih vedno rabili tudi po par človeških glav. In če človek na to pomisli, ga nehote zasrbi v grlu in mu postane v bližini nekam tesno pri srcu.

Kamni, ki stojé pred hišo, so v spomin umrlih prednikov poglavarja. Njihove duše bivajo v njih. Ležeči kamni pomenijo žené, ki so bile visokega rodu. Kamni so ogromni; da so jih spravili na mesto, so jih morali defi na sani, pred katere so upregli nad sto mož, da so jih vlekli na to mesto.

V kraju, ki se imenuje Bavo moča luo, leži moder kamen, ki je šest korakov dolg in dva koraka širok. Prav lepe reči so naslikane na njem. Na primer krokodil, ki človeka žre. Ta kamen je stal nekega poglavarja 1500 svinj. Vsak umrl poglavar dobi po en tak kamen. Kmalu bo tudi tu velika slavnost, ko privlečejo in postavijo nov kamen za umrlega poglavarja.

Človek bi si mislil, kje le imajo poglavarji toliko dohodkov, da si privoščijo take reči. Mala reč. Vse to izmoggajo iz ljudi. Prejšnji poglavar v Bavo moča luo je imel samo lepofičja v svoji hiši za pol milijona lir vrednosti. Poleg tega je imel nad pet sto sužnjev. Vse člane poglavarjeve rodbine je dal obglaviti, v kolikor se mu je zdelo, da so za njegov prestol nevarni. Tem, ki so ubežali, je napovedal večno sovraštvo in boj. Vsi, kar jih je še ostalo, so bili brezpravni sužnji, s katerimi je delal kakor s psi. Tudi tiste svobodnjake, ki mu niso bili nevarni, da bi ga izpodrinili, je naredil v sužnje in jih je oropal premoženja. Pri vsakem vremenu so morali delati zanj, pa naj so bili bolni ali zdravi; če so žalostno poginili, se za njimi ni vršil mrtvaški obred, niso jih položili v krsto, ne pokopali, vrgli so jih v grmovje, da so jih

požrli psi. Nekoč je nekaj sužnjev ubežalo; ulovili so jih in jih žive pribili na debela. Dvema sužnjema je lasnoročno razbil hrbtnico samo radi tega, ker sta mu utrgala par brezpomembnih zelišč na polju. Bali so se ga ko zlé duha.

Kadar sedé svobodnjaki pri zborovanju, je poglavar med njimi. Sedi na kamnitem prestolu ko kak bog. Okrogla miza s štirimi

dovita krsta, ki tam zunaj sprejema truplo pokojnega poglavarja; vsa je lepo izrezljana, pri glavi in pri nogah ima upodobljeno konjsko glavo in rep. Krsto postavijo nato na vzvišen prostor, ki ga pokriva streha.

Med tem pa se prikaže na vaškem trgu nekaj divjih vojščakov; velike, umetne brade obkrožajo njihove obraze, iz kotov ust štrlé dolgi, koničasti zobje mimo lic v zrak. To pa niso zobje, ampak konice priprave, s katero privežejo brke iz bivolove kože. Ta maska je res strašna. Na glavi jim počiva strašen klobuk s peresi, usnat telovnik imajo okrog telesa. V desnici držé sulico, v levici ščit; za pasom nosijo nož in meč. Strahoben vliis delajo, ko tako našemljeni plešejo okrog nekake povezane cule. Ne vprašajte, kaj je v teh culah! To so mrtvaške glave ubitih ljudi, ki so jih pripravili zato, da bodo njihove umrle duše služile poglavarju na drugem svetu. Vendar pa se ne bojte preveč, zakaj danes so te mrtvaške glave iz lesa, samo simbol prejšnje

Poglavarjeva hiša od zunaj.

okroglimi nogami, to je sedež za poglavarja.

Pozabili smo že, da stojimo pred poglavarjevo hišo, v kateri leži njen mrtev gospodar. Med tem je tožba tako divje narasla, da bi ne mogli več drug drugega slišati. Ženske tulijo, bobni ropotajo, možjé čepé na fleh in izvablajo čudne glasove iz lesenih godal, nad katerimi vihté svoje lesene kolčke.

Polagoma pridejo ljudje iz hiš, nekateri so s srebrom in zlatom okrašeni, na sebi imajo lepo tkana, z lepimi vezeninami ozaljšana ogrinjala; na glavah imajo iz zlatih ploščic izgotovljena peresa; v visečih, podaljšanih uhljih jim visi vse polno uhanov.

Neko visokorodno gospo nosijo štirje možje z vsem okrasjem v neko drugo hišo. Njena polt je bledorumena in vse je preskrbljeno, da jo solnce ne ožge. Ko jo postavijo na tla, jo pihajo s pahljačami in jo zelo pomiljujejo, da se mora toliko truditi.

Kmalu nato nastane strašen vrišč — zato, da preženejo zlé duhove — mrliča prinesejo iz hiše. To pa se zgodi le z veliko težavo, zakaj ženske ga zadržujejo na vse mogoče načine, kakor da ljubega mrtveca nikakor nočejo izročiti. Toda krepkejši možje iztrgajo slednjič truplo iz rok žensk, ga privežejo na nosila, okrasijo z vsem lišpom, kar ga je pokojni posedoval in ga nesejo v gozd. Posebno ču-

Vojščak v bojni opravi.

resničnosti, zakaj некоč se je to res godilo, holandska vlada danes ne dovoli takih norij. V prejšnjih časih pa so sovražnikom sploh sekali glave in največja trofeja za vojščaka je bila, da je prinesel domov kolikor mogoče mnogo mrtvaških glav; takega je počastil poglavar in so ga tudi ženske čislale.

V nekaterih vaseh se nahajajo v občinskih hišah še dandanes posebni prostori, ki so prenapolnjeni s človeškimi lobanjami iz prej-

šnjih časov. Ljudje še vedno ne morejo pozabiti na dni, ko ni bilo Evropejcev ne misijonov, in so delali, kar so hoteli.

Mrliča so odnesli, vojščaki še vedno plešejo okoli mrtvaških glav, poglavarjeva hiša je prazna, stopimo vanjo! Po slopnica pridemo v prostorno izbo. Na framovih visi vse polno bobnov in gongov. Gong je nekak velik kovinast krožnik, na katerega tolčejo z lesenim batom, da daje glas od sebe. Na steni je pribit posebno lep, krasno izrezljan podstavek, na katerem je mala skrinjica. V tej skrinjici je shranjen hišni zaklad. Na stenah strašijo čudne lesene podobe; te podobe odganjajo hude duhove. Tako imajo tudi na slemenih streh

malike, ki držé vile v rokah in odganjajo bližajoče se zlé duhove. No, ti ljudje imajo mnogo vrst duhov, tako da nikoli pred njimi popolnoma v miru ne živijo.

Od kod je prišlo to ljudstvo? Gotovo je to staro malajsko plemo, ki se je zateklo iz Indije in je v samoti in odrezanosti od sveta ohranilo marsikaj, kar so sosednja plemena na Sumatri že izgubila. Če bi kdo proučil prastara plemena Indije, bi mu bili tudi ti ljudje bolj razumljivi. Na vsak način pa je tu lepa primera prastare kulture, ki se je ohranila poleg grdih in strašnih razvad še v dobo avtomobilov, zrakoplovov in radija. Tisoč in tisočletja si tu podajajo roko.

New-York - Evropa

Ikarus! Zopet mi moraš na pomoč! Že prvi stavek obešam na tvoje rame. A ne togoti se radi tega. Nočem te več moliti z navadnimi obljubami, s slepim zaupanjem v rast in moč trojih voščenenih peroti, ne: kličem Te tokrat, da ti povem novico, vredno tebe, ki si dal svoje mlado življenje za idejo letalstva, da ti naznanim radost tvoje vojske, ki je izvojevala zmago nad požrešnim elementom, ki ni prizanesel tebi, da ti zakličem iz polnih prsi: »Ikarus, zmagali smo, tudi vodé so naša nova domovina!« »Tvoj sen ni več utopija, ne pomenja več smrti lahkokrilih sinovom tvojim, ne, tvoj sen je zmaga, in lepše je zasijalo tvoje ime in tvoja ideja!«

*

Po dolgem stremljenju je letalstvo doseglo novo zmago! Premagalo je temno valovje oceanov! ... Naravni razvoj vede in junastvo pionirjev sta jo nam darovala! Lepe so besede, a valovje, to brezmejno valovje je strašno! Ure in ure zró oči le v temne globine, ure in ure se zavija vijak le v vodeno meglo, in večno je hrepenenje po zemlji ... po trdih tleh, kjer najdeš duh in telo varen pristan! Jeklo poje zamolklo svojo, neutrudno pesem v bučanje viharja, in bobnenje morjá mu odgovarja iz globin. Strašna je ta bojna pesem za ubogo bilje, samo na odprtem morju v boju z bogovi! Gorje, da bi pesem prenehala in izzvenela! Strašnejše bi zadivljali valovi in pogoltnili človeški stvor, ki smelo izziva njihove moči. Ne, odnehati ne sme, naprej mora v temine, in čimbolj narašča neuklonljivi vihar, tembolj se okleneta up in misel jekla, da zadobi novih moči to ubogo meso za nove napore. Od vrtočlavih višin do bližine morjá, v desno in levo išče izhoda iz divje narave, išče poti dan in noč, upa in dvomi, bedi in misli, a megla ne razklene svinčenega plaščal! Končno se usmili narava. Ko iz brezkončnega trpljenja povzdignjena oživi zopet duša in v

solnčnih žarkih se poigrava le še velič z letalom! Brezkončno veselje se dviga iz flačnih prsi in vre na dan, pomešano z glasom odrešenega stroja, ki zagospodari sam s svojo zmagoslavno pesmijo v zračnih višavah. In glej, tam daleč, daleč je kopno, je prava suha zemlja, ki nudi varen pristan letalu in počitek izmučenim živcem vodnika! Solnce na svoji večni poti že tone za obzorjem, a pot je še dolga, kajti preko obronkov obale leži cilj, ki si ga je stavil predrzno tvegajoči človeški um! Mirno plove sedaj letalo nad morsko gladino, ki dopušča čista ko kristal radovednemu očesu pogled preko nje. Zar zahajajočega gospodarja vsemira se lesketa v brezmejnih vodah in čara bajne zlate reke v človeško domišljijo. Misel hiti, odhaja in prihaja, ustavlja se često pri motorju, ki poje in poje koš še nikdar prej. Prestal je težko izkušnjo in človek se nehoče sramuje, da je dvomil le trenutek o lasnem izumu! Čas oddiha je minul; krila noči že padajo polahno na gladino morjá, in tudi bližnja obal je zopet izginila v večernih hlapovih. Samota in noč sta se zopet zgrnili nad letalom! ...

Ali ni tam, v levo, luč? In tam za njo še ena? Da, duh bratoljubja, ki veje za vse pod isto zastavo zbrane, jo je ustvaril, ljudje so, ki mu kažejo pot do cilja! In k zmagoslavni pesmi motorja, se pridruži zavest, da ga spremljajo tisoči v duhu na njegovi težavni poti. Izginejo luči; še enkrat občuti vso mogočno težo osamljenosti, še enkrat ga obide hrepenenje po ljudeh in počitku z vso močjo, a popustiti ne sme, kajti cilj še ni dosežen. In v noč se zopet zavija vijak, koš besen, koš bi delil trpljenje z vodnikom, koš bi vedel, da je onkraj teme konec te divje igre. V mrzličnem pričakovanju sledi oko apatatom in uri, ki kaže, da se mora vsak hip odkriti pod njim toli zaželjen svetel trak prvega žarometal ... A glej, ta blesk! Ko balzam vpliva na izmuče-

ne živce, tolaži in vzbuja pogum! Trak ob traku niha v noč in njihovi izvori tvorijo z diamanti posejano cesto, ki naj pripelje prvega junaka oceanskih dalj v varen pristan! Že ga je dosegel prvi žar in spremlja ga, plujočega v zmerni višini, dokler mu ne izmakne zavidljiv tovariš ta dragocen plen... kajti naprej, naprej mora letalo!

Biser za biserom pada in zdi se kot bi jih odmev motorne pesmi, ki prihaja iz globin, ugašal; da, prav zanj so vžgale neumorne človeške roke te zvezde in prav radi njega ugašajo za njim ko utrinki. Opravile so svojo nalogo in dovedle letalca do cilja.

Tisočero luči v nižavi se družijo v en sam sijaj, tisočero src, nemirnih, pričakujočih src

Lindberg in njegov motor.

se družijo v eno samo misel; on prihaja, ne, je že tu in naslednja minuta nam ga prinese.

Letalec plove, kralj višav, nad svojim ciljem. A le trenutek občuti izmučeno telo silo radosti, kajti trpljenje tisočih kilometrov je upognilo tudi duha, ki daje srcu v veselju in žalosti hitrejši utrip. Misel zmage ga je opijnila, prešibak je, da prenese vso srečo ki se je v tem trenutku nanj navalila. Bolj nego kdaj prej se je zahotelo revnemu zemljanu po pristanu in počitku. Tri in trideset ur in pesem je končno izpeša: struna motorja pojema in letalo drsi kot pravcati »duh« v nižavo.

Še enkrat se krči mišičevje; še enkrat morajo zasijati oči v najsvetlejši luči, še trenutek se mora pokoriti letalo krmilu in... cilj je dosežen! Tisoče oči je uprtih v daljo in tisoče src upa za eno samo! Kot nevidna moč stiska ta zavesi tresočo se roko na krmilo in ob burnem viharju, a takrat v viharju navdušenja soživečih in pričakujočih, pristane Lindberg na evropskih tleh.

Bere se mu iz obraza, da je trpel!

Ne slave, ne venca ne zahleva... le čašo vode, da si omoči od trpljenja osušeno grlo.

Daleč tam za oceanom je njegova domovina in valovje morja je temno; megle nad njim so ko sence smrti za ubogega zemljanal

Če pogledamo v zgodovini letalstva za nekaj slo s strani nazaj, beremo in izvemo da ni bil ravno Lindberg prvi, ki je preletel oceanske dalje. Prvenstvo gre v tem pogledu nekemu Ircu, ki je že par let pred vojno z navadnim vojaškim letalom preletel pot iz Amerike na Irsko, ker je bilo gotovo zelo predržno in za tedanje čase zelo težko podjetje! Toda čas takrat ni bil primeren za nebotična slavljenja in radi tega je prešla ta prva zmaga nad Atlantskim oceanom v pozabljenje in velja danes prav za prav Lindberg za prvega, ki se mu je posrečilo, preleteti to severno zračno pot iz Amerike v Evropo. Samo ob sebi umevno gre pa Lindbergu posebno priznanje za to, ker je poleg preletenja oceana dosegel tudi na kopnem lep kos poti in to tako, da je s celim poletom zvezal dve svetovni velemesti. Ako preidemo tehnično vrednost tega poleta, ga moramo tudi ceniti radi tega, ker je dal prav Lindberg po neuspelem Coli in Nungesser-jevem poizkusu, ki sta ga morala reveža plačati z življenjem, na novo pobudo za preiskovanje in za uporabo te zračne poti, ki pride prej ali slej v vrsto prometnih črt.

Iz tehničnega vidika nam pa ni dokazal la polet mnogo več o rabnosti sedanjih letal, kajti bajnim rekordom sledi šele daleč praktični pomen. Dejstvo, da se je letalo z motorjem vred dobro obneslo, t. j. da je deloval motor Wirlwind brezhibno tri in trideset ur in da je vztrajna roka dobrega pilota vodila ves ta čas letalo »Spirit of St. Luis« pravilno in srečno, je pač zelo razveseljivo, a ta »novost« ima na žalost eno edino napako in ta je: da ni nova. Kar se motorja tiče, je čas tri in tridesetih ur teka prekratek, da bi zadostno utemeljil njegovo prvovrstnost, kajti vsak nov motor, ki se namesti v letalo, mora po predpisih teči celih padeset ur na mestu, kjer se preizkuša! S tem je pa že iluzija »dobrega motorja« razpršena in ni ga stroja, pri katerem bi se ne moglo nič pokvariti, če smola ali usoda tako hoče! Relativno se pač možnost kakega nedostalka zmanjša, če se zmanjša čas poleta; toda prav v tem liči vsa vrljavost bajnih števil kilometrov, preletenih s tem letalom, prav v tem liči ono junaštvo Lindberga, ki je tvegaj, izročiti se za dan in pol milosti poslednjega vijaka na motorju. Če bi bila možnost nesreče izključena in če bi bili motorji povsem zanesljivi, bi seveda izgubil Lindberg priimek: »junak oceana!«

*

Ni še izzvenela slava Lindberga, ko sta že Chamberlin in njegov financier Leviné poskusila doseči po približno isti poti Berlin. Letalo »Miss Columbija«, sestava italijanskega inž. Bellanca je ličen enokrovnik, ki bi mu covek ne prisodil, da bo kos tej težki nalogi. Slučajno sem imel priliko prisostvovali sprejemu obeh letalcev na Dunaju in zreti možem,

ki so sledili Lindbergu čez valovje oceana, iz oči v oči. Oba sta prava Amerikanca, saj v obrazu; po obleki pa nisem mogel sklepati na njuno prisnosta, ker sta bila zavita v obilne pilotske plašče. Levinè je pa brezpogojno manj »Amerikanca«, a to iz enostavnega vzroka, ker je manjšil

Njun prihod je bil naznanjen za 5. popoldansko uro, a se je iz neprevidenih sladkosti, ki so jima nudili v Monakovem, zakasnel za par ur in pol. Letališče je bilo zastraženo od vseh strani in nad 3000 stražnikov je vzdrževalo res ugleden red. Množica, ki se je začela že v zgodnjih popoldanskih urah zbirati, je do časa, določenega za prihod letalcev, znatno narasla. Novico, da sta se letalca zakasnela za 2 in pol uri, so brezžični aparati zbranim glasno oznanili, in nestrpnost pričakovanja se je s tem še povečala.

A kož že hoče včasih nemila usoda, ki prekriža često zemljanom najlepše račune, se je usula tudi lokrat na pričakujoče izdatna plohal! Kar nas je bilo pod streho, smo odnesli suho kožo iz te vremenske neprilike, toda oni ubogi tam zunaj, na prostem polju stoječi, so bridko občutili, kaj se pravi navdušenje za letalstvo in njegove junake. Ker ni bilo upanja, da dež poneha, se je v teku časa množica pričakujočih zelo razredčila in le par sto ljudi, suhih in mokrih, je dočakalo alarmni klic: Chamberlin prihaja!

In res; končno se je zaslišalo bučanje motorjev v zraku!

Kljub dežju je drvelo vse iz lop in delavnic na prosto. Filmski operaterji, časnikarji, razne osebnosti, stražniki in radovedneži vseh vrst so se rili in mikastili ob vhodu na vzletni prostor. Nič več ni deževalo, nihče ni čutil kako pronicajo vodene kaplje počasi proti koži! Nad nami je krožila veličastna flotilja: »Miss Columbia« v spremstvu sedmih letal Junkers! Vseh oči so bile uprte v nebo in zasledovale lepe vijuge Columbije, ki je plula sedaj tik nad našimi glavami, a v naslednjem trenutku že zopet visoko v zraku.

Columbija pristaja; okretno letalo je drselo polagoma proti polju; v naslednjem trenutku je sedlo na trato in se privleklo do prostora, določenega za sprejem. Letalca izstopita, burno pozdravljena od množice; vsi filmski in amaterski fotografi so v tem trenutku delovali. Kdor je imel srečo, da ga niso odprti dežniki oslepili, se preril skozi gnečo do letala in pilotov, je lahko slišal in se sam prepričal, kako nepripraven kraj je letališče za oficijelne sprejeme posebno še, če so slavljenci pravi Američani, ki ne ljubijo preveč sentimentalnosti. Menda ni bilo govornika, ki bi končal svoj, od navdušenih vzklikov raztrgan govor, kajti letalca sta se kmalu naveličala poslušanja in se skušala na kak način pomešati med množico. Tako so morali zastopniki različnih društev šele loviti

in prositi slavljenca, da se jim je posrečilo, rešiti se te težavne naloge in izgovoriti par pozdravnih besed. Po tej splošni zmešnjavi ju je sprejel ameriški poslanik v svoj avtomobil, ki je bil pogrnjen z veliko ameriško zastavo, kjer sta ob smehu vseh navzočih sprejela, z velikim veseljem vrček piva in ga na zdravje Dunajčanov izpila do dna. Prepoved alkohola v njuni domovini ima pač svojo solnčno, a tudi senčno stran....!

Letalo je kot že omenjeno nadkrovnik in zgrajeno še po običajnem načinu iz lesa, jekla in platna. Trup letala je lepo oblikovan ter se začena pri motorju z okroglim prerezom, ki se preko polniške kabine početverokoti in se konča pri repu v vodoravno višinsko krmilo. Peroti so po razpelosti enakega profila in lu-di oblika je pravilni četverkotnik, le da se na koncih malo zokrogli. Letalo, o katerem sem prepričan, da je zelo Irdno, in dobro grajeno, pa ne napravi — mogoče radi peroti, ki so voščene barve in skoroda prozorne — najsolidnejšega vtisa. Oko se pač zelo lahko vara, če mu okoliščine — raznobarnost določenih celot in delov — ne nudijo prilike, da vidi samo »en kos«! Letalo se ni gradilo nalašč za ta prekooceanski polet, ker ima več oken in polniško kabino, kar dovoljuje povsem upravičeno domnevo, da je zidano kot fako za polniški promet. V prostor določen za potnike sta letalca namestila benzin-sko zalogo nad 2050 l benzina, potrebnega za to dolgo pot, ki pa za »Miss Columbijo« ni bila prva niťi najdaljša! Z tem letalom je namreč Chamberlin že dosegel rekord 51 ur trajajočega poleta, še preden se mu je sanjalo, da preleti ocean.

Ameriški milijonar in Chamberlinov pokrovitelj se sprva ni mislil udeležiti tega poleta in se je šele v zadnjem trenutku, prav o ameriškansko, odločil, da poleti s Columbijo v Evropo. Njegova žena je pri tem izgubila baje zavešt. Iz veselja ali žalosti?

Prve vesti o letalu in njega usodi so došle iz Quebeca, ki leži še ob morju in ki sta ga new-yorška letalca dosegla po širih urah in pol. Tu se jim je šele začela težavna pot. Letela sta po večini v megli in dežju in šele po dolgih naporih noči se jih je vreme usmili- lilo ter razgnalo oblake in meglo. Parnike, ki sta srečavala po potu, sta jih obkrožala in nadaljevala potem svoj let proti obali Anglije; preletela sta severno Anglijo in nadaljevala pot čez severno morje proti Berlinu. Sicer se nista letalca izrazila, kam nameravata poleteti; kot javna tajnost je pa veljal že od začetka Berlin, kajti tudi letalo nosi napis New-York-Berlin na svojih bokih. Na letališču v Berlinu se je zbrala velika množica ljudi, ki je pričakovala letalce, a kako prese- nečenje je zavladalo, ko naznani telefon, da sta Chamberlin in Levine pristala pri Kott- busu 100 km južno Berlina. Zgrešila sta bila

berlinsko letališče ter ga iskala toliko časa, da jima je medtem pošel benzin, nakar sta morala po 6500 km dolgi poti prvič na tla. V bližnji tovarni so jima postregli z bencinom (100 l) in kmalu nato je letalo zopet odbučalo proti cilju! A kjer je ena smola, tam se pritakne tudi druga. Zopet je bilo treba iskati, zopet napenjati oči, a tudi tokrat zaman. Tistih 100 l benzina je pošlo in letalo je moralo k Berlina drugič na tla. Pri tem je pa sedlo, kot se že večkrat dogaja, meslo na trda, lepa tla, v močvirje in vijak, ki je še deloval, je pri tem zadel ob blato ter se tako oškrbil. Tako se je

manjšo hitrostjo podaljša čas potovanja. Posledica tega dejstva je, da se mora nahajati letalo več časa nad vodo, ki ne nudi nikakega varnega pristana. K temu se pridružuje še nestabilnost, ki se veča, čim bolj pojema hitrost letala, in ki je pri preoceanskih poletih, radi pomorskih viharjev zelo važen in odločujoč činitelj. 2. Letalo z večjo hitrostjo skrajša čas potovanja, a poveča s tem tudi prevozne stroške. Zmanjša se pa pri tem nevarnost nestabilnosti! Je torej potovanje z manjšo hitrostjo ceneje, a manj varno, hitrejše potovanje pa dražje, a tudi bolj varno! K zadnjemu

Chamberlin in Levine.

končal žalostno in smešno ob enem drugi preoceanski polet, kajti šele drugi dan je prišlo Columbiji letalo Junkers z novim zračnim vijakom in bencinom na pomoč ter ga tudi v spremstvu drugih letal dovedlo v popoldanskih urah na Tempelhoff, berlinsko letališče!

Ta polet ima že več praktičnega značaja v sebi kot pa polet Lindberga. Pred vsem je letalo preneslo preko oceana dva moža in to z relativno isto množino bencina, kot jo je uporabil Lindberg za »Spirit of st. Luis«. Res je, da je bila hitrost letala manjša, to je: čas potovanja daljši, a ravno radi tega bi morala porabljen množina bencina presepati ono Lindberga. Kar sta motorja letal povsem enaka, je torej domneva, da je Columbija kot prometno letalo boljše in ekonomičneje zidana ko »Spirit of st. Luis«, zelo verjetna. Manjša hitrost bi bila v tem pogledu z večjo površino peroti »Columbije« utemeljena, kajti le na ta način je mogoče da se dvigne težna kapaciteta letala z enako močnim motorjem. Če je pa izguba na hitrosti posebno pri poletih čez morje v korist potniku in letalu, je pa vprašanje samo zase. Na to bi se dalo odgovoriti z dveh vidikov: 1. Letalo z

se pridružuje še znatno skrajšanje ur potovanja, ki so potniku potujočem preko oceana, prihranjene. Zelo dvomljivo pa je, da bi se letalstvo s tem vprašanjem resneje pečalo, kajti tudi njegova najsijajnejša rešitev ne bi dovedla po stanju sedanje avijatike zračnega prometa za korak naprej!

Dokaz za to dejstvo leži prav blizu! Dovolj je, če pogledamo tretji oceanski polet Byrda. Njegovo letalo je bil zopet enokrovník tipa »Fokker« s tremi motorji, krščen z imenom domovine letalcev: »America«.

Poleg obilnega bencina je imel vzdano tudi oddajno radio postajo ter nosil posadko štirih mož. Polet se je izvršil čisto normalno in »America« je že dosegla Francijo, a na žalost je ležal cilj letala: Paris, zavil v gosto meglo. Deževalo je vse naokoli in v temi, ki jih je obdajala, si letalci niso upali niže, da ne trčijo ob kako zapreko, kar bi jih stalo življenje. Poslužili so se v tej zagati radio postaje in klicali neprestano na pomoč! Te klice so Parižani sprejeli, a je bilo nemogoče letalu pomagati! Odgovarjali so pač z navodili in bodrenjem, več pa tudi niso mogli zanje storiti. Nenadoma se pa sprejemalni aparat letala

pokvari in posadka je s tem prepuščena sama sebi in na milost in nemilost megli.

Na letališču so delovali vsi žarometi in obilna množica je kljub nalivu vztrajno pričakovala letalce, ki so ko slepci blodili v okolici Pariza po zraku, nevedoč, kje se prav za prav nahajajo. Mahoma pa zaslišijo na letališču bučanje motorjev in klic: »Byrd je našel letališče« odmeva vse na okoli. Ropotanje narašča, postaja vedno močnejše, že se nahaja nad letališčem, ki je še vedno zavilo v tudi za žaromete neprodinno meglo, a o letalu ni ne duha ne sluha; že v naslednjem trenutku ropotanje zopet pojemlje, dokler se ne izgubi v daljavi. Byrd je torej preletel letališče čisto nizko, a ga radi slabih vremenskih prilik ni bil opazil. Nepopisna groza se je polastila množice, kajti zadnje poročilo iz letala je oznanilo le še za pol ure bencina!

Med tem, ko so pričakujoči ugibali o neizbežni usodi letala in posadke, je pa to krenilo zopet proti morju, da se reši vsaj deloma nesreče, ki mu je pretila. Megla vsepovsod in bencina nič več. Na tla ali v morje? Nihče ni vedel, kje se nahajajo, kajti tudi kompas je postal v zadnjem trenutku neraben. Motorji bodo vsak čas stali in potem se odloči njihova usoda. Kratek stisk rok, par oprostilnih besed Byrda tovarišem in letalo je že drselo previdno skozi meglo proti zemlji...

Sreča jim je bila mila! Nahajali so se prav nad obaljo in se nevede spuščali proti morski gladini. Kratek pljus, in valovje je objelo trup letala, ki se je od močnega udarca malone zdrobilo. Letalci so se izmotali in napolnili pnevmatičen čoln z zrakom ter se na ta način rešili iz mokrega elementa. Letalo pa je ostalo v vodi, dokler ga niso na pomoč hiteli ljudje in ribiči rešili!

Tako se je končal tragično in smešno tudi tretji polet čez veliko lužol Zavest: biti v Rimu, a ne videti papeža, je pač huda, in prav Byrd jo je gotovo v vsej njeni moči okusil, kajti ko se je po sprejemu nahajal na balkonu pariškega parlamenta s predstaviteljem vlade in mu je ta pokazal prostrano in veličastno mesto, je vzdiknil: »Kako velik je Paris in kljub temu ga nisem našel...!«

Byrdov polet nam torej s stališča ekonomije ne prinaša nič novega in pomembnejšega kot Chamberlinov, kajti za trimotorno letalo se zahteva dandanes na kopnem in za manjše razdalje najmanj 12 potnikov. Jasno, da se ne da primerjati potovanje preko oceana z drugimi in da odlehta obilna množina

bencina več ko dve tretjini potnikov, a prav radi tega je trditelj, da se tudi na ta način ne bo prišlo daleč, resnična! Dokler se razmerje med skupno težo gonilne snovi in tovora ne zmanjša, je vsako stremenje za postavitve stalne zveze v obči blagor med Ameriko in Evropo iluzorična, kajti stroški za tako potovanje bi bili le preogromni.

Sploh je pa dandanes po stanju letalskega materiala, s katerim razpolagamo, prometna zveza med novim in starim svetom ter obratno, le utopija, ki so jo izoblikovali zadnji rekordi v ljudski domišljiji! Če pomislimo na nemški letali »Bremen« in »Germania«, ki sta poskusili polet iz Evrope v Ameriko, a sta se morali radi nevihte in megle nad oceanom vrniti v domače pristanišče, potem šele spoznamo, kako negotovo je tako tveganje in koliko časa ter žrtev bo še treba, da se izpremeni ta dragocen šport v obče koristno napravo.

Kaj nam prinese bodočnost, se pa danes še ne da z gotovostjo reči, kajti mnogo je načinov, ki bi v teku časa lahko omogočili promet med svetovoma. Ideja, zgraditi umelne otočke v oceanu ki bi nudili letalom »varna« pristanišča in bencinske postaje, sicer danes prevladuje in so priprave za gradnjo modela že v teku, a dvomim, da se bo ta način praktično obnesel.

Več zaupanja v let v višinah nad 10.000 m bi stanje avijatike zelo povzdignilo, ker bi bili tehniki primorani, seči po novi gonilni sili in obiti zračni vijak radi premale gostote zraku, ki se tam nahaja! Prišli bi s tem do reakcije (rakete) ki je sila sama na sebi in neodvisna od kateregakoli upora. Gonilna snov bi bila lahko plin, iztekajoč v prostor iz zato prirejenih odprtih. Ker je reakcija iztekajočih plinov od medija, ki se vanj plini iztekajo, neodvisna, bi ostala moč takih »motorjev« oziroma gonilnih naprav tudi v bajnih višinah neizpremenjena, kar bi povzročilo povečanje hitrosti v redkejšem zraku. Na ta način bi se dosegla lahko brzina z razmeroma zelo majhno silo, kar bi seveda zmanjšalo potne stroške, in s tem odprlo novo polje udeleževanja letalstva. A za sedaj se moramo zadovoljiti z letali, kakršne poznamo, in le če se vsi poiskusi z »otočki« in novimi zračnimi vijaki ponesrečijo, kar pa v interesu razvoja letalstva prirčno želim, bomo imeli mogoče priliko pozdraviti še v naši dobi prvega zračnega orjaka, ki nas ponese iz Evrope v Ameriko v še ne desetih urah!

Bisail Zlalko.

Od rude do šivanke

Kolikokrat imate nezatno šivanke v rokah in ne pomislite, kakšno neizmerno pot je morala storiti, da je prišla v vaše roké. Tako nezatna in ob enem cena slvar, a vendar, koliko naporov človeškega duha in koliko truda človeških rok in strojnega dela je bilo treba, da je prišla s svojimi blestečimi sestrami v prodajalno in slednjič v vaš dom.

Če vas zanima, kako nastane šivanke iz sirove rude, ki je podobna navadnemu kamenju, morate iti z menoj v rudnik, kjer kopljejo jeklenec; tako ime ima namreč železna ruda, ki je obdana z granitom.

Torej — odpravimo se na pot!

V tuje neznane kraje, v ozke doline, v temne rove in v grozanske jame nas vodi pot. Tam so črni ljudje, ki noč in dan vrtajo v kamen, da stoka podzemna priroda in toži med seboj. Poslušajmo, kaj govori!

»Neznano nemirno je danes pri nas«, je zastokal jeklenec obdajajočemu ga granitu. »Že dolgo časa prodira to krkanje in vrtanje v našo tisočletno lišino in nam kraji zlahi mir. Na mirno spanje ni mislili nič več; danes pa postaja ta šum še posebno neznosen«.

»Nekaj se pripravlja«, je zarjula skala. »Zgodilo se bo nekaj velikanskega. V telo mi vrtajo luknjo«.

Ropot je res postajal tako velik, da nisi več slišal lastnega glasu, granit in jeklenec sta opazila, da ima priti nekaj izrednega. Tri metre dolga, na koncu priostrena in z braziljanskimi demanti ovenčana jeklena cev se je zaletavala proti skali po tristokrat na minuto in se zavrtala globoko vanjo. Dve tretjini njene dolžine je bilo že v skalah; njena dragocena krona je zadevala tudi rudo in prodirala centimeter za centimetrom naprej. Zaman se je upiral jeklenec. Pred trdim, jeklenim dletom ni bilo mogoče vzdržati. Nenadoma pa je nastopila popolna lišina kakor pred nevihto. Sveder je umolknil in se potegnil iz luknje na delopust.

»Sovražnik odhaja«, je vzkliknila vsa vesela železna ruda.

»Ne veseli se prehitro«, je opomnil sveder in popolnoma izginil. Polok ledeno mrzle vode je nato izplaknil moko in prah, ki se je bil nabral v luknji. Nato so potisnili vanjo sivordečkasto ilovnato maso čisto na dno, kakor da hočejo zaceliti rano, ki jo je napravil sveder.

»Kdo pa si ti in kaj mi hočeš?« je vprašal jeklenec, ko se je ilovnata masa tesno privila k njemu.

»Dinamit mi je ime«, je dejal tujec, nekoliko obočavljaje. »Nameravam pa... no, boš videl...«

Jedva je utegnil to izgovoriti, ko je začutila ruda velikansko zaušnico, da ji je vse

bobnelo in šumelo po ušesih, nastal je grom in blisk. Čez več minut se je razkadil dim. Tedaj se je tam, kjer sta bila ruda in skala, prikazala velika vrzel. Ruda je ležala zdrobljena na manjše sklade in manjše drobce raztresena po predoru. Ob brleči luči so se iztezale po nji človeške roke, začelo se je pretresanje, vožnja in dviganje po globokem rovu navzgor, dokler je niso oblili žarki blestečega solca.

»Davno, davno je od tega, kar sem videla žarke žarečega solca«, je mrmrala ruda. »Kako dolgo neki je od takrat, ko sem prišla kot ognjena reka iz prsi zemlje! Morda sto tisoč morda milijon let? Kdo ve?«

»Zopet prideš k ognju, zopet se raztopiš in dobiš noge«, je škripal voz, ki je peljal rudo. »Zdaj se vozimo k plavžu, k onemu vrelcu, iz katerega izvira vse kovinsko železo naše zemlje«.

Voz je postal, njegova bočna stena se je vdala. Z velikim ropotom so padali kosi v dvigalo. Pričela je vesela vožnja v višavo do žekna, to je do odprtine v plavževo peč.

»Ko se vrnete, boste železo, kot sem jaz«, je tolažilo trepetajočo rudo torilo vlačilnice in streslo rudo v široko odprtino.

»Vroč je!« je zastokala ruda in od vseh strani so jo oblili ognjeni plini.

»Pride še topleje«, so dejali plini in se poželjivo obližovali po koscih rude. »Le počakajte! Ko pridete doli, od koder prihajamo mi, ki smo žekenski plini, boste čutili pravo peklenko vročino. Tam bo ples za vas, da bo radost in veselje«.

Globlje se je pogrezala ruda, še bolj žareči so postajali plini in našemu jeklencu je prihajalo čudno mehko pri srcu.

»Tu mi ni več obstanka, kar ločiti se moram od vas«, se je izjavila ogljenčeva kislina, ki je bila že od pamtiveka v družbi jeklenca, iztrgala se je njegovemu krčevitemu objemu in odjadrala z drugimi plini kvišku proti modremu nebu. Iz naše rude je postal železov oksid, ki mu pravijo na kmetih tudi rusi železovec.

»Ali greš z nami ali ostaneš rajši pri železu in se pogrezneš prav na dno plavža?« vpraša žareči ogljenčev monoksid, ki sreča kislec, ki je bil ostal še v železnem okisu. In glejte, tudi ta se izneveri železu. S silo se mu iztrga iz naročja tako, da je preostala le še nekaka goba čistega železa. Ubogo železo je bilo brez vsake opore sredi vročega pekla. Lezlo je skupaj ko starček pri devetdesetih letih, jelo kopneti in prefakati bridke, ognjene solze. Vedno hitreje se je topilo v svoji žalosti, vedno globlje ga je požiralo peklenko žrelo. In ker ni vedelo drugje, je iskalo železo v zapuščenosti tolažbe pri premoju in

ogljju, od katerih je sprejelo nekoliko balzama, ki ga je spremenil v lito železo ali grodelj. Tako je prišlo končno na plavževo dno, v veliko kadunjo, v kateri ga je že pričakovala beložareča kopelj mnogih kvintalov tekočega železa.

»Danes se mi zdi prav tako ko takrat, ko smo izleteli iz solnca in postali zemlja«, je stokalo železo, a že ga je odnašal silen vrtnec Bog ve kam. Začrneli možje zunaj so bili izlisljeni zamašek ognjišča pri plavžu in v sijajnem pramenu je skočilo železo v orjaško kruškasto kadunjo. Tu je bilo določenih 10 minut za oddih.

»Hvala bodi večnemu Stvarniku!« se razvesele železne molekule. »Vendar je prišla enkrat srečna urica, da se lahko zberemo in kaj resnega preišljujemo.«

»O, tako hitro pa ne gre ta stvar!« se norčuje s posmehom ognjetrda šamotna podloga v hruški. »Najprej se morate »pobesemeriti«. Tam gori v plavžu sta začela na popolnoma nedopusten način nedovoljeno znanje z ogljencem. Tega vas hočemo tukaj zopet odvaditi, kakor nas je naučil l. 1855. slavni Bessemer, za njim pa dala še boljše navodilo Thomas in Gilchrist l. 1879.«

V tem trenutku prilomasti sikajoč in pihajoč vroč zračen tok od spodaj skozi hruškovo dno. Prerival in premetaval je tekoče železo na vse vetrove, da je pljuska in se penilo ko mleko, kadar hoče prekipeči. Tedaj železne molekule niso mogle več držati ogljenca, ki jim ga je za vsako ceno hotel iztrgati judežev kislec. Po večini so ga morale pustiti iz svoje prijateljske zveze; in dočim je izgoreval ogljenec v novo bratstvo s kislecem z modrikastim plamenom ter bežal kakor v sramu iz Bessemerjeve hruške, je ostalo železo v nji kot dobro jeklo. Niti pol ure ni trajalo vse to in že je postal zračni tok šibkejši, hruška pa je nagnila in vtila tekoče jeklo v obširne peščene kalupe.

»Vendar bo enkrat mir«, je zastokalo jeklo.

»Morebiti pozneje, a zdaj še ne, zdaj pridete na valjce in postanete žica«, je govoril pesek, v katerem se je jelo strjati jeklo. »Vame so vlili že lepo število jeklenih palic, ki so vse romale na valjarje.«

»Torej še vedno ni miru!« je ječala svetlordeča jeklena klada, a že so jo grabile krepke klešče, jo treščile na cesto vrtečih se valjev in mogočna sila jih je tirala nevzdržno naprej. Zdaj sta jo pograbila dva posebno močna valjarja za glavo in jo potegnili skozi med seboj.

»Razlegni se, razlegni, prijateljček!« sta ji prigovarjala hrešče. In ko je bila končno klada skozi, je bila že dvakrat daljša nego prej in za polovico tanjša. A zopet so jo pograbile klešče in potisnile v naslednji par valjcev.

»Razlegni se dalje, razlegni se še bolj!« sta se posmehovala. In ko ju je zapustilo jeklo, je postala iz debele klade za prst debela palica.

»Se davno ni dovolj!« je rekel tretji par in valjal naprej in četrti par ni ravnal prav nič bolje. Žica pa je imela le še debelino igle pletilke.

»Krhko je postalo to jeklo, to ravnanje mu je popolnoma zakrknilo srce«, je rekel mojster, ki je navijal žico na vretence in vrgel okrogli povezek v okroglo posodo. Privil je nanjo pokrov in kmalu je zavladovala v retorji žareča rdečica. Le polagoma je ponehaval vročina in ko je bila žica čez 24 ur spet mrzla, tedaj je bila tudi zlomljena njena kljubovalnost, le njeno vnanje lice je trpelo škodo pri tem. Radi plasti oksida je postala podobna zamorcu.

»V kislino z njo!« je rekel mojster in treščil žico v veliko kad.

»Železni okis je moja najljubša hrana«, je zasikala kislina in ga polizala prav do zadnje sragice. Medlosvetla je šla žica v vodno kopal, in se tukaj pošteno omila in opršila, dokler je ni zapustila zadnja sled kisline.

»Lepa si zdaj že, a za moj namen še davno ne dovolj!« je menil mojster, »postati moraš svetlejša, pa tudi tanjša.«

Na glavo žičnatega kolobarja so napitili konico ter jo vlaknili skozi skrbno polirano luknjo v jekleni ploči. Na drugi strani so zgrabile žico zopet klešče in, hočeš-nočeš, žica je morala z nepremagljivo silo po celi svoji dolžini skozi luknjo žicovlečnice, čeprav je od tesnobe komaj dihala. A stezati se je morala in daljšati. Po prvi luknji je prišla druga še ožja in za njo tretja in, ko je zapustila to, je bila tanka ko šivanke. V najlepši polituri je blestelo njeno vitko telo, žica za šivanke je bila izdelana.

»Lepa žica!« je mrmral tovarnar šivanke, ko je pregledoval žičnati ovoj. »Zato ni čudno, da tako krasno prispevaš v spremstvu pianistinj; sprejemaš pa tudi bolj možgato ulogo jeklene žice pri dvigalih, na ladijah, visečih mostovih. Toda za nas si nekoliko pretirna. Živa duša bi ne mogla zavrtati ušesa v to žico in šivanke brez ušes pač nimajo visoke cene. V žarečo peč z njo, potem pa v luženje.«

Žica ni črhnila besedice in je stokajoč dovolila, da so jo mrcvarili, kolikor se jim je zljubilo. Zopet jo je zapustila ona trdota in krhkost in tudi žicovlečnica je ravnala zdaj mileje z njo. Nič več ji ni raztezala udov, ampak ji le mehko krtačila kožušček, tako da je zginilo s površja vse, kar ni bilo gladkega, in da je preostala enakomerna blesteča žica. Je tako imenitna, da se je svet celo zanimal izvedeti prav natančno, koliko meri čez pas. Zato so izmislili učeni inženirji posebno merilo, t. zv. »praznino«, ki določa debelost žice

v številkah od 4 do 100. Vsako število pomeni debelost v desetinkah milimetra. Št. 70 n. pr. znači 70 x 0.1 to je 7 mm; št. 5 = 0.5 mm.

»Iz tega utegnejo postati poštene igle«, pravi tovarničar in pošisne žico z enim koncem v poseben stroj. Ta ni ravnal posebno nežno z njo. Rezal. zarezaval žlebke in koval je, vse ob enem, da je bilo veselje gledati. Na eni strani je potovala žica v stroj, na drugi pa so prihajali iz njega kosi, ki so bili še enkrat daljši od navadne igle. V sredini so imeli ti kosi počezno zarezo, na obeh straneh zareze pa sta bili popolni ušesni luknji.

»Koliko lažje bi bilo življenje, če bi bili mi nekoliko trši«, so stokali, kosci žice, ki so padali iz stroja. »Ne mogel bi vsakdo postopati z nami ko neko živinče z mehomi!«

»Ali ne bo že vendar enkrat konec tega večnega zardevanja?« so ječali kosci in postali polagoma žareči kot najlepše zrele češnje.

»Nikar ne godrnjajte neprestano!« je prigovarjal mojster. »Pomislite samo, do kake veljave vas prinesejo pred ljudmi te male sedanje neprijetnosti. Če bi ostali navaden, črn grodelj, kakšna zaničevana revšeta bi bili. Vredni bi bili samo nekaj stotink kilograma. A dobrotnik, ki vam je dal obliko najdrobnejših vzmeti za ure, vas je dvignil v višino najplemenitejših kovin. Koliko ste zdaj vredni! Brez muke ni moke; zato pa dovolite, da vas še malo potopim!«

S temi besedami je mojster prekucnil vso košaro v oljnato kopel. Sikajoč in prasketajoč so se pogreznili kosci na dno. Postali so trdi skoraj ko steklo. Toda kakšni! Črni ko vrage in brez vsake lepote. Zopet je bilo treba romati v kislino in ponovno v kopaljšče.

»V boben z otrobi!« je dejal mojster in velika bobnasta posoda je sprejela naše znanca.

»Ah«, so se radovali kosci, »tu je mehko in udobno. Tu se bo mogoče končno vendarle enkrat odpočiti«. Ležali so namreč v mehkih

otrobih. Toda motili so se; veselje ni trajalo dolgo. Boben se je začel vrteti, nastal je divji ples med kosci in med otrobi, ki so se med seboj drgnili, krtačili in brusili.

Ta divja gonja je trajala štiri in dvajset ur. Nato je boben obstal, vsebina je padla na sito. Močan zračni tok je odpihal otrobi in igle so se zbrale po situ. Lepo jih je bilo videti, bile so gladke in svetle ko ogledalo. Tedaj pa se je začelo gibati in tresiti tudi sito. Približale so se roké in odbirale invalide, to je tiste kosce, ki so se po dolgem potovanju ukrivili ali prelomili. Kar je bilo ravnoprastlega, lepega, pa je moralo romati v brusilnico.

»Šivanka mora biti lepo priostrena«, je rekel brusač in pritisnil en konec žice ob kamen, ki se je vrtel s tako neznansko naglico, da je kar jemalo vid. V hipu je bila nabrušena lepa vilka konica.

»In dve šivanki morata imeti dve ostli«, je pomežiknil dalje in pritisnil še drugi konici ob kamen.

»Dvojčka morata narazen!« se je izrazil nekdo drugi. Kratek, oster rezk je sledil, žica se je prelomila ob zarezi med ušesoma.

»Šivankino uho mora biti lepo gladko«, pravi tretji, jemlje iglo za iglo in približuje ušesni konec vrtoglavemu kamnu.

»Zdaj so narejene, lahko jih spravimo v zavoje«, je pripomnila deklica in jih pričela šteti in odbirati. Po dvanajst in dvanajst jih je vlagala v mehke črne liste in zdaj so imele mir.

»Vendar je prišla tudi za nas doba počitka«, so dejale, ko so ležale v prodajalnici.

»Eh«, je dejal predal, v katerem so ležale. »Morebiti je ta mir zelo kratek. Lahko se zgodi, da boste morale že jutri stopiti v službo človekovo...«

Tako smo spremili šivanko na zanimivi poti — od njenega rojstva do popolnosti. Čudoviča in zanimiva pot. In to čudoviče, če ne še čudovitejšo pot, naredi vsak gumb in slednja stvar, ki jo imamo na sebi ali v hiši.

LOKVE PRI TRNOVEM

priljubljeno letovišče in sankališče, ki ga obiskujejo številni tujci.

Tolminski pregovori in reki

(Nabral večinoma po Tolminskem Jos. Kenda).

Ajdo vgrebejo, mraz odgrebejo. (Tako pravijo sejavci ajde).

Beseda prinese besedo, pes pa kost.

Blago ni nikoli sirota.

Bog deli srečo, kuhar pa juho.

Bog nas previdi, kjer nas vidi.

Bolezen po ceštu gori, po unči doli.

Bolezen po vrvi gori, po niti doli.

Bolj ko je tvoj, bolj se ga boj.

Bolj ko so vrata stara, bolj škripljejo.

Bolje je imeti vrabca v roki, ko golobca na strehi.

Bolje je zapreti ena vrata, ko odpreti dvojna.

Bolje je, če razganja blago hišo, kakor pa hiša blago.

Boljša je medla glihenga, kakor debela šenlencija.

Boljša je prva zamera, ko zadnja.

Boljša prva zamera, ko zadnja zguba.

Bolje je videti o svečnici volka na polju, kakor moža v srajci.

»Bolje je le boljel« je rekel tisti, ki je špeh na maslu cvrl.

Brat za brata že pošlata.

Brez muje se še čevelj ne obuje.

Cvek in blek drži kmeta gor'.

Čast je oblast.

Če hudič sam ne more, pošlje babo.

Če ima hudič mlade, jih ima veliko hkratu.

Če je Bog ustvaril zajca, je ustvaril tudi grm zanj.

Če je prvi žegen moker, je pa drugi suh.

Če na veliki petek deži, celo leto zemlja reži.

Če ne bezlja mlada krava, bezlja pa stara.

Če nimaš krasti, nimaš tudi rasli. (Tako reče cigan svojemu otroku).

Če se oljka moči, vrtnina gnije.

Če se oljka moči, repa gnije.

Česar človek ne ve, to ga ne je.

Če sv. Jakopa dan (1. majnika) deži, se vol smeje, pa hlapec joče.

Česar je preveč, še z mesom ni dobro.

Če sem tečen (siten), saj ne bom večen.

Če vzame Bog zobe, da veliko grlo.

Če zajaše berač konja, ga noben hudič ne ujame.

Čez sedem let pride vse prav.

Daleč bofriť, blizu ženit'.

Delo ne laže.

Denar dela denar.

Deset otrok ne more rediti očeta, oče pa vse.

Dobra papa naredi lepega junaka.

Dobra poš je dober prijatelj.

Dolg in greh ne pogineta.

Dolg je snedel log.

Dolgo spanje, kratko življenje.

Dokler ne požreš, še ni tvoje.

Dosti je bolje ko preveč.

Dosti je več kakor kajti (mnogo).

Do sv. Lukeža suknjo prodej in pa rž vsej.

Dva volka vedno enega ujesta.

Glad ima dobre zobe.

Gliha vkup štriha.

Gorje temu, ki z otroki dela in s teleti orje.

Gorje temu, kogar ljudje milujejo.

Grof je rekel: Noben kruh ni tako oster, da bi ne bil lakoti mojster.

Hiša se joče, če pride človek prazen domov.

Hval' goré, val' v dolé.

Kadar mati tepe, ljubi.

Kakršna služba, takšna suknja.

Kadar je veliko sena, je za vsakim grmom kup gnoja.

Kamor je šla sekira, naj gre še toporišče.

Kar Bog da, svezniki ne vzamejo.

Kar leze in gre, ne odide smrti.

Kar marec porase, apríl popase.

Kar pride samo v usta, je vse malo vredno.

Kdor drugim streže, naj gleda, da ne pozabi nase.

Kdor čaka sile, mora teči.

Kdor hoče imeti sovražnika, naj mu posodi.

Kdor ima hleb, ta ga reže.

Kdor ima klešče, mu ni treba segati z roko v ogenj.

Kdor imá, ta izgubi.

Kdor ima več srajc, se lahko preobleče.

Kdor ima velika usta, malo sne.

Kdor je izgubil vero, naj moli očenaš.

Kdor ima strice, je kolače.

Kdor jezika špara, kruha strada.

Kdor je predober, je oslu podoben.

Kdor kaže, bo tepen.

Kdor more, godce korda, (najme); kdor ne more, še gledat jih ne gre.

Kdor more, konja jezdari; kdor ne more, mora pa hoditi.

Kdor neče imeti, naj pošlje.

Kdor ne poslušá, naj poskušá.

Kdor nima skrbi, nima časti.

Kdor nima v glavi, mora imeti v peleh.

Kdor poleži v orehovi senci leži, ga pozimi trebuh boli.

Kdor plača, ta obrača.

Kdor ponuja, ne mara dati.

Kdor potrpi, vojno dobi.

Kdor se boji, ničesar ne dobi.

Kdor se hoče s koštronom biti, mora imeti roge.

Kdor je šenkaval, je umrl.

Kdor služi, je v luži.

Kdor v jeseni svoje kože ne premeni, zime ne preživi.

Kdor zelo (veliko) dela, malo podela.

Kdor zna, ta ima.

Kdor zna, ta velja.

Kdor zna, zna, je rekel tisti, ki je kravo s sve-drom drl.

Kdor žveči, ta požira.

Kjer je grm, tam je tudi senca.
 Kjer je krava, tam naj bo še tele.
 Kjer je polna hiša gospode, nimajo berači
 prostora.
 Kjer ni, še vojska ne vzame.
 Kjer ni, voda ne pobere.
 Kjer se osel valja, dlaka ostaja.
 Kjer smrdi mrha, tja letajo vranovi.
 Kmet na strelu, njiva v plevelu.
 Kmetu miluj, kadar ga boli v grlu.
 Ko bi imel mladega moč, pa starega pamet!
 Koder je voda enkrat šla, pojde še.
 Kolikor jezikov znaš, toliko mož veljaš.
 Komur se ne kadi, lahko tudi v dimniku sedi.
 Komur se ne kadi, prestaja lahko tudi v
 dimniku.
 Kupčija ima opolzel rep.
 Laže priženiti ko pridobiti.
 Ležanje ne da nič.
 Lisica ne krade blizu doma.
 Loterija je goljufija.
 Majeve suša, avgustova luža.
 Medved je še za muho glavnil.
 Medvedu še muha nekaj pomore.
 Mera in vaga v nebesa pomaga.
 Mož je vedno čez moža, mojster čez mojstra.
 Muhe lovijo, konja pustijo.
 Muho lovi, konja pusti.
 Naduha spravlja od kruha.
 Nagla bogatija nima dna.
 Nagla bogatija rada dno izbije.
 Naj bo seno al' slama, samo da je polna jama.
 Naj bo slama al' seno, samo da je polno črevo.
 Na vsaki njivi raste plevel.
 Ne da Bogu noža, da bi z njim zlodja ubodel.
 Ne da Bogu noža, da bi ga zlodju porinil v
 vrat.
 Ne brati se z robom in vodo!
 Ne hvali dneva pred nočjo.
 Nevesta goni stare na cesto.
 Nevesta pokaže cesto.
 Nezvestoba se sama kaznuje.
 Ni v vsaki luknji rak.
 Nima solda ko Bog brata.
 Njiva pravi: oserji ti mene, ali pa bom jaz tebe.
 Nobeden drek ni tako grd, da bi ga lopata ne
 pobrala.
 Nobeden konj ni tako hud, da bi se mu ne dela
 brzda.
 Noč gre v oči.
 Noč me je dala, noč me je vzela.
 Oba Irda kamena ne zmeljeta nikdar dobre
 moke.
 Občinski čevlji so vsakemu prav.
 Obleka ne naredi človeka.
 Oblice naredi lepo lice.
 Obljuba dela dolg.
 Od dela ni bil še nihče debel.
 Od hvale pogine konj v hlevu.
 Ogenj ni spravil še nobenega na boben.
 Oslovski glas ne sega do neba.
 Otroci in golobi mažejo hiše.
 Otroci in norci so potrebni varuha.

Otroci in ogenj potrebujejo varuha.
 Otroci in ogenj niso nikoli prevarovani.
 Pamet in sreča se redkokrat srečata.
 Papa naredi junaka.
 Papir je nedolžen.
 Peškov jasnič je samo od peška do sobote.
 Pijanec vzame slab konec.
 Pijmo, kar je prav, da bomo vedeli, kod
 demov.
 Počasi po klancu!
 Po molčanju ni vprašanja.
 Po veliki noči pride vsaka baba k moči.
 Porok je siromak.
 Počasi jej, pa hitro delaj.
 Potrpljenje je božja mast; pa gorje temu, ki se
 z njo maže.
 Po vrsti, kakor so hiše v Trsti.
 Prasci in Irgovci se vagajo po smrti.
 Predomisel je boljša ko misel.
 Prej modri zamodruje, kakor norec zanorčuje.
 Preljubi moj domek, četudi ga je le za en
 bobek.
 Presila ni nikjer dobra.
 Prijatelj je boljši ko zlahta.
 Pri kosli je dobre slasti.
 Priložnost naredi taču.
 Pri norcih glava boli.
 Prostor ni nikjer napoti.
 Roka roko umije, lice pa obe.
 Roka roko umije, noga noge ne more.
 Samo poleno ne gori rado.
 Senožet reši njivo, njiva senožeti pa nikoli.
 Sita vrana ne ve za lačno.
 Slaba kola najbolj škripljejo.
 Služba je hudičeva družba.
 Sobota – roboča.
 Starost je sama sebi na poti.
 Strah in dolgčas je tislega, ki ju zna gleštati.
 Strah velja, kdor ga ima.
 Suša vzame le en kos kruha, moča pa tri.
 Svečar ima devet misli na dan.
 Svef pravi: obdelaj ti mene, ali pa bom jaz
 tebe.
 Svef stoji na prošnji.
 Sveča Ana da repe dva hrama.
 Še cesarju je pisana beraška palica.
 Še duhovnik pogreši pred oltarjem.
 Še konj pade, ki ima štiri noge.
 Še mačka ne miga zastonj z repom.
 Še pes je malo vreden, če se ne boji palice.
 Še prase je malo vredno, če se ne more na-
 jesti pri enem koritu.
 Še prsti na roki niso vsi enaki.
 Še v vojski ostanejo vojaki.
 Šparavec najde ceravca.
 Špot ima gnile stebre.
 Tako je: kdor nima, kupuje; kdor ima, prodaja
 in na posodo daja.
 Ti gospod, jaz gospod: kdo bo pa delal?
 Trn se zarana ostri.
 Tuje blago vpije po gospodarju.
 Urečenega kruha se dovolj poje.

Včasih se še lonci skregajo (zropofajo) na ognjišču.

Včasih tudi slepa kura zrno zadene.

Večkrat je dobro sestiti na jezik.

Več je telečjih kož na prodaj kakor kravjih.

Vdovec gleda čez žrugo za drugo.

Velika je sila, še večja je pomoč.

Veliko cvetu, malo sadu.

V mlinu se dvakrat pove.

Voda nima vej.

Volk se vrže po meji, modras po groblji, človek pa po kraju.

Vsaka beseda ne pade na fla.

Vsaka krpa ni za vsako jamo.

Vsaka reč ima svoj konec.

Vsaka vas ima svoj glas.

Vsak dan ima svoj večer.

Vsak grm ima svojo senco.

Vsak ima kakega črva, ki ga noč in dan grantá.

Vsak drev ima svojo senco.

Vsak naj skrbi zase, odkar je v lorek pust.

Vsak skrbi za svojo kožo.

Vsak stan ima katero kost, za katero še pes ne mara.

Vseh rokodelstev mojster, vseh ubošlev gospodar.

V sili volk trhlo žre.

Vsi se moramo učiti, dokler ne dobimo zele-nega trebuha.

V španoviji še pes pogine.

V vsakem gnezdu je kateri klopoitec.

Za Bogom ne bo nihče popravljal.

Za Bogom ni dobro popravljati.

Za denar kupim med in strup.

Za zete ni Bog skrbel; oni morajo le sami zase skrbeti.

Zima in graščina ne prizaneseta.

Z lesnike še ni padla medenka.

Zmerom je notri (v ječi, bolnišnici), kakor gos v vodi.

SVETILNIK ZMAGE V TRSTU,

eden najlepših svetilnikov sploh, ki so ga ob navzočnosti kralja in z velikimi svečanostmi odkrili to poletje.

Kosovo polje

Zgodovinska črtica.

Ni ga skoraj človeka med nami, ki bi ne bil že slišal o Kosovem polju. Na Kosovem polju ni bilo samo uničeno veliko srbsko kraljestvo, ampak je bitka na njem odločila usodo velikega dela zapadne Evrope za več stoletij. Tam so se odprla Turkom vrata, skozi katera so vhajali leto za letom plenit in požigat posebno po naših deželah, prišli so celo daleč v Furlanijo in uničili vse, kar se je dalo uničiti, ljudi pa so odpeljali v sužnjost. Kosovo polje je pomenilo zmago za polmesec, za krščanstvo pa poraz in mnogo stoletij nadloge. Zelo resnična je trditev zgodovinarjev, da je bitka na Kosovem polju eden najznamenitejših dogodkov v evropski zgodovini.

Srbska država je bila takrat velika, v svojem središču zelo zrasla s svojim narodom, tako da med državo in med narodom sploh ni bilo razlike. Čutili pa so se eno le toliko časa, dokler ni po Dušanovih osvajanjih država narasla. Poleg tega je tičalo zlo v preveliki samooblastnosti posameznih pokrajinskih poglavarjev, ki so slabili državno moč in ugled.

V teh razmerah se je na jugu pričelo odvajanje od države, kjer so bila ljudstva najbolj mešana in kjer so bili plemiči najbolj brezbrizni nasprotni državi. V teh razmerah se je Dušanovo carstvo začelo cepiti na dva dela, na središče, ki je čutilo z državo in hotelo za vsako ceno ohraniti njeno samostojnost, in na del ob meji, ki je stremel od države proč in gledal le za lasten dobrobit. Jedro srbske države je moralo tedaj svoje žrtve za veliko carstvo podvojiti, da so ga ohranili; vendar Srbi kot poljedelski narod niso mogli vzdržati dolgotrajnih bojev in stalne vojne pripravljeno, s katero so morali ohraniti pridobljene kraje.

V miru je bilo že še mogoče držati te tuje elemente v oblasti. Toda miru je bilo malo. Takoj spočetka Dušanovega vladanja so začeli spori in boji. Albanske in grške pokrajine so stremele za tem, da se čimprej odtrgajo od Srbije. Tu že se je pričelo pripravljati Kosovo, težka katastrofa je bila odložena le po požrtvovalnosti prebivalstva iz jedra države. To prebivalstvo pa je bilo po mnogih bojih tako izčrpano, da so zmogle edino le izvojevati slavno propast, ko niso mogli ohraniti svoje domovine svobodne.

Da razumemo bitko na Kosovem polju v vsej svoji celoti, moramo na kratko objasniti dogodke, ki so privedli do poraza.

Ko je umrl car Dušan, so nastale v Srbiji zmede. Te je izzval Dušanov brat Siniša, ki je trdil, da ima večjo pravico do prestola ko Dušanov sin Uroš. Uroš se je moral radi tega boriti s stricem, da si zagolovi svojo dedno

pravico. Z Urošem je držala tudi njegova mati. Nekateri plemiči pa so bili v boju na strani Uroševi, a drugi zopet na strani Sinišini; a vsi samo zato, da si priboré čimveč samostojnosti in zemlje. Jasno je, da je radi tega nesrečna zemlja zelo trpela.

Med tem pa je nastala nevarnost za Srbijo tudi od zunaj. Po Dušanovi smrti je čutil ogrsko-hrvatski kralj Ludovik I. potrebo, da vpade v Srbijo in jo izropa. Največja nevarnost pa je začela na jugu; tam je začelo razpadati carstvo takoj po Dušanovi smrti in je razpadlo z veliko naglico.

Uroš je premagal Sinišo in si pridobil prestol.

Sledili so upori raznih namestnikov, ki jih je podpiralo tudi srbsko ljudstvo, posebno pa Grki, ki so se rajši pokoravali posameznim plemičem ko pa carstvu kot celoti. Da se je celo carstvo zbralo okrog mladega carja Uroša, se je zgodilo poslednjikrat v Skoplju l. 1357. Hitro za tem pa so posamezni kraji začeli živeti svoje samostojno življenje. Država je bila tako razrvana, da je težko reči, kateri del je bil ostal carju samemu. Baje niti eden. On je bil samo idealen poglavar srbskega jedra države, ki so ga sicer še priznavali za carja, kraji ob robu države pa še tega ne več.

Prav tako ko Dušanovo carstvo pa so razpadale tudi bolgarske in bizanlinske oblasti v male državice. Separatistični fanatizem se je bil tedaj navzel ko nalezljiva bolezen celega balkanskega poluočoka in to v hipu, ko se mu je bližala največja nevarnost dobro organizirane in centralistično upravljane turške osmanske države.

Osmanska država, zrasla na razvalinah seldžuške države, se je tedaj začela naglo dvigati. V nasprotju s prejšnjimi nomadskimi državami je bila notranje dobro organizirana. Organizirali so za tedanji čas izborna vojsko. Znana je navada Turkov, da so mlade krščanske mladence vzgojili v dobre vojake, ki so jih imenovali »nova četa« (jeni čeri = janičari).

S Turki se je boril že Dušan, ki je spoznal njihovo nevarnost in opozarjal Evropo na njo. Toda Evropa je imela toliko brezmiselnih, majhnih skrbi, da se ni mogla in ni hotela ozirati na Turke. Ob koncu Dušanove vladave so se pričeli Turki, ki so prihajali prej samo ropat, vedno bolj utrjevati v Evropi. Leta 1352. so zavzeli mestece Cimpe. Pozneje so dobili v svoje roke celo Galipolj. Z obale Marmorskega in Egejskega morja se je začela njihova pot po Evropi.

Vendar pa so Turki spočetka posvečali večjo pazljivost na Azijo kakor na Evropo. Bojeviti azijski narodi so jim bili spočetka ne-

varnejši ko evropski plemiči, ki so se v samoljubnem boju lasali med seboj. Sele ko so uredili razmere v Aziji, so obrnili večjo pozornost na oslabljeni Bizanc in pričeli prodirati na Bolgarsko in Grško. Bolgarska je bila med tem že skoraj razpadla, zato v njej niso našli posebnega odpora. Leta 1363. je padlo Drinopolje (Odrin), ki je postalo prestolnica osmanskih emirjev.

V tem hipu je tudi Evropa spoznala, da se bliža zanjo in za krščanstvo velika nevarnost. Papež je celo proglasil križarsko vojno, nekateri kralji so se širokoustili, da gredo nad Turka; a edino, kar so storili, je bilo ropanje ogrskega kralja Ludovika I. — v Srbiji. Na ta način je ostalo samo Srbom, da obračunajo s Turki, a še tem ne vsem. Nekateri so že itak dovolj trpeli radi ogrskih vpadov, drugi pa so bili vezani radi separatizma grških pokrajin.

Prvo vojsko proti Turkom je vodil despot Uglješa. Na svojem prodiranju proti Drinopolju so dospeli do Črnomena ob Marici; bilo je 60.000 vojakov. Toda prvi uspehi so vojskovodje tako opijanili, da so radi neopreznosti in podcenjevanja sovražnika podlegli v noči med 25. in 26. septembrom leta 1371. Takrat sta padla knez Novašin in Uglješa; malo za tem je umrl tudi Dušanov sin, car Uroš.

S tem je bila osvojevalna Srbija, ki jo je bil ustvaril Dušan, pokopana. Turkom je bila odprta pot v južnovzhodne pokrajine, zdaj je bila naloga jedra Srbije, da se bije s Turki, jih premaga ali pa — pogine.

Med tem ko so Turki polagoma in tipajoče prodirali po vseh odprtih dolinicah in čez prelaze na balkanski polotok, so se v Srbiji in v Bosni trudili, da ustvarijo močan zid na eni strani proti Turkom, na drugi strani pa nasproti ropanja željnim Ogrom. Da je kralj Ludovik I. ropal po Srbiji, smo že omenili; njegov naslednik Sigismund pa je bil še slabši. Ta je sploh zametal in zaviral vsako gibanje v smeri ureditve razmer na balkanskem jugu. Vendar ni mogel zabraniti, da ne bi knez Lazar zbral jedra srbske zemlje pod svojim okriljem. Značilno je, da je knez Lazar dopustil, da se je bosanski kralj Tvrdko kronal za srbskega kralja in vstal z njim kljub temu prijatelj in sta oba vzajemno širila svoj vpliv na jug, a ob enem ščitila svoje zemlje na severu. Manj je mogel kralj Tvrdko pomagati knezu Lazarju na jugovzhodu, kjer je bil Carigrad samo še otok v turškem morju; ta otoček je bil že gotov plen Turkov; Bolgarska je bila tudi že premagana; ostala je samo Srbija, proti kateri so prodirali od treh strani. Ko so zavzeli Sofijo, so poizkusili podreti v Podonavje, a brez uspeha. Druga pot je vodila po dolini Nišave, kjer so zavzeli Niš. Tretja pot je vodila preko Makedonije. Vendar Turki spočetka niso imeli sreče. Leta 1387. so bili poraženi od Srbov, leta 1388. pa od Bosancev. Tedaj so Turki videli, da prodiranje ne bo šlo tako hitro. Pri-

pravljali so se na odločilno bitko, da zlomijo srbski odpor in vrnejo čast svojemu orožju.

Leta 1389. se je začelo v Srbiji z vojno. Kralj Sigismund se je kljub temu, da je vedel za nevarnost Turkov, pripravil za napad na kneza Lazarja. Tvrdko je bil zaposlen v Dalmaciji; dalmatinska mesta so se mu še vedno upirala, on jim je dal rok do Vidovega dne, da se vdajo. V to stran je obračal vso svojo pozornost, med tem ko je prava nevarnost pretila od drugod. Dasi so bile zadnje turške bitke za Turke pogubonosne, so imeli nad Bizantinci in Bolgari velike uspehe. Vsa ta zemlja je bila že popolnoma opustošena, ostala so le še mesta, ki so polagoma padala drugo za drugim. Leta 1387. je padel Solun.

Zdaj so Srbi vedeli, da so prišli oni na vrsto. Saj so vedeli celo v Benetkah, da se Turki pripravljajo na vojno s Srbi. Dubrovčani so poslali še 9. februarja Štefanu Musiču, nečaku kneza Lazarja v dar lepo obleko, v kateri je moral potem umreti. Zdaj je šlo za jedro srbske zemlje, za tiste kraje, v katerih so bili ljudje zrastle v duševno enoto z državo, in vedel je vsak, da gre za življenje ali smrt in da bo odpor velik. Knez Lazar je storil vse, da je z osebnimi žrtvami združil kolikor mogoče veliko narodnih sil in jih pripravil za boj proti Turkom. Ali je pričakoval zmage ali poraza, ko je šel v boj proti Turkom, je danes težko reči.

Sodeč po raznih zapiskih, po ustnem izročilu in po drugih znakih lahko trdimo, da so Srbi šli najbrž v boj zato, da prizadenejo sovražniku velikih izgub in da potem častno padejo, ko je bilo nemogoče ohraniti svojo svobodo. Vedeli so, da so prej obširne srbske zemlje needine, okrušene in da imajo pred seboj močnega, dobro organiziranega sovražnika. Turški način bojevanja je bil spretnejši in boljši; Srbi so se bojevali po starem, v težkih bojnih opremah. Dve sili, srbska in turška, sta se zbirali na Kosovem polju; kraj, kjer se bodo bili, je bilo lahko dognati.

Turška vojska se je pomikala od Drinopolja, preko Plovdiva in se tam razdelila. Manjši del je krenil skozi Bolgarsko v vzhodno Srbijo, da vzame Piroš, ki ga je bil Lazar malo pred kosovsko bitko vzel Turkom. Drugi del pa se je pod vodstvom sultana Murata napolil proti Velbuždu, kjer ga je počakal in pogostil Konštantin Dejanovič, nato pa je čez Kratovo vpadel v samostojne srbske pokrajine in sicer v državo Vuka Brankoviča.

Tedaj pa sta obe vojski stali na Kosovem polju; Turki severo-zapadno od Prištine, a Srbi severno od njih, okrog Laba.

Boj se je začel na Vidov dan zjutraj, dne 15. junija leta 1389. V armadi kneza Lazarja so se borile v prvi vrsti čete osrednjih pokrajin Srbije, katerim so poveljevali knez Lazar in njegov zet Vuk Brankovič. Poleg tega je bila navzoča tudi pomožna četa Tvrdkova pod

Vlado Vukovičem in bivšim hrvaškim banom Ivanom Horvalom. Središču je poveljeval knez Lazar, a desnemu krilu Vuk Brankovič. Središču turške vojske je poveljeval Murat. Desnemu krilu pa je poveljeval njegov sin Jakub, na levem krilu njegov drugi sin Bajazit. Takoj zjutraj so napadli Turki, lahko opremljeni, v divjem silovitem nalletu, toda pod oblakom turških puščic se Srbi niso premaknili. V ročnem meležu od blizu je srbsko desno krilo pošinilo Turke, ki jim je poveljeval Jakub, nazaj, in napravilo med njimi velik nered. To priliko je uporabil srbski junak Miloš, se prikradel skozi turške vrste, kakor da se hoče podati, in prišel do Murata. Mesto, da bi se podal, je potegnil meč in ga zasadil Muratu v trebuh, da je ta na mestu izdahnil. Seveda je moral Miloš plačati to dejanje na mestu s smrtjo. Položaj za Turke je postal neugoden. Levo krilo je bilo poraženo, Murat mrtev, njihova usoda je visela na kocki. Iz tega položaja jih je rešil Bajazit. Zafajil je daljni ckolici očetovo smrt, prihitel na levo krilo, napadel Srbe od strani in v krvavem pokolju razbil srbsko vojsko. Preden je bilo poldne, je bila bitka končana in knez Lazar ujet. Tako so Turki s težkimi napori in hudimi izgubami premagali Srbe in izgubili svojega emira; to je trenutno naredilo nanje strašen vtis, ki je bil večji nego krvava zmaga.

Muratova smrt po Milošu, ki je sebe žrtvoval zato, je tako napolnila duše tedanje dobe, da so obdali dogodek z legendami in je danes zelo težko dognati, kako se je vse prav za prav zgodilo. Narodne pesmi pravijo, da mu je Vuk Brankovič očital, da je izdajalec, zato je dokazal nasprotno. Nasprotno srbski viri trdijo, da je bil Murat ubit pred ali med bitko, Turki bi pa radi vedeli, da je bil ubit po bitki. Grški pisatelji tedanje dobe ne najdejo besed, da bi prehljali Miloša.

Po kosovski bitki je vladal Turkom Bajazit. Ta je dal umoriti svojega brata Jakuba, ki mu je bil na poti. Da maščuje smrt svojega očeta, je ukazal Bajazit umoriti ujetega kneza Lazarja in ostale plemiče. Plemiči, ki so bili vdani svojemu knezu, pa so prosili le, da smejo prej umreti nego njihov knez, kar se je tudi zgodilo. Tako je bila kosovska bitka dovršena.

Bajazit se po bitki ni dalje časa ustavljal na Kosovem polju, napolnil se je z naglimi pohodi v Drinopolje, da tam utrdi svoj prestol. Zanimivo je, da je Evropa nekaj časa trdno verovala, da so bili Turki na Kosovem polju tepeni. Te vesti je zakrivila Muratova smrt in nagel odhod Bajazita s Kosovega polja. Tudi bosanski kralj Tvrdko je to vest sprejel za resnico in jo je kot tako razširil. Trdé, da se bosanske čete sploh niso udeležile bitke, ker so odšle prej domov; jih je bržkone rabil njihov kralj v Dalmaciji, kjer so imela mesta baš do Vidoveva dne rok, da se vdajo. Vendar pa je kralj pisal v Trogir in v Florenco, da so nje-

gove ceje pomagale premagati sovražnika kršćanstva. Kralju so iz Florence častitali. V Dubrovniku so mislili, da je boj ostal neodločen. V Benetkah so ljudi sprejeli vest, da so bili Turki premagani, a Benečani so vprašali Turke, če je to resnica, zakaj »Bosancem ni mogoče popolnoma verjeti«. Francoski kralj Karol VI. pa se je šel v cerkev zahvalit Bogu za zmago nad Turki.

Vendar pa so se Srbi sami zelo dobro zavedali, da so bili premagani. Nagel odhod Turkov jim je dal samo priliko, da so prišli k sebi in da so se znašli v težki nesreči. Edina tolažba jim je bila ta, da so se dali od Turkov sležka premagati in da je Turke zmaga drago stala.

Sprva so Srbi dožili poraza samo preveliko turško silo. Pozneje, ko so živi vtisi pobledele, ko je pričela legenda opletati Kosovo, so začeli iskati raznih vzrokov. Govorili so o izdaji, ki so jo naprtili Vuku Brankoviču na pleča. Čemu pripisujejo prav njemu izdajstvo? Bržkone zato, ker je po tem porazu izmed navzočih plemičev samo on ostal živ, kot plačilo za svoje izdajstvo. Ljudstvo bistro vidi in se je takoj vpraševalo: Kako da so padli pod turškim mečem vsi, on pa je še vedno med živimi?

Okrog vdove - kneginje Milice in okrog mladosnega Lazarjevega naslednika Štefana so se zbrale vse Lazarjeve zemlje, ki so žejale po miru in po gospodarskem napredku, kloneče pod težo izčrpanosti. Le Vuk Brankovič ni stopil do kneginje Milice in do Štefana več v tisto razmerje, v katerem je bil do Lazarja. On je vladal v svoji zemlji popolnoma samostojno, v najtežjih dneh je pustil kneginjo popolnoma samo. Sigismund je med tem, ko že je Evropa radovala nad dozdevno zmago nad Turki, vdrl v Srbijo in ropal po nji. Milica je sklenila, da naredi mir s Turki, da se ubrani vsaj turškega ropanja, in da bo imela na severu roke proste. Turki so zahtevali na oko zelo malo. Davek ne previsok, srbske rudnike in važne kraje ob meji, čez katere peljejo poti. Tudi so svetovali kneginji, naj ponudi Bajazitu svojo hčer za ženo. Pogoji so bili težki, a Srbi so jih morali sprejeti. Štefan sam je nesel v Drinopolje vest, da Srbi pristanejo na pogoje, ob enem je odvedel svojo sestro Olivero v sultanov harem. Iz Drinopolja se je vrnil z obvezo, da bo zanaprej Turkom pomagal v njihovih bojih.

Neznatna uteha za Srbe je bila ta, da so Turki pustili prepeljavo Lazarjevega trupla iz Prištine v Ravanico.

Tri leta po kosovski bitki so se Srbi formalno pomirili s Turki. Toda sedemdeset let je trajalo še bojevanje, dokler ni Srbija poslala leta 1459., ko je padlo Smederovo, — turški pašalik.

Rastoči jez

Vsak kraj ima svoje posebnosti in zanimivosti, le škoda, da se zanje premalo brigamo in je treba, da pride tujec, ki nas opozori nanje.

Na sliki vidimo naraven jez, ki leži tik ob cesti iz Kobarida v Sedlo, nekako v sredi med vasjo Homec in Sedlo. Na leto gre mimo tisoč in tisoč domačinov, a nobenemu ne pride na misel, da jez vidno raste. Ko sem pred 21. leti prišel v Sedlo, sem ta jez le slučajno opazil. Špehičeva krava je po napajanju šla kar čezenj, kar je napajajočega fanta razjezilo, da se je s palico znesel nad nedolžno kravo, kar mi je dalo povod, da sem mu dal par poučnih besed. Takrat je bil ta jez visok kvečjemu 50 cm.

Ker sem pogostoma hodil tam mimo sem se nehoče vedno spominjal fanta in krave, opazoval jez in zdelo se mi je, da raste, vendar gotov nisem bil.

Vojna je tudi mene odstranila iz Sedla skoraj za 4 leta. Ko sem se vrnil, sem jez takoj opazil, ker je bil visok že okrog poldruega metra. Opozoril sem na to domačine in šele sedaj so se tega zavedali.

V prilog rasti jeza je tudi, da so pri uravnavanju hudournikov v naših krajih napravili

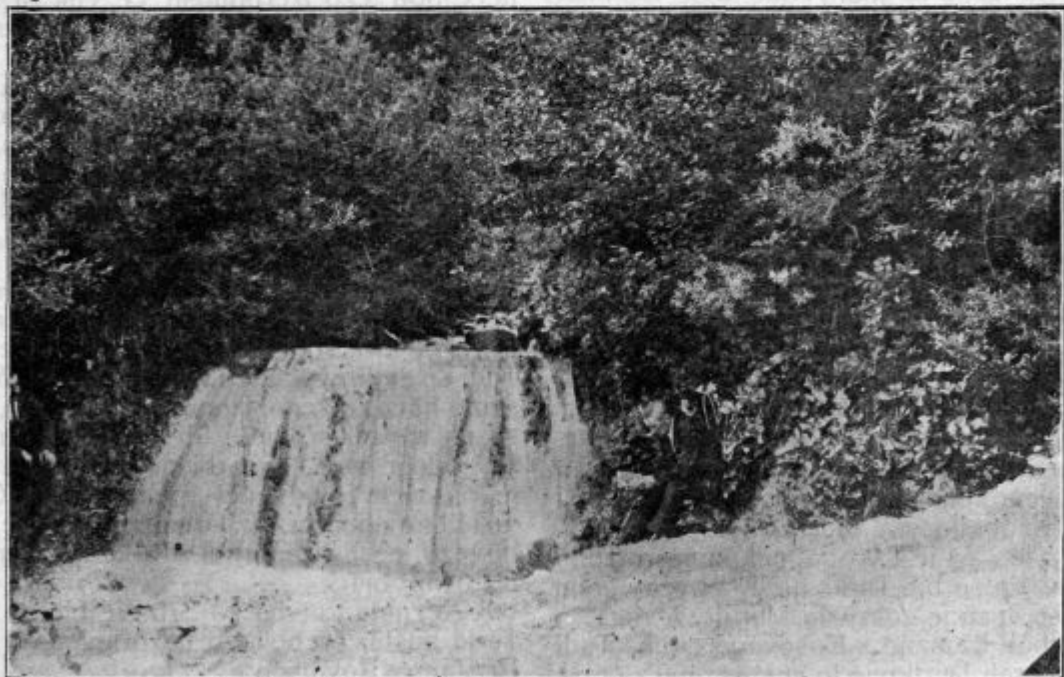
kakih 20 m višje umelen bran, ki onemogoča vodi frganje sveta. Sedaj je jez že približno 2 m visok.

Jez tvori potok, oziroma hudournik Cerkovnik, (ker teče mimo stare cerkve sv. Križa). Voda je jako dobra, a zelo apnenasta, kar se pozna po vsej nadaljni strugi potokovi. Ako pride ob kaki povodnji nov kamen v strugo, se v kratkem času prevleče z rjavkasto apneno skorjo in ga je le težko odstraniti.

Jez je zanimiv v tem oziru, ker nam dokazuje, da se proces tvorjenja kapnikov, (za to gre namreč v tem slučaju), vrši pod ugodnimi razmerami jako hitro in da je gotovo neutemeljeno, ako skušamo n. pr. dognati starost Postojnske jame po tvorbi kapnikov.

Potok Cerkovnik teče izpod Stola. Najbrže je na svojem podzemskem teku zadel na apneno plast, ki se hitro topi in na prostem hitro uleže in strdi. Pri tem se tvori neke vrste apnenec, katerega imenujejo »lahnik«, in ga imajo jako radi za stavbeno gradivo, ker je lahek, se da obdelati brez posebnega truda in iz njega napravljeno zidovje ni vlažno. (Tufstein).

Če vas pot kdaj popelje mimo, oglejte si ta jez!

Rastoči jez.

KOTIČEK ZA MALČKE

Če se otrok joče

Srakica se kisa,
spakica se pači,
cmisa, cmisa,
krači, krači;
žlice, vilice,
orgljice, kresilce...

Srakica zbežala,
spakica ostala,
repek v usta dala:
tole je torilce,
v njem leži kresilce;
za moje bo kosilce.

Iz zbirke »Pastirci pri kresu in plesu«.

Mlinar

Mlinček, mlinček melje...
V njem en mlinar bel je,
mlinar kakor kamen gluhi.
Nikdar lačen, večno suh
dan in noč neutrudno melje
nam vsakdanji kruhi!

Mi pa nič ne nosimo
na ramenih polnih vreč
in brez dela kosimo.
Hočemo pa več in več
ter Boga le prosimo,
naj nam dá še tisoč sreč!

Janko Samec.

Zadnji velikan v Istri

Pred sto leti je živel v Istri velikan, rekli so mu Bošako. Bil je zelo velik, močan in silen človek, a v glavi je imel slamo namesto možganov. Mislil si je, da ga ni junaka, ki bi njega premagal. Prišel pa je slaboten čevljarček, ki je velikana ukanil. To je bilo tako:

Čevljarček je prišel v gostilno ter tam počasi srkal svojo četrtinko vina. Po mizi so lazile muhe. Bilo jih je precej, kakor pač v vsaki podeželski krčmi. Čevljarček zamahne z roko iz samega dolgočasje po mizi ter jih ubije sedem. Misli si: »To je nekaj! Z enim mahom ubiti sedem, joj, kako sem močan!« Te svoje misli napiše na listič, ki si ga pripne na kapo.

Tedaj pa pride v gostilno velikan Bošako in bere na kapi čevljarja o izredni moči in taki sili, da jih pade na mah sedem. Stopi k čevljarju in mu reče: »Za Boga, poiskusi se z mano, če si tak junak!« Čevljar se nasmehne velikanu in pravi: »Da, jutri zjutraj na vse zgodaj se poizkusiva, kdo vrže dlje kamen! Zapomni si, jaz pojdem h kubejskemu, ti pa k černikalskemu gradu. Ob osmi uri boš metal ti, ob deveti bom pa jaz«. Vedeti je treba, da stojita ta dva gradova skoraj dve uri narazen drug od drugega.

Čevljar gre na to v Černotič, obišče tu svojega botra Štarma, izposodi si pri njem šest golobov, ki jih pobaše v svojo čevljarstvo malho, pa hajdi v Kubed. Tam prenoči v Žvanutovem hlevu na listju in gre zjutraj čakati osme ure k zvoniku na severni strani kubejskega gradu prav proti černikalskemu gradu.

Kmalu po osmi uri začne leteti kamenje, ki ga je metal velikan, v kubejsko grižo. V onem času je bilo tod brdo, sedaj je pa sama pečina in groblja, odkar je bil velikan nemešal toliko kamenja, a tudi černikalskemu gradu se pozna, kje je jemal velikan kamenje, saj je sedaj le razvalina. Velikan, boječ se, da zadene s kamenjem čevljarja, je metal rajši nekoliko v stran. Ko poneha padati kamenje in odbije ura deveta, pa začne spuščati čevljar v malho natlačene golobe drugega za drugim v zrak.

Golobi, ki se niso mogli privaditi takemu golobnjaku, so kaj hitro odfrčali domov v Černotič prav čez černikalski grad. Tako je prevaril čevljar z golobi velikana, češ, kamenje je metal preko določenega mesta.

Ko prideta skupaj, pravi velikan čevljarju: »V metanju kamenja si me premagal, a sedaj se bova skusila v pretepanju«. Čevljar mu odgovori: »Že dobro! skusila se bova pri Pečetovem mlinu, tam je ugoden prostor!«

In že korakata k omenjenemu mestu. Pri mlinu sta. Velikan vzame dolgo žrd. Mislil si je: »Z enim mahom ga pobijem na fla tega čevljarja!« Čevljar pa vzame kratko poleno.

Velikan zapove, naj se začne boj in dvigne visoko žrd. Preden pa zamahne z njo enkrat, mu že prisoli čevljar s polenom eno gorko in jo pobriše z urnimi kračami v mlin. Velikan pa za njim. Bil je jezen in žrd se mu je tresla v rokah. Sedaj se je pa v mlinu nadaljeval boj. Videč čevljarja, ki se mu roga in smeji sredi mlina, vzdigne zopet žrd, da udari po nasprotniku, a še hitrejši je čevljar s polenom, s katerim tako mlati po velikanu, da je joj. Velikanu je predla huda. Ni bilo dovolj, da ga je čevljar nabijal s polenom, še trami pod stropom so ovirali velikana pri dviganju žrdi v majhnem prostoru. Kako rad bi si bil ohladil malo svojo jezo nad čevljarjem! Ko pa se je čevljar že naveličal udrihati, je rekel velikanu: »Veš kaj, jaz sem lačen!« Dobro, de velikan: »Sedaj bom skuhal kosilo in midva se bova skusila, kdo poje več in prej«. Čevljar mu reče: »Le skuhaj, jaz prav rad jem nezabeljen fižol, da veš. Tak-le brez juhe mi je še posebno všeč. Medtem ko boš ti kuhal, grem jaz nekoliko počivat v mlinarjevo sobo.«

Sam v sobi pobere čevljar nekaj mlinarjevih cunj, pobaše jih pod odejo na postelji ter vse tako naredi, kakor bi kdo pokril čez glavo ležal na postelji, sam pa se stisne med vreče in drugo šaro, da ga ni bilo videti.

Velikan, ves besen, da ga je čevljar tako zmlatil, vzame mlinski kamen, ki je služil mlinarju Pepetu kot miza, in gre z njim nad čevljarja, da se maščuje za dobljene udarce. V sobi je bilo precej temno, ker je le malo dnevne svetlobe prihajalo skozi zaprašena okna vanjo. Velikan vrže kamen na posteljo in se vrne kuhat fižol za obed. Čez kake pol ure pride čevljar, mencaje si oči in preteguje se k velikanu. Ta se začudi, kako je mogel vstati izpod kamna brez vsake poškodbe, in ga vpraša: »Ali si dobro spal?« Čevljar mu odvrne: »Da, prav dobro, samo malo preveč si me pokril z odejami! Mi je bilo le preveč vroče. No! Ali bo že skuhan fižol? Jaz sem lačen!« Velikan pravi: »Da, fižol je že skuhan, samo zmerili ga je treba vsakemu polovico.«

Nato vzame veliko leseno zajemalko, katero so rabili v mlinu, da so z njo zajemali žito in stresa fižol v dve leseni rešeti, kateri sta se rabili tudi v mlinu za čiščenje žita. Velikan je dal kuhati celo brenčo fižola ter se koj spravil nad svoj del. Majhnemu čevljarčku je rob mize segal ravno do nosu. Vedel je dobro, da ne bo prostora v njegovem želodcu za njegov del, zato si je odpel srajco pod vratom ter metal pridno fižol za srajco v medrije. Ko pa vidi, da bo velikan kmalu pri kraju s svojo polovico, on sam pa tudi na ta način ne bo mogel shraniti svojega dela, se spusti v beg... in hajdi gor po loškem brdu iz mlina. Velikan, sit fižola, sope za njim in teče, da bi ga ujel

in zmikastil. Čevljar je že priteknel do loške steze, ki pelje v mlin, tam se je ves upehan ustavil za hipec, vzela iz žepa krvač (to je čevljarjski nož), prerezal z njim srajco, poskočil, da se mu je stresel ves fižol iz nje in bežal nato še hitreje ko prej, ker ga ni več ovirala zaloga fižola.

To je pa videla Minka Mačkена iz Podpeča, ki je šla v mlin po moko s svojim štirinogatim avtomobilom, kateri je dal takoj, ko je videl velikana sopsli in teči, varnoslni znak s prelepim svojim: «l... a, i... a». Ko velikan priteče do nje, jo povpraša, če je videla bežati

čevljarja. Ona pa hiti pravit, kako si je čevljar prerezal trebuh, kako se mu je usul ven fižol in kako je nato še enkrat tako hitro tekel. »Le pogledj tam kup fižola, ki ga je stresel čevljar iz trebuha«.

Ko velikan vidi, da ne more dohiteti čevljarja, hoče tudi on poskusiti srečo, vzame kosir izza pasa ter si prepara trebuh. Ali, joj, tečj ni več moč. Onemogel pade na fla, vijoč se v strašnih bolečinah.

Tako je bilo konec istrskega velikana Bošaka.

Viktor Sever.

Krizantema

Nekoč pred mnogo tisoč leti je živela ob Bivaškem jezeru na Japonskem deklica z imenom Sucuki. Njena mati ji je bila umrla. Njen oče je izrezoval lesene želve in ni bilo zanj nič drugega na svetu ko njegove želve; vedno se je potikal ob bregovih velikega jezera, opazoval mlade želvice, ko se jih je pa nagledal, jih je izfzljjal, in med delom je pozabil na ves svet, pozabil je celo jesti in ni prišel po cele dneve domov.

Sucuki se je čutila osamljeno v veliki hiši iz bambusa in papirja. Zvečer, ko so prihajale črez jezero megle, ki so se videle kakor strahovi in ki so iztezale po njej svoje dolge, dolge roke, jo je bilo strah.

»Da bi imela le kakega zaščitnika!« si je Sucuki večkrat želela.

In postala je otožna pri teh mislih, kajti ta breg Bivaškega jezera je bil najbolj samotni kraj na vsem svetu. Samo enkrat na leto je pristal majhen čoln, da je vzela s seboj lesene želve, ki jih je bil izrezljjal Sucukin oče. Nikdar bi ne bil srečal deklice noben zaščitnik na tem mesu.

Ko je stala nekoč Sucuki žalostna na bregu in bila trudna, kajti po noči ni mogla spati od samega strahu, ker so drsali vso noč strahovi s svojimi žabjimi rokami po papirnatih stenah, da je povsod šumelo in praskefalo, je priplul rdeče in črno pobarvan zmajev čoln črez jezero in ko je pristal, je stopil iz njega vitez v krasnem oklepu z dolgim mečem ob pasu in kopjem v roki, posutim s prahom biserne matice in sveflikajočim se v solčnih žarkih s stoterimi barvami. Vitez je stopil k dekletu in ko je dvignil čelado, je videla, da je to mlad in zal mladenič.

»Ta bi mi bil pravi zaščitnik!« si je Sucuki mislila na tihem. Toda vitez jo je vprašal le po poti v mestece Kamo. S svojim moštvom se je bil namreč na jezeru izgubil in prispel na ta način na ta samotni breg. Namerava pa iti v vojno.

Sucuki mu je označila pot in smer. Nato je peljala viteza in njegove ljudi v hišo, sku-

hala jim riža in čaja, da se pokrepčajo za dolgo pot in naporni boj. Vitez je obljubil dekletu, da se vrne, če mu bo vojna mila, in da ostane potem pri njej. Tako mu je ugajala, da jo je hotel za ženo. Prav tu v samoti bi bivala in uživala srečo.

Sucuki se je razveselila. Strah pa jo je bilo vojne in rada bi zadržala svojega pokrovitelja, a ni se ga upala, kajti vitezi morajo slušati, kadar koli jih kliče cesar. S solzami v očeh se je poslovila od viteza.

A srce ji ni dalo miru. Drugo jutro se je odpravila, hodila ves dan in dospela je slednjič do jame samotarja Utamura. Utamuro je štel že nad sto let in je umel prorokovati. Sucuki je počenila k njegovim kolenom in ga prosila, naj ji pove, koliko let je še njenemu ljubljenu vitezu živeli. Samotar je razmišljaj dolgo časa, šel nato z dekletom na vrh in ji pokazal rastlino, ki je Sucuki še ni bila videla nikdar. Bila je to krizantema, in sicer prva krizantema, od katere izhajajo danes vse krizanteme. Ta krizantema je pa imela en sam cvetni list.

»Toliko let bo živel tvoj vitez«, je rekel samotar, »kolikor listov ima krizantema!«

Sucuki je zvedela tedaj, da je usojena njenemu vitezu smrt v vojni. Prejokala je vso noč, da se je končno zasmilila samotarju. Molče ji je ta izročil ob zoru škarje. Sucuki je pogledala škarje in nenadoma se ji je zasvetilo. Vzela je škarje, stopila na vrh in razrezala cvetni list krizanteme v sto ozkih prog. Krizantema je dobila tako na mah sto lističev.

Zgodilo se je, da se je vitez po treh letih, ko se je bila končala vojna, vrnil, Sucuki je postala njegova žena in živela sta oba v hiši ob Bivaškem jezeru do skrajnih mej svojega življenja. In ker izhajajo vse krizanteme od krizanteme na samotarjevem vrhu, imajo vse toliko ozkih lističev, kolikor jih je bila Sucuki narezala s škarjami.

Dvanajst let sem služil

Prvo leto sem služil,
putko sem prislužil;
putka kokodajčka
nese bela jajčka.

Drugo leto služil,
kokljo sem prislužil;
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Tretje leto služil,
račko sem prislužil;
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Četrto leto služil,
gosko sem prislužil;
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Peto leto služil,
puro sem prislužil;
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Šesto leto služil,
kokota sem prislužil;
moj petelin kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Sedmo leto služil,
pujska sem prislužil;
pujsek cvili cvik cvik cvik,
moj petelin kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Osmo leto služil,
backo sem prislužil;
moja backa mekeke,
pujsek cvili cvik cvik cvik,
petelinček kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,

moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Deveto leto služil,
konjiča sem prislužil;
moj konjiček ihehe,
moja backa mekeke,
pujsek cvili cvik cvik cvik,
petelinček kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Deseto leto služil,
kravo sem prislužil;
moja krava muza, muza,
moj konjiček ihehe,
moja backa mekeke,
pujsek cvili cvik cvik cvik,
petelinček kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Enajsto leto služil,
vola sem prislužil;
moj voliček voza voza,
moja krava muza muza,
moj konjiček ihehe,
moja backa mekeke,
pujsek cvili cvik cvik cvik,
moj petelin kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Dvanajsto leto služil,
hiško sem prislužil;
moja hiška bela bela,
moja mati je vesela,
moj voliček voza voza,
moja krava muza muza,
moj konjiček ihehe,
moja backa mekeke,
pujsek cvili cvik cvik cvik,
moj petelin kikerlik,
moja pura kakor kura,
moja goska vodo ploska,
moja račka blato tačka,
moja koklja špiklja špoklja,
kokodajčka nese jajčka.

Narodna

Starka in dvanajst mesecev

(Grška pravljica)

Živela je nekoč stara ženica. Bila je nesrečna in revna in ni imela beliča, da bi si kupila drv za kurjavo. Prosinec je bil namreč nastopil in z njim je zavladał hud mráz po deželi.

»Čemu bi se ne odpravila na goro in zakaj bi si ne nabrala nekaj suhih vej?« si je rekla starka, vzela s sabo vrečico in motvoz in odkrevljala navkreber.

Na gori je povezavala nabrano dračje z motvozom, posamezna polenca je pa polagala v vrečico.

Ni še bila nabrala dračja za dobro butaro, ni še bila napolnila s polenci svoje vrečice, ko je začelo pršeti.

Da bi si ne premočila od dolgoletne uporabe ogoljene obleke, je starka pospešila svoje težke korake in spomnivši se, da mora biti v bližini zavetna jama, se je odpravila proti dotičnemu mestu.

»V tej jami se odpočijem, ob enem pa tudi prevedrim v njej!« se je tolašila in stopila vanjo.

V jami je pa bilo tedaj dvanajst mladeničev. Starka jih je lepo pozdravila: »Dober dan, otroci moji!«

»Dobro došla, ženica!« so odgovorili mladeniči. »Kako si pa ti prišla sem?«

»Šla sem, da naberem nekaj drv, otroci moji«, je odvrnila starka, »pa me je iznenadila pršavica in prišla sem v to zavetje, kjer počakam, da preneha dežek.«

»Mrzlo je, kaj ne, starka!« so poizvedovali mladeniči.

»Ni tako hudo, otroci moji, sicer je pa sedaj zima in pozimi mora biti mráz!«

»Povej nam, starka«, so povpraševali mladeniči, »kateri mesec se ti zdi najslabši?«

»Vsi meseci so pravični in dobri in zlati, otroci moji!« je odgovorila starka. »Če bi grudni, prosinec in svečan ne pobelili pokrajine, bi ne obrodil lrs, bi ne dozorela oljka. Če bi drugi meseci ne prinašali zdaj pa zdaj okrepčujočega dežja, bi se ljudje zaman veselili polnih vej na sadnem drevju«. Nato je hvalila zgovorna starka vsak mesec posebej, kar je vidno ugajalo poslušajočim mladeničem.

V tem je bil ponehal dež in starka je vstala, da zapusti vedrilišče.

»Odhajam, otroci moji, Butaro bi še rada dopolnila in v vrečici je še nekaj prostora. Dolga in težavna je zame pot na goro, ne bi je rada napravila še enkrat, zato se že rajši vračam domov s težjim bremenom. Dežja ni več in odpočila sem se tudi.«

»Daj nam, starka, svojo vrečico«, so prosili mladeniči. »Mi ti jo napolnimo, da se ti ne bo treba več pripogibati.«

Mladeniči so nato odvzeli starki vrečico, stopili z vrečo v notranjost jame, nasuli vanjo cekine, izročili polno vrečico zopet starki in se prav prisrčno poslovili od nje.

Počasi je krevljala starka z neprelahnim bremenom proti domu.

Prišedši domov je starka odvezala vrečico in — glej! — iz vrečice so se ji usuli sami cekini. Zasvetilo se je po sobi, kakor bi bilo dobrotljivo solnce poslalo najbolj zlate svoje sinove v borno izbo.

Oddehnila se je in kaj bi se ne, saj je bila starka rešena na mah vseh morečih skrbi.

Tej starki nasproti je stanovala druga starka, še revnejša od nje. Videča, kako plačuje njena soseda jestvine in kurivo s samimi cekini, je stopila k njej.

»Predraga soseda, zaupaj mi, kje neki si dobila cekine!«

»Draga«, ji je odgovorila soseda, »šla sem na goro po drva. Medpotoma me je zalotil dež. Umeknila sem se mu v jamo sredi rebri. Tu sem dobila dvanajst mladeničev. In ti mladeniči so mi nasuli cekinov v vrečico.«

»Predraga soseda, kaj praviš, ali naj grem tudi jaz na goro?«

»Le pojdi, draga, želim ti vso srečo!«

Starka je odšla takoj na goro in prišla je tudi do jame. Dvanajst mladeničev je naštela v njej.

»Kako si prišla sem, starka?« je povprašala dvanajstorica došlo ženico.

»Prišla sem po vrečo dračja«, je hitela odgovarjati. »Odkar je prišel v deželo ta presneti prosinec, mu ni nikdar dovolj drv. Bolje bi bil storil, če bi ne bil prišel.«

»Povej nam, starka, kateri mesec se ti zdi najboljši!«

»Naj jih vse vrag pocitral!« se je jezila ženica. »Nobeden ni nič vreden. Prosinec žre drva, svečan nori in pleše, čeprav šepa, ker ima za par dni krajšo nogo, sušec, no, je pa že bolje, da ne govorim o njem...« Vkljub tej izjavi je starka obrala tudi mesec sušec in za njim vse ostale mesece. Ta ji je bil premoker, drugi presuh, tretji prevroč in tako je šlo do konca.

Ko je bila tako očrnila vse mesece, se je odpravljala, da zapusti jamo.

»Daj nam, starka, svojo vrečo!« so prosili mladeniči ženico. Ta je bila že prej zaslutila ta poziv. Podajala jim je vrečo naproti, še preden so mladeniči dokončali svojo prošnjo.

Mladeniči pa so šli z vrečo v notranjost jame, napolnili vrečo s samimi najbolj ostudnimi kačami, zavezali jo in se vrnili z zavezano vrečo k starki.

»Starka, tu imaš svojo vrečo, a glej, da ne odvežeš vreče, dokler ne prideš domov!«

»Brez skrbi bodite, zlahkni gospodje!« se je priklanjala starka in hitela z vrečo proti domu. V mislih si je vso pot sestavljala načrte, kaj si bo kupila najprej, kako bo uživala novo življenje, seveda si najme pridno dekle in odlično kuharico, na noben način pa ne bo več občevala s svojo sosedo, ki ji v svoji požrešnosti ni bila povedala že takoj prvi dan sama od sebe, kako je prišla do cekinov.

Ko je prišla slednjič domov, je skrbno za-

prla vrata in okna. Nato je odvezala vrečo. Iz nje so se vile in motovile črne ostudne kače. Vedno več jih je bilo. Ovijale so se okrog starkinega telesa, sikale, pihale in ujedale, dokler niso ostale od starke samo še obrane kosti.

Niti nisem bil jaz poleg, niti ti ne verjemi. S tem stavkom se konča, kakor vsaka druga grška pravljica, tudi ta. Ta stavek se pa glasi v izvorniku v novogrškem jeziku: ut egó imuaa-ki, úte si na to pistépsis.

Trije zvonovi

Din, don din, don...
v noč zapoje stari zvon:
»Tiho, deca! Jaz sem oče!
Krika v hiši ne trpim...
Naj nihče mi ne zajoče,
kadar k spanju odzvonim!«

Dingele, dongele, dingele, dongele...
se zasmije drobni zvonček:
»Ko pa z jutrom vstane solnček,
jaz pred vami se zbudim;
brž ob njem segregem lonček
in vam zajtrk razdelim!«

Dingl, dongl, dingl, dongl...
se pritakne srednji zvon:
»Jaz pa sklatim se po vasi,
da vse luči pogasim,
dokler truden sam počasi
z vami v noči ne zaspim!«

Janko Samec

Odrešeni vol

V nekem srednjeveškem letopisu beremo sledečo lično dogodbico:

Kmet, utrujen od težkega poljskega dela, se je zleknil v zeleno travo pod košatim drevsom in zaspal.

Mimo so prišli trije pohajkujoči postopači, ki jim ni bilo nič svefo, še najmanj pa tuja lastnina.

»Poslušajta«, je dejal eden med njimi, »odprezita onega vola tam in odvedita ga, mene pa vteknita v prazni jarem. Mirno bom nato čakal, dokler se kmet ne naspil.«

Prebudivši se ni verjel kmet svojim očem, ko je videl človeka, kjer je bil prej njegov vol.

Malopridnež je takoj izpregovoril s tresočim se glasom: »Dragec, hvala Bogu in tebil Sedaj sem odrešen. Veš, bil sem svoje dni preveč vdan pijančevanju, zato sem bil za kaznen izpremenjen v vola. Moral sem ti vlačiti plug, moral sem ti sploh opravljati vsa težka dela, ki jih opravlja vol. Pravkar je pa prišla ura mojega odrešenja. Hvala ti!«

Kmet si je mencial oči in ni vedel, ne kaj, ne kako se je bilo zgodilo; toda dokaz je bil

tu, da je iz vola nastal človek. Nekaj časa je opazoval moža pred sabo, nato je pa stopil k njemu in ga milo prosil, naj mu odpusti, da ga je bil kot vola toliko krat pretepel. S solznimi očmi je odpregal svojega počlovečenega vola.

Falot je rad odpustil prejete udarce in se poslovil od kmeta. V bližnjem mestecu je prišel skupaj s svojima tovarišema in kmalu so vsi trije prodali ukradenega vola.

Kupec, ki je bil vola kupil, ga je gnal črez nekaj tednov na sejem. Na trg je pa prišel tudi oni osleparjeni kmet, da si kupi drugo živinče. Pregledal je vse živali po vrsti. Nenadoma je spoznal med njimi svojega prejšnjega vola.

Groza ga je izpreletela. Priplazil se je k volu in mu zašepetal na uho: »Pomilujem vas, dragi gospod. Skoraj gotovo ste se bili zopet vdali pijančevanju, da ste se morali za kaznen izpremeniti znova v vola. Zelo mi je žal, a pomagati vam več ne morem!«

Kmet se je večkrat prekrizal in se hitro odstranil s trga.

Zaobljuba

Aleš je kupil v meslu konja. Zadovoljen s kupčijo je jahal proti domu.

Čim bolj se je pa oddaljeval od mesta, tem bolj se je bližala huda ura. Svinčeno sivi oblaki so se z vso naglico in z rasločo grozo pomikali po nebu. Zavladata je strašna nevihta, kakršne še ni bil doživel dotle kmet Aleš. Ognjeni bič je pokal skozi noč od zvezd do zemlje. Zdelo se je, kakor bi se bile spustile nad človeštvo vse divje zveri, da ga kaznijo s svojim tulenjem.

Ko je zopet treščilo, to pot prav v bližino, se je kmet Aleš z dvignjeno roko zaobljubil, da proda takoj svojega krasnega konja in da podari ves izkupiček revežem, če uide zdrav in čil grozotam le strašne ure.

In glej! Čez nekaj minut je posijalo solnce z neba in beli oblaki so se svetili nedolžno kakor beli biserni zobje za poredno smehljajočimi se usnami mladega dekleta. Kmet Aleš se je oddehnil, videč okrog sebe pomirjeno naravo, a je pri spominu na svojo zaobljubo hitreje zadihal. Da se je bil rešil bobnečega ognja, ga je veselilo, toda zaobljuba, ta ga je ležila. Da ni bil počakal vsaj še nekoliko minut! Kaj mu je bilo treba obljubovati!

Dolgo je brskal njegov duh po tmuni in taval po zmedi. Nenadoma se je pa odločila njegova razdvojená duša, kajti pred sabo je že zagledal kmet Aleš pot do rešitve.

Obrnil je konja zopet proti meslu. Pri vhodu na trg je prodajal kramar na stojnici razno drobnarijo: zaponke in fige in jermene in milo. Kmet Aleš je kupil par jermenov, prijel jih skrbno z desnico, z levico je pa peljal konja na ograjeni trg.

Krasna postava konja je privabila veliko množino senjmarjev. Toda kupci so po vrsti zmajevali z glavo, ko so čuli smešne pogoje kmeta Aleša, da proda konja le, če kupi kupec tudi jermene od njega. Brez jermenov ni kupčije. Kmet Aleš je bil stanovit, vztrajal je trmasto pri tem, za kar se je bil odločil. No, slednjič se je dobil vendar le kupec, ki se je vdal prečudnim zahtevam nekoliko zmešanega prodajalca. Kmet Aleš je namreč zahteval za konja tri desetine, za par jermenov, brez katerih ni bil konj na prodaj, pa tri tisočake.

Muzajoč se, je vteknil kmet Aleš tisočake v listnico, desetine je pa tiščal v pesli.

Ko je kmalu nato, vračajoč se domov, srečal starega berača, ki si je stoječ ob cesti spremljal s hreščečo lajno pesmi svoje duše, mu je vrgel tri desetine v klobuk rekoč: »Desetine so bile za konja, tisočaki za jermene. Malo se pozna moj dar v tvojem klobuku, berač, toda, več ko izpolniti zaobljubo ne morem!«

Ves vesel in zvižgajoč si poredno melodijo je stopal kmet Aleš proti domu.

Pav

Dva vaška paglavčka sta nesla jagode v mesto prodajat.

Na dvorišču bogatega meščana sta opazila takega pliča, kakršnega nista bila videla še svoje žive dni.

Ta plič je bil pav. Neumno ponosno je stopal po dvorišču, zakričal zdaj, zdaj pa razpel svoj krasni rep, ki se je ves lesketal v zlatih solnčnih žarkih.

»Glej ga, kak čuden plič je to!« je vzkliknil eden izmed dvojice. »Kak vrač, kak repl! Nisem doslej še videl kaj podobnega.«

»Saj ni tako lep, kakor ga hvališ«, mu je odgovoril tovariš, »le poglej noge, kako so

grde, le poslušaj njegov glas, kako je zoprnto!«

»Jaz se ne morem načuditi tej lepoti«, se je zopet oglasil prvi paglavec, »le poglej, kako perjel!«

V tem je stopila gospodinja s svojo hčerko na dvorišče. Slišali sta bili ves razgovor vaških dečkov.

Mati je vprašala hčerko: »Povej mi, kdo od obeh se je po tvojem mnenju motil!«

Hčerka ni vedela odgovora.

»Oba se molita«, je pojasnila mati svoji hčerki, »tako oni, ki je videl na našem pavu to, kar je grdega na niem, kakor oni, ki je videl samo njegovo lepo!«

Poštevanje

Ena, dve —
kam pa gre?
Tri, štiri —
po krompirji,
pet, šest —

krape jest,
sedem, osem —
še jaz prosim,
devet, deset —
pridi vzeti!

Žitna bitka in ministrski predsednik

Kljub silnemu razvoju industrije v severnih mestih Italije med vojno in tudi še po vojni je italijanski narod v največji meri še vedno poljedelskega stanu in mu je glavno opravilo obdelovanje koruznih polj, vinogradov in žitnih ravnin v severni italijanski nižini, negovanje oljčnih nasadov v srednji in južni Italiji, namakanje rižnih polj ob številnih kanalih, pridelovanje breskev, pomaranč, limon, zgodnje zelenjave širom zelenega polotoka ter širjenje že itak močnega, naprednega mlekarstva v celem vencu gora, ki obdaja Italijo na severu.

So pa, posebno v srednji in južni Italiji celi predeli, ki niso obdelani oziroma se le premalo izkoriščajo s pašnjo ali pa jih okužujejo mrzlična močvirja. Zato pa domača tla ne rode italijansk. narodu dovolj kruha za vse. Treba je bilo pred vojno in po vojni uvažati na stotine milijonov lir ameriškega, ogrskega, ruskega in jugoslovanskega žita. Da bi ne bilo treba biti radi kruha v odvisnosti tujih držav ter obremenjati vsakoletno s tako silnimi vsotami za uvaženo žito lastno trgovsko bilanco ter s tem slabiti vrednost lire, je ministrski predsednik sklenil, da se prične vsesstransko z besedo, podporami, nasveti, olajšavami podpirati kmetijski stan, da poseje in obdela na umen način čim več zemlje, skratka da se prične borba z zemljo za večje, obilnejše pridelke.

Vnela se je žitna bitka, bitka za kruh, za kruh vzrasel če le mogoče ves na domačih lleh. Napolnili so se zidovi z raznimi lepaki, nasvetujočimi postopanje za pridobitev nagrad pri obdelovanju, oživel so številni kmetijski uradi po državi in nedeljo za nedeljo razlagali po vaseh in selih pravi, napredni način obdelovanja zemlje. Vse časopise se je napolnilo s članki o razvoju žitne bitke, o vrstah žita, umetnih gnojilih, itd.

Preteklo je že eno leto te obnovljene ljubezni do grude, tega podvojenega dela za osvoboditev od tujega kruha. Ni pa žitna bitka boj, v katerem se v naskoku zavzamejo postojanke, ampak počasno grajenje, pri katerem se šele tekem cele vrste let poznajo uspehi. Uspehi že prvega leta so pa taki, da je upanje na zmago pri vztrajnosti gotovo.

Kot nam kaže nazorno spodnja slika, pa ministrski predsednik ni izdal le samo gesla za čimvečjo množino kruha na domačih lleh, ampak tudi sam z osebnim vzgledom na svojem posestvu Cárperi v redkem prostem času kaže pol pravega razumevanja in prizadevanja za poljedelsko delo, ko suka srp — simbol kmetijskega orodja in dela ter preobrača z molornim plugom plasti zemlje, uporablja umetna gnojila in se prizadeva, da bi na hektarju zemlje pridelal toliko žita, kolikor ga je sploh mogoče po mnenju kmetijskih strokovnjakov.

Maks Rejec

Mlekarstvo in planšarstvo v naših gorah

Mnogokrat še danes slišimo naše očete, ko govore o starih lepih časih. Kakšen je svet danes! Nezasodovoljen je, pravijo oni, živi v revščini in neugodju. A takrat v naši dobi? Tega in tega, s čimer se bavijo danes naši otroci, nismo poznali; kljub temu smo živeli v zadovoljstvu in sreči. »Laudatores temporis acti« jim pravi latinski pregovor; »hvalivci preteklih dni«.

Človek hrepeni po ugodju, zadovoljstvu in sreči. Radi tega nastopijo potrebe, ki so vzrok vsega človeškega gospodarjenja. Človeške potrebe pa se spreminjajo ter na splošno naraščajo vzporedno z vsem razvojem moderne življenja. Naraščajoče potrebe vplivajo v veliki meri na razvoj moderne tehnike, kakor vzbuja tudi obratno moderna tehnika mnogotere nove potrebe. Naraščajoče potrebe pa silijo ljudi k vedno večjemu delu in k bolj smotrenemu gospodarstvu. Dejstvo, ki obstoja torej danes za nas je, da mora moderni, kulturni človek mnogo bolj intenzivno t. j. pametno gospodariti, če hoče zadostiti svojim potrebam, kot je bilo potrebno našim prednikom. Naši predniki, istotako kmetje kakor mi, niso čutili takih potreb kot jih nam stavi svet danes. Domača gruda je rodila dovolj za življenje. — Mi živimo na isti grudi, ravno ona gruda, ki je hranila prednike, mora hraniti in rediti tudi nas, ne glede na to, da se je naše število pomnožilo. Posledica tega je izseljevanje. Cele trume naših ljudi zapuščajo danes rodno gruda si v tujih krajih poiščejo morebitno srečo, kjer pa se skoraj vsakdo izčrpa v borbi za vsakdanji kruh. Tujina nam ne nudi gotove bodočnosti, ampak nam je prava mačeha. Le rodne grude se moramo oprijeti in jo negovati z največjo ljubeznijo. To nam bo pa mogoče le, če si bomo življenje doma uredili na ta način, da nam bo rodna gruda nudila če ne odvišnih vsaj onih dobrin, ki so nam danes potrebne za življensko dobo. Poljedelstva se moramo oprijeti bolj ko smo se ga kdaj poprej. Povojna kriza in naša lasna konservativnost sta bili neposredni vzrok zastoja poljedelstva; danes ga moramo preurediti in reformirati, da ne bomo iskali več v tolikem številu kruha po tujih zemljah, ki črpajo ne-le posameznika, ampak tudi celotne narode.

Če študiramo poljedelstvo samo na sebi, vidimo, da to ni nič drugega kot del narodnega gospodarstva, ki se protivi industrijalizaciji, t. j. industrijski razdelitvi in osredotočenju dela, nagiblje pa se na visoki razvojni stopnji k združitvi sil v obliki zadružništva. Po gospodarskem zadružništvu si torej pridobi

kmetijski obrat vse prednosti veleobrata. Z združitvijo prednosti veleobrata, s svojimi lastnostmi pa postane kmetijski obrat edino sposobna oblika, v kateri se naj organizira poljedelska proizvodnja.

Svet danes dela in ustvarja z neko mrzlično naglico. Ves ta mrzlično hitri obrat pa rabi velikanske množine blaga bodisi za svoje tehnično povsem popolne stroje kot za svoje obširna tržna ozemlja. Radi tega danes svet in svetovni trg v gospodarstvenem razvoju upoštevata množino. Posameznik in manjše skupine torej zahtevam po veliki množini ne morejo biti kos. Moderno gospodarstvo pa je hotelo ljudi v tej stvari rešitve. Združitev malega kapitala je morala priti v poštev ter pomagati k rešitvi enega izmed socialnih razredov to je malega kmeta. Moderna rešitev vseh gori navedenih zahtev se izraža v neki vedno bolj se izpolnjujoči, a vendar že nekdanj bivaajoči obliki gospodarstva v zadružništvu. Zadružništvo je danes zavzelo že vse plati gospodarstva; tako proizvodnjo kot konsum. Izmed zadnjih je stopilo v vrste zadružništva poslednje čase tudi poljedelstvo. Če danes opazujemo gospodarsko urejene napredne poljedelske države, vidimo, da velik del njihovega gospodarstva temelji pred vsem na zadružni osnovi. Zadruga pač lahko stopa vzporedno z veleobrati velekapitala. Poglejmo nato samo one prednosti, ki jih imajo veleposestva: 1) imajo sorazmerno mnogo manjše proizvodne stroške kot mala posestva; 2) se mnogo laže izvršujejo melioracijska in druga tehnična dela; 3) imajo mnogo ugodnejši položaj na trgu pri kupčiji in prodaji na debelo brez prekupcev in posredovalcev; 4) laže izvršujejo tehnično predelavo svojih proizvodov; 5) laže nastavijo specialiste in strokovnjake; 6) uživajo razne prevozne ugodnosti na železnicah in drugih prometnih sredstvih za večje količine blaga.

»Prednosti veleobrata, kakor izvajanje melioraciji, predelovanje surovin, ugodnost prevoznih tarifov itd. odpadejo v trenutku, ko se kmet zaveda svojega visokega in važnega poklica in prične na zadružni podlagi reševati svoja strokovna vprašanja«.

Če opazujemo sedaj po splošnem razmotrivanju oddeljen kos zemlje, pred vsem naše gore, ugotovimo v gorah samo kmečko prebivalstvo. Veleposestev tukaj ni. Edina razdelitev, ki bi tukaj prišla v poštev, je razdelitev naših ljudi v kmete (parcelna in mala posestva) in bajtarje. V minuli dobi so komaj nudile najpotrebnejše prehrane prebivalstvu.

Z razvojem modernega življenja so i lukaj nastopile vedno večje potrebe. Vzporedno s potrebami je pa tudi raslo število prebivalstva. Poljedelstvo, ki temelji še vedno na starih podlagah, proizvaja toliko, kolikor v pretekli dobi. Radi tega se že danes kaže preobilje prebivalstva v teh krajih, kar bi se moralo pokazati šele v bodočih dobah. Da bo mogoče vzdržati, je torej nujno potrebna splošna reforma. Vsak preobrat pa predpostavlja gotovo razvojno dobo za svojo spremembo. Pri nas je treba za sedaj vsaj delne temeljite izpremembe; ta izprememba naj se torej v naših gorah zgodi pred vsem v živinoreji, katere je pač glavna podlaga našega gorskega gospodarstva. Tesno zvezane z izboljšanjem živinoreje v naših gorah pa so naše najvažnejše gospodarske organizacije t. j. mlekarne zadruge.

Statistični pregled mlekarstva na Tolminskem.

(Glej razpredelnico na naslednji strani!)

Skoraj dve četrtini vseh mlekarov v deželi je danes na Tolminskem t. j. sploh v vsej gornjesoški dolini. Pod tolminski poljedelski urad spada danes 61 mlekarov, v katerih se dnevno proizvaja 19.650 kg mleka, iz katerega se dnevno izdela 8.84 stofov masla in 17.689 stofov sira. Letna produkcija mleka je 71722.509 stofov; v maslo se letno predela 36.135 stofov mleka in v sir po 35.587 stofov mleka. Živine je na Tolminskem (Bovško, Kobarško, ožje Tolminsko in Cerkljansko) skupno: približno 21.890 glav goveje živine in 16.595 glav drobnice, izmed te poslednje je 10.403 ovac in 6192 koz.

Opazujoč zgodovino gospodarskega stanja gornjesoškega in sploh hribovskega našega ljudstva, vidimo hitro, da se je naše ljudstvo že v daljnih dobah bavilo z živinorejo. Zgodovinsko dejstvo je, da so bili naši predniki že za časa naselitve današnjih krajev poljedelsko precej visoko postavljeno ljudstvo. Del poljedelstva pa je na vsak način živinoreja. Ko so se naši pradedje naselili v današnjih gorah, so si seveda radi tega, ker je bilo premalo zemlje za obdelovanje, razmnožili živino, ker je preostajalo pašnikov. Nastale so naše planine. Da je bilo planšarstvo zgodaj razvilo ter je tudi igralo veliko ulogo pri nas, pričajo razna lastna imena, ki so ostala še do danes kot n. pr.: Planina pri Cerknem, Planina pri Vipavi, Planina v Reziji itd. Na drugi strani pa se spozna veliki pomen planšarstva za preteklo dobo našega gospodarskega stanja v prepirih, ki so jih izzvali kobarški kotarji z Benečani in Furlani že v daljnih preteklih dobah. — Vendar kljub temu razmahu živinorejstva v gornjesoški dolini in v naših gorah sploh ni zadobilo do najposlednejšega časa pravega določenega namena. Živino so poslali v poletnem času v gore v prvi vrsti, da se osveži in okrepi ter da

si prihranijo krmo za zimo. Izdelovalo se je kvečjemu maslo, ki se je pa uporabilo skoraj vse doma razen malenkosnega izvoza. Nezmerno gospodarsko nalogo v proizvodnji mlečnih izdelkov je tvorila živina tudi pozimi. Majhen del izvoza je tvorilo maslo. V glavnem se je izvažala živina sama. Na spodnjem delu Krasa in prav v ožjem pasu ob morju so že v tej prvi dobi poznali neke vrste sira, ki so ga izdelovali večinoma iz ovčjega mleka. Vendar vse to ni prišlo do prave veljave in ni dobilo trga onkraj deželnih mej.

Pravi preobrat v mlekarstvu je nastopil po 70. letu preteklega stoletja. Na planini Razor, lasti vasi Poljubina na Tolminskem, je leta 1874. od 22. junija do 22. avgusta začel izdelovati sir neki švicarski mlekar po imenu Hiltz. On kot prvi učitelj za Tolminsko in Bohinj je začel uvajati pri nas švicarsko tedaj že staro in razvilo ementalsko sirarstvo z zelo drobnim drobljencem, visokim dogrevanjem in z golo skorjo sira. Ko je minula poletna doba na planini, se je začelo z mislijo, da bi se osnovala prava dolinska združna mlekarica, katere bi dala končno pravo in začrtano smer našemu mlekarstvu in bi ga uveljavila na trgih. Na drugi strani pa bi bil to neki primer, po katerem naj bi se usmerilo gospodarstvo tudi drugih vasi v naših gorah. Na pobudo narodnega delavca in odvetnika dr. Lavriča, tolminskega dekana Doljaka, tolminskega poljedelskega urada, z vzpodbudo državnih obljub za pomoč, a pred vsem na pobudo in prizadevanje že omenjenega švicarskega mlekarja Hiltza se je končno ustanovila 15. nov. 1874. leta prva združna mlekarica na Goriškem s 23 začetnimi člani. S to ustanovitvijo se je predrlo staro tradicionalno mlekarstvo in upostavila se je nova doba, v kateri se je mlekarstvo vedno bolj in bolj razvijalo, ki je zadobila 1914. leta že precej visoko razvojno stopnjo, a je po vojni, kot danes mi sami čutimo, eden izmed najpomembnejših činiteljev našega gospodarstva.

Po zgledu poljubinske mlekarice se je razvilo mlekarstvo tudi v Bohinju, kjer so v prvi dobi posnemali isto tako poljubinskega učitelja Hiltza. Pri nas pa so se šele razmeroma pozno razvile mlekarice. Prava doba splošnega ustanavljanja mlekarov začne po splošnega ustanavljanja mlekarov se začne po letu 1890. in sicer: V Idrskem pri Kobaridi Svinah, Doljah pri Tolminu 92. l. itd. Tako se je postopoma razvijalo v zadnjem desetletju preteklega stoletja in nato v tekočem stol. prav do svetovne vojne. Svetovna vojna je v prvi vrsti zadržala razvoj in tudi širjenje. — Po svetovni vojni, ko je dežela spoznala veliko važnost mlekarstva, ima skoraj vsaka vas svojo mlekarico. — To bi bil v glavnem nek zgodovinski pregled razvoja mlekarstva v naših gorah.

Statistični pregled tolminskih mlekarov.

Zaporedno šte- vilo	IME MLEKARSKE ZADRUGE	Leto ustanovitve	Vrednost		Število članov	Dnevna produk- cija mleka	Opombe
			postopja	mlekar- ga orodja			
1	Mlekarska zadruga Bovec	1892	30.000	10.000	175	600	velika
2	" " Kal - Koritnica	1900	15.000	2.000	72	400	srednja
3	" " Čezsoča	1900	25.000	8.000	59	500	velika
4	" " Kobarid	1892	20.800	1.500	59	300	srednja
5	" " Sužid	1893	15.000	5.000	45	450	srednja
6	" " Svino	1892	10.000	2.500	25	250	majhna
7	" " Staroselo	1900	20 060	6.000	45	350	srednja
8	" " Kred	1911	10.000	3.000	17	250	majhna
9	" " Poloki	1926	8.000	5.000	20	200	majhna
10	" " Borjana	1901	12.000	2.000	42	300	majhna
11	" " Stanovišče	1904	8.000	1.200	30	250	majhna
12	" " Sedlo	1902	12.000	1.500	41	400	srednja
13	" " Breginj	1891	20.000	4.500	76	500	velika
14	" " Loge	1927	—	1.000	20	150	majhna
15	" " Ljubušnje	1905	—	1.500	13	200	majhna
16	" " Kamno	1897	15.000	3.000	50	500	velika
17	" " Krn	1922	—	2.000	20	250	majhna
18	" " Ladra	1898	20.000	3.000	30	250	majhna
19	" " Smast	1896	10.005	2.000	28	250	majhna
20	" " Vrsno	1897	—	1.600	32	300	srednja
21	" " Livek	1896	25.000	8.000	30	500	velika
22	" " Perati	1896	20.000	4.000	26	350	srednja
23	" " Ravne	1907	15.000	3.000	15	300	srednja
24	" " Jevšček	1897	10.000	3.000	18	250	majhna
25	" " Trnovo	1894	18.000	3.000	37	400	srednja
26	" " Serpenica	1922	15.000	2.000	30	250	majhna
27	" " Drežnica	1888	20.000	4.000	26	400	srednja
28	" " Idersko I ^a	1889	25.000	4.000	50	350	srednja
29	" " Idersko II ^a	1892	25.000	4.500	52	300	srednja
30	" " Zalolmin	1896	42.000	10.000	57	900	velika
31	" " Zabče	1909	25.000	2.000	20	350	srednja
32	" " Volarje	1909	25.000	3.000	36	500	velika
33	" " Poljubinj I ^a	1874	30.000	8.000	36	550	velika
34	" " Poljubinj II ^a	1911	25.000	1.500	41	250	majhna
35	" " Ljubinj	1902	30.000	6.000	38	500	velika
36	" " Dolje	1893	20.000	1.500	26	150	majhna
37	" " Gabrije	1909	23.000	1.500	22	200	majhna
38	" " Selo	1909	20.000	2.000	25	250	majhna
39	" " Volče	1898	25.000	8.000	79	550	velika
40	" " Čiginj	1909	15.000	6.000	22	350	srednja
41	" " Kožaršče	1906	15.000	6.000	14	250	majhna
42	" " Grahovo	1911	—	2.000	31	300	srednja
43	" " Bača - Podbrdo	1906	10.000	3.000	32	250	majhna
44	" " Temljine	1911	—	1.500	18	200	majhna
45	" " Nemški Rut	1911	—	1.500	21	350	srednja
46	" " Kneža	1911	5.000	1.800	41	250	majhna
47	" " Krcitnica	1912	30.000	2.500	30	350	srednja
48	" " Hudejužna	1922	—	1.500	25	250	majhna
49	" " Ponikve	1922	20.000	6.000	45	400	srednja
50	" " Rule - Ponikovske	1923	20.000	700	25	400	srednja
51	" " Pečine	1924	—	700	30	350	srednja
52	" " Slap	1923	—	400	40	300	srednja
53	" " Idrija ob Bači	1922	20.000	2.000	28	250	majhna
54	" " Rakovec	1922	10.000	2.000	15	200	majhna
55	" " Lom	1922	—	2.000	25	200	majhna
56	" " Tolminske Ravne	1920	10.000	2.000	20	300	srednja
57	" " Čadrg	1921	10.000	1.800	20	300	srednja
58	" " Zadlaz - Čdrg	1921	—	2.000	15	250	majhna
59	" " Avče	1925	—	—	—	—	—
60	" " Kanal	—	—	—	—	200	—
61	" " Ročinj	—	—	—	—	—	—

Če mi opazujemo dobo od ustanovitve prve mlekarne na Tolminskem t. j. od leta 1874. pa do danes, bomo hitro opazili, da se je v tej razmeroma kratki dobi v mlekarstvu spremenilo marsikaj pri nas. Glejmo pred vsem razvoj sirarstva, ki je pač glavna plal delovanja mlekarne: Švicar Helz, prvi učitelj za Tolminsko, je začel uvajati pri nas, kol omenjeno, staro švicarsko ementalsko sirarstvo z zelo drobnim drobljencem, visokim dogrevanjem in z golo skorjo sira. Teža sirnih koles je po njegovi izdelavi dosegala 40 do 70 kg. Počasi pa se je v razvoju delovanja opustila začetna velikost (kar je škodilo našemu mlekarstvu na trgu), se opustilo deloma tudi začetno delovanje in se stvorila iz tega prav posebna naša metoda. Podobna metoda izdelovanja (do 15 kg težka kolesa) je uveljavljena deloma tudi na Švedskem, seveda v mnogo bolj izpopolnjenem izdelovanju ko pri nas.

Kot se v nekaterih naših krajih, kjer je Helz započel in podal našim mlekarjem način izdelovanja sira, lahko dožene, je začetnik našega sirarstva izdeloval ementalski sir z redkimi toda velikimi rosnimi očesi, z aromo orehovih jedrcev v nekoliko sladkastem okusu in z golo, navadno nekoliko masno rumeno skorjo sira na zunaj. Kolesa sira so tehtala po njegovi izdelavi najmanj 40 kg, kol še danes lahko potrdijo Poljubinci, ki so živeli takrat skupno z njim na planini Razor.

Ementalski sir si je danes na trgu mlekarških izdelkov pridobil precej dobro mesto. Prednost mu daje pred vsem velikost koles in dobra ter točna izdelava. Izdelovanje pravega ementalskega sira je precej zapleteno in težavno. Mlekar mora paziti pri tem izdelovanju na marsikatero težkočo, vse več skrbi je združenih z izdelovanjem ementalskega sira kot pa navadnega. V poštev pridejo pri tem izdelovanju razne preizkušnje mleka: Kipelna preizkušnja mleka, ki je neobhodno potrebna t. j. da sirar spozna, koliko kipelnih činiteljev sira je v mleku, ker le ti ustvarjajo širna očesa, ter jih mora mlekar v kotlu podpirati ali zavirati jim prehod v sir, če bi jih bilo preveč. Preizkušnja toliščobe mleka, katere je za ementalski sir predpisanih 45% tolišče v suhi snovi. Sir iz premastnega mleka je slep (brez očesa), ima razpokano testo. Določanje specifične teže mleka, ki je važno pred vsem za kontrolo sirjenja; ugotavljanje kisline v mleku. Vse te preizkušnje so potrebne, kajti če je mleko skaženo, bo skažen tudi sir.

Za izvozne ementalske sire predvideva Švica najmanj 800 kg mleka; Švedska najmanj 200 kg; naš sirarski strokovnjak Pevc pa priporoča najmanj 500 kg mleka za eno kolo sira. — Pri izdelovanju ementalskega sira se uporablja samo kravje mleko. Kozje je izključeno. Sploh pa nimamo svetovnih po-

sebnosti sira iz kozjega mleka; take se dobijo pač le iz ovčjega in kravjega.

Da se dobi pravi ementalski sir, ki uživa pravo vrednost in upoštevanje na trgu, pridejo v poštev marsikateri stvari, ki jih mi ne poznamo; tako n. pr. barvanje z žafranom, ki da siru lepo slamnato rumeno barvo. Bakterijska kultura t. j. zorenje mleka je eno izmed najvažnejših opravil. Pridatek vode, da postane testo ementalskega sira dolgo in vlačno; pridatek solitra kot sredstvo proti napihovanju so vse stvari, ki jih naši mlekarji le malo poznajo. Pravo in prav uporabljeno sirišče (Švicarji uporabljajo le naravno t. j. teletče želodce) je zopet velikanske važnosti. Predsirjenje, rezanje, drobljenje, mešanje s Irnačem sirne strdi, dogrevanje in sušenje mora biti natančno in popolnoma dovršeno. Če gleda človek, s kakšno vnemo delajo naši mlekarji vse to, bi pač mislil da morajo prekositi vse švicarske najboljše sirarje, ne pa, da napravijo toliko sira »za Bog se usmili«.

Nadalje pravilno stiskanje in soljenje s »slanamurjo«, kipenje in zorenje v prostorih, ki morajo imeti pravilno stalno toploto, oskrba sira v zorični kleti, ki obstoji v rednem obračanju vsaki 2. ali 3. dan, skrb, da se vzdrži pravilno nizko izhlapevanje, so vse tako zvane zapovedi sirarske obrti, katerih naši mlekarji niti poznajo več dandanes.

Vse te glavne in še polno drugih točk, katerih nisem navedel, pride v poštev pri izdelovanju pravega prvovrstnega, na trgu povsem uspelega ementalskega sira. Prvi naši mlekarji, neposredni učenci Hitzza, so na vso to podrobno izdelovanje, v kolikor je bila takrat mlekarška tehnika razvita, pazili. Mlekarne, ki so se držale Hitzzovega sistema, so dosegle na trgu velikih uspehov.

Kot sem pa omenil, so sčasoma naši mlekarji opustili prvotni sistem izdelovanja bodisi glede oblike, kol glede izdelovanja samega. Sirna kolesa so komaj dosegla težo 15 kg, sirna očesa niso več bila tako izrazito ementalska in sploh se je pokazala v mlekarški industriji nova vrsta izdelovanja, ki se bistveno precej loči od izdelovanja ementalskega sira. Sklepa se, da bi bil vzrok temu v prvi vrsti neznanje mlekarjev in njihova površnost. Na drugi strani pa je v navedenem pojasnjeno tudi precej komplicirano izdelovanje velikih ementalskih sirov. V Švici, Italiji, Danskem, Švedskem vzdržujejo velike mlekarške zadrage lastne šole mlekarške obrti. Za mlekarja je predpisana 2—3 letna učna doba, nato pa še predpostavljena dovolj dolga praksa. Takim izkušenim mlekarjem seveda izdelava ne dela posebnih težkoč zlasti še, ker so mlekarne povsem moderno urejene z praktičnimi uzidanimi kotli, mrežami za rezanje in drobljenje, preizkuševalnimi aparati ter sploh z vso pripravo, ki je potrebna za izpopolnitev moderne napredne mlekarne.

Seveda so na drugi strani mlekarji tudi sorazmerno z delom, ki ga opravijo, dobro plačani. Izdelki takih popolnih mlekaren so radi tega tudi povsod predpostavljeni na trgu.

Na drugi strani mora mlekar poznati dobro trg in njegove zahteve, da jim zna ugoditi. Švičarji, Italijani, Danci, Švedji in drugi se pač dobro zavedajo, da sklicevanje na lastno prakso desetletij ne pomaga nič ne sirarju in ne kmetu; svetovni trg slavi svoje zahteve in če istim ne znaš ugoditi, pa jej svoje izdelke sam. Predpostavljen je radi tega temeljito naobraženi sirar-tehnik, ki je po lastni zaslugi in uspehu mlekarni tudi seveda dobro plačan. Radi vsega navedenega ter da bomo nato lahko naredili primerjalno sliko z našimi uspehi in mlekarnami, je važno, da pregledamo v hitrih potezih še ustroj teh mlekaren bodisi na zunaj kot na znotraj! — Švicarska, italijanska in danska mlekarna je glede zadružne plati ravno taka kot naša. Temelji pač na glavnih, bistvenih točkah združništva. Zadružniška uprava je le v toliko izpopolnjena, v kolikor je združništvo tam na višji razvojni stopnji kot naše. V naših gorah ima skoraj vsaka vas lastno mlekarno, pa četudi je še manjša. V Švici je 5 do 10 vasi združenih v eno samo mlekarno. Vse to pa iz teh razlogov: Velika zadružna mlekarna se potom zadružnega kapitala, ki po toliki množini članov precej naraste, vsesstransko izpopolni v obraču, bodisi glede poslopja kot glede strojev. Produktivni stroški so v veliki zadružni mlekarni mnogo manjši, ker je zaposlenih malo ljudi ter se uporabi tudi manj potrebnih sredstev (drv in drugih potrebnih stvari). Velika zadružna mlekarna laže pridobi in zaposli tehnično in trgovsko naobražene mlekarje ter jih laže plača. Velike množine izdelkov pridobijo boljše mesto v svetovnem trgu ter se laže in po boljši ceni prodajo. Prevozní stroški za velike množine so manjši. Davčni pritisk pri večjih proizvodnih organizacijah ni tako občutljiv. — Radi vseh navedenih stvari so imenovani v mlekarstvu naprednejši narodi ustvarili take zadružne mlekarni, ki jim pač na boljši način poplačajo trud, ki ga imajo za proizvodnjo. Na Danskem n. pr. izvažajo vse maslo, ki ga izdelajo na stalni njihov trg, t. j. na Angleško in nekaj v Nemčijo. Švicarski ementalški, grajerski in drugi siri so v svetu znani.

Kakšna je nošranja uredba teh mlekaren? Normalna švicarska mlekarna za 600 do 1500 kg mleka na dan ima v prilličju (mlekarni so radi temperature zidane samo iz prilličja; prvega nadstropja nimajo kot naše) 3 prostore in pod zemljo zopet 3 in namreč: sirarsko kuhinjo, mlečno in kipešno klet; od spodaj sopolno ter dve zorilni kleti, katerih ena ima zidano peč. V onih mlekarnah, v katerih izdelujejo sir, so sirarski kotli vzdani in ogenj na vozičku je premakljiv, da olajša delo sirarju

in da je kuhinja snažna (primer v Poljubinu, Zafolminu, Ljubinu v okolici Tolmina). Viseči kotli, kot jih pri nas še vsepovsod rabijo, so bili v Švici v rabi pred 50 leti. Na švicarski način se porabi mnogo drv in kotel manj trpi. Cela mlekarna mora biti povsem snažna. Skoraj sleherna mlekarna v Švici ima vodo napeljana v prostore, da je vse čisto in da je manj truda pri čiščenju. Prillični podzemeljski prostori so važni zato, ker se v njih obdrži stalna siru potrebna toplota bodisi v letnem ali zimskem času. Da je snažnost tem večja ter da je skvarenje mleka nemogoče, je posoda, v kateri se donša mleko v mlekarno, izdelana samo iz enega kosa. To pa radi tega, da se razni gnilobni bacili ne nabirajo v kotih posode, ki se dado le težko očistiti. Na Danskem imajo oddaljenejši vasi posebne za mleko pripravljene vozičke, v katerih dovažajo mleko v osredno zadružno mlekarsko poslopje. Čistoča je pač eden izmed važnih činiteljev mlekarske obrti.

Navedel sem samo par primerov. Toda že iz vsega navedenega je jasno, na kako visoki razvojni stopnji je mlekarstvo v Švici, Gorenji Italiji, na Danskem in Švedskem. Če sedaj primerjamo le v ohlapnih potezih naše mlekarstvo in naše mlekarske uspehe z navedenimi, bomo pač hitro videli, da so razlike velikanske ter da bo treba še mnogo in mnogo truda, preden bomo dosegli le del onega, kar imajo imenovani narodi.

Poglejmo danes naše mlekarje in naše mlekarni, kakšne so: Večina naših mlekarskih poslopij ne odgovarja pravim zahtevam mlekarstva na splošno in zahtevam sirarstva še manj. Neurejenost je splošna. Nimamo pravih zorilnih kleti. Pogosti so v naših gorah slučajji, da se privzdigne in napne sir, da se ugrene maslo itd. Precej naših mlekaren je nesnažnih, zakajenih. In vendar je čistoča v mlekarstvu tako važen činitelj! Posoda, zlasti za izdelovanje sira je povsod zelo pomankljiva, neurejena. Samo kakih pet mlekaren na Tolminskem ima morda danes vzdane kotle z premakljivim ognjem. Povsod pri nas je ukoreninjen neki konservativizem, da se ne sme izdelovati drugače kot so izdelovali naši prvi mlekarji. Saj je vendar mlekarstvo v 50 letih obstoja vsestransko napredovalo. Naši mlekarji vsekakor ne bodo dosegli najmanjših uspehov, če ne bodo sledili tehničnemu napredku švicarskih tovarišev, pri čemer morajo isto tako naši kmetje slediti napredku švicarskega kmeta. — Poslopja, posoda, shrambe, vse mora biti popolnejše in urejenejše; pri mlekarjih kot kmetijh je treba korenite preuredbe.

Drugi vzrok, ki zopet ovira naš mlekarski napredek in uspeh, je naše značilno cepljenje. Vsaka vas v naših gorah ima svojo lastno mlekarno, pa naj proizvaja še tako malo mleka. Imamo pa tudi vasi, ki nimajo samo ene

mlekarne, ampak kar po dve mlekarni, kar je pač višek nazadnjaštva. Majhna mlekarna, ki pridela dnevno komaj 100 do 150 kg mleka, na vsak način ne more uspeli napram zahtevam trga. Stroški, ki jih povzročajo to cepljenje za vsako poedino mlekarno, so zopet občutni. Pravih, strokovno naobraženih mlekarijev isto tako ne morajo take mlekarnе vzdrževati, ker oni pač hočejo biti plačani tako za svoje delo kot za znanje, ki so si ga bili le s časom pridobili. — Vzrokov tega našega cepljenja je več. Na eni strani bahaštvo, ki izvira ponekod iz nasprotstva malih in velikih kmetov, različna naziranja, neumesni strankarski predsodki, ki se hočejo udomaćiti tudi v gospodarstvu. Eden izmed velikih vzrokov bo tudi tradicijsko nasprotstvo med vami, ki je zlasti precej lastno našim gorskim vasicam. Poedine vasi se sovražijo iz edinega principa, da bi nasprotna, sosedna vas, če bi se delalo skupno, ne nadvladala domače vasi. Večjih združenih mlekaren pri nas ne bomo mogli organizirati toliko časa, dokler ne izgine sovraštvo, ki nam je ostalo iz preteklosti po tradiciji, dokler se med nami ne usidra prav močno združna ideja čim širšega združništva. Vse to pa predpostavlja oprostitev nas samih še od neke druge lastnosti in ta je našega konservatizma. Dokler se ne bomo naučili upoštevati zahteve današnjega sveta in njegovega trga, bomo mi tudi kratkovidni za vsako idejo, pa čeravno še bolj upoštevavanja vredno, ki bi prišla med nas. Mi sami pa bomo le pohlevni in ponižni konkurenti tujemu blagu in to zlasti mlekarskim izdelkom.

Še neki drug vzrok je, da mlekarnstvo v naših gorah nima pravega, predvidevanega uspeha. Ta vzrok izvira iz naše živinoreje same. Poslednja povojna kakor že predvojna leta se je začela v naših gorah vpeljovati belanska pasma in sicer na vsem Tolminskem, Bovškem, Kobariškem, baški dolini, Cerkljanskem in Idrijskem. Belanska pasma je prišla k nam s Koroškega. Nastala je po mešanju stare koroške pasme s pincgavsko (solnograško) pasmo. Prava, čistokrvna belanska krava ni najboljša, vendar da dnevno 16 do 20 litrov mleka, če je dobro krmljena. Na drugi strani ima to prednost, da je razmeroma lahka ter pripravna za naše gore, zlasti za one kraje, ki imajo planine. Kar je število kot napaka tej pasmi, je to, da je prelahka ter ne uspe na trgu, zlasti sedaj ko je dežela razdeljena na različne določene teritorije, ko imamo n. pr. v vseh naših gorah belansko kravo, na ožjem Goriškem pa že sivo-rjavo švicarsko. Radi tega in pa ker je nastala velika kriza živinskega trga v naših gorah, je naš kmet padel v neko brezbriznost ter nima več onega povojnega veselja do živinoreje, ko je hotel le množiti in izpopolnjevati. — Tudi krmljenje pri nas ni povsem pravilno zlasti mlade živine. Teletá,

ko so odstavljena, bi bilo n. pr. treba še nadalje krmili vsaj s posnefim mlekom, da bi pleme oslalo močno. Toda le malo naših kmetov upošteva to, radi česar pleme vedno bolj propada. Vsa ta dejstva so zopet neposredni vzroki zastoju našega mlekarnstva.

Nimamo naprednih kmetov, nimamo tehnično in trgovsko naobraženih mlekarijev, nimamo pravih, izpopolnjenih mlekaren, tako da ni čuda, če je ves mlekarski obrat v naših gorah nekam zastal. Zavedamo se pač enega dejstva, da sta živinoreja in mlekarnstvo najvažnejši gospodarski činitelj v naših gorah. Da bi pa prvo in drugo izpopolnili, da bi utrdili in razširili vsepovsod združno idejo na tak način, da bi pred vsem sami želi obilne uspehe, tega še ni bilo pri nas. Toda slediti moramo napredku v mlekarnstvu in upoštevati moramo imenovano plač našega gospodarstva vedno bolj in bolj, ker le tedaj bomo želi uspehe našega lastnega spoznanja. Torej proč s konservatizmom; stopimo na pot, ki vodi vzporedno z napredkom Švicarijev, Dancev, Italijanov, Švedov in drugih!

— —

In naše planine in planšarnstvo? — Po zadnjih statističnih podatkih je na Goriškem približno 56 planin, na katerih se pridela letno približno 30.000 slofov mleka. Doba pašnje traja na višjih planinah deset tednov. V marsikaterem kraju imajo tudi manjše, nižje ležeče predplanine kot ima n. pr. vas Zafolmin pri Tolminu predplanino »Na Logu«. (Statistični pregled o planinah je napravil dr. Henrik Tuma ter ga priobčil v Jadranskem Almanahu od 1924. leta).

Planine in planšarnstvo sploh pride pred vsem v poštev v gornjesoški dolini in sicer pred vsem na Bovškem, Tolminskem in Kobariškem.

Prirodni obdelovalni način za gorske (planinske) pokrajine je pridelovanje krme in na tem temelječi gospodarski obrat: živinoreja v zvezi z mlekarnstvom. Za to so dani vsi pogoji. Sicer redi tudi ravnina živino, toda dobro plemensko živino morejo vzrejati le gorski kraji s svojimi planinami. Na njih se živina najlepše razvija in utrjuje.

Kar bi se poudarilo glede planinskega mlekarnstva, je pred vsem to, da so napake iste kot pri dolinskem. Nečednost po večini tukaj nadkriljuje vsako drugo lastnost. Prostori so tukaj po večini neugodni. Vročina doseže v njih 28° do 36° C v vročem poletju, kar je pač skrajno neugodno za naše planinske mlekarnе. Po dosedanjih izkušnjah se priporočajo za nižje ležeče planine vsekakor zidani planinski hlevi, za visoke planine pa lesenji, ker je na slednjih les tako rekoč brezplačno na razpolago. Za krov se jemljejo najboljše deščice. Poleg njih se je obnesel komaj še eter nit, ki pa je danes itak drag.

Na naših planinah so seveda zopet isti dolinski mlekarji, ki ne poznajo ne trga ne prave tehnične izdelave.

Pred vsem, kar bi bilo še tukaj poudariti, je gojenje planin. Pastirji preživijo čas pašnje na planinah v skoraj popolnem brezdelju. Edina zaposlitev jim je pažnja na krave in pripravljane drv. V Švici n. pr. morajo pastirji skozi vse poletje gnojiti in čistiti planine kamenja, plevela, grmovja, tako, da človek z veseljem stopa po njih. Planina sama na sebi je v Švici razdeljena, pregrajena v različne dele, v katerem se vsakem nekaj časa pase. Velikanskih kupov gnoja ni videti pred hlevi kot po naših planinah, ampak se gnoj lepo uporabi za boljše namene, v izpopolnitev planine. Naši pastirji in planšarski mlekarji vsega tega ne poznajo.

Koristne, čeprav ne neobhodno potrebne naprave na planini so še udobna zvezna pota med posameznimi deli planine, osušitev mokrih delov itd. Poleg teh, rekel bi tehničnih naprav in priprav na planini potrebno ji je za plodonosnost troje: pravilno izbrana živina, sposobni in pridni planšarji (pastirji) ter urejena uprava.

Planšarstvo, kot vidimo, je istotako važen činitelj našega gospodarstva, a je potreben neke preuredbe, reforme. Več pažnje mu je potreba. Iščimo zgledov pri tujih narodih ter

posnemajmo jih! Človek se v znanju vedno bolj izpopolnjuje in tako se moramo tudi mi; to pa zlasti v onih področjih, ki zadevajo nas same.

V zaključek pripomnimo še par besed o sirnem trgu: »Kakšen bodi naš sir in sploh naši mlekarški izdelki«, pravi sirarski strokovnjak Pevc, »ne morem predpisovati ne jaz in ne naši sirarji in ne kmetje - mlekodajalci, marveč edinole trgovec, ki po najvišji ceni največ našega sira pokupi«. Nemčija n. pr. zahteva 12 do 15 cm visoke hlebe v teži 70 do 80 kg, sočno testo rumene barve; Francija 20 do 25 cm visoke hlebe v teži 90 do 120 kg, rumeno, fino testo; Združene države Amerike zahtevajo 13 do 16 cm visoke hlebe v teži 70 do 90 kg, toda belo, zelo močno luknjano testo; naša država 16 do 20 cm visoke hlebe v teži 90 do 120 kg. rumeno testo, dve očesi v svaljku. Kakšno višino, barvo koliko očes mora imeti sir, to predpišejo mlekarjem veletrgovci - izvoznikarji, za katere one izdelujejo. Zavedajmo se, da svet tudi na gospodarskem polju ne more biti »čreda brez pastirja«; trg stavi svoje zahteve in tem moramo brezpogojno ugoditi. Radi vsega tega je dobro, da tudi mi že enkrat upoštevamo ta važna načela oziroma zapovedi sodobne mlekarške proizvodnje.

SOCIETÀ SERVIZI AUTOMOBILISTICI

Ing. F. RIBI & C.

TELEFON št. 245 - GORIZIA - Brzjavljeno: Ribiauto

Gorica: postajališče Via IX Agosto št. 6.

Gradež: prometni urad „Enit“, Hotel „Metropole“, telefon št. 7.

Preskrba za avtomobile Zaloga gumijev Pirelli, Firestone. Good-Year. Zaloga posameznih delov v zameno.

 Delavnica za vulkanizacijo in zračilnice

Zajamčena izvršitev. — Cene brez vsake konkurence.

Poprava magnetov in električnih naprav, akumulatorjev itd. — Zaloga akumulatorjev „Hensemberger“. — Napolnjevanje akumulatorjev za avtomobile in radio.

Blago in kovčegi se pošiljajo in prevzemajo takoj za katerokoli postajo naših avtomobilističnih črt.

 ZAHTEVAJTE URNIKE, PROSPEKTE, CENIKE!

Industrija umetne svile v Italiji

Italiji pripada v pogledu izdelovanja umetne svile drugo mesto na svetu. Italijanska proizvodnja se je v par povojnih letih tako razmahnila, da je 1925. prekosila celo nemško in angleško. Svetovni izdelek umetne svile je po najnovejših cenitvah znašal l. 1926. okoli 100 milijonov kilogramov. Od tega števila je odpadlo na: Zedinjene države 28%, Italijo 17%, Nemčijo 13%, Anglijo 12%, Francijo 9%, Nizozemsko 6,5% in Belgijo 5%. Naštetih sedem držav izdelava tedaj več kot 90% vse umetne svile. Vzroki izvanredno nagrega razvoja italijanske industrije v povojnih letih so bili sledeči: ugodna svetovna kon-

junktura, nizki produkcijski stroški, nizke delavske dneve, cenena vodna moč itd. Produkcija, ki je bila pred vojno prav neznatna in leta 1913. dosegala komaj 150.000 kg, je narasla 1920. na 750.000 kg in potem v naglih skokih l. 1924. na 8.000.000 kg, 1925. na 14 milijonov kg in leta 1926. na 17.000.000 kg.

Zelo veliko denarja je naloženega v italijanska podjetja za izdelovanje umetne svile. Te naložbe dosegajo danes 1900 milijonov lir, od katerega zneska odpade samo na d. d. »Snia-Viscosa« 1000 milijonov lir. Naslednja razpredelnica nam kaže število delniških družb s kapitalom vred:

	Kapital:
1. Snia-Viscosa (Soc. Naz. Ind. Apol. Viscosa) Turin	L. 1.000.000.000
2. S. A. Unione Italiana Fabbriche Viscosa, Turin	L. 50.000.000
3. Società Italiana Seta Artificiale, Turin	L. 50.000.000
4. S. A. Seta Artificiale Varedo, Milan	L. 100.000.000
5. Società Generale Italiana della Viscosa, Rim	L. 150.000.000
6. S. A. Meridionale Seta Artificiale, Rim	L. 75.000.000
7. S. A. Supertessile, Rim	L. 60.000.000
8. La Soie de Chatillon, Milan	L. 200.000.000
9. S. A. Gerli Industria Rayon, Milan	L. 15.000.000
10. S. A. Orsi Mangelli Seta Art. Forlì, Milano	L. 20.000.000
11. Manifattura Seta Artificiale, Milan	L. 8.000.000
12. S. A. Fibre Tessili Artificiali, Milan	L. 7.500.000
13. Industrie Chimiche del Veneto, Milan	L. 6.000.000
14. Manifattura di Caluso, Caluso	L. 14.000.000
15. Società Italo-Olandese Enka, Milan	L. 126.000.000
16. Società Italiana Seta Bemberg, Milan	L. 24.000.000
17. La Setyl Italiana, Milan	L. 8.000.000

Skupaj L. 1.913.500.000

Od 25 tvornic, ki se pečajo z izdelovanjem umetne svile, se jih največ nahaja v Lombardiji in Piemontu. Koncem leta 1926. je bilo zaposlenih v vseh tvornicah 27.646 oseb, od katerih 17.230 žensk in 10.416 moških. V Italiji se izdeluje skoraj izključno umetna svila, ki jo nazivljemo »Viscosa«. Največji producent je »Snia-Viscosa«, h kateri pripadajo tudi »S. A. Unione Italiana Fabbriche Viscosa« in »Società Italiana Seta Artificiale«. Snia-Viscosa si je preteklega leta zagotovila tudi večino delnic družbe »Seta Artificiale Varedo«. So v teku pogajanja za nakup druge najmočnejše italijanske družbe »La Soie de Chatillon«. Odkar je »Snia-Viscosa« pristopila k evropskemu kartelu umetne svile Courtaulds-Vereinigte-Glanzstoffabriken-Snia-Viscosa, se v Italiji vse bolj očitno čuti spajanje malih tvornic z večjimi, v prvem pogledu seveda s »Snia-Viscosa«. Izdelki Snie znašajo približno 65% celokupne italijanske proizvodnje umetne svile. Po dogovoru z Varedo in Soie bo zavzemala ista 90%. Posebno skupino tvori »Società Ge-

nerale Italiana della Viscosa«, s katero ste združeni »S. A. Meridionale Seta Artificiale« in »S. A. Supertessile«. V tej skupini je deloma zaposlen tudi francoski kapital. Razen tega stoji v prijateljskih trgovskih odnosih z nemško Vereinigte Glanzstoffabriken.

Pristop italijanske industrije k evropskemu umetno-svilnemu kartelu ki se je izvršil januarja 1927. sega bolj na finančno polje. Finančni razvoj umetno-svilene industrije ni namreč šel vzporedno z industrijskim. Občutni padec cen pod nivo mirnega časa in vzposlavitelj carinskega zidu v Angliji in Zedinjenih državah je vrgel industrijo v težek položaj. Zaloge so se večale in množili so se bančni dolgovi. Snia-Viscosa se je rešila zla, ki ji je pretilo, s finančno reorganizacijo podjetja: zložila (konvertirala) je kapital in najela inozemsko posojila v znesku 1.4 milijona angleških funtov sterlingov. Stanje prehodne krize italijanske industrije umetne svile v letu 1926, se najbolj jasno zrcali v bilančnih postavkah treh najmočnejših družb:

	Čisti dobiček		Dividenda	
	1925	1926	1925	1926
Snia-Viscosa	L. 148.483.000	L. 97.929.000	12,5%	10%
Soie de Chatillon	« 17.475.300	« 11.292.200	20%	6%
Varedo	« 13.670.000	« 1.572.400	30%	—

Položaj se je v letu 1927. znatno izboljšal. Vsa podjetja so dobro zaposlena in pred vsem se je kupčija z inozemstvom ugodno razvijala. To je radi tega važno, ker je italijanska industrija umetne svile v pretežni večini izvozna industrija. Približno 65% je gre v inozemstvo.

Izvoz je prvih petih mesecih l. 1927. znašal 6,287.954 kg napram 3,727.548 kg v istem razdobju l. 1926, po vrednosti L. 257.632.951 napram L. 165.327.190. Glavni odjemalci italijanske umetne svile so Nemčija, Zedinjene države, angleška Indija in Kitajska.

Franjo Cotič

Mednarodna gosp. konferenca

Po vojni so se države navadile na sklicevanje mednarodnih konferenc. Nekaj takih kakor n. pr. bruseljska leta 1920. in genovska dve leti pozneje je imelo namen gospodarskega zblíževanja med nekdanjimi sovražniki. Domalega so ostale doslej vse brezuspešne. Za to se je v svetu že ukoreninilo splošno prepričanje, da so mednarodne konference odlično sredstvo za odlaganje aktualnih vprašanj. Izjeme ne dela v tem pogledu niti najzadnja mednarodna gospodarska konferenca, ki se je vršila v švicarskem mestu Ženevi minulega maja meseca.

Povod za sklicanje zadnje konference so dale povojne nevzdržne gospodarske razmere: gospodarska kriza v zvezi z zaščitnimi carinami. Nepobitno je namreč naziranje, da je zaščitna politika evropskih držav povojnega stila napačna in škodljiva. Toda ona še ne tvori glavnega vzroka gospodarske krize, ki preveva Evropo, kajti napačna trgovinska politika lahko oslabi kupno moč zaščitenega naroda, ali nikdar ne v oni meri, kakor se to dogaja po vojni v Evropi. Najvažnejši vzrok gospodarske krize liči namreč v uničenju ogromnih kapitalov in v inflaciji. Posledice vojne vihre so razbile relativno ravnotežja svetovnega trga, ki je obstajalo vse do leta 1914. Drugi vzrok gospodarske krize v Evropi leži v znanem zakonu periodične oscilacije gospodarskega stanja med poletom in depresijo. To ste bili glavni točki, ki ste v znanem francoskem finančniku in veleindustrijalcu Loucheurju porodili misel po sklicanju mednarodne gospodarske konference, misel, katero je Loucheur sprožil na septembrskem zasedanju Družbe narodov v Ženevi leta 1925. in ki jo je svet iste sprejel.

Še istega leta in sicer decembra je bil imenovan pripravljalni odbor, kateremu je stal na čelu najprej Švicar Gustav Ador, pozneje pa Belgijec Theunis. Odbor je pričel z delom prav v trenutku, ko se je povsod razmotrivalo vprašanje gospodarske krize in so se vse dr-

žave razen Francije in Italije, ki ste tedaj doživljale vsaka svojo inflacijsko konjunkturo, nahajale v gospodarski depresiji.

Naloga pripravljalnega odbora je bila v prvi vrsti ugotovitev vprašanj, ki bi tvorila predmet razpravljanja. Namesto tega se je vse preveč spuščal v proučavanje statističnih podatkov in si v ta namen omislil celo ves statistični material gospodarske in finančne sekcije Družbe narodov. Zbiranje tega balasta je zahtevalo več ko eno leto. Dnevni red konference spričo tega ni bil preveč racionalen. Namesto da bi se odbor bavil s stanjem posameznih panog gospodarstva v raznih državah, zatem s stanjem istih v Evropi kot celoti in se vrgel po ugotovitvi vzrokov gospodarske depresije na iskanje rešitve iz iste in nazadnje na vprašanje gospodarske in prometne politike, je delal ravno narobe. Radi dolgega odlašanja s sklicanjem konference se je navdušenje zanjo kmalu spet ohladilo. Države so koš v zasmeh pripravljalnega odbora nadaljevale s svojo zaščitno politiko. Kdor je v letu 1926. zasledoval carinsko zakonodajo, je mogel uvideti, da so vsi dekreti naznanjevali učvrstitev carinske politike. Nemčija, ki je še pred letom hotela žrtvovati svoje poljedelstvo, je danes odločna pristašinja zaščite istega. Najbolj je pa prezirala sklicanje mednarodne gospodarske konference Francija, ki je letos objavila novo carinsko tarifo skoz in skoz visoko zaščitne narave. Naj zadostuje navesti, da so bile nekatere postavke zvišane kar za 2000 odstotkov! Tarifa je seveda izzvala v inozemstvu veliko paniko. In Francijo smatramo za pobudnico različnih mednarodnih konferenc.

Po več ko poldrugoletnih pripravah so se končno dne 4. maja 1927. zbrali v Ženevi delegatje več ko petdesetih držav. Zastopane so bile tudi Združene države, Rusija in Turčija, ki niso članice Družbe narodov, ki je dala zborovalcem svoje prostore na razpolago. Izmed delegatov je bila večina nekdanjih mini-

strskih predsednikov, trgovinskih ministrov in vobče funkcionarjev, katere moramo smatrati za očete današnjih carinskih sistemov v Evropi. Zbrala se je torej večina prepričanih carinskih protekcijonistov. Na prvem mestu sam duševni oče Louis Loucheur, ki je svojo protekcijonistično naziranje večkrat dokumentiral z besedo in dejanjem. Kot minister se je potegoval in zagovarjal carinsko politiko, ki daje vladi možnost, da po potrebi kar sama dviga in niža carinske postavke. Eno izmed njegovih najbolj čudovitih del je uničenje ogromnih zalog ameriških avtomobilov na francoskih tleh leta 1919. Amerikanci so namreč razpolagali čez veliko rezervo avtomobilov, ki so bili deponirani za fronto. Ko je vojna končala, so smatrati, da je brezmiselno vsako pošiljanje avtomobilov v domovino, marveč da je boljša prodaja na licu mesta. Loucheur se je temu protivil in zahteval ogromno carino. Ta zahteva je Amerikance tako razkačila, da so zažgali vse v Franciji se nahajajoče zaloge avtomobilov.

To je samo epizoda v spomin listega Loucheurja, kateremu gre zasluga za probudo mednarodne gospodarske konference, ki je, kakor že zgoraj povedano, zborovala od 4. do 24. maja. O neštevilnih spomenicah in razpravah, ki so bili konferenci predložene, bi se dale napisati debele knjige. Uspeh tritedenskega razpravljanja je bil vse prej nego pozitiven. Čeprav je bilo sprejetih nešteto resolucij gospodarske naravi, se v Evropi ne bo še tako kmalu čutil blagodejni vpliv na gospodarsko življenje, kajti samo zavzemanje za enotno carinsko nomenklaturo, za večjo prostost pri blagovni izmenjavi, za enake trgovinske pogodbe in vpeljavo razsodiščnih klavzul v iste in za stabilnost tarifov je bore malo. Edini uspeh je mogoče priporočanje k racionalizaciji industrijskih podjetij in priporočanje tvorbe mednarodnih industrijskih dogovorov, kar se je pa že pred sklicanjem konference dogajalo.

Rumunski kralj Ferdinand,
rojen leta 1865. Umrl dne 20. julija t. l.

Rumunska kraljica Marija,
vdova po umrlem kralju Ferdinandu.

Dobrodelne ustanove

Kristus je rekel v svojem nauku: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebel«. Te besede so podlaga vsaki pravi človeški družbi, v njih je edina možnost srečnega medsebojnega življenja vseh ljudi. V njih je obsežna vsa lepota človeške duše in človeškega značaja. Po teh besedah smo si vsi enaki, bogati in ubogi, bolni in zdravi, grbasti in lepi. Ni med nami razlike, veže nas neka medsebojna vez, ki je povzročiteljica vsega dobrega med človekom in človekom, med družino in družino ter med plemenom in plemenom. Za to, ker ga ljubimo s tisto prirojeno ljubeznijo, ki nam jo je bila narava ob rojstvu vcepila v naše srce, podpiramo sočloveka, kadar je podpiranja potreben, se ga usmilimo, kadar je nesrečen, mu pomagamo, kadar potrebuje pomoči. Na podlagi te medsebojne ljubezni so ljudi zgrajene skoraj vse dobrodelne ustanove.

Vzrmo kratek in površen pogled na zgodovino, da bomo videli in se prepričali, kako se veča in pomnožuje s kulturo tudi ona velika medsebojna ljubezen vseh, ki stopamo po tem kamnitem in presenečenja polnem svetu. Čim bolj človeštvo napreduje, tem bolj se uravnava socialni red, tem bolj se člani človeštva izenačujejo. V starem veku vidimo v človeški družbi neštivilno kasti, ki so se tvorile bodisi na podlagi bogastva, bodisi na podlagi plemenitosti rodu. Med posameznimi kastami je vladalo neprestano sovraštvo, ker se je ena postavljala nad drugo — kot nadstropja v hiši... in večja krátila pravice nižji. Bile so tako globoke vrzeli med njimi, da se član ene kaste od člana druge, višje kaste, ni smatral za človeka. V tistih časih ne bi mogla obstojati dobrodelna ustanova, ki bi služila vsem, ker ljudem je manjkalo onega čuta, medsebojne ljubezni. Ona bi služila le eni kasti. Pri Grkih, ki so bili kulturnejši, vidimo že napredek: svojim zaslužnim in ostarelim možem so dajali v starosti plačo in jih v Pritanaju, nekaki dobrodelni ustanovi prostovoljno na državne stroške preživljali. Pri Grkih, kjer se je do precejšnje popolnosti razvila ravno država, je ona bila neka kulturna krušna mati in varovanka. Vzgjajala je mladino ter gojila spoštovanje do starcev, vendar pa je gojila še suženstvo ter izpostavljala revne in pohabljenе otroke. Torej ni še znala ceniti vrednosti vsakega človeka, ni imela zakonov, ki bi kot danes čuvali integriteto vsakega posameznika. Danes je čut usmiljenja že tako globoko ukoreninjen v človeku, da bi se kaj takega ne moglo več goditi, da ne bi nastal upravičen odpor od strani večine ljudi. V srednjem veku, ko je nastopilo krščanstvo s svojo vero, ki sloni na popolnoma človekoljubnih principih, se je pod dojmom

vere ustanovilo veliko človekoljubnih ustanov bodisi po samostanih, bodisi po drugih vzgajališčih. Vladala pa je še vedno ona velika razlika med plemičem, privilegirancem in preprostim človekom, vernikom. Vse to je bila velika zapreka za pravi razvoj socialnega življenja. Vendar pa so oni, ki so se resnično oprijemali naukov pozitivne krščanske vere, z ozirom na človekoljubnost podpirale vse revne ljudi brez stanovske in denarne razlike. Samostani so imeli poleg namena izbirati ljudi, ki se odpovedujejo svetu, tudi namen skrbeti za javno blaginjo spreminjajoč jih v vzgajališča, nekake bolnice in goječ zemljo potom izsuševanja močvirij, sekanja gozdov in tako dalje. V najnovejši dobi se je človek prikazal človeku v vsej svoji vrednosti. Danes čislamo človeka po njegovem delu, nobenu človeku pa ne odrekamo vrednosti, ki jo nosi v sebi kot človek. In zato je vreden vsake naše pomoči, kadar jo je potreben. Iz onih brezštevilnih kasti in razlik, ki so nekoč ležale med človekom in človekom, in iz zavesti, da smo si v enem pogledu vsi enaki, vstaja nov človek, nov posameznik, ki je zmožen kot močan člen sestaviti močno verigo človeške družbe, ki se ji pač oblika in mentaliteta, nikdar pa ne vsebina, spreminja.

In v tej dobi je prešlo ustanavljanje dobrodelnih ustanov v roke bodisi posameznikov, bodisi družbe ali pa države kot predstavnice vseh državljanov.

Dobrodelnih ustanov imamo več. Njih oblike se razlikujejo med seboj z ozirom na namen, ki ga goje. Nekatero skrb za vzgojo, druge za učenje, tretje skrb za zdravje, četrte za sirote in onemogle starčke, za umobolne, za slepce in gluhoneme, za uboge in za ponesrečence.

Vse te dobrodelne ustanove, ki so izraz one proli vrhuncu idoče ljubezni do bližnjega, so nekake trdnjave, ki se jih poslužuje človeštvo pri preuredbi človeške družbe, ki jo je treba napraviti telesno in duševno močno. Streme po zdravstvu človeka ter so hkratu najvišji izraz usmiljenja, ki ga čuti zdrav človek do bolnega, srečen do nesrečnega. Včasih, morda iz tega ali onega razočaranja, gleda danes marsikak človek lemno v današnji svet in v bližnjo bodočnost, trdeč da se je naše življenje zlasti radi svetovne vojne poglobilo preveč v materialni svet, posfalo kruto in neusmiljeno proli svojemu bližnjemu, morda tudi radi boja za lastni obstanek. To naziranje pa je napačno vsaj v toliko, ker v takem slučaju gledamo življenje preveč od blizu, ker se naše obzornje ne more povečati v potrebno dolžino, da bi presodilo, ali gremo v razvoju naprej, ali stojimo, ali pa nazadujemo — kot z lastnimi čutili ne moremo čutili,

da se z zemljo vred vrlimo tudi mi, kar je znanstvenim potom dokazano. Postavili se moramo v gotovo oddaljenost, od koder bomo z golovostjo irdili: kljub vsemu napredujemo! To prepričanje nam bo vtilo v srce poguma in upanja do usmiljenosti človeka, ki je že precej v njem vzbujeno in se bo še vzbudilo.

Pa pustimo to in vrnimo se k dobrotelnim ustanovam. Ena izmed danes jako koristnih je Zeleni križ, na primer v Gorici. Takih križev in podobnih samaritanskih družb, ki opravljajo usmiljeno delo do nesrečnikov, najdemo dandanes veliko po vsem svetu. V Nemčiji na primer opravljajo to delo poleg različnih bolnišnic in sanatorijev tudi navadni mestni gasilci. Oni pobirajo ranjence po meštu, posebno pa ob prilikah velikih požarov in potresov. Posebno so razvili zeleni križi po Holandskem. Kljub majhni deželi jih je vseh skupaj nad 810, dočim ima Italija okrog 680. Zeleni križ je ustanova, ki služi za hitro pomoč. Namen ima ta-le: pobirali ranjence na kraju nesreče, ali v hiši, kjer je bolnik bolan, da ga prepelje kar najhitreje v bolnico, ali pa da ga v slučaju majhne nevarnosti za prvo silo poveže in razkuži. Tudi v Gorici, kot smo že omenili, imamo tako prekoristno ustanovo. Imenuje se Goriški zeleni križ. Ustanovljen je bil po vzorcu tržaške zdravniške straže (Guardia medica). Namen teh dveh družb je enak, vendar se njihova organizacija medsebojno precej razlikuje. Dočim so uslužbenci tržaške »guardie mediche«, plačani so strežniki Zelenega križa prostovoljni. Po načinu goriškega Zelenega križa se je tudi v Trstu ustanovila podobna ustanova z nazivom tržaški zeleni križ, dočim imajo v Reki reški beli križ. Zeleni križ kot tak ima prav za prav svoj postanek v »Usmiljenju« iz Firenc. »Usmiljenje je tudi neka podobna dobrotelna ustanova, ki pa se od navadnih zelenih križev razlikuje v toliko, da je to le verska ustanova, dočim so ostali zeleni križi čisto navadni, povesetni in nepolitični zavodi. »Križev« imamo veliko. Vsi hodijo po istih stezah in potih in imajo isti cilj, isti namen pred seboj, razlikujejo se le v nazivih. Nekateri se imenujejo rumeni križ, zlati križ, rdeči križ, modri križ, beli križ itd. Torej brezpomembna razlika, ker so vsi zgrajeni na istih načelih.

Kakšen je ustroj Zelenega križa? Vzemimo za vzgled vedno Goriškega, ki nam je najbližji in najkoristnejši. Te in podobne dobrotelne naprave imajo svoje člane, ki plačujejo v skupno blagajno svoje letne ali mesečne prispevke. To pač radi tega, da je denarno kolikor toliko samosvoj in da lahko vsaj deloma pomaga vsakemu tudi ubogemu, ki bi morebitnih stroškov, ki jih ima Zeleni križ z njim, ne mogel plačati. Tu je ravno poudarjeno ono človekoljubje in samaritanstvo, ki nam kaže moralno vrednost ustanove same

kot take in nam tudi potrjuje, da je taka ustanova nad vse potrebna. Nekaj podobnega je v Ameriki. Tudi tam je neka podobna dobrotelna ustanova z imenom »Life Extension Institute« (Zavod za podaljšanje življenja). Ta stremi za človekoljubnimi cilji, za zdravstveni povzdig prebivalstva. Upravno je tako dobro urejen, da oni, ki iščejo v njem zavetja, ne irpe radi tega nobene materialne škode.

Isto tako opravlja goriški Zeleni križ svoje delo v precejšnji meri brezplačno ali pa po znižanih cenah, v okviru, ki bi ga začrtali mimo teh le krajev: Kanal, Deskle, Sveta Gora, Šempas, Prvačina, Gradiška, Capriva, Kojško ter zopet Kanal. Od tod prevažajo neprestano nesrečneže, ki so se ponesrečili bodisi na cesti, na polju, ali pa doma; vrh tega še bolnike, ki morajo nemudoma v bolnico. Vsak Zeleni križ ima svoj svet ali odbor, ki ga volijo člani na občnem zboru. Ta svet potem upravlja ustanovo in jo vodi.

Ako pogledamo statistiko goriškega Zelenega križa, vidimo šele v mozajku števil, kakšno in kako koristno delo opravljajo. Hkratu nam te številke zadostno kažejo, kako je potreben, ter nam ob enem povedo vzroke, čemu se je tako hitro in tako dobro razvil. Številčno se je v naših krajih po vojni prav do današnjih dni zgodilo veliko nesreč. Pomisliti morate samo, in lahko boste pomislili, če ste pridno zasledovali naše časopisje, kakšne sledove je zapustila svetovna vojna po Goriškem in kraškem polju.

Ležalo je tam vse polno pozabljenih granat, bomb in podobnega vojnega materiala, ki je vzrok tolikim in tako težkim nesrečam brezštevilnih otrok, mladeničev in tudi starejših, ki so bodisi potom dela ali pa po nepredvidnosti, deloma tudi po lastni nepazljivosti in predrznosti postali nesrečni morda za vse življenje, ali pa celo zgubili svoje mlado življenje. Kdaj bo konec tej večni žalostni pesmi? In glejte vsem tem, ali vsaj deloma vsem ranjencem je Zeleni križ veliko pomagal. Vsak dan se je slišala rezka piščalka samaritanskega avtomobila bodisi po kraškem kamenju, bodisi po soški dolini, ali pa goriškem polju ter vinskih Brdih. Marsikateremu je rešil življenje s svojim hitrim poletom v mestno bolnico. Polem pa nesreče po mestu! Vsak dan se zgodi kakšna, vsak dan je potreba Zelenega križa. Goriški Zeleni križ je bil ustanovljen 11. novembra 1922. Njegov ustanovitelj je Lelji Baggiani. Najprej je imel svoje sedeže v skromni in stari hiši v ulici Mazzini. Od tam je opravljal po mestu svoje samaritansko delo z malim vozičkom na roke. Imel je poleg tega še kakih 20 nosilnic ter nekoliko jodove tinkture. Seveda v taki formi ni mogel opravljati velikega dela. Vendar pa so ljudje že uvideli korist, ki jim jo prinaša, in ga jeli podpirati. Začel je širiti svoj delokrog in si nabavljati številnejše osobije. Nabavil si je tudi v

kratkem avto, za njim še enega. Sedaj je bilo bolje. —

Letos pa je premenil svoj sedež in si preuredil dostojno centralo v ulici Morelli. Pomnožil je tudi svoje člane in pričel ustanavljati svoje podružnice. Vse to v zelo kratkem času. —

Odkar obstoja pa do leta 1927. je prepe-ljal 5937 ranjencev in bolnikov. Izmed teh jih je bilo prepeljanih 4479 z avtomobili, 1451 pa z vozičkom na roko. Od skupnega števila je bilo prepeljanih 2499 bolnikov, okrog 397 bolnikov od zunaj v različne bolnice, dočim je bilo prepeljanih 3041 ponesrečencev. Bilo je okrog 1345 prevozov, ki so se zaračunali, 483 jih je bilo po znižanih cenah, ker so bili ponesrečenci vpisani v bolniško blagajno, 3699 pa jih je bilo prepeljanih brezplačno. Za zdravljenje na centrali in zunaj, ki je bolj razkuževalnega

značaja in ki služi v prvo pomoč, je bilo storjenih stroškov za 12.000 lir, za katere ni Zeleni križ vprašal nikogar povračila. V letu 1926. je Zeleni križ napravil dobrega za 60.000 lir.

Iz te statistike vidimo, da opravlja Zeleni križ v resnici prekoristno delo. On je prva pomoč ponesrečencu, on je velika opora zdravstvenemu gibanju, ki je pač koristno in tudi vidimo, da prinaša sadove. Treba je, da čuvamo svoje telo, kajti edino zdravi bomo sposobni za delo, za katero smo rojeni. Seveda imajo podobne naprave kot je Zeleni križ tudi veliko denarnih zaprek, ki so velika ovira, da se ne morejo razviti v take oblike, ki bi čim več pripomogle k izboljšanju splošnega zdravja in tem bolj pomagale nesrečnim ljudem. Zato so zanimanje in podpora za take dobrodelne in socialne ustanove dobra dela.

D. B.

Albert Rejca

Kaj mora vedeti mlad nabornik ?

Splošna določila.

Vsak italijanski državljani moškega spola je podvržen naborom. Posamezni letniki so klicani na nabor v letu, ko dofitni mladeniči dopolnijo dvajseto leto.

Oni mladeniči, ki imajo posebne pogoje, predpisane od postave glede mornarskih naborov, se črtajo iz navadnih nabornih imenikov in vpišejo v mornarske naborne imenike.

Vsi potrjenci pri naborih so osebno obvezani za vojaško službovanje od dneva potrditve do 31. decembra onega leta, v katerem dopolnijo 39. leto starosti. To svojo vojaško obveznost izpolnijo deloma z vojaško službo, deloma s tem, da so na razpoloženju na neomejenem dopustu (congedo illimitato) po vojaškem službovanju.

Potrjenci pri naborih pred vojaškim službovanjem se smejo izseliti le na podlagi posebne dovoljenja vojnega ministrstva. Po vojaškem službovanju jim pa oblasti lahko izdajo potni list, samo morajo to takoj javiti vojaškemu okrožju.

Naborni svetli in naborne komisije.

Nabore izvršujejo v vsaki pokrajini naborni svetli. Naborni svetli imajo v naših krajih sedež v Gorici, Trstu, Vidmu, Pulju in Reki. Naborni svet je sestavljen iz predsednika okrožnega sodišča, zastopnika armade in zastopnika deželne uprave ter nabornega komisarja, ki vodi tajniške posle. Dodeljen je nabornemu svetlu vojaški zdravnik.

Ko se otvorijo vsako leto nabori za mladeniče onega letnika, ki je na vrsti, ustanovi naborni svet posebno potujočo naborno komisijo, ki obiše razne glavne kraje pokrajine,

kjer izvršuje nabore. Navadno pridejo potujoče komisije v kraje, ki so sedež sodnijskih okrajev. Potujoče komisije so sestavljene iz predsednišva nabornega sveta, to je sodnika okrajne sodnije, zastopnika armade in zastopnika deželne uprave ter nabornega komisarja. Vojaški zdravnik pa pregleduje nabornike.

Seje nabornega sveta in potujočih nabornih komisij so javne in lahko vsakdo prisostvuje. Prisostvujejo sejam nabornih svetov in komisij orožniški častnik in pa občinski načelnik one občine, iz katere so naborniki.

Proti odločitvam nabornih svetov in nabornih komisij je dovoljen priziv na vojno ministrstvo.

Nabor.

Naborni imeniki se sestavljajo v mesecu januarju, prvih 15. dni meseca februarja je pa naborni imenik izpostavljen v vpogled občinstvu. Mladeniči podvrženi pod nabor se morajo tudi sami brigati, ali so vpisani v imenik ali ne.

Nabore se pa vršijo navadno v jeseni v mesecih septembru, oktobru in pa novembru potom rednega zasedanja nabornih svetov in komisij. V izrednih zasedanjih pa pregledujejo one, ki niso mogli priti k rednemu pregledovanju.

Naborniki se vozijo na nabor po znižanih vojaških tarifih. Revnim nabornikom pa mora plačati vožnjo občina, kjer stanujejo.

Naborni svet ali pa naborna komisija pregleduje po imenskem redu v imeniku posamezne nabornike ter jih spozna ali za trajno nesposobne (riformato) ali samo začasno ne-

spodobne (rivedibile) ali pa jih kot sposobne uvrsti v armado (arruolato).

Naborniki, ki se iz kakega zakonitega razloga ne morejo predstaviti o pravem času k naboru, se odločijo na kasnejše nabore toliko časa, dokler ne preneha razlog njihovega odlašanja.

Vpisanci v naborne imenike, ki stanujejo v inozemstvu, so spoznani s sposobnim in uvrščeni v armado brez pregleda. Lahko pa se pustijo pregledati na svoje stroške pri diplomatskih uradih v inozemstvu.

Naborniki, spoznani s sposobnim in uvrščeni v armado, dobé po naboru začasen neomejen dopust do vpoklica pod orožje, ki se vrši navadno vsako leto koncem meseca marca. Lahko se pa pošljejo tudi takoj pod orožje.

Trajna in začasna nesposobnost.

Trajno nesposobni (irformati) se smatrajo oni, ki radi kake težke telesne ali pa duševne napake niso sposobni za službovanje ali pa merijo manj ko 1 m 48 cm. V posebnih seznamih so našteje vse one bolezni, ki dajo povod trajni nesposobnosti.

Naborniki, ki imajo kako napako, ki jih brez drugega onesposablja na vojaško službovanje, so potem posebne izjave lastne občine oproščeni vsakega pregleda.

Naborniki slabotne postave in bolehaloči na boleznih, ki se dajo ozdraviti, se proglase za začasno nesposobne (rivedibili) ter se odlože za naslednje nabore, toda ne preko 31. decembra onega leta, v katerem dopolné 22. leto. Ako so še takrat slabotni, se proglase trajno nesposobnim.

Oni naborniki, ki bolehalo na boleznih, ki so ozdravljive v kratkem času, se odlože na še tekem par mesecev dodatne preglede.

V ugotovitev obstoja kake bolezni ali pa njene neozdravljivosti lahko pošlje naborni svet ali pa komisija nabornika na opazovanje v kako vojaško bolnico.

Predpisana višočina vojaka je 1 m. 50 cm. Naborniki, ki imajo 1 m 48 cm ali pa še več, toda ne 1 m 50 cm se odlože za prihodnje nabore do njihovega 22. leta. Ako do takrat ne dosežejo predpisane višočine, se smatrajo trajno nesposobnim.

Tudi vojaška oblast lahko tekom službovanja proglasi trajno nesposobnim posamezne vojake ali pa pošlje na izreden dopust začasno nesposobne.

Vojaška služba.

Vojaški obvezanci so prisiljeni opraviti vojaško službo v treh različno dolgih službenih dobah.

Navadno službo (ferma ordinaria) morajo opraviti oni, ki nimajo pravice do skrajšane.

Skrajšano (riducibile) in pa najmanjšo (minima) službeno dobo pa opravijo oni, ki

se nahajajo v posebnih družinskih razmerah.

Navadna služba traja 18 mesecev. Skrajšana (riducibile) vojaška služba pa traja različno dolgo, navadno od 6—9 mesecev, toda nikdar ne manj ko šest mesecev. Najmanjša traja tri mesece. Ministrstvo pa lahko oprosti še te tri mesece službovanja s posebnim odlokom vse vojake enega letnika, ki imajo do najmanjše službene dobe pravico.

Skrajšana vojaška služba.

Imajo pravico do skrajšane vojaške službe:

- 1) edini sin živega očeta;
- 2) prvorojeni sin živega očeta, ki nima drugega sina nad 16 let;
- 3) edini vnuk deda, ki nima sinov nad 16 let;
- 4) prvorojeni sin matere vdove;
- 5) prvorojenec sirot brez očeta in matere;
- 6) sirota brez obeh starišev, ki je edini polbrat sester — samskih ali pa vdov brez sinov nad 16 let, ki so samo brez očeta;
- 7) sirota brez obeh staršev, ki je edini polbrat sirot samo brez očeta;
- 8) sin vojaka, umrlega pod orožjem, radi vzroka, ki ga ni povzročilo vojaško službovanje;
- 9) sin vojaka upokojenega radi ran ali bolezni povzročenih mu po vojaškem službovanju;
- 10) brat vojaka umrlega pod orožjem radi vzroka, ki ga ni povzročilo vojaško službovanje;
- 11) brat vojaka upokojenega radi ran ali pa bolezni, povzročenih mu po vojaškem službovanju;
- 12) brat vojaka, ki se nahaja pod orožjem radi posebnih obveznosti (prostovoljec, posebna službovanje itd.) ali pa ker si je izbral vojaški poklic kot častnik ali pa podčastnik. Kot taki se smatrajo vojaki, ki služijo pri zrakoplovstvu, mornarici, finični straži ali kot agentje pri varnostni službi;
- 13) brat vojaka, ki pripada enemu izmed zadnjih štirih odpuščenih vojaških razredov in ki je služil navadno službeno dobo.

Najmanjša vojaška služba.

Imajo pravico do najmanjše vojaške službe, to je samo do treh mesecev ali pa sploh do oprostitve:

- 1) edini sin očeta, ki je stopil v 65. leto starosti ali je nesposoben za koristno delo; (pripeljati seboj k naboru očeta v slučaju bolezni za pregled);
- 2) prvorojenec očeta v istih pogojih, ki nima drugega moškega sina nad 16 let;
- 3) edini sin matere vdove;
- 4) prvorojenec matere vdove, ki nima drugega sina nad 16 let;

5) edini vnuk deda, ki je stopil v 70. leto starosti ali ki je nesposoben za koristno delo in nima sinov nad 16. let;

6) edini vnuk babice ki nima sinov nad 16 let;

7) prvorojeni vnuk deda, ki je stopil v 70. leto ali ki je nesposoben za koristno delo in nima sinov oziroma drugih vnukov nad 16 let;

8) prvorojeni vnuk babice, ki nima moških sinov oziroma drugih vnukov nad 16 let;

9) prvorojenec izmed sirot brez očeta in matere, ki nima brata nad 16 let;

10) edini brat sester brez očeta in matere, samskih ali pa vdov brez sinov nad 16 let;

11) sirota brez očeta in matere, ki ima brata nesposobnega za koristno delo, kadar se drugi bratje lahko smatrajo kot neobstoječi v družini;

12) sin vojaka, umrlega pod orožjem, ali na dopustu ali pa kot nesposobljenec radi ran ali pa boleznih zadobljenih v vojaški službi;

13) polbrat vojaka umrlega pod orožjem ali na dopustu ali pa kot nesposobljenec radi ran ali pa boleznih zadobljenih radi vojaškega službovanja;

14) sin vojaka-pohabljenca in upokojenega radi vojaškega službovanja;

15) polbrat vojaka-pohabljenca in upokojenega radi vojaškega službovanja.

O priliki nabornega pregleda morajo naborniki izjaviti, ako imajo pravico do skrajšane ali pa najmanjše vojaške službe.

Pri navedenih pogojih za skrajšano in pa za najmanjšo vojaško službo, se da ta prednost doseči le, ako ni noben brat nabornika užival olajšave skrajšane in najmanjše vojaške službe.

V zmislu skrajšane in najmanjše vojaške službe se smatrajo kot neobstoječi v družini:

1) bolehaloči na neozdravljivih, trajnih boleznih;

2) odsotni priznani kot taki na podlagi razsodbe civilnega zakonika;

3) kaznenci v kaznilnicah, obsojeni na najmanj 12 let ječe.

Poleg navedenih pogojev za skrajšano ali pa najmanjšo vojaško službo mora nabornik s posebnim potrdilom dokazati, da je obiskoval z uspehom predvojaške tečaje (corsi premilitari) ali pa da mu teh tečajev ni bilo mogoče obiskovati (radi boleznih, oddaljenosti itd.).

Oni naborniki s pravico do skrajšane ali pa najmanjše vojaške službe, ki bi lahko obiskovali predvojaške tečaje, pa jih niso, bodo morali služiti tri mesece preko skrajšane ali pa najmanjše vojaške službe.

Naborniki s posebnimi stanovskimi sposobnostmi naj o priliki nabora dokažejo z listinami to svojo posebnost, da se dodelé posebnim oddelkom.

Tri leta morajo služiti:

1) prostovoljci pri raznih vojaških oddelkih;

2) korporali in vojaki, ki so zopet sprejeti na podlagi prošnje v vojaško službovanje;

3) aktivni karabinirji;

4) korporali in poddesetniki disciplinarnih stoltnij in kazenskih zavodov, žrebčaren, godeb in kovačij.

Dve leti služijo pomožni karabinirji.

Lahko ostanejo še eno ali pa tudi manj v službi vojaki, ki morejo biti odpuščeni. Dobé zato posebno odškodnino.

Ne šteje se za službovanje kazen, odsedena v zaporih na podlagi obsodeb vojaških sodišč.

Odlog vojaške službe.

V mirnem času lahko odlože visokošolci vojaško službovanje do 26. leta. Dokazati pa morajo, da so obiskovali strelske vaje ali pa da se teh niso mogli udeleževati. Tudi po 26. letu lahko še nadalje dosežejo odlog vojaške službe, ako so radi tehtnih razlogov morali prekiniti študije ali pa da niso mogli v določenem roku doseči doktorata ali pa diplome ali pa da so se vpisali po izvršitvi ene fakultete na kako drugo ali pa tudi končno, da rabijo še dopust po doktoratu radi izboljšanja stanovske predpriprave.

Odlog lahko dosežejo tudi dijaki zadnjega višjega letnika srednjih šol ter maturantje ki niso padli več kot v dveh predmetih.

Teologi semeniščniki imajo tudi pravico odloga do 26. leta.

V mirnem času lahko dosežejo odlog za eno ali k večjemu za dve leti tudi:

a) kmetjski sinovi neobhodno potrebni za gospodarstvo kmetije;

b) dijaki zadnjega letnika kmetijskih, industrijskih ali pa trgovskih srednjih šol.

Ako se nahaja že kak brat pod orožjem, lahko doseže nabornik odlog za toliko časa, dokler ni brat odpuščen iz vojaške službe. Ako se pa dva brata prijavita hkrati pod orožje, se pusti eden na dopustu na zahtevo in določitev družine.

Nujno potrebno je, da vsi vojaški vpokličanci v lastnem interesu vložijo en mesec pred vpoklicem pod orožje ali pa še prej prošnje za odlog radi nadaljevanja študijev, gospodarstva kmetije, ker je že en brat pod orožjem itd.

Skrčenje službe zavisi od določitve vojnega ministrstva.

Vojno ministrstvo lahko določi:

a) koliko časa imajo služiti upravičenci do skrajšane vojaške službe;

b) da se nima podeliti skrajšana vojaška služba onemu, ki je zamudil rok za prijavo in dokaz svoje pravice do skrajšane vojaške službe;

b) da so sploh oproščeni od vojaške službe oni vpoklicanci, ki so le deloma sposobni radi telesnih in duševnih napak za vojaško službovanje ali pa manjši od 1 m 54 cm;

c) da se odbije največ ena šestina vojaške službe onim, ki so obiskovali predvojaške tečaje;

d) da se predčasno odpustijo po enem letu službe oni vojaki, ki so bili potrjeni šele po ponovnem pregledu, ko so bili že enkrat spoznani nesposobnim;

e) da se predčasno odpusti en letnik po dovrstitvi zadnje instruktajske dobe.

Vojaški obvezanci v inozemstvu.

Vojaški obvezanci, potrjeni za vojaško službovanje od nabornega sveta na podlagi posebne podvršbe (atto di sotmissione), so oproščeni od vojaške službe toliko časa, dokler stanujejo v inozemstvu. Ako se pa pred 32. letom svoje starosti povrnejo v domovino, morajo iti pod orožje s prvim letnikom, ki je ravno na vrsti. So pa še lahko nadalje prositi od vojaškega službovanja, čeprav so se vrnili v domovino, ako dokažejo, da so se vrnili le radi družinskih ali pa zdravstvenih razmer. Ne smejo pa prekoračiti v tem slučaju treh mesecev bivanja v domovini, ako so se vrnili iz kake evropske države, in šestih, ako so prišli preko oceana. Ako so pa prišli v domovino v svrhu študijev, so pa prositi toliko časa, dokler traja študij.

Vojaški obvezanci, stanujoči v inozemstvu in ki se vrnejo v domovino šele po 32. letu starosti, so pa sploh oproščeni vojaške službe. Le v slučaju vpoklica njihovega letnika se morajo vpoklicu odzvati.

Odpust, kazenske določilve.

Neomejen dopust (congedo illimitato) dobé vojaki po dovršeni vojaški službi. Ohranijo pa vojaško obveznost.

Končnega odpusta (congedo assolto) so deležni vojaki ali pa vojaški obvezanci na neomejenem dopustu radi starosti ali pa radi telesne nesposobnosti.

Podčastniki in vojaki na neomejenem dopustu morajo javiti vojaškemu okrožju potom občine vsako premembo prebivališča. Opustitev prijave se kaznuje z denarno globo L. 5. Tudi se lahko kasneje vpokličejo celotno ali pa deloma po letnikih v vojaško službo za gotovo dobo. V svrhu nadzorstva vojaške sile na neomejenem dopustu lahko ministrstvo odredi ob nedeljah posebne vpoklice, trajajoče samo dan nedelje.

Upornim (renitente) se proglase oni, ki se na določen dan brez utemeljenega razloga ne predstavijo k naboru.

Dezertarjem pa oni, ki na določen dan brez zakonitega zadržka ne gredo pod orožje.

Uporni se kaznujejo z zaporom od dveh mesecev naprej, dezertarji pa s paralelnim zaporom.

Izbruh vulkana Vezuva.

Vulkan Vezuv je letos zopet bruhal. Slika nam predstavlja ogromno vulkanovo žrelo z morjem lave, ki se je strnila okrog glavnega stožca.

O pobiranju davkov

Do 31. decembra 1923. so pobirali davke davčni uradi. S tem dnem so pa isti prenehali poslovati, ker so bili ukinjeni z ministrskim odlokom od 16. decembra 1923. št. 26398. Proti koncu leta 1923. so bile razpisane dražbe za oddajo pobiranja davkov in občinski konsorciji so poverili najugodnejšim ponudnikom to nalogo. Če je bila dražba brezuspešna ali če je prefektura smatrala najboljšega ponudnika, ki mu je bil poveril občinski konsorcij pobiranje davkov, za nesposobnega, je izbrala prefektura ponudnika sama in mu poverila omenjeno nalogo.

S 1. januarjem so ustanovili izbrani ponudniki davčne pobiralnice (esattorie). Tem se je poverilo pobiranje vseh davkov t. j. starih (izza avstrijske dobe) in novih (državnih) davkov, ki so se bili raztegnili in vpeljali z odlokom-zakonom od 11. januarja 1923. št. 148.

Davčne isterjevalnice so istočasno občinske blagajne in izterjujejo tudi občinske davke in dohodke in plačujejo vse občinske izdatke.

Vsako leto do 15. decembra pripravijo kr. okrajni davčni uradi davčne sezname in jih pošljejo na finančno intendanco, da jih pregleda in jim dostavi izvršilni nalog.

Finančna intendantca pošlje pred 15. januarjem sezname občinam, naj jih javno razglase in naj jih imajo osem dni davkoplačevalcem na vpogled. Po preteku osmih dni izroče občine te davčne sezname in morebitne lastne sezname za obinske pristojbine, potrjene od prefekta, pobiralnicam.

Pobiralnice izpišejo nato plačilna obvestila (cartelle), iz katerih mora biti razvidna visokost obdačenega dohodka, letni davek, visokost vsakega obroka in odstotek odmeritve. Tako izpolnjena obvestila vroče pobiralnice davkoplačevalcem vsaj osem dni pred zapadlostjo prvega obroka t. j. 10. februarja vsakega leta. To se tiče glavnih seznamov (ruoli principali). Imamo pa še nadomestne (r. suppletivi) in posebne sezname (r. speciali).

Za pobiranje in plačevanje davkov, doklad in naklad imamo natančna navodila ki so razvidna iz odloka-zakona od 17. oktobra 1922. št. 1401. in iz pravilnika k temu od 15. septembra 1923. št. 2090. Oba, odlok-zakon kakor pravilnik sta se bila raztegnila na naše kraje z odlokom-zakonom od 11. januarja 1923. št. 117. in od 28. aprila 1927. št. 729. Ker so ta navodila precej zamotana in odsežna, hočem le najpoglavnejše obrazložiti in razjasniti,

da bo vedel davkoplačevalec, kako se ima zadržati, da se izogne škodljivih posledic.

Davčni izterjevalec mora plačati deželnemu prejemniku vse davke, ki jih je izterjal in ki jih ni izterjal, vsak drugi mesec v letu, ko namreč zapadejo posamezni obroki. Vsakrat mu odšteje šteti del cele letne vsote vseh davčnih seznamov, sicer mora plačati 6% globo. Kot blagajnik občine obdrži le vsoto, ki pripada občini in od oblasti in občin priznani in nakazani odstotek (aggio). Da ne založi za zamudne davkoplačevalce previsokih vsot, je davčna pobiralnica primorana, izterjati vse dolžne vsote ob zapadlem obroku, če treba tudi z izvržbo.

Kakor je bilo že zgoraj omenjeno, mora dobiti vsak davkoplačevalec obvestilo po zato pooblaščenem obhodniku. Iz tega obvestila (cartella) je natančno razvidno, koliko in kdaj je treba plačati davke. Vsak davkoplačevalec mora vedeti, da zapadejo obroki davkov dne 10. februarja, 10. aprila, 10. junija, 10. avgusta, 10. oktobra in 10. decembra vsakega leta. Čas za plačevanje obrokov je do 18. februarja, 18. aprila, 18. junija, 18. avgusta, 18. oktobra in 18. decembra. Če je ta dan zapovedan praznik, velja dan pozneje. Po preteku tega roka, mora plačati davkoplačevalec 6% globo.

Pet dni po vročitvi opominjevalnice pride davčni izvršbar (eksekutor, ufficiale esattoriale), ki je pooblaščen in imenovan s posebnim patentom od kr. državnega pravnikarja, na dom davkoplačevalca in mu zarubi premičnine za vrednost zastalega davka. Napravi zapisnik in opiše zarubljene predmete v navzočnosti dveh prič, ki morata zapisnik podpisati. Katere predmete sme izvršbar zarubiti, je v zakonu natančno določeno. Zarubljene predmete pusti v shrambi zamudnega davkoplačevalca ali jih pa da prenesti v shrambo drugam. Če po preteku desetih dni po zarubitvi ne plača davkoplačevalec zastanka, se mu vroči dražbeni oklic in se določi dan dražbe. Dražbi prisotstvuje občinski tajnik ali namestnik in vodi zapisnik. Ako se zarubljeni predmeti na dan dražbe radi prenizkega ponudka ali pomanjkanja ponudnikov ne morejo prodati, razglasi eksekutor, da se bo vršila dražba naslednji dan. Če je tudi naslednji dan dražba brezuspešna, se izroče zarubljeni predmeti predstojniku občine, naj jih proda poljubno.

Izvršilni stroški poleg 6% globe so sledeči:

za zastani davek	do L	3.00 znaša strošek L	0.65
» » » od L	3.05 do L	5.00 » » L	1.25
» » » od L	5.05 do L	10.00 » » L	2.50
» » » od L	10.05 do L	15.00 » » L	3.75
» » » od L	15.05 do L	20.00 » » L	5.00
» » » od L	20.05 do L	30.00 » » L	7.50
» » » od L	30.05 do L	50.00 » » L	10.00
» » » od L	50.05 do L	100.00 » » L	15.00
» » » od L	100.05 do L	200.00 » » L	22.50
» » » od L	200.05 do L	500.00 » » L	43.75
» » » od L	500.05 do L	1000.00 » » L	75.00
» » » od L	1000.05 do L	2000.00 » » L	120.00
» » » od L	2000.05 do L	5000.00 » » L	180.00
» » » od L	5000.05 do L	10000.00 » » L	240.00

itd. itd.

Pri dražbenem postopanju znašajo stroški dvakrat toliko poleg gori omenjene globe 6%. Pritožbo proti izvršilnemu postopanju lahko vloži davkoplačevalec pri finančni intendanci in sicer le v slučaju, če gre za ustavitve eksekucije. Na sodnijo se sme pritožiti proti izvršilnemu postopanju le tretja oseba, ki ni dolžnik davka, a se je izvršba izvršila vkljub temu na predmete, ki so njena last. Davčni izterjevalec pa ne sme ustaviti izvr-

šilnih korakov, dokler ne dobi odločitve in ukaza od višjih oblasti finančne intendantce ali sodnje.

Pritožba ali tako zvana ekscindovalna tožba, češ zarubljeni predmeti niso last dolžnika, marveč tožitelja, vložena na sodnijo od sorodnikov davkoplačevalca do tretje stopnje, ki stanujejo za zamudnim davkoplačevalcem v enem in istem stanovanju, je po zakonu o pobiranju davka nedopustna. Za davčne zastanke se torej

lahko zarubijo vsi predmeti, ki se nahajajo v stanovanju dolžnika, čeprav so tisti predmeti last njegovega očeta, brata, njegove sestre, ki niso dolžniki. Izjemo tvorijo predmeti prejeti za doto. To pa mora biti razvidno iz notarskega akta.

Smejo se tudi zarubiti trgovcu ali obrtniku premičnine v njegovem prostoru za trgovino ali obrt za zastane davke, izvorajoče iz trgovine ali obrti za eno leto in pol nazaj, čeprav dolguje te davke prejšnji lastnik ali

izročitelj trgovino ali obrti iste vrste. Predmeti, nahajajoči se v trgovini ali delavnici, jamčijo za zastale davke, izvirajoče iz trgovine ali obrti, tudi če je postal kdo drugi njihov lastnik v istih prostorih.

Izvršba na nepremičnine se sme predlagati le, če je avstrijskega zakona.

Izvršba na nepremičnine se sme predlagati le, če je bila eksekucija na premičnine brezuspešna.

Jos. Jurca

Davčna razvidnost

V spominu mi je ruska humoristična črtica z naslovom »Podarki (= darila)«, prepojena s specifičnim ruskim humorjem. Če že imaš opravke, darilo — seveda, samo ob sebi se razume, da boš dal tudi darilo, toda tu se začenja nevednost Griše, koliko je treba podariti, dosti ali malo, naravnost ali po drugi osebi, ki bi priporočila njegovo stvar? Kje on, preprosti Griša, sploh dobi takšno zaupno in sposobno osebo ali vsaj, kje bi mogel poizvedeti zanjo? Kje bi poizvedel, kako se zanjo poizve? To so zanj, Grišo, »obstojeateljstva«, okoliščine, s katerimi si zastoj glavo bel. Da mora imeti ta opravke! Sto skrbi si je nakopal z njim. Da bi se mogel na kakšen način znebiti tega prekletega opravka, pa se ga ne more in še manj okoliščin, ki ga spremljajo.

Te ruske črtice in njenega specifičnega humorja se vselej spominim, kadar ufejujem zamotane stvari naših davkoplačevalcev.

»Lepo Vas prosim, naj stane kar hoče, spravite mi na čisto moje davke. Naprej in naprej plačujem, ne da bi vedel kaj in zakaj, in naprej in naprej mi hodijo na dom papirji, ki se v njih ne spoznam. Radi davkov nimam miru ne podnevi ne ponoči, radi njih se bom še zmešal. Vrnem se po osmih ali štirinajstih dneh, kakor odločite, mejtem pa, prosim, pregledjte mi natančno te papirje.« Reče in pozdravi in že gre, kakor je že v naravi temperamentnega Vipavca, ki je vrhu tega za hip odvalil davčne skrbi na drugo glavo.

Velim mu, naj sede in se nekoliko pomudi, da se o stvari razgoriva. Razgovor ni baš prijeten, kajti davkoplačevalec je bolnik in davek njegova skeleča rana, vsi davčni uradi in vse izterjevalnice to vedo in ravnajo zato z njim obzirno, dokler davkoplačevalec po svoji nepravidnosti ne popraska po kaki njihovi skeleči rani.

Proti bolečinam, ki jih povzroča davčno breme, je več lekov. Gledé onega dela davkov, ki je tujen in neizbežen, nas tolaži že zavest, da je davčno breme splošno in zadene vsakogar, morali bi ga biti tako javni, kakor da je z nami zrastle, in ga ne bi smeli skoraj niti občutiti. Ta normalni, pravični davek je življenjska potreba splošnosti, kakor so življenjska potreba naši izdatki za stanovanje, živž, obleko in neko mero kulturnih potrebščin to je za pisma, knjige in časnike. Proti previsoki davčni odmeri ali napačnim ugotovitvam imamo pravne leke raznih utokov, ki se jih bo skrben davkoplačevalec tudi skrbno in pravočasno poslužil.

»Vse prav in dobro, toda rečem vam, da mi dela še največ skrbi in jeze plačevanje. Da bi bilo tako kakor po starem; kdor je davek odmeril, tistemu sem ga plačal in ko sem mu odšteval denar, pa sem stresel nanj svojo jezo, če se mi je zdelo plačila preveč. Zdaj pa mi izterjevalec skomizga z ramo in me pošilja k davčnemu uradu in ta h katastru. Po pravici povedano, v davčnih stvareh se ne spoznam več.«

— Spoznali se boste kmalu, če si na podlagi plačilnic, ki vam jih pošilja izterjevalnica, sestavite davčni pregled. Razvidnost je prva potreba. Glejte, izmed 55 papirjev, ki ste mi njih prinesli, jih 5 ne spada k davkom, ampak se nanašajo na neko pristojbino, ki je že plačana.

Druge papirje vam razdelim v dva kupa, tiste, ki so prišli od davčnega urada in davčnih komisij posebej od tistih, ki vam jih je poslala izterjevalnica; prvi so vam za preizkušnjo in drugi za pregled. Pa tudi izterjevalniške listine so različne in nimajo vse enakega pomena in veljave. Glavna je pač plačilnica (cartella di pagamento), ki jo prejmete po novem letu, in iz katere je razvidna vaša celoletna davčna dolžnost ter se z njo predstavite ob vsakokratnem plačevanju davčnih obrokov. Iz nje spoznate, pod katero občino je pisan recimo vaš zemljiški davek, kolik je katastralni dohodek zemljišč, koliko znaša davek, v katerih obokih ga imate plačati in pod katerim členom je pisan pri davčnem uradu v dotičnem seznamu. Če se vam zdi, da je davek previsok, ga primerjajte s prejšnjim letom, pogledjte doma v svojo posestno polo, če se ujema z njo znesek zemljiškega dohodka, ali pa se prepričajte pri katastru, če morda ne plačujete davka od katerega tujega ali ne več vašega zemljišča. Podobno je tudi s hišnim davkom, le s tem velikim razločkom, da ni tako splošen in so kmečke hiše navadno davka oproščene, kolikor služijo izključno kmečkemu namenu, ker tvorijo neobhodno potrebno dopolnilo kmečkega posestva. Če vaši hiši ni priznana ruralnost ali kmečko svojstvo, morate v svrhu davčnega izbriša zaprositi zanjo. Pri tem pa moram opozoriti, da so kmečka posestva, katerih čisti dohodki znašajo na leto vsaj šesto lir — od l. 1929. dalje vsaj dvatisoč lir — podvržene davku na nepremično imetje to je kmečki dohodniki z 10%nim zneskom. Ta davek je predmet posebne ugotovitve in se izpreminja, kakor se izpreminjajo dohodki, vsaka štiri leta in na zahtevo obdačenca lahko tudi vsako drugo leto. Redno odplačevanje vsakovrstnih davkov v dvomesečnih obrokih je važna stvar, ker osem dni po zapadlosti obroka zapade obdačenec tudi v globo v 4%nem znesku dolžne vsote. Še važnejši so naslednji opomini, ki zahtevajo plačilo tekom petih dni in pomejino plačilno povelje za zamudne dolžnike in bližnji ru-bež ali vknjžbo z znatnimi izvršilnimi stroški, ki so v svarilo zabeleženi na zadnji strani opominjalnice. Zlasti nevarne so opominjalnice za zastale davke iz prejšnjih let. Davčni izvršilni postopek je hiter in ga navadno ne ustavi nobena stvar razen plačila. Na srečo ste prinesli s seboj tudi vse pobotnice, tako da lahko takoj ugotovimo, kateri davek je še na dolgu.

V četrti ure je pač davčni arhiv urejen, leto za letom, najprej za stare davke, odmerjene še po starem avstrijskem sestavu od leta 1919. do 1923.; in nato še za nove z zakonom na naše pokrajine raztegnjene italijanske davke za leta 1924., 1925., 1926. in 1927. Manjka mi ena plačilnica in vsaj ena pobotnica, ker se mi zdi čudno, da bi bil novejši davek plačan pred starejšim. Vendar imam zatrdilo, da je moj davkoplačevalec spravil skupaj vse davčne papirje, kolikor jih premore njegova hiša. Vkljub temu mi dopsilje čez par dni še tri.

Nato mu sestavim dva davčna pregleda, prvega za stare davke to je zemljiški, hišno-razredni, hišno-najemninski, obrtni in osebno-dohodninski za dobo 1919-1923,

ki je bil v prehodni davčni dobi dovolj zmotan in ne mara nikogar več begati z njim, drugega pa za nove davke po italijanskem sestemu, ki ga postavim sem za vzgled.

PREGLED

predpisanih in plačanih davkov v dobi od 1. prosinca 1924. dalje.

Esercizio Leto	IMPOSTA - DAVEK								
	Terreni - Zemljiški			Fabbricati - Hišni			Redditi Agrari Kmečka dohodnina		
	Art. Cten	Lir	st.	Art. Cten	Lir	st.	Art. Cten	Lir	st.
1924	211	12	35	53	191	95	30	50	30
	165	191	05						
	966	11	50						
1925	905	202	15						
	203	12	55	54	89	25	30	49	30
1926	944	310	—						
	208	36	20	54	89	30	30	49	30
1927	918	304	10	106	87	25	101	49	30
	209	35	45						

Za pregled vzamemo polo belega papirja in jo prilepimo na močen karton. Na desni pustimo več praznega prostora, da razpredelnico po potrebi dopolnimo še z nadaljnimi vrstami davka, zlasti občinskega, kakor z davkom na najemno vrednost (valore locativo), na obrti, vozove, pse in sličnimi. Razpredelnico sestavimo izključno na podlagi plačilnice (cartella di pagamento) in pristavimo povsod dotični člen zato, da v morebitnem opominjalnem ali izvršilnem postopanju vselej z lahkoto ugotovimo, da sta predpisani in izterjevani davek identična ali istovetna, ker ima obdačenec proti nepravilnemu izterjevanju pravico utoka na finančno intendanco. Ta razpredelnica nam služi za trdno podlago pri presojanju naše davčne dolžnosti in davčnih izprememb od leta do leta, manj primerna pa je za razvidnost davčnega odplačevanja, ki se vrši v dvomesečnih obrokih. V to

svrhu si priredimo rajši drug pregled nekako po sledenjem vzorcu.

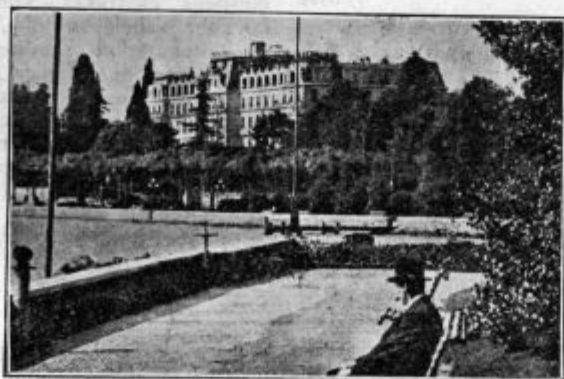
PREGLED

zapadlosti davka in davčnih obrokov za leto 1927.

ZAPADLOST	DAVEK									
	Zemljiški		Hišni		Kmečko-dohodn.		Drugi		SKUPAJ	
	Lir	st.	Lir	st.	Lir	st.	Lir	st.	Lir	st.
10 - 18 svežana	56	60	14	55	8	22	—	—	79	37
10 - 18 mal. travna	56	60	14	55	8	22	—	—	79	37
10 - 18 rožnika	56	60	14	55	8	22	—	—	79	37
10 - 18 vel. srpana	56	60	14	55	8	22	—	—	79	37
10 - 18 vinotoka	56	60	14	55	8	22	—	—	79	37
10 - 18 grudna	56	55	14	50	8	20	—	—	79	25
Celo leta	339	55	87	25	49	30	—	—	476	10

Znesek 476 lir in 10 stot. predstavlja celoletno davčno dolžnost. Vsak drugi mesec, ko plačate in dobite pobotnico, prečrtajte rdeče dotični obrok v svoji razpredelnici in shranite pobotnico. Če zastanete s plačilom, plačate globo, naj bo zamuda dolga ali kratka. Šele ko so plačani vsi obroki in hranjene vse pobotnice, zaznamujete plačilo z rdečo ali modro črto tudi v svojem glavnem pregledu. Le to, kar še ostane neizbrisanega, je vaš davčni zastanek. Če boste natančno vodili svojo davčno razpredelnico, ne boste plačali razun kolkovin ob rednem odplačevanju nikakih glob in rubežnih in drugih izvršilnih stroškov, morebitne pomote in razlike v odmeri pa vas bodo sproti opominjale, da jih je treba odpraviti ob pravem času in na pravem mestu. Mnogo mirneje bo poteklo življenje vam in uradom, nevarnost, da bi plačali tuj davek ali lasten davek večkrat zaporedoma, bo potem izključena.

Nič več ne boste podobni ubogemu Griši, ki so mu delale okoliščine podarkov toliko preglavice.

Sedež društva narodov v Ženevi.

V najkrajšem času se bo po novih načrtih sezidalo novo poslopje, za katero je določenih 19. milijonov švic. frank.

O pristojbinah

S kr. dekretom 30./12. 1923. št. 3269. so se spremenile pri nas s 1. julijem 1923. registracijske pristojbine starih provinc. Te pristojbine se plačujejo počenši z navedenim dnevom pri registracijskih uradih (Ufficio di registro), ki so se ustanovili pri nas 1. julija 1923. in uradujejo za kolkovine in pristojbine.

S kr. dekretom 30./12. 1923. št. 3269, so se spremenile nekatere določbe glede goriomenjenih pristojbin. Nov kr. odlok z dne 12. avg. 1927. št. 1463. je pa uvedel nekatere olajšave pristojbin.

Spisi v javni in privatni obliki, civilni in trgovski, sodni in izvensodni, ki vsebujejo prenos lastninske, užitne in zastavne pravice do nepremičnin in premičnin, so podvrženi registracijskim pristojbinam, ki so koj plačljive.

Tudi ustne pogodbe, tičeče se najemnin in zakupnih so podvržene registracijskim pristojbinam.

Važno je vedeti, da dobe ti spisi pravno moč še le po registraciji.

Spise podvržene tem pristojbinam, ki niso bili prijavljeni registracijskemu uradu, sodnija odklanja. Radi tega se mora vsaka taka lista registrirati pri dotičnem uradu v teku 20 dni po podpisu, da se izogamo kazni in drugim posledicam.

Listine se predložijo registracijskemu uradu v izvorniku, pisanem na kolkovnem papirju 3 L in na poverjenem prepisu na kolkovnem papirju 2 L.

Prepis ostane uradu, izvornik s potrdilom plačila pristojbin dobi stranka.

Listine podvržene registraciji so:

Kupnoprodajne pogodbe, darilne pogodbe, menjalne pogodbe, preživninske pogodbe, ženitne pogodbe, združne pogodbe, najemne (zakupne) pogodbe, pobotnice, ki se nanašajo na zadolžnice in druge listine, razsodbe, vknjižbe i. dr.

Registracijske pristojbine so progresivne, sorazmerne (proporcionalne), postopne ali stalne.

Podlaga odmere teh pristojbin je cena ali vrednost pravnega posla.

Registracijske pristojbine so sledeče:

A) za kupne pogodbe:

a) od kupne cene (vrednosti) nepremičnin do 200 L	4%
b) od kupne (vrednosti) nepremičnin nad 200 do 400 L	5.20%
c) od kupne cene (vrednosti) nepremičnin nad 400 L dalje	6%
d) če se kupljene nepremičnine spet prodajo v teku treh let znaša pristojbina pod a) b) c) eno četrtino manj.	

Dovoljeno je vplačati polovico pristojbine pri registraciji, polovico pa šele v šestih mesecih.

Za kupne pogodbe glede novih stavb veljajo olajšave. (Čl. 11. zakona 13.4. 1911. št. 509.)

e) od kupne cene (vrednosti) premičnin	4%
f) od kupne cene (vrednosti) živine in poljskih pridelkov	1%
g) od kupne cene (vrednosti) za navadne predmete med trgovci	1%
h) od kupne cene za razkošne predmete med trgovci	2%
i) od kupne cene za šumeča vina, mineralno vodo v steklenicah, medicinalne specialitete in dišave med trgovci	3%

B) Za darilne pogodbe, sklenjene med bližnjimi sorodniki 10 L in event. vpisnina, med dru-

gimi osebami po kr. dekretu od 20. avg. 1923. št. 1802.

C) Za najemne (zakupne) pogodbe	½%
D) Za zadolžnice	1.30%
E) Za pobotnice nanašajoče se na zadolžnice in druge listine	¼%
F) Za pobotnice posebej izdane, ki se nanašajo na kupno-pogodbene cene	0.30%

Pristojbine za zemljiško - knjižne vpise znašajo:

1. za vpis lastninske pravice za vsakih 100 L (ta pristojbina ni všteta pod A) a, b, c.	0.75%
2. za vpis zastavne pravice:	
a) na prvih 10.000 L, za vsakih 100 L	1%
b) za vsak višji znesek, za vsakih 100 L	1%

Kolkovine.

S kr. odlokom z dne 18. marca 1923. št. 550. so bile odpravljene kolkovne pristojbine, uvedene s kr. dekretom 16. junija 1921. št. 795. na razkošne predmete, na dragulje in dragocenosti, na proizvajanje razkošnih tkanin in rokavic in namesti to so stopile v veljavo s 1. aprilom 1923. znižane kolkovne pristojbine. Te pristojbine so se spremenile s kr. odlokom od 30. dec. 1924. št. 3273.

Tej pristojbini je podvržena vsaka kupčija (prenos-scambio) blaga in predmetov med obrtniki, trgovci itd.

Računi (fakture) se morajo napraviti v dveh izvoddih, drugi izvod lahko nadomesti vpis v knjigi, ki mora biti zaznamovan s tekočimi številkami. Prepise faktur treba hraniti 5 let in zaznamovati s tekočimi številkami.

Vse kolkovine plača kupec.

Pristojbine se plačajo s kolki, ki obstojijo iz dveh delov. Izdajatelj računa prilepi del kolka, ki nosi krasljevo podobo, na račun (fakturo), namenjen kupcu, drugi del pa se prilepi na prepis fakture ali v knjigo »prima nota« zraven dotičnega vpisa.

Kolki se razveljavijo s prebodom ali pa, da se pripiše na oba dela kolka s črnilom datum dneva izdavanja ali pa, če se datum pritisne z mastnim črnilom.

Za kupčije (prenos — scambio) najnujnejših življenskih potrebščin, kakor pšenice, turšice, ječmena, riža, moke, kruha, navadne testenine, zelenjave, suhe in konservirane, sadja, svežega in suhega, paradžne konzerve, mesa (svežega, zmrzlega in v zabojčkih), mesnega ekstrakta, kondenzirane juhe (tekoče ali v kockah), zabele za juhe, rib, jaje, mleka, masla, skute, sira, prekajenine, slanine, prašičje in druge jedilne masti, oljčnega in drugega jedilnega olja oljk, oljnatih semen, kisa (ne v steklenicah), sladkorja in melase, kave, kuriva (tudi petroleja in bencina), pralnega mila, luga, vode za proizvajanje sile in pitne vode in predmetov državnega monopola med trgovci in obrtniki je treba kolkovati račune (fakture) kakor sledi:

Nad 1 do 100 lir	L. 0.10
Nad 100 do 1000 lir	L. 0.50
Nad 1000 lir dalje	L. 1.—

Kr. dekret 30. dec. 1923. št. 3268: Fakture, račune, izdane od trgovcev in obrtnikov za prodano blago konsumentom in navadne pobotnice, ki se nanašajo na zadolžnice, razsodbe in druge obvezne listine, kakor tudi pobotnice, note, račune med zasebniki (privatniki), zasebniki in trgovci, med trgovci in zasebniki je treba kolkovati z navadnimi kolki kakor sledi:

Do Nad	L.	1.—	do	L.	100 L.	0.10	
«	«	100.01	«	«	1000	«	0.50
«	«	1000.01	«	«	3000	«	1.—
«	«	3000.01	«	«	6000	«	2.—
«	«	6000.01	«	«	10000	«	3.—
«	«	10000.01	«	«	13000	«	4.—
«	«	13000.01	«	«	16000	«	5.—
«	«	16000.01	«	«	20000	«	6.—
«	«	20000.01	«	«	23000	«	7.—
«	«	23000.01	«	«	26000	«	8.—
«	«	26000.01	«	«	30000	«	9.—
«	«	30000.01	«	«	33000	«	10.—
«	«	33000.01	«	«	36000	«	11.—
«	«	36000.01	«	«	40000	«	12.—
«	«	40000.01	«	«	43000	«	13.—
«	«	43000.01	«	«	46000	«	14.—
«	«	46000.01	«	«	50000	«	15.—
«	«	50000.01	«	«	53000	«	16.—
«	«	53000.01	«	«	56000	«	17.—
«	«	56000.01	«	«	60000	«	18.—
«	«	60000.01	«	«	63000	«	19.—
«	«	63000.01	«	«	66000	«	20.—
«	«	66000.01	«	«	70000	«	21.—
«	«	70000.01	«	«	73000	«	22.—
«	«	73000.01	«	«	76000	«	23.—
«	«	76000.01	«	«	80000	«	24.—
«	«	80000.01	«	«	83000	«	25.—
«	«	83000.01	«	«	86000	«	26.—

i. t. d. do 200.000 L. za vsakih 1000 ali odlomke 1000 L. — 30 st. Odlomki pod 1 liro pristojbine se zaokrožijo na 1 liro. — Za zneske nad 200.000 L. ali nedoločene vsote znaša kolek 60 lir.

Kolki so navadni in se prepisejo kakor do sedaj.

Trgovske knjige: hranilne knjižice, dnevnik, inventar, knjige za prepise pisem in knjige knjigovodstva je treba predložiti registrskemu uradu, da prepečati priljepljene kolke, preden se začnejo knjige rabiti.

—:—

LESTVICA

pristojbin (kolkov) za menice, plačljive v kraljestvu v teku štirih, šestih mesecih in po šestem mesecu (kr. dekret 30. dec. 1924. št. 3268, spremenjen po kr. odloku 10. avg. 1927. št. 1463.

PLAČLJIVE			
Znesek menice	po 4 mesecih	po 6 mesecov	po 6 mesecih ali in bianco
	P r i s t o j b i n e		
do L. 200	L. 0.20	L. 0.40	L. 0.80
od " 200 do L. 400	" 0.30	" 0.60	" 1.20
" 400 " " 600	" 0.50	" 1.00	" 2.00
" 600 " " 800	" 0.60	" 1.20	" 2.40
" 800 " " 1000	" 0.90	" 1.80	" 3.60
za svote višje od L. 1000 ali pa del tisoča.	L. 0.90 na tisoč.	L. 1.80 na tisoč.	L. 3.60 na tisoč.

Poleg pristojbin navedenih v lestvicah se mora plačati za vsako menico še stalna pobotniška pristojbina L. 0.10.

VLOGE.

Prošnje, naslovljene na upravne oblasti je treba pisati na kolkovno polo za 2 L; one, naslovljene na ministrstvo pa na kolkovno polo za 3 L.

FRANC SIRK, davčni upravitelj v pok.

Poštne pristojbine

	V Italiji in kolon.	V inozemstvu
1. Navadna pisma ali zalepke v notranjem prometu Italije za vsakih 15 g ali vlomke (najvišja teža 2-kg) a) v kraju samem	0.25	
b) iz kraja v kraj	0.50	
c) aktivno služečim vojakom (častniki in podčastniki izvzeti) do 15 g	0.25	
d) v inozemstvo (Nemško Avstrijo, Ogrsko, Čehoslovaško in Rumunijo) za prvih 20 g ali vlomke		0.75
e) za drugo inozemstvo		1.25
f) za vse inozemstvo vsakih nadaljnjih 20 g ali vlomke		0.75
2. Dopisnice uradne ali tudi zasebne v kraju samem ali naslovljene služečim vojakom (častniki in podčastniki izvzeti)	0.15	
Iz kraja v kraj	0.30	0.75
3. Dopisnice uradne s plačanim odgovorom v kraju	0.30	
Iz kraja v kraj	0.70	1.50
4. Razglednice: a) s samim podpisom in datumom	0.10	0.25
b) s petimi voščilnimi besedami	0.20	0.25
c) z dopisi iz kraja v kraj	0.30	0.75
d) z dopisi v Nemško Avstrijo, Ogrsko, Čehoslovaško in Rumunijo		0.45
e) z dopisi v kraju samem, oziroma vojakom (kakor zgoraj)	0.15	
5. Posetnice s kvečjemu 5 voščilnimi besedami (tudi v kraju)	0.20	0.25
6. Obvestila: rojstva, smrti, poroke in slična	0.15	0.25
7. Trgovski računi brez dopisov in le posamezni do 15 g	0.25	
8. Rokopisi v obliki pisma 45×45 in valja 10×75 cm, katerim lahko priložimo pismo, ki se nanaša na rokopis a) do 200 g	0.60	
b) za vsakih nadaljnjih 50 g ali vlomke, do 2 kg	0.20	
c) v inozemstvo za prvih 250 g		1.25
d) v inozemstvo za vsakih nadaljnjih 50 g ali vlomke do 2 kg		0.25
9. Navadne tiskovine za vsakih 50 g ali vlomke do 2 kg	0.10	0.25
Navadne tiskovine, ki presegajo 25 cm v dolžini ali širini doplačajo	0.10	
Navadne tiskovine, ki presegajo 45×45 ali 10×75, se izključijo		
10. Bukvarski listi (naročila knjig v komisiji)	0.05	
11. Perijodične tiskovine (časopisi in druge) potom Conto corrente: a) dnevnik do 50 g	0.01	
b) dnevnik do 25 g	0.006	
c) časopisi, ki izhajajo vsaj vsakih 15 dni do 50 g	0.013	
d) časopisi, ki izhajajo vsaj vsakih 15 dni do 100 g	0.024	
e) časopisi, ki izhajajo vsaj mesečno do 50 g	0.016	
f) časopisi, ki izhajajo vsaj mesečno za vsakih nadaljnjih 50 g	0.011	
g) trgovski katalogi in druge listine, ki izhajajo polletno do 50 g	0.05	
h) trgovski katalogi in druge listine, za nadaljnjih 50 g do 2 kg	0.02	
i) računski izvlečki uprav časopisov	0.10	

	V Italiji in kolon.	V inozemstvu		V Italiji in kolon.	V inozemstvu
12. <i>Zavoji s knjigami do 1/2 kg</i> , odposlani iz založbe oziroma knjigarne:			v inozemstvo poleg pristojbine 1.— še za vsakih lir 100 ali vlemek povzete svote		0.50
a) za vsakih 50 g ali vlemek	0.075		22. <i>Zavarovanje</i> (assicurazione) denarnih pisem, poleg pristojbine priporočenih, še zavarovalnino:		
b) priporočanje takih pošiljatev	0.30		a) za prvih 200 lir ali vlemek	0.80	
c) odškodnina za priporočene, zgubljene pošiljatve	7.50		b) za vsakih nadaljnjih 100 lir ali vlemek	0.30	
d) poštno potrdilo za nepriporočene pošiljatve	0.10		Doplačilo proti višji sili znaša:		
13. <i>Pisma z vzbočenimi pikastimi črkami za slepce:</i>			c) za prvih 200 lir ali vlemek	0.50	
a) za vsak kg (največ 4 kg)	0.02		d) za nadaljnjih 100 lir	0.25	
b) priporočanje istih	0.10		V inozemstvo: poleg pristojbine za priporočanje:		
c) odškodnina za priporočeno, zgubljeno pošiljatve	5.00		e) za vsakih 300 lir ali vlemek	1.25	
d) inozemstvo za vsakih 500 g do 3 kg		0.05	f) zavojčki z navedeno vrednostjo (scatoleta con valore dichiarato) poleg pristojbine za navadne, priporočene in zavarovane pošiljke do 250 g.		5.00
14. <i>Vzorci brezvrednostni:</i>			g) isto a za nadaljnjih 50 g ali vlemek	1.00	
a) do 100 g	0.35	0.50	h) za zavojčke z navedeno vrednostjo iz inozemstva — za manipulacijo carinarne		2.50
b) vsakih nadaljnjih 50 g	0.15	0.25	23. <i>Pnevmatična pošta</i> , za pisma do 15 g in dopisnice še		0.15
Teža vzorcev v Italiji je dovoljena do 350 g, a v inozemstvo do 500 g.			Pnevmatična pošta za pisma do 30 g (poleg navadne) še		0.30
15. <i>Vzorci z zdravili</i> , odposlani po proizvajateljih in naslovljeni zdravnikom, klinikam, bolnišnicam ali zdraviliščem do teže 500 g:			24. <i>Kreditni računi</i> (conti di credito) provizija za vsakih 100 lir ali vlemek (za inkaso)		5.00
a) za prvih 100 g	0.25		25. <i>Poštni predalčki</i> , mesečna pristojbina za:		
b) za vsakih nadaljnjih 50 g	0.10		a) odprte predalčke (v notranj. urada)	6.00	
c) priporočanje istih	0.30		b) zaprte predalčke z ključem male	8.00	
d) odškodnina zgubljenih priporočenih pošiljatev	7.50		c) zaprte predalčke z ključem srednje	12.00	
16. <i>Poštno naročanje časopisov</i> (v inozemstvo) za vsak časopis (lahko več izvodov) poleg naročnine še	1.00	3.00	d) zaprte predalčke z ključem velike	16.00	
17. a) <i>Priporočanje</i> — (Raccomandazione) poštne pošiljatev stane poleg navadne pristojbine še	1.25	1.25	Pripomba: Za uporabo zaprtega predalčka vplačati se mora kavcija (ki se vrne po uporabi)	40.00	
b) odškodnina zgubljenih priporočenih pošiljatev	25.00	125.—	26. <i>Legalizacija listin</i> , katero oskrbi pošta. Poleg navadne pristojbine in priporočanja	1.00	
c) priporočanje dopisnic, tiskovin ali vzorcev	0.60		27. <i>Poštna legitimacije</i> stanejo	5.00	5.00
d) za periodične tiskovine je dopuščen specialni Conto corrente za priporočanje istih po ministerijal. pooblastilu.			28. <i>Plačilni nalogi</i> za vnovčenje listin (menic) na račun drugih (riscossioni per conto di terzi) poleg navadne, priporočene in zavarovalne pristojbine:		
18. <i>Ekspresne pošiljatve</i> , doplačilo k zgoraj omenjenim	1.25	2.50	a) do 10 lir	0.25	
Pripomba — pisma, ki so označena ekspresno, a niso znamkovana zadostno, pošiljajo in dostavljajo se kakor navadna. Za dostavljanje ekspresnih pisem izven dostavljalnega obročja, plača naslovljenec ali pošiljatelj v slučaju odklonitve dostavljanja, še sledeče pristojbine za dolžino poti:			b) do 200 lir	0.50	
a) za razdaljo do 500 m	0.30		c) do 1000 lir	1.00	
b) za vsak kilometer ali razliko istega, ki presega 500 m	0.60		d) za vsakih nadaljnjih 1000 lir	1.00	
c) za dostavljanje po noči ali ob slabem vremenu se povečajo te pristojbine do 100%.			a največ	5.00	
19. <i>Poštna povratnice</i> (Ricevute di ritorno)	0.50	1.25	e) s protestom do 2000 lir poleg protestnih stroškov še	2.00	
20. <i>Poštne ležeče</i> (fermo-posta) naslovljena pisma (izvzemši ekspresna) doplačajo. Ako ni plačal odpošiljatelj te pristojbine, plača naslovljenec (tudi za pisma iz inozemstva)	0.15		f) če nad 2000 lir	5.00	
Poštne ležeča pisma nasloviti se morajo z polnim imenom in primkom in se izročijo samo odraslim nad 18. leti.			g) inozemstvo poleg drugih	2.00	
21. <i>Povzetna pristojbina</i> (diritto di assegno) pri vzorcih le do 15 lir, pri drugih pošiljkah do 1000 lir kakor pri priporočenih z doplačilom	0.50	0.30	29. <i>Poštna nakaznice</i> (vaglia postale), ki stanejo 10 st.		
			za zneske do lir 25	0.40	
			za zneske nad 25 lir do lir 50	0.80	
			za zneske nad 50 lir do lir 100	1.20	
			za zneske nad 100 lir do lir 200	2.00	
			za nadaljnjih vsakih 100 lir ali vlemek, nad 200 lir	0.50	
			Nakaznice do 25 lir naslovljene moštvo vojaštva	0.20	
			30. <i>Brzojavne nakaznice</i> plačajo poleg navadne in brzojavne pristojbine še	6.50	
			31. <i>Poštna nakaznice v inozemstvo</i> : pristojbina je sledeča:		
			a) 50 st. za vsakih 100 lir vlemek istih poleg tega še stalna pristojbina za vsako nakaznico	0.50	
				1.20	

	V Italiji in kolon.	V ino- zemstvu
b) Izvzete pa so države, ki so uredne pogodbenim potom pristojbino za nakaznice in sicer za vsakih 25 lir ali vlomke istih 25 st. Te države so: Angleška, Irska, Kanada, vzhodno angleška Indija, otok Malta, republika Kostarika, Združene države severne Amerike in zveza Avstralijanska.		
32. Brzjavne nakaznice v inozemstvu. Pristojbine kakor za navadne vstevši pristojbino brzjavke besedila nakaznice v dotično državo.		
33. Obnovljenje poštnih nakaznic (rinovazione), katero je stranka izgubila oziroma, da je zapala. Poleg pristojbine za jednako nakaznico še doplačilo:		
a) do 10 lir	0.10	
b) do 100 lir	0.30	
c) do 1000 lir	0.50	
Te pristojbine so izvzete nakaznice do 25 lir naslovljene vojaštvu po znižani pristojbini in one iz inozemstva.		
34. Reklamacije, priporočenih in zavarovanih pisem, zavojev in nakaznic	0.40	2.50
35. Pismene zahteve za vrnitev ali spremembo prvotnega naslova oddanih pošiljatev, poleg poštnih ali brzjavniških stroškov za to ureditev še doplačilo	0.60	2.50
36. Poštni zavoji ali paketi (pacchi postali) brez označbe vrednosti do 1 kg	2.50	
isto od 1 kg do 3 kg	5.00	
isto od 3 kg do 5 kg	7.50	
isto od 5 kg do 10 kg	12.50	
(pripomba) zavoji nad 5 kg se pošiljajo le v večje kraje.		
37. Zavoji s knjigami, odposlani iz založbe oziroma knjigarn do 1 kg	1.20	
nad 1 kg do 2 kg	2.00	
nad 2 kg do 3 kg	2.40	
nad 3 kg do 5 kg	3.60	
nad 5 kg do 10 kg	6.00	
38. Za zavoje z navedeno vrednostjo, ki morajo biti zapečateni, doplačilo k zgoranji pristojbini do 200 lir	1.00	
za vsakih nadaljnjih 100 lir ali vlomke	0.50	
39. Prazne posode, ki se vračajo (za olje, vino, itd.)	3.00	
40. Pristojbina povzeta (pacchi con assegno)	0.60	
41. Zavoji izredne obsežnosti doplačajo 50% pristojbine		
42. Odškodnina navadnih (zgubljenih) zavojev	25.00	
	Lir	
43. Poštni zavoji v inozemstvu:		
posebno skrbno zaprti in zapečateni se sprejemajo in pošiljajo v vse kraje sveta. Pristojbina istim je odvisna od razdalje in tudi številca držav skozi katere vozi zavoj, dokler ne prispe do cilja.		
Skoraj v vse države se sprejemajo zavoji do 10 kg. Pristojbina za take zavoje spreminja se od časa do časa radi nestalnosti valut. Kedor želi odposlati zavoje v inozemstvo, vpraša naj pri poštnem uradu radi potrebnih listin in radi pristojbine.		

Tekoči račun (Conti correnti).

Poštno čekovni promet.

44. Za vplačila po poštni položnici do lir	50	0.15
za vplačila po poštni položnici do lir	100	0.20
Za vplačila po poštni položnici do lir	500	0.40
za vplačila po poštni položnici do lir	1.000	0.60
za vplačila po poštni položnici do lir	5.000	1.00
za vplačila po poštni položnici do lir	10.000	2.00
in za vsakih nadaljnjih lir 5.000 ali vlomke		1.00
do najvišje pristojbine		20.00
45. Za izplačila odpovedanih vsot zaračuna čekovni urad:		
do lir	50	0.20
do lir	100	0.30
do lir	200	0.40
do lir	300	0.50
do lir	400	0.60
do lir	500	0.70
do lir	1.000	0.90
in za vsakih nadaljnjih 1.000 lir ali vlomke		0.25
do najvišje pristojbine		25.00
46. Izplačila z bankogiro se izplačajo brez vsake pristojbine.		
47. Računski izvlečki (izvzemši polletnega, ki je zastonj)		0.50
48. Prepisi računov (za vsako stran)		1.00
49. Zračna pošta:		
Navadna in ekspresna pisma, ki se pošiljajo z zračno pošto, se morajo frankirati z navadno pristojbino in še:		
a) za pisma do 15 g		0.50
b) za tiskovine ali vzorce		0.80
Opozarja se, da ekspresna pisma v Turčijo niso dovoljena.		
—:—		
Dodatne pristojbine za poštno pošiljatve po zraku in z avtomobili, odposlane iz Italije v Maroko in Irak, so sledeče:		
Za v Marokó, zračna služba Toulouse-Casablanca:		
do 10 gramov		1.20
nad 10 gramov do 20		2.00
nad 20 gramov do 50		2.50
nad 50 gramov do 100		3.50
nad 100 gramov za prvih 100 gramov		3.50
več lir 2.50 za vsakih nadaljnjih 100 gramov ali odlomek;		
za v Irak, zračna služba Kairo-Bagdad: za vsakih 20 gramov ali odlomek 20 gramov		2.00
Po progi Toulouse-Orano se bodo lahko pošiljala pisma tudi v Alžerijo: Pristojbine so sledeče:		
do 10 gramov		1.00
nad 10 gramov do 20		1.50
nad 20 gramov do 50		2.00
nad 50 gramov do 100		3.00
nad 100 gramov za prvih 100 gramov		3.00
več lir 2.— za vsakih nadaljnjih 100 gramov ali presegajoči odlomek.		

Pošiljatve, ki naj gredo z avtomobilom, morajo imeti na vidnem mestu pripombo: Par automobile Haffa-Bagdad.

Pošiljatve, ki naj gredo dalje zračnim potom, pa pripombo po slučaju:

Par avion Toulouse-Casablanca
Par avion Toulouse-Orano
Par avion Caire-Bagdad.

50. Poštna hranilnica

prevzame vloge v poljubni višini. Obreduje pa vloge le do lir 10.000.—. Obrestna mera znaša nekaj manj nego 3%. Vložne knjižice poštne hranilnice se izdajo na ime vložnika, kateri edini razpolaga z vlogami ali pa se vpiše namesto imena vložnika: ta, ki se zglesi (al portatore). V zadnjem slučaju dvigne oziroma vloži denar, kdor prinese knjižico. Omenjeno bodi, da nagrađi poštna uprava vsako leto nekaj vložnih knjižic z dobitki od 100—500—1.000—10.000 in tudi več lir, ki se letno žrebajo po številkah vložnih knjižic.

51. Poštne vrednostnice (buoni postali fruttiferi).

Take vrednostnice izdajajo vsi poštni uradi v kraljestvu in kolonijah na ime imejitelja in sicer v zneskih po lir 100.—, lir 500.— in lir 1.000.—. Teh vrednostnic pa ne moremo odstopiti drugim in to vsled dejstva, ker jih tudi sodnija ne more zapleniti. V slučaju izgube istih, napravi uprava duplikate. Te vrednostnice so tudi vsakega sedanjega in bodočega davka proste ter jih imejitelj vnovči o poljubnem času pri poljubnem poštnem uradu.

Obresti teh vrednostnic so postopni in napredni, tako n. pr. je vrednostnica:

od 100 lir izplačljiva po 1. letu v znesku lir 103.50
od 100 lir izplačljiva po 5. letih v znesku lir 124.60
od 100 lir izplačljiva po 10. letih v znesku lir 156.60
od 100 lir izplačljiva po 15. letih v znesku lir 199.30
od 100 lir izplačljiva po 20. letih v znesku lir 252.90

Isto sorazmerje velja tudi za vrednostnice po 500 in 1.000 lir.

Splošne pripombe k pristojbinam:

Pisemske pošiljatve kakor pisma, dopisnice, razglednice, posetnice, trgovski računi in rokopisi, ki so nezadostno ali neznamkovane, plačajo pri vročitvi dvojno pristojbino oziroma dvojni primanjkljaj. Izvzeti so le dopisi državnih uradov na zasebnike in pisma služočih vojakov svojcem, ako jih oddajo potom svoje komande; za taka pisma plačajo naslovljenci navadno pristojbino.

Vse tiskovine tudi razglednice s samim podpisom, ki sploh niso znamkovani, se ne odposljejo. Tu tiči vzrok mnogim govoricam, da se zgublajo časopisi.

Iz inozemstva došle pošiljatve, ki so premalo ali nič znamkovane, plačajo dvakratni primanjkljaj vendar najmanj 60 st.

Časopisom in drugim pošiljatkam, ki plačajo nižje pristojbine, ne smemo prilagati ali pripisati nikakršnih sporočil, ker se take pošiljatve ne dostavijo naslovljencu, ampak finančni prokuraturi, ki kaznuje take prestopke z denarnimi globami oziroma zaporom.

Uradno dopisovanje županstev (sindaci):

Na naslovni strani pisma mora biti čitljiv odtis uradnega pečata v ovalni obliki z sledečim besedilom: *R. R. Poste — Il Sindaco del comune di — (S. Andrea)*. V slučaju, da manjka omenjeni odtis, smatra pošta taka pisma za navadna, drugače pa imajo županstva naslednje pristojbinske olajšave:

1. *poštne proste so dopisnice ali pisma brez prilog pa odprta in iz kraja*: dopisi na vse državne urade, ki se bavijo s plačili v račun erarja (Agenti Imposte Erariali) kakor: davkarije (agenti tasse del bollo), državno odvetništvo (avvocatura erariale), pošta, telegraf, telefon, kataster, sodnija (cancellieri giudiziari), hipotečni zavodi, občinske kakor tudi društvene blagajne, inšpektorji in overovitelji utež in mer, finančni inšpektorji, gozdna uprava, carinski uradi (vsi Ricevitori), finančna intendantca, komisija priziva davkov in županstva (sindaci), vojaško in orožniško poveljstvo (Comandanti, Distretti Militari e Carabinieri), državne zakladnice (Delegati Tesoro), prefekti in podprefekti, magistrati (tribunal, porota, prizivno sodišče, kasacijsko sodišče, pretura, državno pravdnništvo in sodnije), deželna volilna komisija, kvestorji (komisarji in vodje uradov javne varnosti), centralne državne administracije (ministrstvo), poveljstvo vojske in mornarice.

2. *poštne proste so tudi dopisi s prilogami v zadevi osebne dohodarine in hišnega davka* poslani odprti pod ovojem: s pristojnimi uradi, s statistično glavno direkcijo in z županstvi.

3. *polovico poštne pristojbine* plačajo za vsa zaprta pisma, ki so naslovljena zgoraj omenjenim uradom izvzemši: centralni državni administraciji, poveljstvu vojske in mornarice, komisiji priziva davkov, generalni direkciji statistike, županstvom, obrtnim in trgovskim zbornicam izven okraja zbornice (za zaprta pisma tem uradom morajo plačati navadno poštno pristojbino).

5. *za uradne brzozjavke so proste pristojbine* le tedaj, ako župani uradujejo v oblasti javne varnosti v zadevi varnosti miru in v zdravstvenem pogledu. Vsi drugi uradni brzozjavi plačajo navadno pristojbine, a se pošiljajo kakor državni brzozjavi, ki plačajo.

4. *v zadevi: nabora, statistike, civilnega in anagrafskega stanja* plačajo tudi polovično pristojbino za pošiljatve tudi s prilogami a odprte oziroma pod zavojem na: poveljstva vojske in mornarice, statistično glavno direkcijo in županstva.

Uradno dopisovanje šolskih vodstev je omejeno za brezplačno dopisovanje vodstev s svojimi didaktičnimi predstojniki, kateri edini smejo pošiljati morebitne dopise na šolska vodstva.

Policija straži na Auerspergovi cesti barikade, ki so jih zgradili demonstranti za časa julijskega spora delavci na Dunaju.

Nekaj novejših zakonskih določb in kmečki stan

Dvoje nalog si je naložila sedanja italijanska vlada v izboljšanje splošnega gospodarskega položaja v Italiji: I. ureditev državnih financ, II. izboljšanje in povečanje domače proizvodnje posebno kmetijske, da bi ne bilo treba uvažati iz inozemstva preveč življenskih potrebščin ter biti tako odvisni od tujine. Zato je posegla z raznimi odredbami prav v življenje kmečkega prebivalstva, da bi zvišala poljedelsko proizvodnjo. Tako je izdala posebno postavo, ki silno strogo kaznuje porejanje živil ter ureja njihovo prodajo.

Posebne pomena pa sta za kmečko prebivalstvo v naših krajih postavi o obvezni postavitvi gnojnikov in pa davek na koze.

Obvezna zgraditev gnojnikov.

(Postava z dne 23. junija 1927, št. 1155.)

Glede obvezne zgraditve gnojnikov je izšel že leta 1926, poseben kr. odlok, v katerem je bil odmerjen jako kratek rok za zgraditev gnojnikov. Pa tudi predpisi o zgraditvi teh gnojnikov so precej zahtevali in bi gnojniki precej stali kmeta. Odlok je bil predložen parlamentu v spremembi v postavo. Pri tem so se njegovi posamezni členi natančno proučili in spremenili, tako da sedanja postava o gnojnikih ne nalaga kmetu posebno težkih bremen, ne kar se tiče roka in tudi ne načina zgraditve. Vsem onim umnim kmetovalcem v naši deželi, ki imajo še kolikor toliko urejene gnojnike, ne bode potreba na novo preurejati gnojnikov.

Predvsem imajo kmetovalci najmanj še tri leta časa ako še ne več za zgraditev gnojnikov; kajti rok za zgraditev bo pričel potekati šele tri leta po objavi natančnih prefektovih navodilih. Jako važna za kmete je nova določba v tozadevni postavi, da ni treba v nepremočljivem zemljišču cementnih tal in zidov. Dalje ni potreba gnojnikov za živino, ki se prosto pase po planinah in hribih.

Po preteku določenega roka bo moral imeti vsak živinorejec predpisan gnojnik, ako ne ga zadene denarna globa od L. 200 do L. 500. Tudi ne bodo smeli živinorejci več puščati gnoja v kupih po dvoriščih in okoli hiš. Ako se ne bodo posluževali zato gnojnikov, jih zadene globa od L. 250.

Kjer se nahajajo hlevi med hišami, bodo občine izdale posebne pravilnike glede shranjevanja gnoja.

Prestopke proti postavi glede obveznosti gnojnikov bodo ugotavljali kmetijski uradi, deželni in občinski živinozdravniki ter občinski stražniki.

Ona določba kr. odloka, ki je govorila o posebnih občinskih gnojnikih, je odpravljena.

Oni finančni zavodi, ki podeljujejo agrarni kredit, so pooblašteni, da delé tudi posojila za napravo gnojnikov, odplačljiva tekom desetih let.

Silno so zanemarjeni pri nas gnojniki; le redki so gospodarji, ki imajo dobro napravljen gnojnik. Na prste pa bi lahko prešteli one, ki tudi gnojnico spravljajo, ali pa z njo pravilno polivajo gnoj. Tisoči in stotisoči gredo na tak način v izgubo.

Zato je novo postavo le pozdraviti, čeprav bo radi svojega obveznega značaja vzbudila obilo nevolje in tu pa tam kake neprilike ter stroške. Korist, ki jo pa njena pametna in razsodna uporaba privede, bo obrodila bogat sad uspehov.

Davek na koze.

(Kr. odlok s postavo z dne 16. januarja 1927, št. 100.)

Medtem ko zadene postava o obveznosti gnojnikov celo deželo, zadene postava o uvedbi davka na koze pred vsem gorate kraje, kjer popasejo koze strme bregove, kjer uspevajo le gozdni nasadi ali pa niti ti.

Kot je splošno znano ne poseduje Italija, razen novih pokrajin, obširnih gozdov. Posebno gole so gore južne Italije, kjer so gozde že zdavnaj posekali in kjer rede silno mnogo koz, katere objedajo grmičje tako, da se sploh ne more svet zarasti z drevjem. Da bi razširili obstoječe gozdne nasade in pustili raščo mladega grmičja, skuša vlada kolikor mogoče zatreti kozjerejo, katera v nekaterih pokrajinah prinaša res občutno škodo.

Kakor hitro se je doznalo za vladino namero upepljave davka na koze, so vstali glasovi raznih gospodarskih strokovnjakov, ki niso bili popolnoma naklonjeni uvedbi tega davka, češ da se dajo nekateri gorski predeli gospodarsko izkoristiti samo s kozjo pašnjo, ker v visokih gorskih legah ne uspevajo niti gozdni nasadi. Navajali so kot vzgled Švico, katera dopušča kljub svojemu res naprednemu in umnemu gorsko-planinskemu gospodarstvu pašnjo koz v marsikaterih gorskih krajih svojih kantonov.

Ti pomisleki raznih strokovnjakov so vplivali na sestavo tozadevne postave o davku na koze v toliko, da lahko gozdni odbori določijo gotove predele, ki se ne smatrajo kot gozdne parcele ali pa parcele, podvržene gozdni zaščiti.

Davek na koze se stopnjuje: Čim več koz ima posestnik, tem več davka mora plačati od posamezne koze. Tako n. pr. plača

L. 10 za glavo, ako ima 3 koze,

L. 15 za glavo, ako ima od 3—10 koz,

L. 20 za glavo, ako ima nad 10 koz.

Za leto 1927. se plača le polovica tega davka, v kasnejših letih pa cel davek.

V naših gorskih krajih gorenje soške doline zavisi od določevanja gozdnih odborov, v koliko bodo dotični prebivalci občutili ta davek.

Razne druge določbe.

Znižanje zemljiškega davka in davka na zemljiške dohodke (kr. odlok z dne 12. avgusta 1927, št. 1463).

Radi porasta vrednosti lire je bilo nujno potrebno, da se cene vsemu blagu zmanjšajo. Tudi država je sklenila zato zmanjšati državne davke. Tako je znižala zemljiške davke za 25% in sicer do leta 1930.

Davek na zemljiške dohodke je pa znižala za 50% od 1. julija 1927. naprej.

Znižana je tudi registrska taksa predpisana pri kupno-prodajnih pogodbah nepremičnin.

Vodne pravice.

Nekaj novega za naše kraje je tudi italijanska zakonodaja o vodah. Na podlagi te zakonodaje, ki stopa pri nas polagoma v veljavo, so vse vode s prav redkimi izjemami javne vode. Uživanci vodnih pravic morajo te svoje pravice prijaviti ter dokazati, na kak način so prišli do njihovega uživanja. Objavljajo se seznami javnih voda. Velike važnosti je, da nihče ne zamudi prijaviti o pravem času svoje vodne pravice.

Sejmi v Julijski Krajini

Ajdovščina: 10. januarja, 10. februarja, 10. marca, 10. aprila, 10. maja, 25. maja, 24. junija, 10. julija, 10. avgusta, 10. septembra, 15. oktobra, 10. novembra in 10. decembra. — *Avče:* nedelja po Mariji Snežnici (5. avgusta). — *Bazovica:* 20. dan vsakega meseca. — *Bitinje:* sv. Ana (26. julija). — *Boljunec:* 24. dan vsakega meseca in 1. septembra. — *Bovec:* 14. februarja, velikonočni in binkoštni ponedeljek, nedelja po sv. Jakobu (25. julija), nedelja po 28. oktobru, 21. novembra in nedelja po 13. decembru. — *Breginj:* prvi četrtek aprila in prvi četrtek oktobra. — *Brezovica:* 28. aprila, 3. julija in 17. oktobra. — *Buje v Istri:* 17. januarja in 8. septembra. — *Buzet v Istri:* ponedeljek po imenu Marijinem (12. septembra). — *Cerkno:* živinski sejmi: sredpostni ponedeljek, zadnji ponedeljek meseca maja, prvi ponedeljek septembra in novembra. Ako na kak teh dnevov pade praznik, se vrši naslednji dan. Za mlade prašiče: vsaka nedelja in praznik od 15. marca do konca maja. — *Cerovo:* 25. aprila, 16. maja, 26. junija, 12. julija in 16. avgusta. — *Cres:* 5. do 7. avgusta. — *Čepovan:* 15. septembra. — *Cervinjan:* ponedeljek po sv. Martinu (11. novembra) tri dni. — *Črniče:* prva nedelja po sv. Vidu (15. junija). — *Črni vrh:* sv. Jurij (24. aprila), nedelja po sv. Marjeti (13. julij), ponedeljek po malem šmarnu (8. septembra), nedelja po sv. Martinu (11. novembra). — *Dekani:* 9. marca, 9. junija, 9. septembra in 9. decembra, ki so hkratu živinski sejmi. — *Devin:* 16. februarja, 16. maja, 24. junija (konjski sejem) in 16. novembra. Če pride na te dni nedelja, je sejem drugi dan. — *Divača:* 26. dan vsakega meseca. — *Dolina:* 4. julija. — *Dol-Otlica:* prva nedelja v septembru. — *Dornberg:* 15. september. — *Dutovlje:* 3. februarja (Blažev sejem), vsak četrtri dan v mesecu. — *Goče:* dan sv. Andreja (30. novembra) kramarski in prašičji sejem. — *Gorica:* vsak drugi in zadnji četrtek v mesecu, sv. Hilarij (16. marca) osem dni, sv. Jernej (24. avgusta) štirinajst dni, ponedeljek po sv. Mihaelu (29. septembra) osem dni in ponedeljek po sv. Andreju (30. novembra) štirinajst dni. — *Gorjansko:* sv. Mohor (12. julija). — *Gradišče v Furlaniji:* vsak drugi torek, 20. januarja, ponedeljek in torek po prvi nedelji aprila, osem dni po veliki noči. — *Herpelje:* vsak drugi dan v mesecu. — *Hrastovlje:* sv. Trije kralji. — *Idrija:* velikonočna sreda (kramarski sejem), sv. Janez Nep. (16. maja, kramarski in živinski sejem), sv. Terezija (15. oktobra — kramarski in živinski sejem), sv. Barbara (4. decembra — kramarski sejem) in 21. decembra (kramarski sejem). — *Ilirska Bistrica:* prvi ponedeljek meseca junija, ponedeljek po sv. Juriju (24. aprila), prvi ponedeljek po malem šmarnu (8. septembra), ponedeljek po sv. Martinu (11. novembra). — *Ivanji grad:* sv. Križ (14. septembra). — *Jelšane:* 1. aprila. — *Kanal:* 28. februarja, 22. septembra in ponedeljek po sv. Martinu (11. novembra). — *Klana v Istri:* sv. Rok (16. avgusta), sv. Hijeronim (30. septembra). — *Kobarid:* 9. marca, 13. junija, 9. septembra in ponedeljek po zahvalnici (prva nedelja po sv. svetih). — *Kojsko:* ponedeljek po sv. Juriju (24. aprila), ponedeljek po posvečevanju cerkva (tretja nedelja meseca oktobra). — *Komen:* sv. Jožef (19. marca, živinski in kramarski sejem), cvetna nedelja (kramarski sejem), sv. Martin (11. novembra, živinski in kramarski sejem). — *Koper v Istri:* 21. septembra in 21. oktobra. — *Krmin:* 25. junija (tri dni), 4. septembra (tri dni), vsak prvi ponedeljek v mesecu živinski sejem. — *Kubed v Istri:* drugi ponedeljek po rožnovenski nedelji (prva nedelja v oktobru), ponedeljek po sv. Martinu (11. novembra). — *Labinj v Istri:* 30. junija in 8. oktobra. — *Log pod Mangartom:* prva nedelja v avgustu, sv. Štefan. — *Log pri Vipavi:* veliki šmaren (15. avgusta) in mali šmaren (8. septembra). — *Logaršče (Ponikve):* nedelja po sv. Lavrenciju (10. avgusta). — *Lokev:* veliki ponedeljek in 9. novembra. — *Lokovec:* sv. Peter in Pavel (29. junija) in rožnovenska nedelja (prva nedelja meseca oktobra). — *Lovran:* 24. aprila (tri dni). — *Matenja vas:* sv. Janez

(24. junija). — *Materija:* 14. dan vsakega meseca (živinski in kramarski sejem). Če ta dan praznik, se vrši sejem naslednji delavni dan. — *Milje pri Trstu:* 26. junija, 7. oktobra (tri dni). — *Moščenice:* 2. februarja in 29. novembra. — *Naborjet:* ponedeljek pred vsemi Svetimi. — *Nabrežina:* 5. aprila, 17. septembra in 27. oktobra. — *Oglej (Akvileja):* 26. marca (dva dni), 11. julija (dva dni) in 19. decembra (dva dni). — *Osp:* zadnja nedelja junija, prva nedelja novembra. — *Pazin:* 2. avgusta. — *Pečine (Ponikve):* nedelja po sv. Mohorju (12. junija). — *Piran v Istri:* 24. aprila in 15. septembra, oba krat po dva dni. — *Planina:* sv. Jurij (24. aprila), sv. Mohor (12. julija), sv. Rok (16. avgusta), sv. Andrej (30. novembra). — *Podgrad v Istri:* vsak mesec osmi dan, le v novembru dne 27. Ako je isti dan praznik, pa prvi delavnik. — *Podraga:* nedelja po sv. Mohorju (12. julija, samo za kramarje). — *Police (Št. Viška gora):* vnebohod. — *Ponikve:* nedelja po obiskovanju M. D. (2. julija). — *Pontabelj:* 30. junija, 8. septembra in 16. oktobra. — *Poreč:* 21. novembra. — *Postojna:* ponedeljek po vnebohodu, sv. Jernej (24. avgusta), sv. Luka (18. oktobra), sv. Frančišek (3. decembra), prvi dan vsakega meseca, če ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem dan pozneje. — *Povir:* ponedeljek po sv. Antonu (13. junija), ponedeljek po sv. Frančišku Ksaverskem (3. decembra). — *Prem:* ponedeljek po sv. Gregorju (12. marca), ponedeljek pred malim šmarnom (8. septembra), ponedeljek po sv. Uršuli (21. oktobra). — *Prosek:* sv. Martin (11. novembra), če ta dan nedelja, se vrši sejem dan poprej. — *Rakitna:* ponedeljek pred sv. Gregorjem (12. marca), četrtek po sv. Juriju (24. aprila), sv. Medard (8. junija), ponedeljek pred sv. Simonom in Judo (28. oktobra). — *Renče:* prvi ponedeljek v septembru. — *Ricanje:* sv. Jožef (19. marca). — *Rihenberg:* nedelja po sv. Urhu (4. julija) in vsaka kvaterna nedelja (kramarski). — *Ročini:* sv. Andrej (30. novembra). — *Rovinj v Istri:* 11. do 20. novembra. — *Senožeče:* četrtek po binkoštih, ponedeljek po kvaterni nedelji v septembru. — *Sežana:* 12. in 22. vsakega meseca (živinski sejem). Ako ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem dan pozneje. — *Slap pri Vipavi:* ponedeljek pred veliko nočjo, sv. Cecilija (22. novembra) in sv. Lucija (13. decembra). — *Slivje:* 15. aprila in 26. septembra. — *Spodnja Idrija:* 17. marca, 3. maja, sv. Rok (16. avgusta, za živino), ponedeljek po nedelji Rožnega venca (prva nedelja v oktobru), sv. Martin (11. novembra). — *Sv. Anton pri Koprju:* ponedeljek po sv. Antonu (13. junija), 20. oktobra — *Sveto (Komen):* sv. Jurij (24. aprila) in sv. Tilih (1. septembra). — *Sv. Križ pri Ajdovščini:* živinski in kramarski sejmi: 4. februarja, ponedeljek po sv. Rešnjem telesu, 14. septembra, 5. novembra; ako ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem dan pozneje; samo kramarski sejem: 2. avgusta in 26. decembra (dva dni). — *Sv. Lucija:* sv. Valentin (14. februarja), velikonočni in binkoštni ponedeljek, nedelja po sv. Jakobu (25. julija), nedelja po sv. Simonu (28. oktobra), sv. Lucija (13. decembra). — *Sv. Mihael (Nadanje selo):* sv. Andrej (30. novembra). — *Šmarje:* sv. Blaž (3. februarja), v tednu po jesenskih kvatrah, sv. Cecilija (22. novembra). — *Šmarje (Koper):* ponedeljek po prvi nedelji (rožnovenski) v oktobru. — *Stanjel:* 7. januarja, 21. februarja (živinski in kramarski sejem), 21. maja, 30. junija, 22. avgusta in 21. oktobra (živinski in kramarski sejem). Od nedelje se živinski sejem preloži na ponedeljek. — *Šturje:* 1. februarja, ponedeljek po beli nedelji, sreda po rožnovenski nedelji (prva nedelja meseca oktobra). — *Št. Peter na Krasu:* 10. dan vsakega meseca (kramarski in živinski sejem); ako ta dan nedelja ali praznik, se vrši sejem drugi dan. — *Št. Vid pri Vipavi:* 14. marca, sv. Vid (15. junija), 20. junija. — *Št. Viška gora:* sv. Jožef (19. marca), sv. Vid (15. junija), sv. Peter in Pavel (29. junija). — *Tolmin:* 23. aprila, nedelja po sv. Rešnjem Telesu, sv. Matevž (21. septembra). Ako 23. aprila in 21. septembra nedelja, je sejem drugi dan. — *Tomaj:* sv. Peter in Pavel (29. junija). — *Tomaz*

ževica (Komen): mali šmaren (8. septembra). — *Trbiž*: prva sobota v aprilu, 30. junija, prva sobota v oktobru in 16. oktobra. — *Trebuša* (Dolenja): sv. Jakob (25. julija). — *Trenta*: sv. Ana (26. julija) in mali šmaren (8. septembra). — *Trnovo* (Bistrica): ponedeljek po sv. Treh kraljih, sv. Janez (24. junija), ponedeljek po sv. Petru in Pavlu (29. junija) in 19. oktobra. — *Tržič* (Monfalcone): 20. marca in 6. decembra (po dva dni). — *Ukve*: zadnji

ponedeljek v marcu in septembru. — *Unec*: prvi ponedeljek v marcu (živinski sejem). — *Vipava*: vsaki 20. dan v mesecu. — *Vodnjan*: sv. Lovrenc (10. avgusta) in sv. Lucija (13. decembra). — *Volčji grad* (Komen): sv. Ivan (24. junija). — *Volosko*: 16. maja, 26. julija in 16. avgusta. — *Vremenski Britof*: 15. avgusta. *Vrhopolje*: 22. januarja. — *Zagorje na Pivki*: 10. marca, torek po binkoštih, 17. septembra in kvaterni ponedeljek pred božičem.

Med svet!

Deveto leto je, kar stopa Goriška Matica med svet. Kakor druga leta, je tudi letos izpolnila v bogati meri pričakovanja svojih prijateljev in naročnikov. Za pet let bo dobilo naše ljudstvo pet knjig in sicer:

1. *Koledar za prestopno leto 1928.*

2. Dr. Just Bačar, *Zdravje in bolezen v domači hiši*, II. zvezek.

3. Gabrijel Majcen, *Zgodovina domačih živali in pitomih rastlin*.

4. Slavko Slavec, *Župan Žagar*, povest.

5. *Venec domačih pravljic.*

Za doplačilo L. 3.— dobi vsak:

6. France Bevk, *Krvavi jezdec*, romana »Znamenja na nebu«, prva knjiga.

Za l. 1929. izda »Goriška Matica« sledeče knjige:

1. *Zdravje in bolezen v domači hiši*, III. zvezek, spisal dr. Just Bačar. — Z izrednim veseljem so prejeli ljudje prva dva zvezka te naše prepotrebne knjige, ki od zvezka do zvezka pridobiva na svoji zanimivosti in koristnosti za slednjo kmečko hišo. Tretji zvezek, ki izide prihodnje leto, bo pisal o »vzrokih, bistvu in zdravljenju boleznik«. Naši ljudje bodo rekli: »Zdaj jo je pisatelj dobro zadel. Mi hočemo vedeti, kako boleznik nastanejo, da se jih vemo varovati, kako jih pravilno spoznamo, če se pojavijo, in kako jih ozdravimo«. Ta knjiga bo radi tega zlata knjiga naših ljudi, ki ne bo smela manjkati

v nobeni hiši, ne pri zdravih ne pri bolnih ljudeh. V nji boste našli obilo navodil za naravno, dietično in klimatično zdravljenje, ob enem pa bodo opisana tudi kemična zdravila, ki se dobè po naših lekarnah.

2. *Pravica*, lepa povest iz življenja poljskih kmetov, ki jo je spisal slavni poljski romanopisec, nositelj Nobelove nagrade, Reymont. Povest je polna dramatičnih zapetljajev in pretresljivih prizorov. Z njo bomo našim naročnikom brez dvoma zelo ustregli.

3. *Danska in Danci*. »Gor. Matica« namerava peljati prihodnje leto svoje čitatelje nekoliko po svetu, da spoznajo tuje narode in zemlje, njih gospodarski in kulturni napredek. O Danski, ki je miroljubna, a zelo obljubljena in majhna dežela, se malo sliši, vendar lahko rečemo, da je to ena najzanimivejših dežel v Evropi. Ne samo gosta obljubenost, ampak tudi nemile klimatične razmere tega severnega dela Evrope so prisilile Dance, da so razvili tolikšno umno gospodarsko in kulturno delavnost, da se lahko marsikaj koristnega naučimo od nje.

4. *Koledar za navadno leto 1929*. Kakor vsako leto, bo izdala G. Matica tudi prihodnje leto zanimiv koledar, ki bo zrcalo letnih dogodkov v sliki in besedi.

Prinesel bo tudi nekaj najlepših novel iz italijanske književnosti.

5. *Pripovedke*. To knjigo bodo prejeli naročniki kot peto knjigo; obsegala bo šopek zanimivih pripovedk de-

NAŠA ZAVAROVALNICA

«L'UNION»

je največji svetovni zavarovalni zavod

Ustanovljena leta 1828.

Delniški kapitali z reservo 800 milijonov — Zavarov. kapitali čez 90 milijard frankov.

AVGUST RAVNIK, generalni zastopnik — GORICA.

Via Barzellini N. 2. I nadstr. na vogalu Corso Vitt. Em. III. N. 9.

loma legendarnega, deloma zgodovinskega značaja iz naših krajev.

6. France Bevk, *Črni bratje in sestre*, roman iz 14. stoletja, ki se godi na Tolminskem. Ta knjiga bo opisovala strašne dni poplave kobilic, kuge, lakote in potresa po naših krajih, posebno pa po Tolminskem. Ta roman bo poln pretresljivih, dramatičnih prizorov. Kdor bo bral »Krvave jezdece«, bo težko čakal na to knjigo. Knjiga izide fakultativno.

7. *Kmečko branje*. To je druga knjiga, ki izide letos fakultativno. Knjiga je zbirka osnovnih gospodarskih nauk, ki jo je spisal strokovnjak Just Ušaj in bo okrašena z mnogimi slikami. Našim kmečkim gospodarjem bo ta knjiga gotovo zelo dobrodošla in bo nujno obilo koristi.

Cena prvih petim knjigam znaša L. 5.—. Kdor naroči še eno izmed fakultativnih knjig, (roman ali gospo-

darsko), doplača L. 3.—. Kdor naroči obe fakultativni, ju dobi za L. 5.—.

V upanju, da smo naročnike tudi letos v polni meri zadovoljili, pozdravljamo naše bravce in si želimo veselega svidenja prihodnje leto.

V Gorici, dne 20. septembra 1927.

Odbor

književne zadruga »Goriška Matica«,
Gorica, Via S. Giovanni 6/I.

Opomba. Na platnicah romana »Krvavi jezdeci« je po pomoti odpadel podpis slikarja Lojzeta Špacapana, ki je platnico risal. Istotako je napravil tipografski načrt za platnice zdravniške in zgodovinske knjige.

Smešnice

VZROK, ZAKAJ NE DELA.

»Ti, zakaj pa ne delaš?«

»Jaz, da bi delal? Človeki kaj si nor? Da mi radi znoja gumb pri ovratniku zarjavil!«

Sodnik (razglašča razsodbo): Obsojeni ste na tri leta ječe. Ali imate, obsojenec, k temu kaj pripomniti?

Obsojenec (vstane in pravi): Da, prosim, naznanite mojim doma, da me pred l. 1930, ne bo h kosilu.

Kmet (obračaje zemljo z lopato): Pa pravijo, da se zemlja sama obračala!

Prvi gost: Severne noči trajajo tri mesece, kakor sem danes zvedel iz nekega predavanja.

Drugi gost: Grozno! Koliko neki stane potemtakem prenočišče v takem hotelu.

Učitelj (učencu prvega razreda): Si že zopet raztresen, Miha, štej mi takoj od osem dalje!

Miha: Devet, deset, fant, dama, kralj, as.

Pepče: Marička, ti pa postajaš vsak dan lepša.

Marička: Ti pretiravaš, Pepče!

Pepče: No, pa bodi, napravimo pa tako, da postajaš vsak drugi dan lepša.

V KAZNILNICI.

»Sem že zopet lu, gospod ravnatelj. Ali ni prišlo v času moje odsotnosti nobeno pismo na moj naslov?«

PRED SODNIKOM:

Sodnik: Povejte mi, obtoženec, kak predmet ste uporabljali, ko ste treščili svojega nasprotnika na tla.

Obtoženec: Nobenega, vse to je bilo ročno delo.

Na drogu za električno žico je visela tablica s sledečim opominom: »Pozor! Ne dotikajte se žic, ker električni tok povzroči takojšnjo smrt. Kdor se pregreši, dobi osem dni zapora.«

Sodnik (med razpravo proti občinstvu): Kdor se predrzne in zavpije še enkrat: proč s postavo! ga dam takoj odstraniti!

Obtoženec: Proč s postavo!

Ženska (pride v pekarno): »Včeraj sem kupila pri vas kruh.«

Delavec: »In?«

Ženska: »Polovico smotke sem našla v kruhu. Tu je!

Delavec: Hvala lepa! To se bo veselil mojster, ki išče svoj čik povserod že nekaj ur.

Mati: Zakaj tako vpiješ, sinko?

Sinček: Zobje me bole.

Mati: Ali te tako hudo bole?

Sinček: Ne, toda bole me prav danes, ko že itak ni šole.

V DŽUNGLI.

A.: Naš sosed je tako kratkoviden, da je imel palico za kačo.

B.: To se večkrat dogaja.

A.: Toda ne! je pobral kačo, ki jo je imel za palico, in udaril z njo po palici, ki jo je imel za kačo.

NAREDNIK STOPI PRED STOTNIJO.

»Kdo izmed vas, vojaki, ima veselje do godbe in se bavi z glasbo?«

Šest vojakov je izstopilo iz vrste, veseli, da pridejo k polkovni godbi, kjer služba ni tako naporna kakor pri stotnji.

Narednik: Me veseli, ravno prav vas je, sedaj boste nesli stotnikov klavir v njegovo novo stanovanje. Stopam, stopaj!

Neki gost je nabral poln nahrbtnik gob. Ker pa ni poznal gob, je vprašal kmeta: »Ali imamo kako sredstvo, s katerim razločujemo strupene gobe od dobrih.«

Kmet: Seveda, vrzite gobe moji kravi v jasli in pojdite iz hleva. Čez četrt ure pogledajte zopet v hlev; če so gobe strupene, se jih krava ni doteknila, če so pa dobre, jih je pa že požrla.

Kmetu Pirhu so pravkar pokopali ženo. Pirh sedi sam za mizo in zvrča iz žalosti kozarčke slivovca za vrat.

Vstopi župnik, da potolaži nesrečnega Pirha. Ko opazi slivovec na mizi, ga posvari lahko mu očitajoč: »Kaj je, Pirh, to vaša edina tolažba?«

»O ne, gospod župnik«, odvrne Pirh, »imam še dve taki steklenici v kleti!«

PREPOVED ALKOHOLA V AMERIKI.

Kako izgleda prepoved alkohola v Ameriki, če bi mogli videti skozi obleko, pokrivala, dežnike i. t. d.

Uganke

Konjiček.

u	m	v	o	a	e
	t	n	v	o	
	j	a	s	n	
	.	u	d	.	

d	l	l	.	.	v	s	v
.	s	i	j	e	o	u	.
č	u	e	i	z	e	m	v
t	.	m	c	r	l	.	t
m	e	j	k	r	i	v	e
.	d	v	o	i	g	e	.
V	e	.	e	n	.	n	o

Prva uganika.

Besede: salon, motovilo, polomija in junaki — zapiši tako eno pod drugo, da dobiš znan pregovor, ako čitaš 4 črke navzdol, druge širi navzgor in tretje širi navzdol.

Druga uganika.

Z »r« poznaš jo tudi ti
 s »p« se jazbec je boji
 z »m« se prasič rad ponaša
 s »č« odkrite glave vpraša.

Tretja uganika.

a — je krstno ime
 e — le malo pove
 u — imenuje se reka
 o — pa zaimek izreka.

Četrta uganika.

p — se hudo kaznuje
 b — kot suženj zdihuje
 g — pa še polžek ima
 v — je pod zemljo doma.

Peta uganika.

Eden, dva, tri
 se zjutra rad oglasi
 eden dva
 zdrav človek ima

eden in tri
 pij — če želodec boli.

Sesla uganke.

Pojej limon, artičoko, kostanj, oreh, trd
 lešnik in oblico, kaj imaš potem?

Vizitke.

- 1 Anton Grispiker Kaj je mož po poklicu?
- 2 Stanko Irvil Kaj je ta gospod?
- 3 Nano Vižintin v O. Kaj pobira?

Rilenska istovetnica.

- 1) Med vojsko je bil marsikdo četo —, a mu
 je tudi — močnik teknil.
- 2) Še četrtinko bi popil, a natakarica — se —
 ne zmeni za moj prazni žep.
- 3) Pesnik se mora — zahvaliti za svoj pes-
 niški —.

- 4) Šele je — posredoval, da je med njima po-
 nehaval ravs in —.
- 5) Krasno je sicer, — dan marsikomu brani,
 da ne ve kaj je — v naravi.
- 6) Marsikdo ga —, ker ga k temu sili lastna
 —.
- 7) Le čakaj ti —, že zopet imaš — na obleki.

Naseda.

a	e	e	g	i	k	l
n	n	n	o	o	o	p
r	r	s	s	v	v	z

Ako prav razvrstiš te črke, dobiš znan
 slovenski pregovor.

POZORI!

Kdor reši vse uganke in pošlje rešitev do
 20. februarja ter bo izžreban, dobi prihodnje
 leto »Matične knjige« zastonj.

Vsebina

Koledarski podatki in meseci	1—16	New York »Evropa	70
Pepe s Krasa	17	Od rude do šivanke	75
Jesenska (pesem)	19	Tolminski pregovori in reki	78
Deklška (pesem)	20	Kosovo polje	81
Pravljica o šipku	21	Rastoči jez	84
V hramu (pesem)	23	Če se otrok joče (pesem)	85
Draško Popovič in Grišec Osman-aga (pesem)	24	Mlinar (pesem)	85
Kako se je ženil Balant Sedmak	26	Zadnji velikan v Istri	86
Starodaven most pri Vipavi	28	Krizantema	87
Svatba na vasi (pesem)	29	Dvanajst let sem služil (pesem)	88
Cesarjev kritik	30	Starka in dvanajst mesecev	89
Slovo (pesem)	31	Trije zvonovi (pesem)	90
Hude muhe (pesmi)	32	Odrešeni vol	90
Knez in nadškof dr. Fr. B. Sedej	33	Zaobljuba	91
Zofka Kvedrova	37	Pav	91
Matilda Serao	39	Žitna bitka	92
Učitelj Anton Možina	41	Mlekarstvo in planšarstvo v naših gorah	93
Dr. Aleksij Rafael Rojic	42	Industrija umetne svile v Italiji	100
O čitanju	43	Mednarodna gospodarska konferenca	101
O koledarju	48	Dobrodelne ustanove	103
Poroka in ženitovanjski običaji pri starih Slo- vanih	53	Kaj mora vedeti mlad nabornik?	105
Naš dom	56	O pobiranju davkov	109
Kmečka izba — vzgled	58	Davčna razvidnost	110
Predznaki dežja in nevihte	60	O pristojbinah	112
O toploti	62	Poštna pristojbine	113
Koledar v koledarju	64	Nekaj novejših zak. določb in kmečki stan	117
Skrivnost meksikanskih piramid	65	Sejmi v Julijski krajini	118
De Pinedov polet po Ameriki	67	Med svetli	119
Čudovit otok	68	Smešnice	120
		Uganke	121

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik F. BOLAFFIO

TRST - Via Giuliani 42 (Sv. Jakob) - TRST

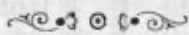
(v bližini slovenske šole)

Najboljše specialitete za domačo rabo:

Voda dell' Alabarda Castellanovich

Prepreči izpadanje las ter je priporočljiva posebno proti prhljaju in ojačenje korenin, ker vsebuje kinin. — V Gorici se prodaja pri FIEGLU, Via Giosuè Carducci šte. 9.

Pri sestavljanju vseh naših specialitet se poslužujemo v največji meri rastlinstva, kar je rezultat dolgoletnih izkušenj najboljših zdravilnih izvedencev. Jamčimo za čistoto vsakega posameznega primeska!

Izredno učinkovito brezalkoholno sredstvo proti oslavljenju živcev, splošnemu oslavljenju teka in za ženske v slučajih nerednosti v čiščenju. Za popolno zdravljenje je treba 6 steklenic. - -

Mirodilnica **A. MAZZOLI**

Gorica, Via Carducci št. 6.

Zaloga na debelo in na drobno: droži,
oljnatih in navadnih barv, firnežev, co-
pičev, karbolija, katramina, špiritov itd

PRI SLOKARJIH.

Visok je Dol in daleč je Predmeja,
za vami je že svet dolinski raven —
pa kaj je vaš namen? Goljaki? Čaven?
Pa morda že pri Slokarjih vas žeja?

Na desni vas že vabi dolga veja,
pod njo pozdravlja vas gostitelj javen;
tu takšen običaj je starodaven,
da vsak obišče EDMUNDA ČIBEJA.

Ne bo vam žal. Ne mine ura cela
in, kakor da ste kje v planinski koči,
vse naše lepe ture vam predela.

In lepe stare čase ... Zraven - strela! -
Kako vam streže, kakšno vince točil
Kako odlod se človek težko loči!

Turisl.

Alberto Vittori

GORICA

Via Garibaldi 10. Filijalka: Piazza Vittoria 6.

Bogata zaloga vseh kuhinjskih potrebščin iz porcelana, emajla, litega železa, aluminija itd.

Cene zmerne! Postrežba točna!

LEONARDO NODUS

Zastopnik in hranitelj tvrdk:

Lamberger & C.o, Napoli - Società
Ceramica Ferrari, Cremona - Società
del Grès Ing. Saia & C.o, Milano -
Società Istriana dei Cementi, Pola -
Zenone Soave & Figli, Vicenza

Deščice (parketi) iz hrastovega in bukovega lesa — Naprava podov iz „linoleum“-a ali kakršnekoli druge vrste. — Prevleka s ploščicami domačega ali tujega izvora. Zdravstveni predmeti. — Peščene cevi. — Uporni material — Cement raztaljen (proces Lafarge). Cement - Malec - Tlakovanje in pokrivanje z asfaltom — Asfaltni material. — S katramom prepojene lenke „Ruberoid“. — Vodnobežni in izolatorični izdelki. — Pečice in peči.

GORICA

Uradi in skladišča: Via Cappuccini št. 15.

Telefon int. št. 240.

Brzjavke: LEONARDO NODUS — Gorizia.

Kamnosek Franc Glessig

Gorica, Via Tominz št. 6.

Delavnica barvanih marmornatih plošč za pohištvo,
ustopavitev kamnatih podov.

Kipi in nagrobni spomeniki.

Od dveh strani napis: Prívatna po!!
Pa nič se mi ne boj — če je potrebno,
če lačen si in žeja te posebno,
za ta slučaj dovoljen je prehod.

Najbolje bo, če jo kar mahneš tod,
najmanje se meneč za pol zasebno
in lu predvsem se pokrepčaš osebno,
da prav opraviš, kar imaš drugod.

Če vreme pa med tem na dež pokaže,
potrebna ga vipavska je dolina,
privoščiči ga in vedi, da najlaže,

vedri se tam, kjer so najboljša vina,
prijetna družba, sobe in garaže,
da greš kar nehoté v HOTEL BRATINA.

Za obisk se vljudno priporoča
Gustav Cunta, Ajdovščina.

Zobozdravnik

Dr. Lambert Mermolja

specijalist za zobne in
ustne bolezni sprejema

v Gorici

na Travniku, št. 5. II. nad.

Odlikovana sladničarna
ANDREJ FAIT
GORICA

Corso Vittorio Eman. št. 2.

Zaloga čokolade, biškotov, karamel.

— Fini izbrani likerji. — Bombonijere.

Postrežba na dom za krste in svatbe.

Ne pozabite na staro
domačo tvrdko

JAKOB ŠULIGOJ

Gorica, Via Carducci 18.
(Gosposka ulica)

Najfinejše švicarske ure vseh vrst, zlatnine in srebrnine po najnižjih cenah. — Kupuje in zamenjuje vse stare ure. Zlato in srebro plačuje po najvišji ceni

Popravila precizna in točna.

Tržaška kmetijska družba, Trst
Kmetijske potrebščine.

Semena, umetna gnojila, kmetijsko ročno in vprežno orodje in stroje.
Vse blago zajamčeno in izbrano od najboljših tu in inozemskih tvrdk.

T. K. D.

Tržaška kmetijska družba v Trstu. — Centrala: Via Torrebianca, št. 19.

Podružnica: Via Raffineria št. 7. — Telefon št. 44-39.

URARNA IN ZLATARNA
ADAM RUSIJAN

V GORJCI, VIA NAZARIO SAURO 9
(prej Via Dogana)

ima v zalogi vsakovrstne švicarske ure.
Zaloga zlatih in srebrnih izdelkov
po najnižjih cenah. Sprejemajo
se vsakovrstna popravila. Izvršuje
točno in jamči za svoje delo.
Cene brez konkurence

IVAN KACIN
GORICA

Piazza Nicolò Tommaseo šte. 29
(ex Piazzulla).

Tovarna cerkvenih orgel, harmonijev
in glasovirjev. — Zaloga vijolinov, man-
dolin, kitar, strun za vse instrumente.

Izdelani harmoniji vedno v zalogi.

Popravlja - uglasuje vse omenjene inštrumente.
Zahtevajte cenik! Plačila na obroke!

„LA REDENTA“

C. C. I. 228

Gorica, Via Stretta št. 1 — Filijalka: Videm

Barvarnica

oblek, blaga in preje.

Čistilnica in pripraviljalnica
oblek, hišnih in cerkvenih oprem.

Modernizacija
moških in ženskih klobukov.

Kožuharnica

strojarnica in barvanje kož, lisičjih
mačjih, kuninih itd.

Prodaja izdelanih kož
Razkuževanje in shramba kožuhov.

KRAINER & C.o

Gorica - Via Rastello št. 19 - Gorica

Velika zaloga železnin,
kovin in železnih tramov
(traverze) - vsakovrstnega
orodja, kos, brusov - polje-
deljskega orodja - železnih
peči - štedilnikov - ku-
hinjskih potrebščin i. t. d.

Knjigarna G. Carducci

(bivša Narodna knjigarna) Via G. Carducci 7.
(prej Gosposka ulica) telefon šte. 169.

priporoča svojo veliko zalogo
vsakovrstnih knjig, pisarniških
in šolskih potrebščin. Preskrbi v
najkrajšem roku knjige iz ino-
zemstva po dnevnem kurzu. Raz-
prodaja na drobno in na debelo.

== LASTNA KNJIGOVEZNICA ==

Trgovcem na deželi popust!!

TOVARNA POHIŠTVA HERSKOVITS & WEISZ

Lastnik S. HERSKOVITS

GORICA — VIA LUNGA — GORICA

ZALOGA: REKA - I. Baccich šte. 3.

S'UŠAK: Primorska ulica šte. 15.

SPALNE SOBE iz masivnega lesa, iz bukovkega lesa
IZDELANE PO DUNAJSKEM VZORCU.

POPOLNE OPREME ZA PRENOČIŠČA

JAKO UGODNE CENE -- JAKO UGODNE CENE

Zlatar in dragotinar
FUCHS IVAN
Gorica, Via Rastello št. 14.

Velika izbira zlatih in srebrnih predmetov.
Cene po dogovoru
Popravila izvršuje najatančnejše po
ceni brez konkurence.

Staroznana tovarna
tehtnic, utež in mer
Giuseppe Florenz & C.O

v TRSTU

Via Giuseppe Vidali 9, Telefon 13-64

z bogato izbero utež in
mer tu - in inozemskih

pravilno žigosanih (cementiranih)
tehtnic

Sprejemajo se popravila vsakovrstnih
tehtnic po zmernih cenah. — Tekom
popravljanja posodimo druge tehtnice
popolnoma brezplačno

Kavarna „Commercio“
GORICA
Corso Giuseppe Verdi

Se priporoča za obilen obisk!

E. AVANZINI

Gorica — Via Mazzini 17.

Pletilnica za volno, bombaž in škotski sukanec. Izdelano moško perilo iz najboljših domačih tovaren. Velika izbira moških in ženskih nogavic po cenah brez vsake konkurence. Skladišče ženskih spodnjih blač, podvez, najnovjših ovratnic, robcev, rokavic iz kož kenguruja in divjega kozla.

EDINI SPECIJALIST V GORICI

za

športne majce, volnene pulloverje, volnene in svilene telovnike, volnene in pletene blače,

nožne in snežne ovijalke, športne nogavice, gojzarce, volnene ovratnice, rokavice za smučarje, dokolenke in volneni trebušni pasovi.

OGLEJTE SI NAŠE CENE!

KONKURENČNE CENE - Volnena maja je neobhodno potrebna v gorah.

HRANILNICA, USTANOVLJENA PO GROFU THURNU

Gorizia - Via G. Carducci šte. 2 - Gorizia

sprejema vloge na hranilne knjižice ter na tekoči račun, dovoljuje posojila na vknjižbo in na vrednostne papirje, ki jih je zastaviti, nadalje agrarna posojila na zemljišča in obnovljene stavbe proti vknjižbi in agrarna posojila na menice. Sprejema v shrambo vrednostne papirje, listine (dokumente) in druge vrednostne predmete; izdaja brezplačno nakaznice Kreditnega zavoda italijanskih hranilnic v Rimu ter izvršuje vse druge posle označene v zakonu o rednih ital. hranilnicah.

ZASTAVLJALNICA, USTANOV. PO GROFU THURNU

GORIZIA - VIA G. CARDUCCI ŠTEV. 2 - GORIZIA

dovoljuje predujme (posojila) na dragocena in navadna zastavila.

Giuseppe Del Piero

Zaloga manufakturnega blaga

GORICA - ulica Giosuè Carducci šte. 8 - GORICA

VELIKA ZALOGA

Volne — Modnega sukna

— za moške obleke —

— Batist — Perkal — Pikuet — Zephir — Preproge —

Odeje, zavese bele in barvane, šivane kuverte (kovtri),

- volna za postelje. žima, kurje in gosje perje itd. itd. -

CENE STALNE!

Postrežba točna!

Čevljarska Zadruga v Mirnu

Izdeluje „ADRIA“ čevlje in sandale

POSEBNOST: „Adria“ čevlje dvojno
šivane za sport, deževne dni in zimo.

PRODAJALNE SO:

v Gorici, Corso G. Verdi št. 32

na deželi v nad 50 komisijskih zalogah pri trgovcih

Trampuž & Kokelj

RUPA-MIREN

priporoča slav. občinstvu
v mestu in na deželi lastni
trgovini s prodajo čevljev

v **GORICI, Raštelj št. 30 in št. 14**

Izdeljujeva vsakovrstne čevlje za moške, ženske in
otroke. - Izdelek prvovrsten, eleganten in trpežen.

Cene zmerne. :-: Prodaja na drobno in na debelo.

Lekarna Pontoni v Gorici priporoča :

aromatično esenco

„**MARCANTONIO**“

Zdravilo, ki se pridobiva z destilacijo iz aromatičnih alpskih zelišč. Z izbor-
nim uspehom se rabi zoper bruhanje, zlasti pri slabostih in nosečnosti.
Olajša takoj bolečine v trebuhu, glavobol in umiri živčevje pri nervoznih in
bisteličnih napadih. Cena steklenici L. 3.50.

JERUZALEMSKI BALZAM (Rabarberova tinktura)

Ta TINKTURA, ki se dobi iz kitajskih rabarbere in drugih medicinskih rast-
lin, je pravi balzam za fisle, ki trpijo na želodčnih boleznih. Zlasti dobro
deluje pri slabi prebavi, popravi kmalu tek in se z uspehom rabi že dosti let
pri različnih bolečinah želodca, kakor tudi pri hemoroidih. Pije se: 2-3 krat
na dan po 1 žličko, samo ali na vodi. Cena L. 4.-.

Zaloga v lekarni:

G. B. PONTONI - Gorica, Via Rastello

Velika zaloga
aluminijaste posode
ANDREJ GOLJA

v Gorici Piazza della Vittoria (na Travniku) 22

Zaloga vsakovrstnih kuhinjskih lesnih izdelkov, kakor: škafov, orn, sit, rešet, stolic, soinic, pletenih košev, jerbbasev, — — — sejalnikov itd. itd. — — —

Cene zelo nizke. Cene zelo nizke.

G. Carlotto - Gorica

Piazza Cavour (Stari trg) številka 3.

Telefon štev. 137.

Izbrana zelenjadna in travniška semena
Zaloga semenskih žit in umetnih gnojil
kakor tudi kmetijskih strojev in drugega
— — — orodja. — — —

Prodaja na drobno in na debelo

Trgovina z jedilnim blagom

KODRIČ Angel

GORICA - Via Morelli štev. 4 - GORICA

Priporoča se slavnemu občinstvu v mestu in na deželi za obilen obisk

Blago vedno sveže. Postrežba prav dobra

Manufakturna trgovina

Braunizer Edvard

GORICA - Via Rastello štev. 2 - GORICA

Zaloga vsakovrstnega blaga za moške in damske obleke. — Belo perilo vseh — — — vrst. — — —

R. PICH - Gorica

Piazza della Vittoria 23 (Travnik)

Velika zaloga najmočernejših stvari zadnje novosti. — Perilo za gospe. — Majice za gospe in otroke. Perilo za novorojenčke. — — —

oooooooo

Šivilje dobe vse potrebščine za njih rabo.

SLOVENSKA SLIKARJA

BRATA CEJ

GORICA - Via Ascoli štev. 5 - GORICA

Prevzemata vsa slikarska dela z oljem in firnižem. Slikata spalne sobe, kuhinje, šolske zgradbe, cerkve itd. itd.

Delo lično in okusno.

Tomsig Alojzij

GORICA - Corso Verdi št. 37 - GORICA

Velika izbira raznovrstnih stvari zadnje novosti. — Moško perilo, nogavice, dežniki itd. itd. —

|||||

po najnižjih cenah,

Budihna Ciril

GORICA - Via S. Pietro št. 27 - GORICA

priporoča slavnemu občinstvu v mestu - in na deželi svojo dobro založeno -

Trgovino z jestvinami

Postrežba točna.

Edina zaloga drobnarije na debelo

Eugenio Pincherle

Ustanovljena leta 1885. — Telefon številka 146.

Najstarejša tvrdka v tej stroki.

Priporoča se trgovcem, kramarjem in krošnjarnjem.

Cene zmerne. Postrežba točna.

Na debelo!

Na drobno!

BERNARD REDZINSKI

Gorica, Via Rastello št. 36. v lastni hiši.

Skladišče v Raštelu št. 37.

Trgovina s kuhinjskimi predmeti in sicer:

Plava posoda, posoda iz aluminija, iz porcelana, iz gline in stekleni predmeti.

PODRUŽNICA

LJUBLJANSKE KREDITNE BANKE V GORICI

Corso Verdi „Trgovski dom“

Telefon št. 50 — Brzojavni naslov: Ljubljanska banka

Delniška glavica
in rezerve:
Din. 50.000.000

CENTRALA:

LJUBLJANA

Rezerva:
Din.
10.000.000

Podružnice:

Brežice, Celje, Černomelj, Gorizia, Kranj, Logatec, Maribor, Metković, Novi sad, Novo mesto, Prevalje, Ptuj, Rakek, Sarajevo, Slovenjgradec, Split, Trieste.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje na vložne knjižice po čistih $4\frac{1}{2}\%$ (davek plača banka sama). — Na tekoči račun ter proti odpovedi najbolje po dogovoru. — Sprejema tudi dinarske vloge in jih obrestuje najugodnejše. - Izvršuje denarna nakazila na tu in inozemstvo. - Nakupuje in prodaja vsakovrstne valute, vrednostne papirje in srečke.

Plača vedno priznano najvišje dnevne cene za obveznice vojne odškodnine (bone).

Izvršuje sploh vse v bančno stroko spadajoče posle najkulantnejše.

Umetna kamnoseška delavnica

Anton Biteznik

Gorica, Via Trieste št. 4.

Izdeluje nagrobne spomenike, oltarje iz mramorja in kamna po vsakem slogu, sohe za nagrobne spomenike.

Zaloga nagrobnih spomenikov.

Cene zmerne. Postrežba točna.

Gostilna pri „Bolkotu“

Gorica, Piazza Cavour številka 6.

Se toči pristno domače

vino in se priporoča z

∴ izvrstno kuhinjo. ∴

POSTREŽBA TOČNA.

(Varstvena znamka).

Prave edine želodčne kapljice,

Zdravilna moč teh kapljic je neprekosljiva. - Te kapljice uredijo prebavljenje, če jih dvakrat na dan po jedno žličico popije. Okrepè pokvarjeni želodec, storè, da zgine v kratkem času omotica in životca lenost (mrtvosl). Te kapljice tudi storè, da ÷lovek rajši jè.

Sv. Anton Padov. **Cena steklenici L 3.—**

Prodaja se v vseh glavnih lekarnah na svetu. Za naroèitve in pošilj. pa jedino le v lekarni

CRISTOFOLETTI V GORICI.

Zaloga obuvala z lastno delavnico

IVAN USSAI

Piazza Vittoria 28 GORICA (na Travniku)

Izključna zaloga

'SALAMANDER,

VIA OBERDAN 15

(ex Via Caserma)

Trg ajdovski — ta paè vam ni neznan.

Kjer je ves dan postajal stari Dietz
in slej noèi je cele v oknu vštric
pokojni Lokar slonel v mislih zbran,

da ne bi manjkalo prihodnji dan
resniènih in izmišljenih novic,
kjer v burji pekel kostanj je Matic,
dokler ga davek ni odpihal stran:

Èe tam zanese mimo te korak,
predolgo ne pomišljaj, ampak kreni
v goslilno in kavarno FRANC POLJŠAK.

Tam beli se in èrni š m a r e n c peni,
kadi se kava, jed je tam po ceni
in da je dobra, to poreèe vsak.

Za obilni obisk se priporoèa

Poldka Podgornik.

JOSIP KERŠEVANI

Gorica, Piazza Cavour 9

Velika zaloga vsakovrstnih šivalnih strojev
iz najboljših nemških tovarov, za šivilje,
krojaèe, èevljarje, tako tudi šivalne stroje
Zig - Zag z 30 - letnim jamstvom.

**Dvokolesa „Gaggenau“, „Tribuna“,
original „Bianchi“ z 2-letnim jamst.**

Velika izbira belgiskih pušk, samokresov,
dinamitnih patron. Navadne patrone, smodnik
za mine in za lovce, in sploh vse potrebšèine,
spadajoèe v puškarsko stroko.

**Delavnica in popravljalnica v mehanièni
in puškarski stroki**

Piazza Cavour

štev. 5.

TVRDRA

A. KOMEL

GORICA - Trg. Sv. Antona št. 5 - GORICA
(blizu „Zvezde“)

Priporoèa svojo bogato zalogo
prvovrstnega jedilnega in kolonijalnega blaga, moke,
koruze in ovsu.

Na debelo! Na drobno!

ALOJZIJ BONNES

avtoriziran inštalater za vodovode, za plinovode in elektrovode, za telefone in klosete, kopališèa itd. itd. —

v GORICI, Via G. Carducci, nasproti „Montu“

Prodaja elektriène žarnice in druge predmete po zelo nizkih cenah : - : - : - : -

Največji slovenski denarni zavod

TRŽAŠKA POSOJILNICA IN HRANILNICA

reg. zad. z om. poroštvom uraduje v lastni hiši
v **TRSTU, ulica Torre bianca šte. 19, I. nad.**

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge za čekovni promet, ter jih obrestuje po 4 %, večje in stalne vloge po dogovoru. — Daje posojila na vknjižbe, menice, zaslave in osebne kredite. — Obresna mera po dogovoru.

Uradne ure za stranke od 9. do 13. ure in od 16. do 18. ure.

Ob nedeljah in praznikih je urad zaprt. — Telef. šte. 25 - 67

Klobučar

L. LARISE

Gorica, Piazza Cavour št. 2. (prej Piazza Duomo)

Bogata zaloga navadnih in najfinejših klobukov, mehkih in trdih kap in slamnikov.

Cene nizke. — — Postrežba točna.

Kmečka banka

reg. zad. z ome. zav.

v Gorici, Piazza de Amicis, (prnj Korenj 12)

Sprejema hranilne vloge ter jih obrestuje po 5 %, večje in na daljšo odpoved vezane vloge po dogovoru. Dovoljuje posojila na vknjižbo in poroštvo pod ugodnimi pogoji.

GOSTILNA **PRINČIČ**

Gorica, Via Nazario Sauro šte. 18
(prej ulica Dogana - nasproti sodnji)

toči pristna domača vina: vipavca, brica, teran, rizling. Domača kuhinja. Sobe za prenočišče.

Priporočata se meščanom in deželanom vdana
KAROL IN POLDA PRINČIČ

LLOYD SABAUDO · GENOVA

VELIKI EKSPRESNI PARNIKI

- I Conte „Rosso“**
- II Conte „Verde“**
- III Conte „Biancamano“**
- IV Conte „Grande“**

Redni odhodi iz Genove: v New-York v 9 dneh - v Brazilijo v 11 dneh, v Buenos Ayres v 15. in pol dneh
Brzovni luksuzni parniki iz Genove: v Buenos-Ayres v 19. dneh, v Brazilijo v 15. dneh. — Brezplačna in natančna pojašnila se dobijo pri zastopniku:

F. ROSICH-U - GORICA, Via Contavalle 4.
Telefon šte. 374.

IVAN LUTMAN

trgovec z usnjem

Gorica · Raštelj šte. 25. Gorica

Prporoča svojo trgovino, založeno z najboljšim usnjem in s čevlarskimi potrebščinami. Družinski gospodarji dobe v zalogi prvovrstne podplate in zgornje usnje za vsakdanjo rabo, kakor tudi najfinejše vrste. — **Kupuje kože kun, lisic zajcev itd. itd.**

Cene zelo nizke!

Cene zelo nizke!

Svoji k svojim!

JAKOB PERHAUC

ULICA S. F. XYDIAS 6 - TRST - TELEFON ŠTEV. 2-86

Velika zaloga žganja, kakor pristnega istrskega tropinovca, kraškega brinjevca in kranjskega slivovca, raznovrstnih likerjev in vin.

Lastni pridelki odlikovani na raznih razstavah: Šampanjec, šumeči refošk, jajčni konjak, krema marsala in drugo.

Vse po najnižji ceni, brez konkurence. — Točna postrežba.

ANTON PETTARIN

Via Ascoli 7-9 - GORICA - Via Ascoli 7-9

inštalater za električno luč, za plin, za sesalke (pumpe) sanitarne naprave, za kopalnice in strelovode ter telefonske napeljave. :: :: ::

Sprejema v popravilo sesalke in drugo

Prodaja električnega materiala in žarnic.

TEOD. HRIBAR (nasl.)

Corso G. Verdi 32 - GORICA - (Hiša Centr. Pos.)

VELIKA zaloga češkega platna iz znane tovarne **Regenhard & Rymann**, vsakovrstno blago za poročence, kakor tudi velika izbira moškega in ženskega sukna.

BLAGO SOLIDNO!

CENE ZMERNE!

FR. PRINČIČ

P. Catterini 10 - GORICA - Telefon št. 311

AVTOPREVOZI

izvršuje vsakovrstno cementno delo, kakor tudi delo iz umetnega kamena. Zaloga cementnih cevi, plošč, dimnikov, strešnikov itd. Izvrši vsako delo iz cementa po načrtu. Velika zal. cementa „Portland“ nove vrste.

CENE NAJNIZJE.

Prvovrstna čevljarska delavnica

FRANC CULOT

GORICA, v Raštelju

Velika zaloga čevljev

Izdeluje čevlje po meri

Izvršnje točno vsa naročila.

JUST VUGA

IZDELANE
OBLEKE IN
KROJAČNICA

GORICA

V NOVIH PROSTORIH!
CORSO VITT. EM. 9.

Mirodilnica (drogerija)

„DIANA“

Gorica - Via Rastello št. 27

Podružnica Piazza Edmondo de Amicis
(na Kornu) št. 12

Na drobno!

Na debelo!

Zaloga raznovrstnih kemičnih proiz-
vodov - medicinalnih zelišč - suhih
in oljnatih barv - firnižev - čopičev
- ščeti - toaletnega in navadnega mila -
cevi in drugih izdelkov iz kavčuka, itd.

Blago prvovrstno; cene zmerne, po-
strežba točna in solidna, za kar jamči
in se priporoča:

Anton Merviž
lastnik.

AMADIO BOLLAFFIO

Gorica - Largo Nicolò Pacassi 9 - Tel. 89

Veletrgovina z vinom in
žganjem. - Izvrstna domača vina
marsala - vermouthe - žganje
rum - cognac - brinovec. - Pravi
vinski očet. - Slivovec (žgan
iz češpelj). - Špirit (alkohol).

Se priporoča vsem cenj. odjemalcem!

POSTREŽBA TOČNA!

CENE ZMERNE!

TEREZIJA PRIMAS

Gorica, Via Garibaldi (prej Teatro) št. 18

Drobnarija, blago in modni predmeti. Bogata zaloga nogavic, raznih čipk in trakov.

LINOLEUM

Voščeno platno, - Predmeti iz gumija. - Nepremočljive odeje za vozove. - Predmeti za sedlarnice.

Moderna tvrdka in skladišče cerkvenih predmetov

FRANC LEBAN
Gorica - Via Duomo št. 7

Priporoča prež. duhovščini že izdelane cerkvene predmete, kakor: svečnike, svetilke, kelih, moštrance, srebrne in kovinaste itd.

Popravljajo se že rabljeni predmeti s pozlazevanjem in posrebovanjem v ognju.
DELO SOLIDNO. - CENE BREZ KONKURENCE.

STAROZNANA GORIŠKA KNJIGARNA IN PAPIRNICA

EMILIJ VOKULAT & Co

Gorica - Corso Vittorio Em. III. št. 9
(na vogalu ulice Barzelini)

ZALOGA vseh pisarniških in fotografičnih potrebščin ter razglednic iz Gorice in okolice na debelo.

Aparati „KODAK“ po tovarniških cenah.

PRODAJA slovanske, italijanske, nemške in francoske časopise, glasbene predmete, inštrumente, gramofone in pritlikline istim, ročne gramof. in za polovanje.

Zobozdravniški atelje ustanov. leta 1892

RUDOLF KOLL

odlikovan z najvišjimi odlikovanji iz Londona, Pariza, Dunaja, Gorice, Vidma in St. Luisa.

Sprejema od 9-12 in od 14-17. - GORICA, Via Arcivescovado 1 (vhod Via Stretta)

SLOV. KMETIJSKO DRUŠTVO

s sedežem

v GORICI, ULICA G. CARDUCCI št. 7.
levo na dvorišču, ali S. Giovanni 6,
desno na dvorišču, I. nadstropje.

Ima v zalogi, v ulici G. Carducci št. 7. II. dvorišče, vedno različne kmet. potrebščine, kakor umetna gnojila, sredstvo zoper razne rastlinske škodljivce, razno kmetijsko orodje.

Staroznana gostilna

„Al Bon Furlan“

JOSIP ŠFILIGOJ

Gorica, ulica Sv. Ivana 8

Izvrstno vipavsko, briško belo in črno vino, teran. — Gorka jedila ob vsakem času.

Postrežba najboljša. :: Prenočišča.
Prostori novi! Oprava snažna!

RESTAVRACIJA

„CENTRAL“

v GORICI

v hiši «Centr. pos.» Corso G. Verdi šte. 32

Izborna kuhinja, najboljša
vina. Krasni saloni za goste.

Za obilen obisk se priporoča
restavracija
JOSIPINA PODGORNİK.

Frane Kralj

edina odlikovana tovarna kisa
v Gorici, Via Cappuccini šte. 9,

ki izdeluje najboljši alkoholni kis
po novi odredbi. — Priporoča se
slavnemu občinstvu in trgovcem
na deželi.

Blago prvovrstno. — Cene zmerne.

Goriška ljudska posojilnica

vpis. zad. z omejl. jamstvom

Via Carducci 7. I. - GORICA - Lastno posloplje.

Križišče tramway-a. — Telefon št. 182.

Najstarejši slov. denarni zavod v Gorici. — Ustanovljen leta 1883.

Obrestuje navadne hranilne vloge po 4¹/₂% davek plača zavod sam. -- Na odpoved
vezane vloge obrestuje po dogovoru najugodnejše. Sprejema vloge na tekoči račun.
— Daje svojim članom posojila na vknjižbe, menice in zastave, ter jim otvarja pasivni
tekoči račun.

Uradne ure za stranke od 9-12 in od 15-17. — Ob nedeljah, praznikih in sobotah pop. je urad zaprt.

M. SUSSIG

Gorica — v Rastelu št. 16.

Trgovina z lastno mehanično delavnico
vsakovrstnih drobnih in debelih vrvi
(špagata in štrikov).

Velika zaloga moških klobukov.

G. PRIMAS

GORICA - Garibaldi šte. 18 - GORICA
(C. C. I. - Gorizia N. 616 - Telefon N. 232)

ZALOGA:
Karbita — Olja — Bencina

ZASTOPSTVO:
Dvokoles „Legnano“ in „Volsit“,
usnjatih pasov za transmisije v vseh merah,
gumijevih plaščev in vseh pritiklin.

Na drobno! Na debelo!

ODLIKOVANI ZOBOZDRAVNIŠKI ATELJÉ

ADOLF KOLL

Corso Vitt. Em. 11./I. - GORICA - Corso Vitt. Em. 11./I.

POSUJE OD 9-12 DOP. IN OD 2-5 POPOLDNE.

Odlikovani zobozdravniški atelje
ustano v ljen leta 1900.

Pavel Netzbandt

Sprejema od 9 - 12, od 14 - 17.

Via Dante 6 pt. - **GORICA** - Via Dante 6 pt.

Fotografični atelje

JORDAN OBLAK

Gorica, Via XXIV maggio št. 16.

Izdeluje in poveča kakršno si
bodi slika Slike za potne liste
in legitimacije izroči v eni uri.

Na željo pride slikat tudi na dom.

FRANC LODATTI

železnine in kovine

v Gorici, Via Rastello št. 24

Velika zaloga železnine, okovja, ku-
hinjskih predmetov, kos „Merkur“ in
vsakovrstnih vrvi.

Francesco Lippizer

Gorica, Via S. Giovanni št. 5 - Telef. št. 313

Napeljave za elektriko, plin, vodo, strelovodi i. t. d.
Prodaja električnega materiala na drobno in debelo.

Konkurenčne cene.

Konkurenčne cene.

Žarnice najrazličnejše jakosti,
motorji - vetrila (ventilatorji).

Mehanična delavnica ustanov. leta 1903.

Žarnice domači izdelek L. 4.50.

Žarnice tuji izdelek L. 4.90.

Arturo Primas

Gorica

Corso Vittorio Emanuele III št. 5.

POSEBNOST :

Nogavice, rokavice, ovratnice, pletenine,
perilo in druga raznovrstna drobnarija.

Nova kotlarska delavnica

Leban Alojz

v GORICI - Piazza S. Antonio št. 2.

Zaloga kotlov • domačih škropilnic
in vsakovrstne kuhinjske posode.

☛ **CENE ZMERNE** ☛

Velika modna trgovina

A. Basevi & Figlio

Gorica, Corso G. Verdi 38. (poprej Vuga)

Krasna in bogato založena trgovina z modnim
blagom vseh vrst. - Zaloga izgotovljenih oblek
:: po najnovejšem kroju za vse letne sezone ::

Lastna krojačnica.

CENE ZMERNE!

BLAGO SOLIDNO!

KILO (Bruh)

ozdravite zanesljivo s patentnim
pasom, ki ga prodaja

parfumeria **E. GRAPULIN**

nasproti Trgovskega doma

Gostilna

ČUBEJ

Gorica, Via Trieste št. 21

Toči izvrstna vipavska in briška
vina, kraški teran itd.

Izborna kuhinja.

Priporoča se za obilen obisk.

PRIMARIJ OBČINSKE BOLNIŠNICE

Dott. RIZZATTI SANDRO

Corso Verdi 7 - GORICA - Telef. št. 3-63

Špecialist za ušesne, nosne

—: in bolezni v grlu. —

SPREJEMA OD 11. DO 12. IN OD 3. DO 4.

—: PLJUČNE BOLEZNI —

Dott. CERRETTI

RADIOLOGIČNI KABINET je odprt:

v Vidmu: Via del Sale 15 (vse dni)

v Gorici: Via Barzellini 3

(ob sredah in petkih ob pop.skih urah)

ZOBOZDRAVNIŠKI ATELJÉ

ROBERT BERKA

bivši asistent gospoda Dr. PIKLA, zobozdravnika v Gorici.

ORDINIRA: od 9-12 in od 2-6

na Corsu Verdi 36, I. nadstr., Gorica.

CENTRALNA POSOJILNICA

Corso G. Verdi 32, I. nadstr. - **GORICA** - Corso G. Verdi 32, I. nadstr.

Hranilne vloge se obrestujejo po $5\frac{1}{2}\%$, večje vloge po dogovoru. Davek plača posojilnica.

Posojila se dajejo na vknjižbo po $6\frac{1}{2}\%$, na menice po 7% . Od vseh posojil plača davek strenka

URADNE URE: vsak dan razen nedelj in praznikov od 8 - 12, pop. od 3 - 5.
ob sobotah popoldne je urad zaprt.

RESTAVRACIJA

„PRI ZLATEM JELENU“

Gorica, pred nadškofijo.

Šajališče meščanov in okoličanov. Toči najboljša črna in bela vina vipavska in briška vina, kraški teran in pivo

Izborna kuhinja.

Sobe za prenočišče. Snaga vzorna. Poslajališče avtomobilov, ki vozijo v Bovec, Cerkno, Tolmin in Idrijo.

Za obilen obisk se priporoča

Alojzij Vida, restavrater.

JUST MARTINIS

BRIVEG

GORICA - Via Stretta 1 - GORICA
(nasproti davčne izterjevalnice)

SE PRIPOROČA MEŠČANOM
IN OKOLIČANOM.

V zalogi ima vedno lasulje - Delavnica z lasmi.

JAKUB BEVC - urar
TRST

Campo S. Giac. N. 5
FIJALKA S. MADD. Sup. 1.
urarna in zlatarna.

Zlato kupuje v vsaki množini po najvišjih cenah.
Krone plačuje višje ko vsi drugi. - Zaloga razno-
vrstnih ur in zlatenine.

Dobroznan domač steklar

A. KOREN - nasl.
GORICA • Gosp. ulica 4. - GORICA

VELIKA ZALOGA: šip, steklenic, kozarcev, kro-
žnikov, skled, petrolejk, šalic, zrcal, nožev, vilic,
— stekel, naloženih porcelanastih predmetov. —

Bogata izbira za podobe
od preprostih do najfinejših

Lastna steklarska delavnjca. Postrežba točna.

GIUSEPPE MASSIG

MANUFATTURE

GORICA - Corso Giuseppe Verdi št. 18 - GORICA

**Bogata zaloga svilenin, volnenin in bom-
baževin. Moško blago domačega in tujega
izdelka. — Platno za neveste, volna, žima
perje itd. itd.**

Bogata izbira.

Okusno.

Cene primerne.

Krčma

IVAN PAVLIN

prej v Oslavju, sedaj v Gorici
Viale XX Settembre šte. 48.

streže s prvovrstnim pristnim belim in
črnim briškim vinom. Zbirališče rojakov
iz Gorice in iz goriških Brd.

IVAN KERZE
v TRSTU

VIA S. GIOVANNI šte. 1.

ima v lastni zalogi vse kuhinjske po-
trebščine iz aluminija, emajla, kositra,
porcelana, zemlje itd. ter lesne izdelke
t. j. sita, škafe, krogle za žigre. — —

TVRDKA

„VINOAGRARIA“

Piazza della Vittoria št. 4 (Travnik)

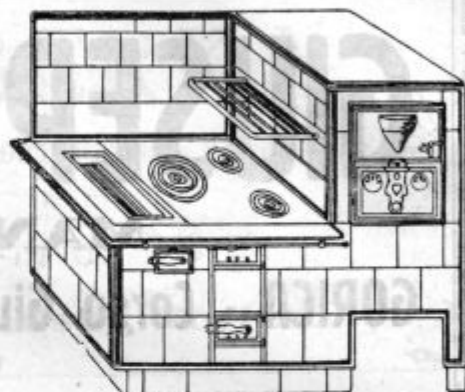
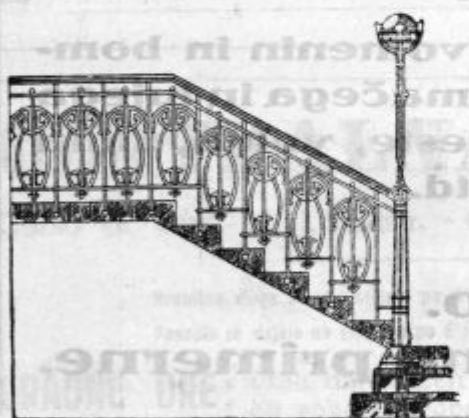
Prodaja: semena, vinogradniške, kletarske, čebelarke in kmetijske potrebščine priznane najboljše kakovosti. **Popravlja:** bolna vina in daje nasvete iz celokupnega kmetijstva. **Posebnost:** mali in veliki posnemalniki za mleko.

JUST UŠAJ, agronom.

Josip Štrukelj

Piazza Cristo 1 - Gorica - Piazza Cristo 1

Priporoča sl. občinstvu v mestu in na deželi svojo

stavbeno ključavničarsko
DELA V N I C O

Izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela najsolidnejše in po najnižjih cenah.

Knjige, papir, pisarniške potrebščine, gramofoni, plošče in pritikle k gramofonom, slike in umetniški predmeti, kakor : gosli, mandoline, kitare, čelo, pihala, klavirji, ter vse športne priprave se dobe pri staroznani trvdki

WEHRLE & SIN

Corso Verdi 30 - GORICA - Corso Verdi 30

Popravljalnica za stilografična peresa, godbene inštrumente in tennis-rakete.

Odlikovana tvrdka
IVAN TEMIL

GORICA — Via G. Carducci št. 6. — GORICA

BRUSAR IN NOŽAR

Nožarnica „SOLINGEN“

Prodaja toaletnih predmetov najboljših
tovaren - Bergamaskih osel za brušenje kos.

Delavnica na električno gonilno silo z
bogato zalogo nožev, škarij, brivnih britev,
najelegantnejših žepnih nožev ter sploh

- - vseh rezil. - -

Brusi brivne in žepne nože, mesarske in
knjigoveške nože kakor tudi vse druge

- - nože in rezila. - -

Za izvršena dela jamči.

Največji ponos gospodinje
je lepo urejeno stanovanje

**Če hočeš to oskrbeti z mā-
limi stroški, obrni se na odli-
kovano tvrdko**

A. BREŠČAK

Via Carducci št. 14. **GORICA** Via Carducci št. 14.

**Zaloga najrazličnejšega pohištva kakor:
železne postelje, žimnice, po-
steljni vložki (šušte), stoli, itd.,
ter kompletne sobe
bodisi
fornirane ali iz trdega različnega lesa.**

